

TÜRKİYE’DE İLGİLİ BABALIK VE BELİRLEYİCİLERİ

Ana Rapor

TÜRKİYE’DE İLGİLİ BABALIK VE BELİRLEYİCİLERİ

Ana Rapor

ARAşTIRMA VE YAYIN EKİBİ

Araştırma ve Yayın Danışmanı: Prof. Dr. Güler Okman Fişek

Ana Araştırmacı: Yrd. Doç. Dr. Mehmet Bozok

Metodolog: Yrd. Doç. Dr. Yasemin Kisbu-Sakarya

Yazar: Yrd. Doç. Dr. Berna Akçınar

Araştırma şirketi: SAM Araştırma ve Danışmanlık

Araştırma Koordinatörü: Burcu Gündüz Maşalacı

AÇEV Proje Ekibi: Hasan Deniz; Hilal Özuygun Kuşçul; Burcu Gündüz Maşalacı

DANIşMA KURULU

Prof. Dr. Sevda Bekman

Prof. Dr. Yılmaz Esmer

Prof. Dr. Güler Fişek

Prof. Dr. Çiğdem Kağıtçıbaşı

Prof. Dr. Serpil Sancar

FOTOĞRAFLAR

Ahmet Görsev

Zeynep Sezerman

Yapım MYRA

Koordinasyon Engin Doğın

Tasarım Danışmanı Rauf Kösemen

Yayın Kimliğı Tasarımı Alper San

Sayfa Tasarımı Serhan Baykara

Baskı Taymaz Matbaacılık ve Baskı Çözümleri Tic. Ltd. şti.

İstanbul, Haziran 2017

Bu rapor Bernard van Leer Vakfı'nın desteğıyle hazırlanmıştır.

AÇEV HAKKINDA

AÇEV 1993 yılında kuruluşundan bu yana, “daha güçlü ve sağlıklı bir toplum, daha iyi bir gelecek” ilkesiyle, ihtiyaç sahibi çocuklara ve ailelerine yönelik, erken çocukluk ve yetişkin eğitimleri veriyor. AÇEV; sosyo-ekonomik koşulları nedeniyle erken çocukluk döneminde destek alamayan çocuklar / anne-babalar / genç kadınlar olarak belirlediği hedef kitlesinin ihtiyaçlarını araştırmalarla saptayıp bu ihtiyaca cevap verecek, bilimsel programları geliştiriyor. Bu programları çeşitli işbirlikleriyle hayata geçiriyor.

Birleşmiş Milletler Küresel Kalkınma Hedefleri çerçevesinde de özellikle vurgu yapılan; erken çocukluk döneminde nitelikli eğitim, gelecek nesillerin yetiştirilmesinde ailelerin rolü, toplumsal cinsiyet eşitliği ve yaşam boyu öğrenme konuları AÇEV’in faaliyetlerinin odağında yer alıyor.

AÇEV, eğitim programları ve saha faaliyetlerinin yanı sıra, toplumsal farkındalığı artırmak, bilinç ve destek oluşturmak üzere farkındalık ve savunuculuk faaliyetleri de gerçekleştiriyor.

Daha fazla bilgi için www.acev.org

TEŞEKKÜRLER

Türkiye’de Babalık ve İlgili Babalığın Belirleyicileri Raporu ve bu raporun zeminini oluşturan Türkiye’de Babalık Araştırması, disiplinler arası bir yaklaşımla büyük bir ekibin titiz ve kapsamlı çalışması sayesinde hayata geçti.

Araştırma sürecine Prof. Dr. Sevda Bekman, Prof. Dr. Yılmaz Esmer, Prof. Dr. Güler Fişek, Prof. Dr. Çiğdem Kağıtçıbaşı ve Prof. Dr. Serpil Sancar’dan oluşan Danışma Kurulu yön verdi. Yrd. Doç. Dr. Mehmet Bozok’un ana araştırmacı, Yrd. Doç. Dr. Yasemin Kisbu Sakarya’nın metodolog görevini üstlendiği araştırma, SAM Araştırma ve Danışmanlık ile birlikte gerçekleştirildi. Türkiye’de Babalığı Anlamak Serisi’nin ilk yayını olan bu rapor, Prof. Dr. Güler Fişek’in danışmanlığında Yrd. Doç. Dr. Berna Akçınar tarafından kaleme alındı. Araştırma ve yayın sürecinde bizlerden desteğini esirgemeyen ve birikimleriyle araştırmaya yön veren herkese AÇEV olarak gönülden şükranlarımızı sunarız.

Bu araştırma, AÇEV olarak kurucularımızdan Prof. Dr. Çiğdem Kağıtçıbaşı ile bir arada, omuz omuza son kez düşünmemize, üretmemize, değer yaratmamıza da vesile oldu.

Türkiye’de Babalığı Anlamak Serisi’ni en başından beri bizimle olan ve bundan böyle de yolumuzu aydınlatmaya devam edecek Prof. Dr. Çiğdem Kağıtçıbaşı’nın değerli anısına ithaf ederiz.

İÇİNDEKİLER

	SUNUŞ - 8
1.	GİRİŞ - 10
1.1.	Türkiye’de Babalık Araştırması’nın Amacı - 11
1.2.	Babalık Rolüne Kuramsal Bakış - 12
1.3.	Babalık ve Erkekliğe Tarihsel Yaklaşım - 13
1.4.	Türkiye’deki Aile Yapısı ve Babalık - 15
1.5.	İlgili Babalığın Boyutları - 18
1.6.	Babaların Çocuk Gelişimindeki Önemi - 19
2.	ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ - 21
2.1.	Araştırmanın Süreci - 22
2.1.1.	Nitel - 22
2.1.2.	Nicel - 22
2.2.	Araştırmanın Örneklemi - 23
2.3.	Katılımcıların Demografik Özellikleri - 24
2.4.	Çocukların Yaş Aralıklarının Belirlenmesi - 26
2.5.	Verilerin Değerlendirilmesi - 26
3.	TÜRKİYE’DE BABALIĞIN DURUMU - 27
3.1.	Türkiye’de Babalık Davranışları - 29
3.1.1.	Babalığın Başladığı Yer: Bakım -29
3.1.1.1.	<i>Çocuğun Bakımında Sorumluluk - 29</i>
3.1.1.2.	<i>0-10 Yaş Grubu Babaları Bakım - 31</i>
3.1.2.	Babalığın Zorlayıcı Yanı: Kontrol ve Disiplin - 36
3.1.2.1.	<i>Uygulanan Ceza Yöntemleri - 36</i>
3.1.2.2.	<i>Babaların Kontrol ve Disiplin Konusundaki Düşünceleri - 37</i>
3.1.2.3.	<i>Olumlu Disiplin Yöntemleri: Olumlu Davranış Kazandırma - 38</i>
3.1.3.	Babalığın Keyif Veren Yanı: Yakınlık - 39
3.1.3.1.	<i>Çocuğa Yakınlık ve Sevgi Gösterme - 39</i>
3.1.3.2.	<i>Babaların Çocuklarıyla Ev İçinde ve Dışında Geçirdikleri Zaman - 40</i>
3.1.3.3.	<i>Babalar Çocuklarıyla Ne Tür Oyunlar Oynuyorlar? - 43</i>
3.1.3.4.	<i>Çocukla Kurulan İletişim - 44</i>
3.1.4.	Babalık Kümeleri - 46
3.2.	İlgili Babalığın Belirleyicileri - 47
3.2.1.	Babalık Davranışlarını Etkileyen Kişisel Faktörler - 48
3.2.1.1.	<i>Babanın Sosyoekonomik Düzeyi - 48</i>
3.2.1.2.	<i>Babanın Babalıktan ve Yaşamdan Duyduğu Tatmin - 48</i>
3.2.1.3.	<i>Çocuğa Atfedilen Değer ve Babalık - 50</i>

3.2.2.	Babalık Davranışlarını Etkileyen Aile Bağlamındaki Faktörler - 52
3.2.2.1.	<i>Annenin Eğitimi - 52</i>
3.2.2.2.	<i>Evlilikten Duyulan Tatmin - 52</i>
3.2.2.3.	<i>Algılanan Eş ve Aile Desteği - 53</i>
3.2.3.	Babalık Davranışlarını Etkileyen Sosyal Çevre Faktörleri - 55
3.2.3.1.	<i>Algılanan Arkadaş Desteği - 55</i>
3.2.3.2.	<i>Sosyal Ortamlarda Geçirilen Zaman - 56</i>
3.2.4.	Babalık Davranışlarını Etkileyen Çalışma Hayatı - 56
3.2.4.1.	<i>İşte Geçirilen Zaman - 56</i>
3.2.4.2.	<i>Babalık İzni - 58</i>
3.2.5.	Erkeklik, Toplumsal Cinsiyet Roller ve Babalık - 60
3.3.	Babaların Babalıkları Hakkında Düşünce ve Duyguları - 68
3.3.1.	Babalara Göre Çocuk Nasıl Yetiştirilmeli? - 68
3.3.2.	Babaların, Babalıklarını Değerlendirmeleri - 69
3.3.3.	Babaların, Kendi Babalarıyla Olan Deneyimleri - 70
3.3.4.	Babalığın Öğrenilmesi - 71
3.3.5.	Babaların Babalık Eğitimleri ile İlgili Görüşleri - 73
4.	TARTIŞMA VE SOSYAL POLİTİKA ÖNERİLERİ - 79
4.1.	İlgili Babalığın Bileşenleri “Yakınlık”, “Kontrol” ve “Bakım” Davranışları ile İlgili Öneriler - 80
4.1.1.	Çocuk ile Yakınlık - 80
4.1.2.	Çocuk ile Kontrol İlişkisi - 81
4.1.3.	Çocuğun Bakımı - 82
4.2.	İlgili Babalığın Belirleyici Faktörleri ile İlgili Öneriler - 82
4.2.1.	Kişisel Özellikler ve Aile Bağlamı - 82
4.2.2.	Çalışma Hayatı - 83
4.2.3.	Babalık İzni - 84
4.3.	Erkeklik-Toplumsal Cinsiyete İlişkin Tutumlar ile İlgili Öneriler - 85
4.4.	Babalık Eğitimleri ile İlgili Öneriler - 87
5.	SON SÖZ - 90
	KAYNAKÇA - 92
EK 1.	ALAN ÇALIŞMASINDA KULLANILAN ÖLÇEKLERİN ÖZELLİKLERİ VE GÜVENİRLİK BİLGİLERİ - 98
EK 2.	İLGİLİ BABALIĞI ETKİLEYEN RİSK VE KORUYUCU FAKTÖRLER - 102
EK 3.	NİTEL SORU FORMU - 109
EK 4.	NİCEL SORU FORMU - 116

SUNUŞ

Çocuğu ve çocuğun yakın çevresini eğitim yoluyla destekleyerek gelişimine çok yönlü katkı sağlamayı hedefleyen Anne Çocuk Eğitim Vakfı (AÇEV), babaların çocuk gelişiminde ve bakımında daha etkili bir rol üstlenmesi için çalışmalarına 1996 yılında başladı. AÇEV'in ilk uygulaması olan Anne Çocuk Eğitim Programı'na (AÇEP) katılan annelerin talebi üzerine başlayan Baba Destek Programı (BADEP), kısa sürede AÇEV'in temel programlarından biri haline geldi.

Baba Destek Programı, babaların çocuk gelişiminde ve bakımında sorumluluk üstlenmelerini, çocukları ile karşılıklı ve yakın ilişki kurmalarını, ilişkilerinde etkili yöntemler kullanmalarını hedeflerken, babalarda tutum ve davranış değişikliği sağlamayı amaçladı. 3-6 ve 7-11 yaşları arasında çocukları olan babalara yönelik olarak haftada bir oturum olarak 13 hafta boyunca uygulanan BADEP, 1996 yılından bu yana başta Milli Eğitim Bakanlığı olmak üzere farklı işbirlikleriyle 60.000 babaya ulaştırıldı. Bu süreçte programa dair birçok etki araştırması gerçekleştirildi ve programın içeriği, babalığın önemine ve etkisine yönelik dünya çapındaki yeni araştırma bulguları ve değişen toplumsal ihtiyaçlara göre çok defa yenilendi.

Babaların çocuklarının gelişimlerini desteklemeye yönelik tutumlarında ve çocukları ile ilişkilerinde önemli değişimler yaratan BADEP'in diğer bir sonucu da babalığın önemine ve etkisine dikkat çeken bir gündemi sürekli canlı tutması oldu. AÇEV, Baba Destek Programı ile başlayan süreçte, ailede, mahallede, arkadaş çevresinde, iş yerinde “ilgili babalık” için destekleyici ortamların oluşturulması için kanıt temelli savunulara faaliyetlerine başladı. Bu savunular faaliyetleri çerçevesinde babalığın çok farklı etken ve aktörler tarafından belirlendiği düşüncesinden yola çıkılarak, babalığın dönüşmesine yönelik strateji de bu etken ve aktörlerin harekete geçirilmesi üzerine kuruldu. Babalığın “güçle”, “sertlikle”, “eve ekmek getirmekle” değil; çocukla yakın ilişki kurmakla, gelişiminde sorumluluk üstlenmekle, sevgisini göstermekle, çocukla oyun oynamakla, çocuğa güven vermekle özdeşleştiği babalık modelinin ülkemizde yer etmesi için farklı işbirlikleri ve faaliyetler gerçekleştirildi. Bu doğrultuda sivil toplum kuruluşlarından merkezi ve yerel yönetim birimlerine, akademiden geleneksel ve sosyal medyaya, babalar ve babalık algısı üzerinde etkisi olabilecek her türlü paydaşın “ilgili” babalığın güçlenmesi ve yaygınlaşmasına yönelik olumlu bir etki yaratmasını hedefleyen AÇEV, bütün bu paydaşların yararlanabileceği bilimsel veriler üretmek için **Türkiye’de Babalığı Anlamak Serisi**’ni geliştirdi.

Türkiye’de Babalığı Anlamak Serisi’nin temel amacı, Türkiye’de babalığın uygulanma biçimlerini, kaynaklarını, edinilme-aktarıma yollarını ve erkeklikle ilişkisini anlamak ve elde edilen bu veriler ışığında babalığa etkisi olan tüm paydaşlar için öneri zemini oluşturmaktır. Bu seri Türkiye’de Babalık Araştırması başta olmak üzere farklı araştırma ve incelemeler içermektedir. Serinin 2017 yılında planlanan yayınlarının ilki **Türkiye’de Babalık ve İlgili Babalığın Belirleyicileri**, ikincisi **Ebeveynlik, Erkeklik ve Çalışma Hayatı Arasında Türkiye’de Babalık** ve son olarak **Türkiye’de Erkeklik ve Babalık Halleri** raporlarından oluşmaktadır.

Türkiye’de Babalığı Anlamak Serisi’nin ve serinin ilk yayını olan Türkiye’de Babalık ve İlgili Babalığın Belirleyicileri Raporu’nun ilgili babalığın güçlenmesine yönelik uygulama ve politikalara ışık tutmasını umut ediyoruz.

1

GİRİŞ

Bu raporda, Türkiye’de Babalık Araştırması’nın nasıl kurgulandığı ve araştırmada ne gibi sonuçlar elde edildiği açıklanmaktadır. Giriş bölümünde, Türkiye’de Babalık Araştırması’nın amacı ve araştırma soruları kısaca özetlenecektir. İlgili babalığın tanımı, çocuk gelişimi açısından önemi ve erkeklik algısı ve aile yapısı ile ilişkisi de bu bölümde ele alınacaktır. İkinci bölümde, kısaca araştırmanın yöntemi, araştırmaya katılan babalar ile kullanılan araştırma ve analiz yöntemleri hakkında genel bir bilgi verilecektir. Üçüncü bölümde sırasıyla, babaların ebveyn-çocuk ilişkisindeki bakım, kontrol ve yakınlık boyutlarına göre nasıl davrandıkları ile ilgili ve sorumlu babalığı etkileyen unsurların değerlendirilmesi kapsanacaktır. Daha sonra, babaların kendi babalık deneyimlerine odaklanılarak, babalığı nasıl öğrendikleri, çocuk bakımı ve sorumluluğu konusunda ihtiyaçları ve bunları karşılamak için almak istedikleri destek mekanizmaları özetlenecektir. Son bölümde ise, tüm sonuçlardan elde edilen bilgiler ışığında, genel bir değerlendirme yapıp sosyal politika önerileri sunulacaktır.

1.1. TÜRKİYE’DE BABALIK ARAŞTIRMASI’NIN AMACI

Türkiye’de Babalık Araştırması¹, babalığı tüm boyutları ile anlamak ve ilgili babalığın yaygınlaşmasını sağlayacak uygulama ve düzenlemeleri belirlemek amacıyla hayata geçirilmiştir. Türkiye’de babalık üzerinde etkisi olan kamu kurumlarına, üniversitelere, özel sektöre, sivil toplum kuruluşlarına çözüm ve politika önerileri sunabilmeyi amaçlayan araştırmanın bu doğrultuda bir dizi temel amacı bulunmaktadır.

Hem bu araştırma kapsamında hem de son dönemde babalık üzerine yapılan araştırmalarda ilgili, olumlu, sorumlu, katılımcı babalardan, kaynaklarını geleneksel ve muhafazakâr ilişkilerde bulan otoritesi

sorgulanamaz babalara; erken modernitenin mesafeli babalarından çocuklarıyla daha fazla nitelikli zaman geçirme arayışında olan babalık hallerine değin uzanan bir yelpaze ortaya çıkmaktadır. Araştırma kapsamında bu yelpazede **Türkiye’de özgül, toplumsal ve kültürel koşullarda farklı babalıkların ortaya konması ve bunları etkileyen faktörlerin araştırılması amaçlanmıştır**. Bunun için Türkiye’deki babalık hallerinin, babalığa yüklenen anlamların, babalık uygulamalarının ve bu uygulamaların nasıl öğrenildiğinin saptanması hedeflenmektedir. Bununla ilişkili bir biçimde, “ilgili baba” (caring/nurturing/responsible/involved fatherhood) olma hallerinin ve koşullarının saptanması ve “ilgili baba” olmanın önündeki engellerin ortaya konması araştırmanın amaçları arasındadır. Böylece, Baba Destek Programı (BADEP) başta olmak üzere AÇEV ve babalıkla ilgili çalışan benzer kurumların çalışmaları ve araştırma sonrasında ortaya atılacak sosyal politika önerileri aracılığıyla, Türkiye’de hâlihazırdaki babalık biçimlerinin ilgili, olumlu ve katılımcı babalara dönüştürülebilmesine yönelik çalışmalar için altyapı sağlanmış olacaktır.

İkinci olarak, bu araştırma ile **Türkiye’de farklı babalıklar ve erkekliklerin birbirlerini nasıl inşa ettiğini açıklamak amaçlanmıştır**. Bu bağlamda, Türkiye’de babalığa ilişkin anlamların, hallerin, deneyimlerin, tutumların, normların, sosyalleştirme uygulamalarının, erkeklikle ilişkisi ve erkekliğin babalığı nasıl şekillendirdiğinin ortaya konulması hedeflenmiştir. Özellikle Türkiye’de ataerkil erkeklik, erkek ebeveyn olarak babalığın içeriğini oluşturmakta ve erkekler, erkek egemen ilişkilerde şekillenen sosyalleştirme sürecinde ve toplumsal ilişkilerde baba olmayı öğrenmekte ve deneyimlemektedirler. Babalığa yüklenen toplumsal ve kültürel anlamlar erkekliğin önemli bir bileşeni olmakla birlikte, erkeklere yönelik diğer erkeklerden gelen ataerkil “mahalle baskıları” da onların nasıl babalık yaptıklarını etkilemektedir. Bu nedenle, bu araştırmada Türkiye’de babalığı etkileyen unsurlar arasında önde gelen ataerkil

1 Türkiye’de Babalık Araştırması, “Değişim için Babalar da Burada” Projesi kapsamında Bernard van Leer Vakfı’nın desteğiyle gerçekleştirilmiştir.

tutumlar ve davranışların ortaya konması amaçlanmıştır. Bu doğrultuda çalışmanın bir amacı da, babalık ve erkeklik arasındaki ilişkiyi anlamak ve **ilgili babalığın gelişmesi için mevcut erkeklik kalıplarının da eşitlikçi bir şekilde değişebilmesi için, bu kalıplarla babalığın değişimi arasındaki bağı** anlamaktır.

Araştırmanın üçüncü amacı ise, (**Türkiye’de “ilgili babalık” davranışlarının artabilmesi için ihtiyaç duyulan düzenleme ve uygulamalar konusunda bir tartışma zemini oluşturmaktır.**) Bu doğrultuda, araştırma kapsamında babaların ihtiyaç duyduğu uygulama ve düzenlemeler hakkında bilgi edinilmesi ve bu bilginin ilgili babalığı teşvik etmeye yönelik politika önerileri için temel oluşturması hedeflenmiştir. Bu çerçevede, araştırmanın sonucunda **konuyla ilgili paydaşların ilgili babalık üzerine söylem ve uygulama düzeylerinde gündem oluşturmaları hedeflenmiştir.** Toplumun gerçekliğine uygun müdahale programları geliştirebilmek ve mevcutları güncellemek için bu araştırmadan elde edeceğimiz bulguları sadece AÇEV olarak değerlendirmek değil, bu alanda çalışan tüm kamu, özel, sivil toplum, üniversitelerin kullanımına açmaktır. Bu kapsamda,

- STK’ların alanda sosyal politika önerileri, uygulamalar ve farklı faaliyetler geliştirmesine,
- Kamu kuruluşları ve özel sektörün babalık üzerinde etkili/biçimlendirici olan uygulama ve söylemlerinin ilgili babalığı destekleyecek yönde güçlenmesine ve
- Üniversitelerin babalık konusunu gündemlerine almalarına yönelik temel bir veri zemini sağlamak hedeflenmektedir.

Bu amaçlar doğrultusunda çalışmanın araştırma soruları aşağıdaki gibidir:

1. Türkiye’de baba olmak ne demek?

- Günümüzde Türkiye’de babalık ne şekillerde icra ediliyor?

- Babalığa nasıl anlamlar atfediliyor ve bunlar ne gibi tutumlar ve uygulamalarda karşımıza çıkıyor?
- 2. Türkiye’de babalığın belirleyicileri nelerdir?
- 3. Türkiye’de babalık ve erkeklik arasında ne gibi ilişkiler bulunuyor?
- Erkeklik, babalığı nasıl inşa ediyor?
- Babalığın erkekliğin inşasında rolü ne?
- 4. Türkiye’de ilgili babalığı teşvik etmek üzere neler yapılmalıdır?
- Sosyal politika alanında ne gibi düzenlemeler yapılabilir?
- Kamu kurumları içerisinde neler yapılabilir?
- Özel sektörde neler yapılabilir?

1.2. BABALIK ROLÜNE KURAMSAL BAKIŞ

Gelişimin çok hızlı olduğu ve çocukların bütünsel gelişimleri açısından oldukça önemli olan erken ve orta çocukluk dönemlerinde, ailenin önemi birçok çalışma ve kuram tarafından desteklenmiştir. Bu kuramlardan biri olan, Bronfenbrenner’in Ekolojik Sistemler Kuramı’nın, babalık ve ebeveynlik üzerine tartışmaların gelişiminde önemli bir katkısı bulunmaktadır (Bronfenbrenner, 1979). Türkiye’de Babalık Araştırması da, Şekil 1’de gösterildiği gibi, beş çevresel sistemden oluşan ve çocuğun gelişimine etkisi olan aile, çevre ile toplumsal ilişki ve yapıları inceleyen bu kuramı temel almıştır.

Bronfenbrenner’in kuramındaki bu beş sistemin merkezinde, çocuk ve ana-babasının yer aldığı bireysel alan yer almaktadır. Bu sistemlerin ilki olan, bireyi ve ailesini içeren *mikro sistemde*, bireyin yakın çevresi, arkadaşları, akrabaları, okulu ve

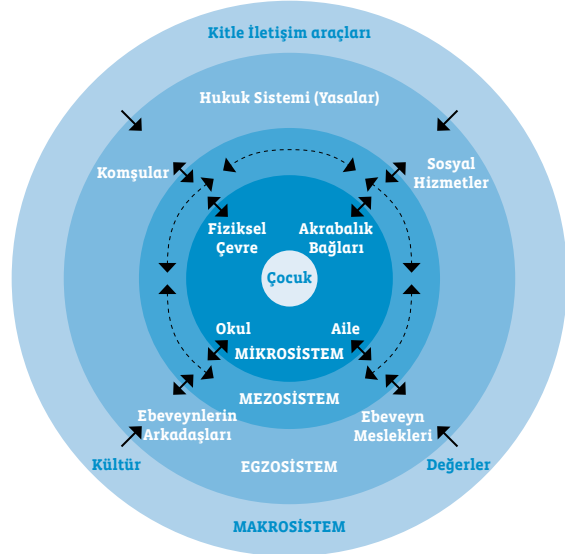
sağlık hizmetleri bulunmaktadır. Mikro sistemin dışındaki katman, “gelişmekte olan bireylerin yer aldığı birden çok ilişki ve yerin söz konusu olduğu”, Bronfenbrenner’ın ifadesiyle “birçok mikro sistemin bileşimi olan bir mikro sistemler sistemi” olan *mezo sistem*dir (Bronfenbrenner, 1994, s. 40). Mezo sistem, bireyin ebeveynlerinin iş yeri, mahalle, komşular, medya, ailenin içinde yer aldığı topluluk, toplumsal ilişki ağları ve sosyal hizmetlerin çevrelediği *egzo sistem* tarafından çevrelenmiştir. Egzo sistemin dışındaki halka, maddi kaynaklar, bilgiler, yaşam tarzları, inanç sistemleri, yapısal olanaklar, kültürel ilişkiler ve yaşam olanaklarından oluşan *makro sistem*dir. Tüm bu sistemlerin en dışındaki genel olarak diğer sistemler üzerinde belirleyici olan ve zamana atıfta bulunan halka ise *krono sistem*dir. Krono sisteme göre, her şey değişime açıktır ve bir sistemdeki değişim, diğer sistemleri dönüştürmekte ve bireylerin gelişimi üzerinde belirgin izler bırakmaktadır.

Babalık ve erkeklik rolleri de, bireylerin hem kişisel unsurlarıyla hem de içinde yaşadıkları toplumsal ve kültürel koşullarla çevrelenen ekolojik unsurlarla belirlenmektedir. Babalar da, çocukların mikrosistemlerinin en önemli bileşenlerinden biridir. Bu nedenle, çocuğun tüm gelişim evrelerinde, babaların çeşitli ebeveynlik davranışları çocukları doğrudan etkileyecektir. Babalık davranışları, aile, arkadaş ve iş ortamındaki sosyal destek gibi mezo ve egzo sistemlerden, babaların yaşamdan ve babalık deneyimlerinden tatmini gibi mikro sistemden etkilendiği gibi, toplumsal ve kültürel bağlamda belirlenen erkeklik algılarını kapsayan makro sistemden de etkilenmektedir. Bu çalışmada, makro düzeydeki kuramsal kavramların mikro düzeydeki yansımaları araştırılmıştır.

Babanın ilgili baba olmaya yönelmesiyle, çocuğun mikrosistemine yapacağı nitel ve nicel katkıları artacaktır (Ball, Moselle ve Pedersen, 2007). Diğer yandan, çocuğun ve babanın içinde yer aldığı makrosistemde yer alan destekleyici çevre, babanın ilgili baba olmasını kolaylaştırma –ya da zorlaştırma- potansiyeline sahiptir.

Gelişim için temel olarak görülen ebeveynlik becerilerinin annenin yanı sıra babadan da beklenmesi ve ilgili babalığın günümüzde giderek bu becerilerle birlikte tanımlanıyor olması da ilgili babalığın niteliğini zenginleştiren unsurlar arasındadır.

Şekil 1 Bronfenbrenner'ın Ekolojik Sistemler Kuramı

1.3. BABALIK VE ERKEKLİĞE TARİHSEL YAKLAŞIM

Ebeveyn olmak, kültürel ve toplumsal bağlamların içinde yer almaktadır (Kağıtçıbaşı, 2012). Bir toplumsal bağlam içinde gerçekleşen annelik ve babalık, o toplumsal bağlam içinde belirlenen kadınlık ve erkeklik şekilleri içinde gerçekleşmektedir. Bu nedenle, annelik ve babalık, bireysel bir deneyim olduğu kadar yaşanılan toplum ve kültürden de etkilenecek biçimlenmeye açıktır. Dolayısıyla babalığa dair her gözlem ve incelemede, babalık ve erkeklik arasındaki karşılıklı birbirini belirleme ilişkisi önemlidir. “Baba olmak” kavramı, erkeklerin çocuk sahibi olmalarına ve bu durumu çevreleyen tüm statülere, rollere, uygulamalara ve anlamlara işaret eder. Bu

babalık kavramı, genellikle birçok kültürde anneliğe göre ikincil bir konumda yer alsa da babaların çocuk bakımına katılımının son yıllarda artmakta olduğu görülmektedir. Birçok baba, giderek çocuklarının gelişim süreçlerine daha fazla zaman ayırmakta, çocuklarıyla daha nitelikli zaman geçirmeye gayret etmekte ve çocuklarının yaşamlarına etkin ve ilgili babalık yaparak katılmaya çalışmaktalar (Barker ve ark., 2011).

Tarih boyunca babalığı düzenleyen toplumsal söylemler, aslında erkekliği düzenleyen söylemlerle eş anlamlı olarak gelişmiştir. Geleneksel erkekliği benimsemiş ataerkil, ev işi yapmayan, eşine ve çocuğuna karşı cinsiyetçi tutumlar sergileyen ve kadın-erkek eşitliğine inanmayan erkekler, baba olduklarında da çocuklarıyla ilgili tüm bakım ve sorumluluğun annede olduğunu düşünmektedirler. Ancak, kıskanç, otoriter, kavgacı gibi “erkeği erkek yapan” erkeklik özellik ve söylemlerinin, baba olunduğunda hoş karşılanmayan söylemler olup değişime uğradığı da bilinmektedir (AÇEV, Basımda).

Bu nedenle, ebeveynlik ve babalık davranışlarını inşa eden unsurları, babalığa ve baba olmaya yüklenen kuramsal olduğu kadar toplumsal, kültürel, tarihsel ve psikolojik anlamları incelemek önemlidir. Babalık davranışları, kişisel, kültürel ve toplumsal koşullara göre değişkenlik gösteren bu dinamik sürecin bir parçasıdır. Ev dışında tam zamanlı çalışan kadınların sayısında artış olmasıyla beraber, çocuklarına bakım ve ilgi konusunda kadınlarla paylaşımda olan babaların sayısında artış olmuştur. Yirminci yüzyılda zamanının çoğunu ailesinden ve evinden uzakta akılcı, duygularına yabancı ve kişisel dışı işlerde çalışarak geçiren kimi babalar, günümüzde çocuklarına ve eşine daha fazla ilgi gösteren kimseler olmaya yönelmişlerdir. Böylece babalar, eve ekmek getirenden, çocuk bakımına dâhil olan ve çocuklarla ilgili sorumluluk alan kimselere doğru değişmektedir.

İlgili ve katılımcı babalıkların yaygınlaşması aynı zamanda eşitlikçi erkeklik biçimlerini pekiştirmektedir. Erkeklerin giderek

artan bir biçimde eşleriyle eşitlikçi ilişkiler kurmaya yönelerek, çocuk bakımı ve ev işlerini eşlerine “yardımcı olarak” değil, eşleri ile “birlikte” yapmalarının, olumlu babalık davranışlarının gelişimini de pekiştireceği düşünülmektedir. İlgili babalığa doğru yönelimin, ataerkil toplumsal ve tarihsel dinamiklerden etkilenen kişinin erkeklik özelliklerini ve eşitlikçi cinsiyetçi rollerini de olumlu yönde etkileyeceği beklenmektedir (Levtov, van der Gaag, Greene, Kaufman ve Barker, 2015). Babalık ve toplumsal cinsiyet ilişkisi Türkiye’de Babalığı Anlamak Serisi’nin gelecek yayınları olan “Ebeveynlik, Erkeklik ve Çalışma Hayatı Arasında Türkiye’de Babalık” ve son olarak “Türkiye’de Erkeklik ve Babalık Halleri” raporlarında daha ayrıntılı şekilde tartışılacaktır.

Günümüzdeki babalık davranışlarında görülen başlıca eğilimleri değerlendiren *State of the World Fathers* (Dünya Babalarının Durumu) raporuna göre, her ne kadar hiçbir yerde annelerin ebeveynlik katılımıyla eşit düzeyde olmasa da günümüzde birçok baba, çocuklarıyla daha fazla ve daha kaliteli zaman geçirmek istemektedir ve dünyanın bazı yerlerinde babaların çocuk bakımına katılımı artmaktadır (Levtov ve ark., 2015, s. 18). Coltrane’in da vurguladığı üzere, kadınların işgücüne katılımlarının artmasıyla beraber cinsiyete dayalı işbölümünün ev içini kadınlara, iş yeri başta olmak üzere kamusal alanları erkeklere bırakan ayrımlar, dünyada keskinliğini yitirmeye başlamıştır (2005, s. 436-437). Bu nedenlerle, yirminci yüzyıl, geleneksel babalığın dönüşüme uğradığı bir süreç olarak tanımlanmaktadır (Atkinson ve Blackwelder, 1993).

Bütün kültürlerde çocuk bakımı temelde kadınların işi olarak görülse de babanın katılımı, hiç ilgi göstermemekten aktif katılıma değin uzanan bir yelpazede yer almaktadır. Seidler (2003) ve Kimmel’in (2013[1994]) aile ve baba üzerine tarihsel tartışmalarında ele aldıkları geleneksel aile biçimlerinde, babalar ile çocukları arasında mesafeli ve otoriter ilişkiler bulunsa da günümüzde birçok toplumda babaların çocuklarıyla daha nitelikli zaman geçirme,

daha ilgili, daha pozitif, daha demokratik babalık yapma eğilimlerinin arttığı görülmektedir. Zira tarihsel olarak orta sınıf ailelerde erkeğin eve ekmek getiren yegâne aktör olduğu aile modeli değişime uğrarken, babalıkla ilgili, bir taraftan toplumsal ve kültürel çevre tarafından vurgulanan “sert ve sorgulanamaz ataerkil, kadiri mutlak, bey baba” imgesi gerilerken, “çocuklarına ilgi gösteren candan baba” imgesi öne çıkmaktadır. Yapılan bütün çalışmalarda, dünyada ilgili babalığın yaygınlaşmasının, bir yandan çocuk gelişimine, diğer yandan da kadınların potansiyellerini gerçekleştirmelerine katkı sağlayacağına dikkat çekilmektedir.

Babaların öncelikle erkek, daha sonra baba olması nedeniyle “babalığın erkeklik algısı üzerinden toplumsal inşası”nın gerçekleştiğini söyleyebiliriz. Aynı zamanda bir ebeveynlik rolü olarak babalığın nasıl gerçekleştirileceğini inşa eden en kritik unsurlardan biri erkekliğe ilişkin algılar ve uygulamalardır. Erkeklik, babalığın zihin dünyasını inşa ederek, bir ebeveyn olarak babanın babalık donanımını (çocuklarıyla ve eşiyle neler yapabildiği ve neleri nasıl yapabildiği, bunlara ilişkin yetileri) şekillendirir (Connell, 1998). Tabii, bu toplumsal inşa da, yaşanan toplumun kültür, algı ve değerleriyle oluşmaktadır. Aslında babaların ebeveynlik katılımlarının evrensel ve/ya biyolojik değil, kültürel olduğu söylenebilir (Lamb, Pleck, Charnov ve Levine, 1987; Marsiglio (1995).

1.4. TÜRKİYE’DEKİ AİLE YAPISI VE BABALIK

Aile yapıları tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de değişmektedir. Özellikle Türkiye’de olduğu gibi, toplumdaki değerler, yaşam tarzları, dünya görüşü ve sosyoekonomik düzey gibi sosyokültürel unsurların çok çeşitlilik gösterdiği koşullarda, bu farklılıkları ve bu farkların babalık davranışları üzerindeki etkisini incelemek kaçınılmaz olmaktadır (Kağıtçıbaşı, 2012).

Türkiye’deki değişen sosyoekonomik koşullar ve kentleşme ile birlikte, daha modern ve demokratik yapıya sahip, endüstrileşmiş bir ülke olduğu söylenebilir (Sunar ve Fişek, 2005). Türkiye gibi beraberlik kültürüne sahip toplulukçu toplumlarda, kentleşme, eğitim ve refah düzeyinin artması ile beraber oluşan değişim aile içi ilişkilere de yansımaktadır. Prof. Çiğdem Kağıtçıbaşı’nın Aile Değişimi Kuramı, Türkiye’deki aile yapısını ve değişimleri açıklamak için bir kuramsal çerçeve sağlamaktadır. Kentleşme ile birlikte yaşam koşulları değişip **maddi bağımlılıklar azalsa da, aile içindeki psikolojik ve duygusal bağılıklar, toplumumuzda devam etmektedir.** Kağıtçıbaşı bu sentez aile yapısı modelini “psikolojik/duygusal bağılılık modeli” olarak tanımlamıştır (Kağıtçıbaşı, 2010). Bu sentez modelle, çocuk sahibi olmanın ve çocuğa atfedilen değer de, benzer şekilde ekonomik neden olmaktan öte, psikolojik yönlerinin zamanla daha önemli hale geldiği vurgulanmaktadır (Kağıtçıbaşı ve Ataca, 2005).

Kağıtçıbaşı’nın da vurguladığı gibi, bu değişim ile Türk ailesindeki iletişim alışkanlıkları da değişmektedir. Özellikle aile içinde çocuğa atfedilen değer değişmesiyle, baskıcı ve otoriter ebeveynlik davranışları daha demokratik ve eşitlikçi ilişkilere dönüşmeye başlamıştır. Kentleşme ile birlikte ortaya çıkan çocuklardaki özerk davranışların ve benliğin önemi vurgulansa da, belirli seviyedeki kontrolcü ebeveyn davranışları hala uygulanmaktadır (Boratav, Fişek ve Ziya, 2017). Bununla beraber, aile ortamındaki ve çocuğun sağlıklı büyümesi için gerekli olan sevgi ve koruma her zaman yerini ve önemini korumuştur (Kağıtçıbaşı, 1981). Toplumun eğitim seviyesindeki ve kadınların iş gücüne katılımındaki artış, daha eşitlikçi yapıların oluşmasına olanak sağlamaktadır (Sunar ve Fişek, 2005). Ancak yine de, değişen şartlar ve yapılar olsa da, bunların davranışlara yansımaları biraz daha uzun zaman alabilmekte ve gerek aile içi ilişkilerde, gerekse babalığın anlaşılması ve uygulamasında geleneksel etkilerin görüldüğü söylenebilmektedir (Boratav ve ark., 2017).

Türkiye’yi genel olarak geliştirmekte olan ve İslam dininin toplumdaki kültürel değerleri güçlü bir şekilde etkilediği bir ülke olarak kabul etmek mümkündür (Kazgan, 1979). İslami değerlerden doğan ideoloji, kadın-erkek davranışlarını etkilediği gibi annelik ve babalık davranışlarını da etkilemektedir. Türkiye’de, kadın ve erkeğin rollerinin tanımlanmış olması, çocuk bakımı ve gelişiminde öncelikli rolü annenin üstlenmesine, babanın ise daha çok evin kazancını sağlayan, aileyi temsil eden, otoriter ve disiplinli ve fiziksel ve duygusal yakınlık kurmayan bir rol üstlenmesine neden olmaktadır (Sunar ve Fişek, 2005).

“Türkiye’de Babalığı Anlamak Serisi” kapsamında Türkiye’deki aile yapılarını ve erkeklik kavramını, ve bunların babalık davranışlarıyla ilişkisini araştıran Yaşama Dair Vakıf’ın (YADA) çalışmasının bulguları da (AÇEV, Basımda), erkeklik ve babalık kavramları ve bu kavramları şekillendiren toplumsal algıların anlaşılması için rehberlik etmektedir. Bu araştırmada, babalık hallerine yönelik çeşitli endeksler oluşturulmuş ve bu endekslerden beş farklı babalık kategorisi elde edilmiştir.

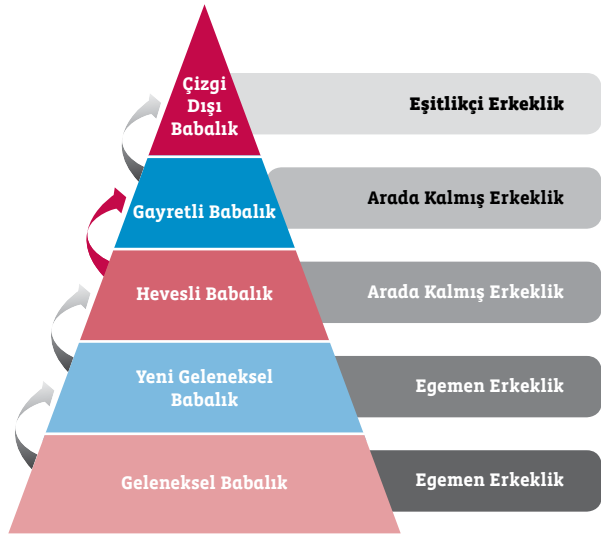
Buna göre, Türkiye’de en yaygın ve hâkim olan “*geleneksel babalık*” kategorisi, değişime kapalı, otoriter ve çocuklara mesafeli bir babalığı temsil etmektedir. Bu değerler, temelde sorgulanamayan, ailenin reisi, güçlü ve şiddete eğilimli özellikler gösteren “*egemen erkeklik*” ya da bir başka deyişle “*ataerkillik*” ile özdeşleşmektedir.

Genel özellikleriyle ve egemen erkeklik tutumlarıyla bu kategorideki babalara benzeyen, ancak kız çocuklarıyla olan ilişkilerinde bu gelenekselliği aşmaya başlayan ve onlarla yakın ilişkiler kurmaya çalışan kategori “*yeni geleneksel babalar*” olarak adlandırılmıştır. Öte yandan, “*hevesli babalık*” kategorisi olarak karşımıza çıkan, geleneksel babalık algısı taşıyan ama kendi tercihi ile “*ilgili babalık*” davranışları sergilemeye başlayan ve aslında toplumdaki dönüşümde önemli rol oynayan babalar, “*arada kalmış erkeklik*” kategorisinde

tanımlanmıştır. Bu babaların, egemen erkekliklerini koruyan ama ilgili olmak gibi daha eşitlikçi erkeklik hallerini de barındıran bir kategori olduğu bulunmuştur.

“*Gayretli babalık*” grubu ise, geleneksel toplumsal cinsiyet rollerinin aksine davranan ama bu davranışları biraz da zorunluluk ile yapan babalardan oluşmaktadır. Toplumsal cinsiyet rolleri bakımından tamamen “*eşitlikçi erkekler*” ise Türk toplumunda pek yaygın olmayan ve babalık deneyimini önemseyen ve çocuk yetiştirme konusunda kendilerini geliştirmek için de uğraşan “*çizgi dışı babalar*” olarak isimlendirilmektedir.

YADA’nın araştırmasından elde edilen algı haritaları ve babalık ile erkeklik kategorileri, Türkiye’deki aile yapısına ve bu yapının değişimine dair de bilgiler vermektedir. Egemen erkeklik söylemleriyle örtüşen kıskançlık, çapkınlık, otoriterlik ve kavgacı olma özelliklerinin, babalık söylemlerinde hoş karşılanmayan ve eleştirilen özellikler olarak vurgulanması oldukça önemlidir.

Baba olmakla beraber, değişime ve dönüşüme de daha açık olan erkeklerde, “dediğim dedik”lik ya da mesafeli olma gibi özelliklerin, zamanla etkisini ve yaygınlığı yitirdiği bulunmuştur. Bununla beraber, her ne kadar babalar tarafından, babalık algısı içerisinde, geçim sağlama, yeni sorumluluklar alma, otorite olma ve sahip

çıkma gibi kavramlar tanımlansa da, otorite olma algısının azaldığı ve yerini geçim sağlayan baba algısının almaya başladığı da vurgulanmıştır (AÇEV, Basımda).

Türkiye’de, babalar ile yapılan çalışmalar, anne-çocuk ilişkisini araştıran çalışmaların biraz gerisinde kalmıştır. Buna rağmen, Türkiye’deki babaların davranışları ve bunların çocuk gelişimine etkisini araştıran bazı çalışmalar vardır. Örneğin, Taşkın ve Erkan (2009), genel olarak çocuklarının bakımı ve gelişimi konularına babaların daha az ilgili olduğunu; annelerin daha çok çocuk gelişimi ve bakımı gibi konuları üstlenirken, babaların da oyun arkadaşı rolünü üstlendiklerini bulmuşlardır (Taşkın ve Erkan, 2009). Diğer çalışmalar da, çocukların fiziksel bakımından öncelikli olarak annelerin sorumluğu olduğunu, babaların ise en çok aileye maddi gelir sağlama rolünü benimsediğini bulmuştur (Evans, 1997; Öğüt, 1998).

Genel olarak çalışmalarda, babaların kendi babalık davranış ve becerileri konusunda yetkin hissettikleri görülmüştür. Seçer, Çeliköz ve Yasa’nın (2007) yapmış olduğu araştırmada babaların yaşının, eğitim seviyesinin ve sahip olduğu çocuk sayısının, 5 ve 6 yaşlarındaki çocuklarının bakım ve gelişimlerine katılımlarını ve babalık rollerinden memnuniyetlerini etkilediğini bulunmuştur. 35 yaş altı ve daha fazla çocuğa sahip babaların, çocuk bakım ve gelişimine daha katılımcı oldukları ve ilk baba olma yaşları 30 yaş ve üstü olan babaların da, kendi babalık rollerinden daha memnun oldukları bulunmuştur. Sımsıkı (2011) ise, yaptığı araştırmada çocuklarına karşı katı ve kontrolcü tutumlardan ziyade daha çok demokratik tutumlar sergileyen babaların, babalık rollerinden daha memnun olduğunu ve katılımcı olduğunu göstermiştir.

Boratav, Fişek ve Ziya’nın (2014, 2017) erkeklik söylemleri ve bu söylemlerin çocukları, eşleri ve kendi anne-babaları ile olan ilişkilerini nicel ve nitel yöntemlerle inceleyen çalışması da, bizlere değişmekte olan bazı toplumsal yapı ve değerler

hakkında bilgi vermektedir. Kentleşme ve modernleşmeyle beraber değişmekte olan erkeklerin söylemlerinde, özellikle eşleri ve çocuklarıyla ilişkileri hakkında daha demokratik değerlere rastlamak mümkündür. Kentleşme ile kadınların iş gücüne katılımındaki artış, ev içi iş bölümünde daha eşitlikçi ve eş ilişkilerinde daha duygusal bir ilişki yapısını beraberinde getirebilmektedir (Sunar ve Fişek, 2005). Ancak gelenekselliğin de tamamen izlerini kaybetmediği, hatta değişmekte olan erkeklerin bazı durumlarda ataerkillik ve modern görüşler arasında ikilemde kaldığı bulunmuştur. Aynı anda erkek, eş ve baba olmayı içeren durumlarda, çatışan içsel devinimler ve toplumsal değerler, bireylerin belirsizlik yaşamasına neden olmaktadır.

Yedi farklı bölgeden, toplam 50 erkekle yapılan derinlemesine mülakatlar sonucunda da, kendi babasıyla duygusal olarak yakın ilişki kuramamış ve bu deneyimden şikâyetçi olan erkeklerin, bu duruma kolay bir şekilde neden bulabildikleri (örneğin, fakirlik, çalışma şartları, sosyal baskı vb.) ve kendi çocuklarıyla olan ilişkilerinde de benzer otoriterliği belli oranda sürdürmeye çalıştıkları bulunmuştur. Ancak görüşmelerde erkekler, baba olmakla beraber değişen bazı değerler doğrultusunda, daha eşitlikçi, demokratik, sevgi dolu ve ilgili baba olduklarını da belirtmişlerdir. Özellikle, kendi çektikleri zorlukları çocuklarının da yaşamamasını isteyen babalar, daha katılımcı ve ilgili olmaktadır. Araştırmaya katılan erkeklerin eşleri ile olan ilişkilerinde, kendi ailelerinden gördükleri geleneksel yapının etkisinden sıyrılmakta zorluk çektikleri de görülmüştür. En belirgin zorluk, ev içi iş bölümünde dile getirilmiştir. Bu konuda daha eşitlikçi davranma eğiliminde olan babalar daha yüksek eğitim seviyesinden gelmektedir; ancak onların da, otoritelerinin sarsılmasına pek de sıcak bakmadıkları görülmüştür (Boratav ve ark., 2014, 2017). Tüm bu değişimlerde, kültürel ve sosyal yapıların etkisi vurgulanmış, kentleşme ve değişen koşulların erkeklik ve babalık rollerini de değiştirmeye başladığı belirtilmiştir.

1.5. İLGİLİ BABALIĞIN BOYUTLARI

“İlgili babalık”, babanın çocuğun bakım ve gelişiminde sorumluluk üstlendiği, çocuğun gelişimi için ortam ve fırsat sağladığı, çocukla karşılıklı ve yakın ilişki kurduğu, çocukla vakit geçirdiği, çocuğu dinlediği, çocukla ilişkisinde ve çocuğun desteklenmesinde etkin yöntemler kullandığı babalık modelidir.

Bu doğrultuda ilgili babalık, cinsiyet rollerine dayalı erkeklik kalıpları tarafından belirlenen babalık yaklaşımları yerine, erkeklerin katılımcı, demokratik bir yaklaşım benimsemeleri, çocuklarının gelişimine destek vermeleri, çocukların gelişim alanlarında kendilerini en az anne kadar sorumlu görmeleri anlamına gelir.

Lamb, Pleck, Charnov ve Levine’a (1987) göre ilgili babalığın üç önemli bileşeni vardır. Bunlar, babanın ilgi gösterme ve ortak etkinlikler ile, örneğin birlikte zaman geçirmek, çocuğu dinlemek, oyun oynamak gibi, çocuğuyla doğrudan iletişimde olduğu etkileşim boyutu; babanın çocukla doğrudan **etkileşim** içerisinde olmamasına rağmen, ihtiyaç duyduğunda çocuk için hem psikolojik/duygusal hem de fiziksel olarak ulaşılabilir olduğu **erişilebilirlik** boyutu; ve babanın, çocuğun bakımının sağlanması ve çocuk için gerekli kaynakların temin edilmesi için üstlendiği, çocuğun veli toplantısına katılmak ya da onu doktora götürmek ve bu faaliyetleri planlamak gibi rolleri kapsayan **sorumluluk** boyutudur.

Coltrane ve ark., (2005) ise bunlara ek olarak **katılımın miktarı ve katılımın niteliğinin** de önemine işaret etmiştir. Çocukla sadece zaman geçirmek değil, kaliteli ve onun bütünsel gelişimine etkili faaliyetlerle zaman geçirmek de oldukça önemlidir. Aynı zamanda, Pleck (2010, 2012), babalık katılımı ve ilgili babalık davranışlarının ailenin sosyoekonomik düzeyine kısmen bağlı olsa da, maddi imkânın, tek başına ilgili

babalık için yeterli olmadığını belirtmiştir. Pleck, ilgili babalık davranışlarında önemli olanın, **çocukla nasıl iletişim kurulması ve çocuğun gelişimini nasıl desteklemesi gerektiğini bilmek** olduğunu vurgulamıştır.

Türkiye’de Babalık Araştırması

kapsamında, ilgili babalık özellikleri, üç boyut altında derlenerek

değerlendirilmiştir: bakım, yakınlık ve kontrol.

Fişek tarafından geliştirilen bu boyutların ülkemizde ebeveyn-çocuk ilişkisini anlamlı bir şekilde tanımladığı kuramsal ve görgül olarak saptanmıştır (Fişek, 1991; Boratav ve ark., 2017). Ayrıca, Kağıtçıbaşı’nın yaptığı çalışmalar da, kontrol ve yakınlık kavramlarına ayrı ayrı odaklanılması gerektiğini; bu kavramların çocuğun gelişimine etkisinin farklı olduğunu vurgulamaktadır (Kağıtçıbaşı, 2007). Bu bağlamda, Şekil 2’de gösterildiği gibi, babanın çocuğun bakımında ve gelişiminde sorumlu olduğu davranışlarını **bakım**; çocukla karşılıklı ve yakın ilişki kurduğu, çocuğuyla yakın iletişim kurarak gelişim alanlarını desteklemek için deneyim ve ortam sağladığı, çocukla birlikte zaman geçirdiği, çocukla birlikte zaman geçirip paylaşımda bulunduğu, çocukla karşılıklı demokratik bir iletişim kurduğu babalık davranışlarını **yakınlık**; çocuğun yaşına ve gelişim düzeyine uygun yöntemlerle kural ve sınır oluşturmalarını da **kontrol** davranışı olarak tanımlayabiliriz.

Şekil 2. Türkiye’de Babalık Araştırması İlgili Babalık Modeli

1.6. BABALARIN ÇOCUK GELİŞİMİNDEKİ ÖNEMİ

Babaların çocuklarının gelişimleri üstündeki etkileri, “ilgili baba” olma özellikleri ile yakından ilgilidir. Çocukla iletişimde olmak ve ortak faaliyetlerde bulunmak, çocuğu dinlemek, çocukla oyun oynamak, çocuk ihtiyaç duyduğunda hem psikolojik/duygusal hem de fiziksel olarak ulaşılabilir olmak, çocuğun bakımını sağlamak ve çocuk için gerekli kaynakları temin etmek için sorumluluk üstlenmek ilgili babalığın birleşenleridir.

İlgili babalık üstüne yapılan araştırmalara göre, sıcak, duyarlı ve ilgili babalarla büyüyen çocuklar, psikolojik olarak daha uyumlu olmakta, daha az davranış problemleri göstermekte ve akranlarıyla daha iyi iletişim kurmaktadır. Çocukların

babalarıyla bebeklik dönemlerinde kurdukları iletişimin ileriki yaşlarında tüm gelişimsel alanlarda etkisinin olduğu da araştırmalarda ortaya çıkmıştır (Cabrera, Shannon ve Tamis-LeMonda, 2007). İlgili babaların çocuklarının okula hazır olma becerilerinin daha yüksek olduğu, okulda akademik olarak daha başarılı oldukları, daha zengin kelime bilgisine sahip oldukları ve zekâ gelişimlerinin arttığı bilinmektedir (Cabrera, Shannon ve Tamis-LeMonda, 2007; Coley, Lewin-Bizan ve Carrano, 2011; Lamb, 1977; NICHD Early Child CareResearch Network, 2004; Tamis-LeMonda, Shannon, Cabrera ve Lamb, 2004).

Babalarla yapılan faaliyetler, çocukların hem bilişsel ve dil gelişimlerini hem de sosyal gelişimlerini olumlu etkilemektedir. Çocuklarına kitap okuma ve onlarla oyun oynama gibi ilgili babalık davranışları gösteren babaların çocuklarının dil ve

okuma becerilerinin de daha yüksek olduğu bilinmektedir (Coley ve ark., 2011; Duursma, Pan ve Raikes, 2008). Oyun oynamak ve çocuklarla birlikte faaliyetlerde bulunmak, çocuklara hem dil ve kelime bilgisi açısından destek sağlamakta hem de karşılıklı ilgi, sevgi ve bağlılığı arttırmaktadır (Grossmann ve ark., 2002).

Araştırmalarda, ilgili babalığın çocukların okuma ve matematik becerilerini etkilediği de bulunurken (Coley ve ark., 2011), babaların okul katılımının, çocukların zekâ testleri performansı üzerinde de etkisi olduğu görülmüştür. (Radin, 1973). Radin'in (1994) bir başka çalışmasında da, babaların çocuklarıyla iletişimlerinin artışı ile çocuklarının zekâsının, başarısının, olgun sosyal davranışlarının ve geleneksel toplumsal cinsiyet rolleri hakkında esnekliğinin artışı arasında yakın ilişki bulunmuştur.

Baba olmakla beraber başlayan bir takım değişiklikler ya da değişime açık olma hali, toplumsal cinsiyet rolleri ve gelenekselliğin de değişimi açısından önemlidir. Geleneksel erkekliği benimsemiş ataerkil, ev işi yapmayan, eşine ve çocuğuna karşı cinsiyetçi tutumlar sergileyen ve kadın-erkek eşitliğine inanmayan erkekler, baba olduklarında da çocuklarıyla ilgili tüm bakım ve sorumluluğun annede olduğunu düşünmektedirler. Ancak, "kıskanç", "otoriter", "kavgacı" gibi "erkeği erkek yapan" erkeklik özellik ve söylemlerin, baba olduğunda hoş karşılanmayan söylemler olup değişime uğrama eğilimi gösterebildiği de söylenebilir (AÇEV, Basımda).

Babaların çocuklarıyla ilgilenmesi, sadece çocukların olumlu gelişimlerini doğrudan desteklemekle kalmayıp, aynı zamanda dolaylı olarak annelerin de annelik davranışlarını etkilemektedir. Eşinden çocuk bakımı konusunda destek alan annelerin, psikolojik olarak daha sağlıklı olduğu ve bu nedenle çocuklarına karşı da daha olumlu tutumlar gösterdiği bulunmuştur (Flouri ve Buchanan, 2004).

2

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Türkiye Babalık Araştırması'nın alan çalışması 2016 yılında gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya Türkiye örneklemini temsil eden 0-10 yaş arası (erken ve orta çocukluk dönemi) çocuğu olan çeşitli yaşlardan ve sosyoekonomik düzey (SED) gruplarından babalar katılmıştır. Araştırma kapsamında derinlemesine görüşmelerden oluşan bir nitel çalışma ve anketlerden oluşan bir nicel çalışma hayata geçirilmiştir.

2.1. ARAŞTIRMANIN SÜRECİ

2.1.1. Nitel

Nitel çalışma kapsamında, İstanbul'da 10, Gaziantep, Konya ve Trabzon'da 9'ar, Tekirdağ'da 3 katılımcı ile **toplam 40 derinlemesine görüşme yapılmıştır**. Görüşmeler ülkenin farklı bölgelerinde, çeşitli yaşlardan ve SED gruplarından 0-10 yaş aralığında çocuğu olan erkeklerle yapılmıştır. Katılımcıların 4'ü ilkokul, 3'ü ortaokul, 18'i lise, 14'ü üniversite ve 1'i de yüksek lisans mezunudur; 12'sinin eşi çalışmaktadır; 25'inin 1'den çok çocuğu vardır.

Derinlemesine görüşmelerde babaların sıradan bir günü neler yaparak geçirdikleri, kendi anne ve babasıyla olan ilişkileri, kadın-erkek eşitliğine ilişkin fikirleri, ev içi işlere ne derece katıldıkları ile ilgili bilgiler alınmıştır. Ayrıca, kendi babalık deneyimleri, çocuklarının gelişimlerine nasıl katkı sağladıkları ve daha iyi baba olabilmeleri için ne tür destek ve eğitime ihtiyaç duydukları da edinilen bilgiler arasındadır. **Nitel çalışmada babalık kavramı bağlamında erkeklerin tutum ve davranışlarıyla ilgili kapsamlı bir sözel analiz yapabilmek için Türkiye'deki farklı baba kümelerine ulaşmak hedeflenmiştir**. Nitel ölçümlerin soru foru Ek 3'te sunulmuştur.

Araştırmada yarı-yapılandırılmış kılavuz kullanılmış, katılımcıların onayı alınarak ses kaydı yapılmıştır. Daha sonra çözölen ses kayıtlarının oluşturduğu görüşme dökümleri nitel raporun temel girdisini oluşturmuştur.

2.1.2. Nicel

Nicel çalışma için ise, kentsel alanlarda ikamet eden 65 yaş altı, 0-10 yaş grubunda en az bir çocuğu olan toplam 3200 erkekle görüşülmesi planlanmış, uygulamada 3235 yüz yüze görüşme yapılmıştır.

Babaların çocuk bakımına katılımını ve çocukları ile ilişkilerini değerlendirmek için Çocuğun Değeri araştırmasında kullanılan anketin sorularının bir kısmından, Baba Katılım ve Alabama Ebeveynlik ölçeklerinden ve Çocuk Yetiştirme Anketi'nin Sıcaklık ve Cezalandırma alt ölçeklerinden yararlanılmıştır (Elgar ve ark., 2007; Hawkins ve ark., 2002; Kağıtçıbaşı, 1981; Paterson ve Sanson, 1999; Yağmurlu ve Sanson, 2009). Nicel ölçümlerin soru foru Ek 4'te sunulmuştur. İlgili babalık boyutları farklı ölçeklerle ölçülmüştür. Buna en büyük neden ilgili babalığın tanımının ve içerdiği davranışların, çocukların yaşına göre değişkenlik göstermesidir. Örneğin, 0-3 yaş arasındaki çocuklar için fiziksel bakım önemliken, 7-10 yaş arasındaki çocuklar için eğitimiyle ilgilenmek, ilgili babalığın göstergesi olabilmektedir. Bu nedenle, 0-3 yaşta çocuğa gösterilen sıcaklığı, ilgiyi ve fiziksel bakımı ölçmek üzere Baba Katılım Ölçeği ile (Hawkins ve ark., 2002) ilgi/ yakınlık ve temel bakım alt ölçeklerinin 8 maddesinden oluşan bir ölçüm kullanılırken, 4-10 yaşları için yine Baba Katılım Ölçeği'nin (Hawkins ve ark., 2002) anne desteği ve öğretme, disiplin sağlama, duygusal destek ve maddi destek sağlama alt ölçeklerinden toplam 14 madde kullanılmıştır. Ek 1'de belirtildiği gibi, ölçeklerin bir bölümü araştırma ekibi tarafından oluşturulmuştur. Orijinali Türkçe olmayan ölçeklerin, Türkçe'ye çevirisi yapılmış ve Türkçe metin geri-çeviri (back-translation methods) yöntemiyle tekrar İngilizce'ye çevrilerek kontrolleri yapılmıştır.

Araştırmada kullanılan ölçeklerin çoğu, özellikle ebeveynlik ölçekleri, daha önce sadece anne örnekleriyle kullanılan ölçeklerdir. Bu araştırmada ise, çoğu ölçek ilk defa baba davranışlarını ölçümlemek

amacıyla kullanılmıştır. Bu nedenle, pilot çalışma sonrasında da, ana alan çalışması sonrasında da ölçeklerin psikometrik özellikleri değerlendirilmiştir. Ölçeklerin iç güvenirlik analiz sonuçları detaylı olarak Ek 1’de verilmiştir.

2.2. ARAŞTIRMANIN ÖRNEKLEMİ

Araştırma örnekleme, Türkiye’yi temsil eden bir örneklemdir. Nicel araştırmanın örnekleme oluşturulurken Türkiye genelinde çok aşamalı, tabakalandırmalı rassal örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Bunun için **örnek kitlenin ana kitleyi bölgeler ve sosyoekonomik gelişmişlik bakımından temsil etmesini** sağlayacak bir örnekleme planı yapılmıştır. Ana kitlenin bölgesel dağılımında Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verileri temel alınmıştır. Bölgesel temsil için, TÜİK’in Avrupa Birliği Bölgesel İstatistik Sistemi’yle (NUTS) uyumlu olarak benimsediği İstatistiksel Bölge Birimleri Sınıflandırması’nın 12 bölgeden oluşan 1. düzeyi kullanılmıştır.

Örneklemede tabakalandırma ölçütü olarak “bölge” (NUTS Düzey 1), birincil örnekleme birimi olarak “ilçe” ve ikincil örnekleme birimi olarak “mahalle” kullanılmıştır. Örnek kitlede kapsanacak ilçeler **“ana kitle büyüklüğüne orantılı olasılıklı örnekleme yöntemi”**yle (Sampling with Probability Proportional to Size – PPS) seçilmiştir.

Özet olarak örnekleme süreci şu basamaklarda gerçekleştirilmiştir: Birincil örnekleme birimlerinin belirlenmesi için, PPS yöntemiyle, hücrede yer alan sayının 20’de biri kadar sayıda ilçe seçilmiştir. Hücrelerin her birinde nüfusa orantılı temsil sağlanmıştır. İkincil örnekleme birimlerinin (mahalleler) seçilmesinde gene PPS yöntemi kullanılmıştır. Mahallelerde anket uygulanacak sokaklar, binalar ve haneler ise saha uygulaması aşamasında rassal örnekleme yöntemiyle seçilmiştir. Böylece nüfus dağılımıyla orantılı olarak hesaplanan anket sayıları (orantılı dağılım) ve yuvarlama sonucunda her bir bölgede yapılacak anket sayısı (planlanan dağılım) elde edilmiştir.

Planlanan ve gerçekleşen anket sayılarının bölgelere göre dağılımı aşağıdaki Tablo 1’de sunulmaktadır:

Tablo 1. Planlanan ve gerçekleşen örneklem dağılımı

Bölge	Planlanan dağılım	Gerçekleşen dağılım
İstanbul	680	688
Batı Marmara	140	140
Ege	460	466
Doğu Marmara	320	323
Batı Anadolu	340	344
Akdeniz	420	419
Orta Anadolu	120	120
Batı Karadeniz	160	165
Doğu Karadeniz	100	102
Kuzeydoğu Anadolu	60	60
Ortadoğu Anadolu	120	121
Güneydoğu Anadolu	280	287
Toplam	3200	3235

2.3. KATILIMCILARIN DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİ

Katılımcıların çoğu 25-44 yaş aralığında, eşiyle birlikte yaşayan ve 20-29 yaşlarında evlenmiş babalardır. Katılımcıların tamamına yakını evlidir ve eşleriyle birlikte yaşamaktadır (%99'un üzerinde). İkinci kez evlenmiş olanların ya da boşanmış/dul olanların toplam oranı %2'dir. Katılımcılar büyük ölçüde 25-34 (%47) ve 35-44 (%40) yaş aralığında yoğunlaşmıştır. Yirmi beş yaşından küçük babaların oranı yalnızca %4'tür. Anneler ise görece daha gençtir. Babaların ortalama yaşı 34,67'ye yakın annelerinki 31,24'tür.

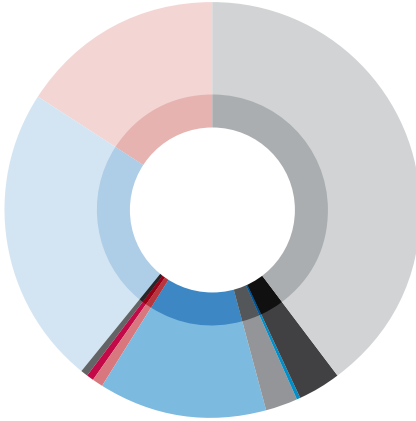
Katılımcıların büyük çoğunluğu 20-29 yaşlarında evlenmiştir (%49'u 20-24, %33'ü 25-29). Yirmi yaşın altında evlenenlerin oranı %8,5; 30 yaşın üzerinde evlenenlerin oranı %9'dur. Ortalama evlilik yaşı 24,12'dir.

Aynı hanede anneleriyle birlikte oturanların oranı %6; babalarıyla birlikte oturanların oranı %4'tür. Hanede yaşayan ortalama kişi sayısı 3,83; çocuk sayısı ise 1,71'dir.

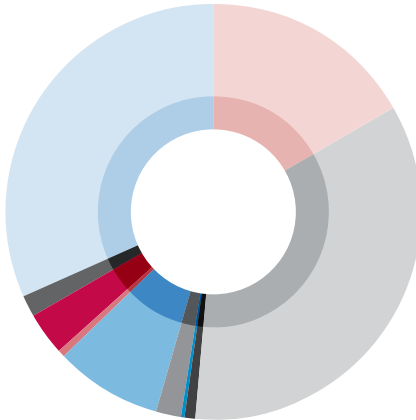
Babaların eğitim seviyesi, annelerin eğitim seviyesinden yüksektir (Şekil 3). Katılımcıların %23'ü en çok ilkokul mezunudur. Bu oran annelerde %37'dir. Üniversite mezunlarında da babalar annelere göre daha yüksek orandadır (sırasıyla %13 ve %8).

Şekil 3. Anne ve Baba Eğitim Durumları

Baba Eğitim Durumu

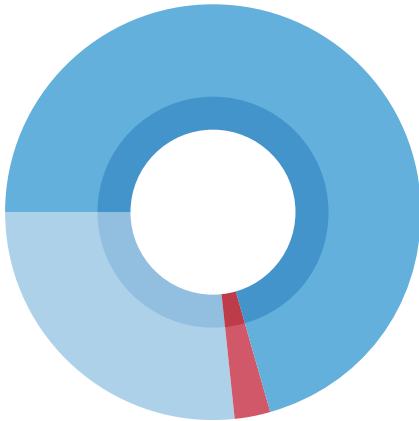
Anne Eğitim Durumu

Annelerin büyük çoğunluğu herhangi bir işte çalışmamaktadır (Şekil 4). Katılımcı babaların %97'si çalışmaktadır. Ücretli/maaşlı çalışanların oranı %71, kendi hesabına çalışanların oranı %26'dır. Katılımcıların %37'si vasıflı işçidir. Esnaf/tüccarlar %21, vasıfsız işçiler %15, memurlar %12'dir. Annelerin ise büyük çoğunluğu bir işte çalışmamaktadır (%86).

Şekil 4. Anne ve baba çalışma durumu

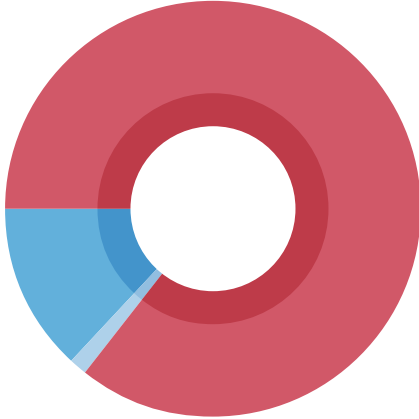
Baba Çalışma Durumu

- %70,7 Ücretli çalışıyor
- %2,9 Çalışmıyor
- %26,4 Kendi hesabına çalışıyor

(n=3235)

Anne Çalışma Durumu

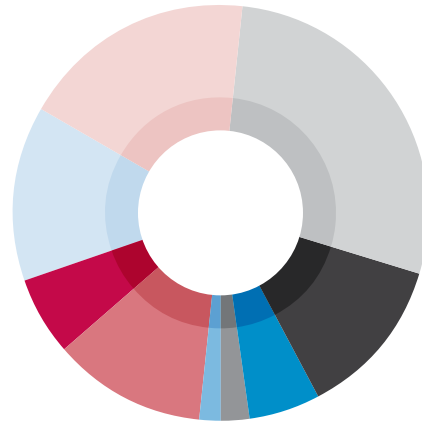
- %85,7 Çalışmıyor
- %1,3 Kendi hesabına çalışıyor
- %13,0 Ücretli çalışıyor

(n=3235)

Katılımcıların **yarıya yakınının (%46,5) aylık hane geliri 1.500 TL-2.999 TL** aralığındadır (Şekil 5). Katılımcıların %53'ünün bir evi vardır. Otomobili olanlar %40'tır. Katılımcı konutlarının %59,5'i kaloriferle ısınmaktadır. Evlerin %81'inde bulaşık makinesi vardır. İnternete erişimi olanlar %60'ın, evlerinde birden çok televizyon olanlar %40'ın üzerindedir.

Çalışma kapsamında, sosyoekonomik düzeyi belirlemek için bazı göstergelerden oluşan bir hesaplama yapılmıştır. Bu göstergeler, hanede yaşayan kişi sayısı, anne ve babanın eğitim düzeyi, anne ve babanın mesleği, toplam hane geliri ve sahip olunan varlıklardır. Bu şekilde, evin sosyoekonomik düzeyinin daha doğru şekilde ölçümleneceği bilinmektedir (Baydar ve Akcinar, 2015; Diemer ve Ali, 2009).

Şekil 5. Hane halkı geliri

- %28,1 2000-2999 TL
- %12,6 3000-3999 TL
- %5,4 4000-4999 TL
- %2,4 5000-5999 TL
- %1,6 6000 TL ve üstü
- %11,9 Cevap yok
- %6,0 1000 TL'nin altında
- %13,6 1000-1499 TL
- %18,4 1500-1999 TL

(n=3235)

2.4. ÇOCUKLARIN YAŞ ARALIKLARININ BELİRLENMESİ

Çalışma kapsamında, 0-3, 4-6 ve 7-10 yaş örneklemelerinin eşit sayıda olması için kota belirlenmiştir. Buna göre, katılımcılar arasında 0-3 yaş arasında çocuğu olanların oranı %34'tür; 4-6 yaş ve 7-10 yaş arasında çocuğu olanların oranları ise %33'tür. Anket konusu çocukların cinsiyet dağılımları da farklı yaş gruplarında hemen hemen eşittir ve aşağıdaki Tablo 2'de gösterilmiştir.

Tablo 2. Anket konusu çocukların cinsiyet dağılımı (%)

Yaş grup	Cinsiyet	%
0-3 yaş	Kız	51,1
	Erkek	48,9
	n: 1102	
4-6 yaş	Kız	46,8
	Erkek	53,2
	n: 1070	
7-10 yaş	Kız	46,4
	Erkek	53,6
	n: 1063	

(n=3235)

2.5. VERİLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Araştırma kapsamında, nitel verilerin analizi için içerik analizi yöntemi kullanılmış ve babaların söylemleri ilgili babalık, babalık deneyimleri ve erkeklik algıları ana başlıkları altında özetlenmiştir. Nicel verilen analizleri için ise, öncelikli olarak mevcut durumu özetleyen betimleyici analizler ele alınmış, sonrasında ilgili babalık davranışlarını tahmin eden risk ve koruyucu faktörlerin belirlenmesi ve sosyal politika önerilerinin geliştirilmesi amacıyla regresyon analizleri yapılmıştır. Nicel ve nitel verilerin bir arada kullanılması, konuyla ilgili hem daha ayrıntılı bilgi almamızı sağlamakta, hem de eylem ve söylem arasındaki farklılıkların belirlenmesine yardımcı olmaktadır.

3

TÜRKİYE'DE BABALIĞIN DURUMU

Bu bölümde ilk olarak babaların “babalık algıları” ile ilgili bulgular verilerek ilgili babalık davranışlarıyla ilgili sonuçlar “bakım”, “kontrol” ve “yakınlık” olmak üzere üç farklı boyut çerçevesinde incelenecektir. Sonrasında, Türkiye’deki babalık davranışlarını belirleyen faktörler ve babaların kendi babalıkları hakkındaki duygu ve düşünceleri özetlenecektir.

Babaların, “babalık” tanımı hakkında düşüncelerini almak üzere katılımcılara “baba olmak ne demektir?” diye sorulmuş ve katılımcıların babalığı iki ayrı başlık altında tanımladığı görülmüştür. Kimi, babalığı “çocuk ve sorumluluk” üzerinden tanımlarken, kimi “erkeklik” üzerinden tanımlamıştır. Sorumluluk üzerinden yapılan tanımlama da iki şekilde yapılmıştır: çocuğa bakım vermek ve ona vakit ayırmak ile eve ekmek getirmek ve ekonomik olarak çocuğa bakmak.

Çocuk ve sorumluluk üzerinden tanımlayan babalara göre, bir baba çocuğunu her zaman ön plana koymalı ve fedakârlık yaparak kendi istek ve ihtiyaçlarını bir kenara bırakıp çocuklarına göre hareket etmelidir. Bir baba bu tanımı şu şekilde ifade etmiştir:

“Daha önemli bir şey söyleyeyim mi size? Baba olduktan sonra şunu yaptım: 2 tane seçeneğim vardı. Bir tanesi kendi özel hayatımı artık askıya alacağım ya da bildiğim hayata devam edip hani elimden geldiğince çocuğuma vakit ayıracağım. Ben bunların bir tanesini seçtim. O da zaten kendi hayatımı gerçekten askıya aldım... Ama evladım için acayip mutluyum, hiç pişman değilim. Çünkü, düşünebiliyor musunuz? Birini büyütüyorsunuz ya, hayata hazırlıyorsunuz. Ne kadar ilginç ne kadar güzel bir şey! İşte babalık burada başlıyor bence, fedakârlık yapmak. O üç yaşında belki beni anlamayan çocukla gidip top oynamak bana daha mantıklı geliyor, diye düşünüyorum yani” (İstanbul-Lise mezunu-38 yaşında-Çinici ustası).

Birçok katılımcıya göre ailenin geçimini sağlamak ve çocukların maddi ihtiyaçlarını karşılamak bir babanın en temel sorumluluğudur. Bu düşünce, “kol kanat geren,” “ailesini rahat ettirmekle yükümlü” erkek imgesiyle örtüşmektedir. Evin rızkını temin etmek “babalık görevi” olarak tanımlanmaktadır. Bazı katılımcılara göre ise en büyük sorumluluk çocuğun doğru yetiştirilmesidir. Onlara göre, doğduğu andan itibaren çocuğu şekillendiren babadır:

“Terbiye etmek, insan olarak yetiştirmek, oturup kalkmasını öğretmek... Yani bunların hepsi babanın üzerine düşen bir vazife olarak düşünüyorum ben... Sorumluluğun içine her şey giriyor. Sorumluluk dediğimiz zaman, yani çocuğun size olan bağımlılığı, sizin yönlendirmeniz, sizin yetiştirmeniz, eğitim hayatına sizin yön vermeniz. Siz ne yaparsanız o olur çocuk” (Gaziantep-Y. lisans mezunu-34 yaşında-Yedek parça satıcısı).

Çocuğa karşı sorumluluğu erkeklik üzerinden tanımlayan katılımcılar daha çok “iktidar”, “liderlik” ve “otorite” gibi kavramlar üzerinde durmaktadır. Katılımcılara göre baba evdeki otoritedir ve aile içindeki ilişkileri o yönetir. “Bunun için de gerektiğinde sert bir tavır takınmalıdır. Baba aynı zamanda çocuk için gücü temsil eder. Çocuk, babasının arkasında olduğunu bilerek güvenle yaşar”. Bazı katılımcılara göre ise baba çocukları için bir örnektir. Baba en iyisini yapar, en iyisini bilir ve çocuklar da hayatı ondan öğrenir. Özellikle erkek çocuklarının babayı izlediğini, taklit ettiğini söyleyen katılımcılar babanın erkek çocuk üzerindeki etkisinin anneden fazla olduğunu düşünmektedir:

“Baba, evlatlarını düşünen bir büyüktür. Yani baba evlatlarını, ailesini, bireyi bir arada tutan, düşünen, geçimini sağlayan. Masaya vuracak, “tamam! Sen de sus, sen de sus! kardeşsiniz” diyecek, kapatacak konuyu. Baba yönetici olacak, yönetecek. Yani aileyi baba yönetir” (İstanbul-Üniversite mezunu-36 yaşında-Satış danışmanı).

3.1. TÜRKİYE’DE BABALIK DAVRANIŞLARI

Bu bölümde, ilgili babalığı tanımlayan **bakım, kontrol ve yakınlık** davranışları açısından, babaların mevcut durumları özetlenecektir. İlgili babalığın içerdiği davranışlar, çocukların yaşına göre değişkenlik göstermektedir. Bu nedenle, ilgili babalık davranışları yaşlara göre farklı biçimde ölçülmüştür. Dolayısıyla, araştırma bulguları 0-3 ve 4-10 yaş gruplarına göre ayrı ayrı belirtilecektir.

3.1.1. Babalığın Başladığı Yer: Bakım

3.1.1.1. Çocuğun Bakımında Sorumluluk

- 0-10 yaş çocuğu olan katılımcı babaların büyük bir bölümüne göre çocukların bakımından birincil sorumlu kişi eşleridir (%91; Şekil 6).

Çocuğun bakımından birincil sorumlu olarak kendilerini gören katılımcıların oranı yalnızca %5’tir. Anne ve babanın ortak sorumluluğu olduğunu düşünenlerin oranı ise daha da düşüktür (%4). Yaş gruplarına göre bakıldığında, çocukların yaşı büyüdükçe az da olsa babaların sorumluluk oranı yükselmektedir.

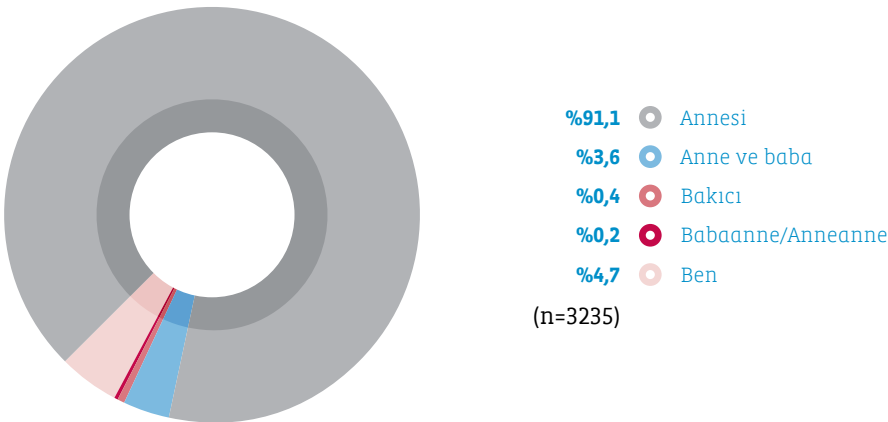
Katılımcıların genel olarak, çocuklarının bakımını üstlenmek istemedikleri anlaşılmaktadır. “Hiçbir koşulda çocuğumun bakımını üstlenmezdim”

seçeneğinin belirtilme sıklığı %41’dir. Çeşitli koşullar sağlanırsa çocuğunun bakımını üstlenebileceğini belirten katılımcılar da vardır. “Maaşım ödenmeye devam etse” seçeneği bunların başında gelmektedir (belirtilme sıklığı %24). “Devlet tarafından teşvik sağlansa” seçeneği benzer bir oranla üçüncü sırada yer almaktadır (%23). Çocuk bakımıyla ilgili bilgi eksikliği de sorumluluk üstlenme konusunda bir engel olarak görülmektedir. “Çocuk bakımı hakkında daha fazla bilgiye sahip olsam” ifadesinin belirtilme sıklığı %15’tir.

0-10 yaş arasında çocuğu olan katılımcı babalardan, her koşulda çocuğunun bakımını üstlenebileceğini belirten ve bunu kendi sorumluluğu olarak gören babalara ise binde bir rastlanmaktadır (%0,1).

Babalarla yapılan mülakatlar sonucunda elde edilen bilgilere göre de, çocuktan ya anne-babanın birlikte ya da annenin sorumlu olduğu yönünde cevaplar alınmıştır. Çocuktan esas olarak babanın sorumlu olduğuna ilişkin bir kayda rastlanmamıştır.

Şekil 6. Çocuğunuzun bakımından birincil sorumlu kişi kimdir? (0-10 yaş)

Diğer yandan, bazı katılımcılara göre babalar da anneler kadar sorumluluk almalı ve çocukla ilgilenmelidir. “Sonuçta çocuk sadece annenin değil babanın da çocuğudur ve anne-babanın birbirine destek olması gerekir”. Bazı katılımcıların ise eşleriyle bir görev dağılımı yaptığı görülmektedir. Ancak, bu paylaşım her zaman toplumsal cinsiyet rolleri açısından eşitlikçi bir şekilde olmamaktadır. Her ne kadar sorumlulukların hepsi bir tarafa yüklenmemekte, anne-baba arasında paylaşmakta olsa da, bu görev dağılımının cinsiyetçi kadın ve erkek rollerine göre ayrıştığını söylemek mümkündür:

“Öyle sorumluluk, ortak. Şimdi anne baba diye ayırım yok. Hanım mutfaktaysa ben ilgilenirim. Ben işteysem o ilgileniyor. O alışverişe gittiyse ben bakıyorum” (Konya-İlkokul mezunu-32 yaşında-Trikocu).

“Yani eşit diye düşünelim. Çünkü anne daha çok çocuklarla birlikte, yani o temizliğinden, beslenmesinden anne sorumlu. Diğer yünden de işte, eğitim durumundan mesela, aldığımız rol bakımından, konuşmamızdan da anlaşılacağı gibi, eğitim durumundan ben sorumluyum. Yani eşit olmuş oluyor bu arada. Ben temizlik, beslenmesi, onlara hiç karışmıyorum mesela” (Gaziantep-Üniversite mezunu-38 yaşında-Adliyede katip).

0-10 yaş aralığında çocuğu olan bazı babalar ise sorumluluğun annede olduğunu düşünmekte ve çocukla ilgili birçok işe karışmamaktadırlar. Bunun iki nedeni vardır: Kimi babalar çalıştıkları için çocuklarını fazla göremediklerini belirtmişlerdir. Onlara göre, çocukla en çok vakit geçiren annedir dolayısıyla da sorumluluk annededir. Diğer görüşe göre ise, çocuk bakmak kadın işidir ve o tarz işleri bir erkeğin yapması hoş değildir. Bu tür katılımcıların yalnızca eşleri çocuklara söz geçiremediği zamanlarda “devreye girdikleri” anlaşılmaktadır:

“Eşim çocukların temizliğiyle ilgileniyor, ders çalışmalarıyla, yatma kalkma saatleriyle... Öyle düşünüyorum, bana biraz ters geliyor çocuğun altını değiştirmek, çocuğa yemek hazırlamak. Ha yapmam gerekirse, illaki yaparım da, ama anneleri olduğu için benim işim değil gibi düşünüyorum” (Gaziantep-Lise mezunu-39 yaşında-Fabrika işçisi).

“Kadının görevidir bu. Yani hayat müşterektir ama bu müşterek değil. Genellikle kadının işidir. Çocuk bakmak kadın işidir” (Trabzon-Lise mezunu-52 yaşında-Tüpçü).

- **0-10 yaş aralığında çocuğu olan babalar, özellikle çocuklarıyla ilgili kararların belirlenmesini eşlerine bırakmaktadırlar.**

Aile içinde belirli konulardaki (örneğin, çocukların hangi okula gideceği, çocukların giyimi) kararları kimin aldığı irdelendiğinde, öncelikle göze çarpan sonuç babaların hiçbir konuda belirgin bir biçimde söz sahibi olmamasıdır. Konuların çoğunda anne ve babanın birlikte karar verdiği ileri sürülmüştür. Yapılan mülakatlarda ise, bazı ailelerde çocuklarla ilgili kararların annelere bırakıldığı görülmektedir. Anneler özellikle çocukların eğitiminde baskın rol oynamaktadır. Okul seçimleri anneler tarafından yapılmakta, veli toplantılarına anneler katılmaktadır. Bazı babalar araştırma sürecine dâhil olsalar da genellikle son karar anneye bırakılmaktadır. Derinlemesine mülakatlardan elde edilen bu bilgilerde, aslında babaların yaptıkları ve söyledikleri (eylem-söylem) arasındaki fark görülmektedir.

Evle ilgili konularda bazı babalar, erkeklik ve maddi kazanç nedeniyle, kararların kendilerinin verdiğini belirtse de, eşleriyle ortaklaşa karar alan katılımcılar da az değildir (Tablo 3). Paranın nasıl harcanacağına da birlikte karar verilmektedir. Kim hangi konuyu daha iyi biliyorsa, karar ona bırakılmaktadır. Bunun yanı sıra eşlerin çoğu konuda birlikte araştırma yaptıkları, bir şey alınacaksa birlikte gidip gördükleri de anlaşılmaktadır.

Tablo 3. Ailede kararları kimler alıyor?

	Baba	Anne	Baba anne birlikte	Çocuk (lar)	Baba anne çocuklar birlikte	Evin büyükleriyle birlikte	Herkes kendi karar verir
Çocukların hangi okula gideceği	4,5	4,0	73,3	1,7	13,5	1,3	1,6
Yaşlıların bakımı	3,5	5,6	74,8	1,1	3,8	5,7	5,5
Çocukların neler giyeceği	2,2	27,2	43,5	6,6	16,8	1,4	2,4
Taşınma	7,4	2,2	80,5	1,0	5,2	3,7	0,0
Ev için beyaz eşya ve elektronik eşya satın alma	6,8	4,4	79,5	0,9	5,2	1,7	1,5
Seçimlerde kime oy verileceği	5,9	1,6	49,7	0,0	3,2	2,4	37,1
Çocukların okulda yaşadıkları sorunların çözümü	2,4	8,2	60	1,5	24,8	1,4	1,7
Hafta sonunun nasıl geçirileceği	4,2	3,8	63,8	1,4	22,9	1,5	2,3

(n=3235)

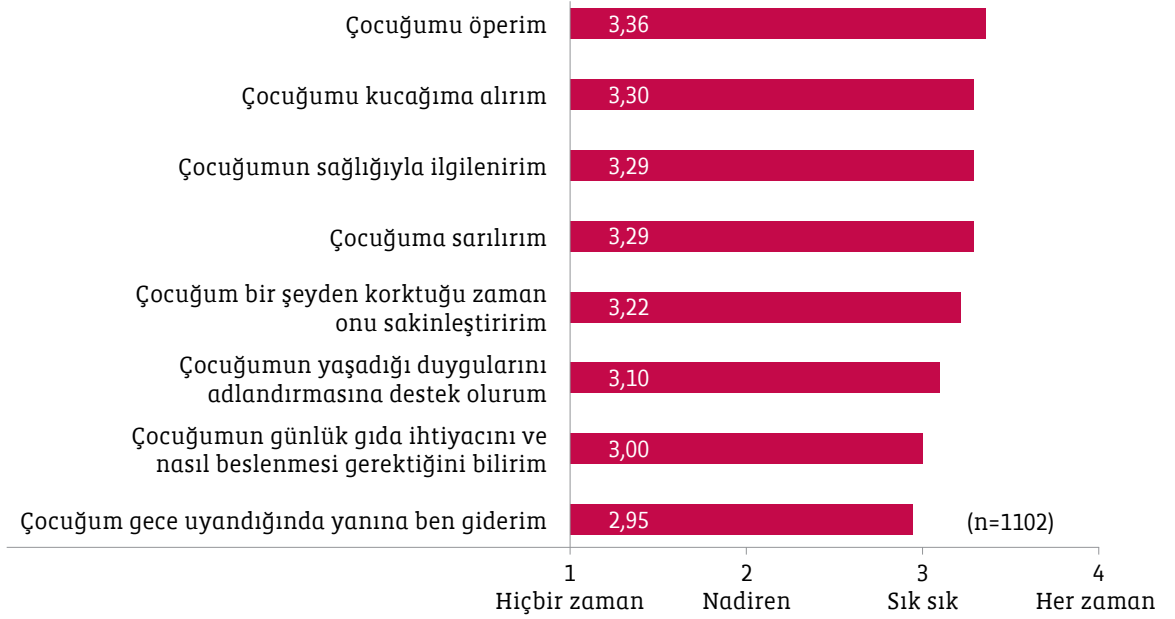
3.1.1.2. 0-10 Yaş Grubu Babaları Bakım

Ebeveyn-çocuk ilişkisi açısından önemli bir kavram olan, çocuğun ebeveynlerine güvenli bağlanma davranışı, çocuğun fiziksel bakım ve duygusal ihtiyaçlarının doğru zamanda karşılanması ile oluşmaktadır (Ainsworth, 1989). Özellikle bebeklik döneminde, çocukların fiziksel, duygusal ve yakınlık kurma ihtiyaçları ne kadar çabuk ve tutarlı bir şekilde karşılanırsa, çocuklar ebeveynlerine o denli güvenli bağlanırlar ve bu bağ, onların olumlu ebeveyn-çocuk etkileşiminin temelini oluşturur.

0-3 yaş arası çocukları olan babaların çocuğun fiziksel yakınlığına yönelik ilgili babalık ortalama puanı Şekil 7'de verilen sekiz uygulamanın sıklık ortalamaları dikkate alınarak hesaplanmıştır; genel kitle için bu puan 4 üzerinden 3,19'dur.

0-3 yaş grubundaki, babaların babalık uygulamalarında bazı farklılıklar bulunmaktadır. Katılımcıların 0-3 yaş grubundaki çocuklarına yönelik davranışlarına bakıldığında, büyük bir çoğunluğunun çocuklarıyla, kucağına alma, sarılma, öpme gibi fiziksel yakınlık kurduğu anlaşılmaktadır (bu tür davranışların “sık sık” ve her zaman sergilenme oranı %90'ın üzerindedir). **Gece uyandığında yanına gitme (%71), beslenme (%75) gibi konular ise babaların görece daha az ilgi alanına girmektedir.**

Şekil 7. Fiziksel yakınlık (0-3 yaş)

- **Babalar 0-3 yaş çocukların fiziksel bakımında yeterli sorumluluk üstlenmemektedirler.**

Katılımcıların en az katıldığı bakım çocuğu tuvalete götürmek, altını değiştirmek ve tırnaklarını kesmektir. Bunun aksine, çocuğunu “sık sık” ve “her zaman” uykuya yatırdığını söyleyen babaların oranı %51, çocuğun giyinme/soyunmasına yardım eden babaların oranı %47 ve çocuğuna mama yediren babaların oranı ise %42’dir.

0-3 yaş arası çocukları olan babaların çocuğun fiziksel bakımına yönelik ilgili babalık ortalama puanı Şekil 8’de verilen sekiz uygulamanın sıklık ortalamaları dikkate alınarak hesaplanmıştır; genel kitle için bu puan 4 üzerinden 2,22’dir.

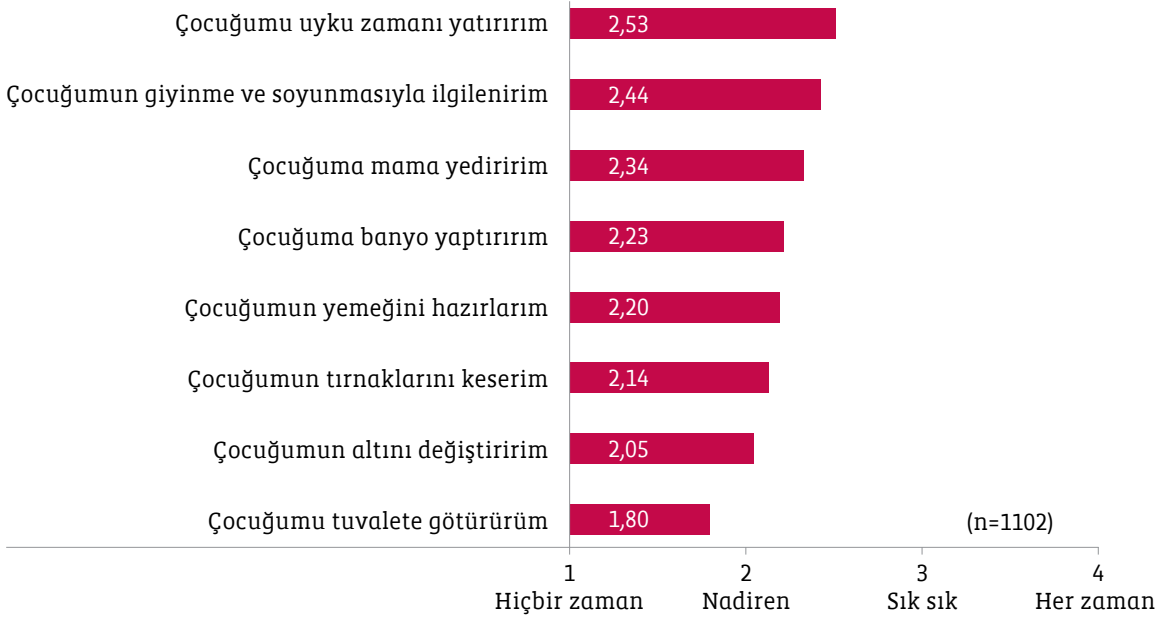
Derinlemesine mülakatlarda da, çocuğun bakımına ilişkin bazı davranışların daha az katılımcı tarafından üstlenilmekte ya da daha ender yapılmakta olduğu görülmüştür. Bunların başında alt değiştirme vardır. Babaların çok mecbur kalmadıkça alt değiştirmedeği anlaşılmaktadır:

“Ama nedir, işte bizim toplumumuzda şu vardır. Kız çocuğunun altını baba

Babaların; %50’si, çocuğunu hiçbir zaman tuvalete götürmediğini, %36’sı hiçbir zaman çocuğunun altını değiştirmedeğini, %35’i de hiçbir zaman çocuklarının tırnaklarını kesmediğini belirtmiştir.

yapmaz, yani asla elini sürmez. Zorda kalmadığı müddetçe. Yani çevresinde yardım alabileceği bir kitle yoksa yapmak zorundaysa yapacak. Ama varsa, yani bir anneanne, bir babaanne, teyzesi, halası, onlar yapar. Ama erkek çocuğunun altını da alır, üstünü de alır, tuvaletine de götürür, altını da siler. Orada bir sıkıntı yok yani” (Trabzon-Lise mezunu-52 yaşında-Esnafl).

Şekil 8. Fiziksel bakıma katılım (0-3 yaş)

“Yok, onu ben yapmam ya. Ha yapmam, birkaç kere yapmadım mı, yaptım, mecbur kaldım. Mesela annesi okula götürdüğünde veya okuldan almaya gittiğinde, çocuk geliyor, mesela kaka yapmış, gösteriyor, bakıyorum çok fena yapmış, artık beline gelmiş... Birkaç kere oldu ama değiştirir miyim, değiştirmem yani. Annesi evdeyken ben değiştirmem. Çünkü ben o tarz şeylerden biraz huylanırım. O yüzden” (Gaziantep-Ortaokul mezunu-36 yaşında-Tekstilde usta).

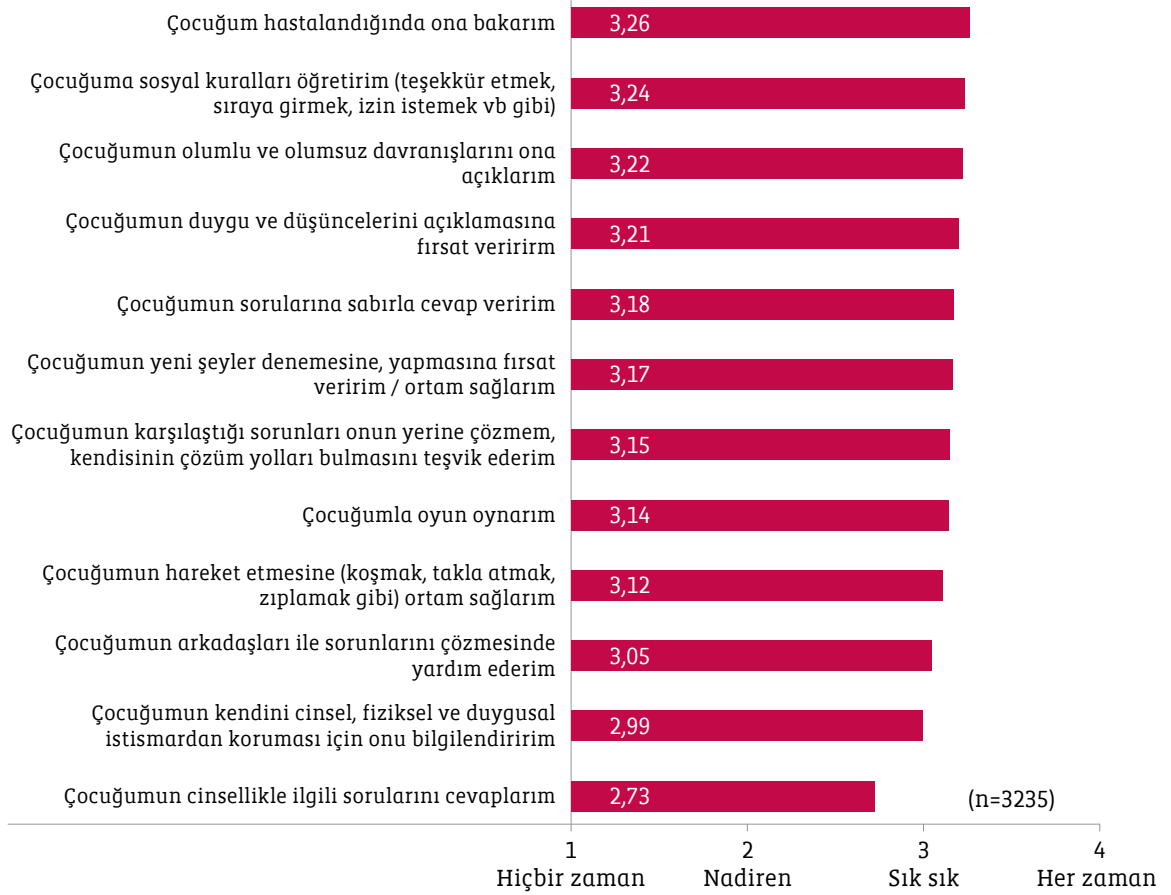
- 0-10 yaş arası çocukların babalarının genel olarak çocuklarının geçimi ve temel ihtiyaçlarının karşılanması konusunda ilgili oldukları görülmektedir.

0-10 yaş aralığında çocuğu olan tüm babalara çocuklarının genel bakım ve gelişimi ile ilgili sorular sorulduğunda, ilgilendikleri konular arasında çocuğun sağlığı babalar için ilk sırada gelmektedir. Babaların %84’ü çocuğu hastalandığında “sık sık” ya da “her zaman” ona baktığını belirtmiştir. Çocuğa sosyal kuralları öğretmek (%76) ve olumlu/olumsuz davranışlarını ona açıklamak da (%83) babaların ilgilendiği konular arasında ilk sıralarda gelmektedir.

Genel olarak çocukların gelişimi ve bakımıyla ilgilenme ortalama puanı Şekil 9’da verilen 12 uygulamanın sıklık ortalamaları dikkate alınarak hesaplanmıştır; genel kitle için bu puan 4 üzerinden 3,13’tür.

Babaların çocukların gelişimi ve bakımıyla ilgili en seyrek ilgilendikleri konular çocuklarının cinsellikle ilgili sorularını cevaplamak (%46) ve istismardan korunmaları için onları bilgilendirmektir (%61).

Şekil 9. Çocuğunuzun gelişimi ve bakımıyla ilgili aşağıdaki işlerden hangilerini ne sıklıkta yaparsınız? (0-10 yaş)

- **4-10 yaşlarında çocuğu olan babaların en çok üstlendiği bir diğer bakım türü de çocuklarının ulaşımını sağlamaktır.**

Babalarla yapılan derinlemesine mülakatlarda da, katılımcıların çoğu çocuklarının bakımıyla ilgilendiklerini söylemiştir. Ama bunu daha çok anneye yardım olsun diye yapmakta ve bazı işleri daha sık yaparken, bazılarında kaçınılmaktadırlar. Çoğu katılımcı çocuklarını okula, kursa, spor etkinliklerine götürüp getirmektedir. Saat kaç olursa olsun çocuğunu alıp doktora götürdüğünü söyleyen birçok katılımcı vardır:

“Okula şu anda götürüyorum zaten. Sabahları bazen işim geç başlayacak oluyor. Bir gün öncesi programını yapmış oluyorum. Sabahları okula götürüyorum” (Konya-Üniversite mezunu-33 yaşında-Müteahhit).

- **Çocukların eğitiminde etkin rol oynama ve bireysel olarak sorumluluk üstlenme açısından bakıldığında, babaların ilgi oranları yukarıda belirtilen diğer konulara göre düşmektedir.**

Babaların %35'i çocuklarının okul etkinliklerine ya hiçbir zaman katılmamakta ya da nadiren katılmaktadır. Örneğin bir baba okula ilişkin sorumluluk paylaşımını şöyle ifade etmiştir:

“Okulda mesela, veli toplantılarına benim yerime eşim katılır. Onu ben tavsiye ettim, kendi gider görüşür onları” (Gaziantep-Lise mezunu-39 yaşında-Fabrika işçisi)

Katılımcıların 7-10 yaş aralığındaki çocuklarının genel olarak eğitimiyle ilgili çeşitli işleri hangi sıklıkta yaptıkları da

Çocuğuna “hiçbir zaman” kitap okumayan babaların oranı %19 iken, çocuklarının okul etkinliklerine hiçbir zaman katılmadığını belirten babaların oranı %13’tür.

sorgulanmıştır. Bunun için Şekil 10’da gösterilen on iki ayrı davranışın yer aldığı sorular yöneltilmiş, bu davranışların her birini ne sıklıkta uyguladıklarını belirtmeleri istenmiştir. Genel olarak eğitimle ilgili davranışların sıklık ortalaması 4 üzerinden 3,18’dir. Çocuklarını okulda başarılı olma konusunda cesaretlendirenler ve okul kurallarına uyulması gerektiğini öğreten babalar yüksek orandadır (her ikisi de %92).

Bazı babalar çocukları büyüdüğü için sadece ödevlerin yapılıp yapılmadığını kontrol ettiklerini belirtmişlerdir. Bazı babaların bilmedikleri bir soruyla karşılaştıklarında, yanlış bilgi vermemek için konuyla ilgili araştırma yaptıkları anlaşılmaktadır. Bu araştırmalar genellikle internet üzerinden yapılırsa da zaman zaman öğretmenlere danışan babalar da vardır. Bu sürecin bazı babalar için sıkıcı ve yorucu olduğu da görülmektedir:

Şekil 10. Çocuğun eğitimiyle ilgilenme (7-10 yaş)

“Çok ders olunca sıkıyordu. Ders konusunda, oturuyor işte, derse oturuyor, üç tane olduğu için oturan, o geliyor, baba şu ne, ben bunu anlayamadım, bazen alıyorum internette uğraşıyorum, oradan buradan bakıyorum, problem çözmeye çalışıyoruz. Onu gönderiyorum, öbürü geliyor, baba şu nedir, git annene göster artık, yeter... Ondan sıkılıyorum” (Gaziantep-Lise mezunu-39 yaşında-Fabrika işçisi)

4-10 yaş arasında çocuğu olan katılımcı babaların uyguladıkları disiplin yöntemleri hakkında bilgi almak amacıyla, farklı ifadelerin yer aldığı bir anket yöneltilmiş ve sonuçta bir cezalandırma hiyerarşisi ortaya çıkmıştır. Şekil 11’de gösterilen ifadeler için, ortalama puanlar temelinde 4 üzerinden bir “cezalandırma” ortalama puanı hesaplanmıştır; genel kitle için bu puan 1,62’dir.

3.1.2. Babalığın Zorlayıcı Yanı: Kontrol ve Disiplin

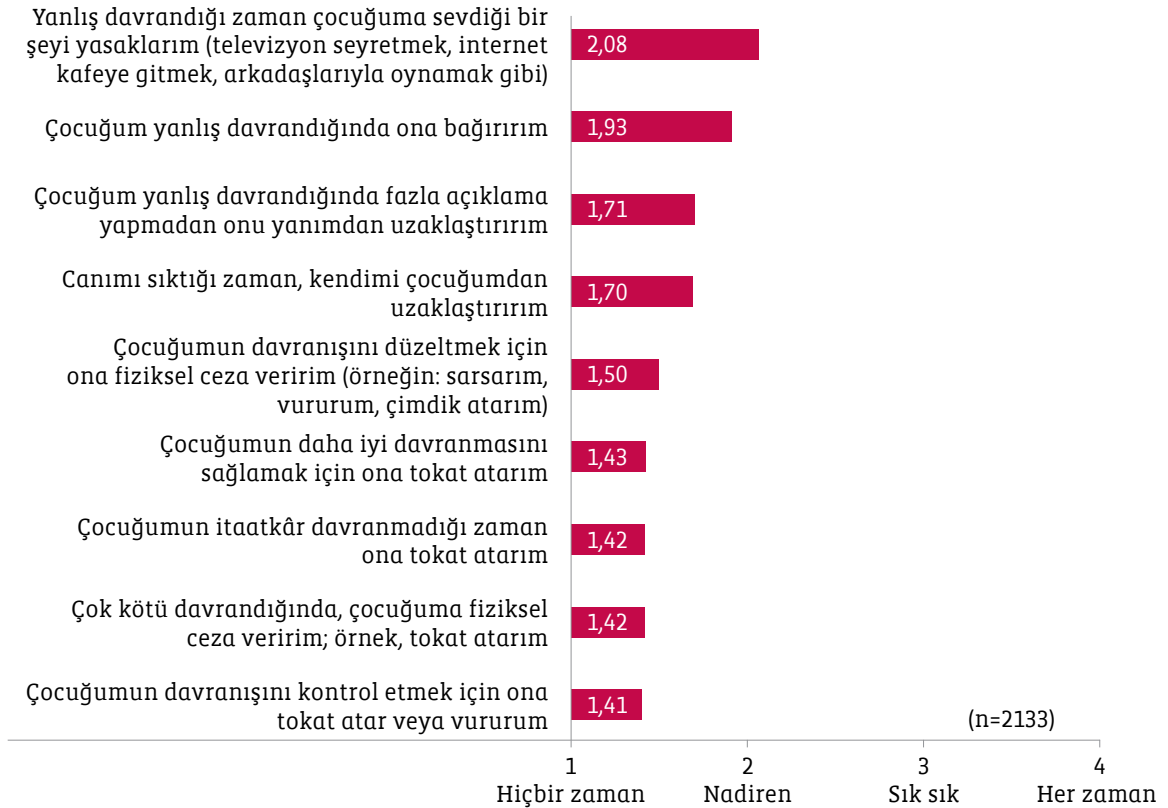
3.1.2.1. Uygulanan Ceza Yöntemleri

Uygulanan ceza yöntemleri, çocuk gelişiminde çok hassas bir konudur. Yanlış bir yöntemle verilen ceza, örneğin fiziksel ya da psikolojik şiddet içeren cezalar, çocuğun sosyal, davranışsal ve psikolojik gelişimini olumsuz etkileyebilir (Granic ve Patterson, 2006; Rohner, Khaleque ve Cournoyer, 2005). Bu nedenle, bu çalışma kapsamında

- 4-10 yaş arasında çocuğu olan katılımcı babaların en sık uyguladığı cezalandırma yöntemi “yasaklama”dır.

Katılımcı babaların en sık uyguladıkları cezalandırma yöntemi “yasaklama”dır. Çocuk babasına göre yanlış davrandığında sevdiği bir şeyi yapması yasaklanmaktadır (“sık sık” ve “her zaman” yasak uygulama oranı %33’tür). İkinci grup cezalar sözel şiddet (%24) ve uzaklaştırmayı (%18-%19) içermektedir. Üçüncü grupta ise fiziksel şiddet içeren cezalar vardır (%12-%13).

Şekil 11. Babaların cezalandırma davranışları (4-10 yaş)

Yapılan mülakatlarda, babaların çoğunun bağırmaktan ya da fiziksel şiddetten yana olmadıkları, bunun yerine çocuklarının yanlışlarını düzeltme ve onlara doğru alışkanlıklar kazandırma amacıyla ceza vermeyi tercih ettikleri anlaşılmaktadır. Bu bağlamda özellikle çocuğun şiddet yoluyla eğitilemeyeceği, çocuğun gördüğü şiddetin izlerini hayatı boyunca taşıyacağı, şiddete başvurmaktansa çocuğun sorunlarını iletişim kurarak anlamaya çalışmanın doğru olduğu vurgulanmaktadır.

Bazı katılımcılara göre ise, çocuğun birinden, bir “otorite”den çekinmesi gerekir. Bu nedenle örneğin söz dinlemediğinde “şöyle bir vuran” ama bunun çocuğu dövmek anlamına gelmediğini düşünenler vardır. Katılımcıların mülakatlar sırasında bahsettikleri cezalara bakıldığında da en çok odaya kapatma cezası verildiği görülmektedir. Konuşmayı keserek çocuklarını cezalandıran babalar da vardır:

“Öyle ben şey değil, şu an öyle dövme falan olayım yok benim de. Mesela çok aşırı laf dinlemezse, gene aynı şeye devam ederse şöyle bir vururum. Ama dövme şeyim yok benim” (İstanbul-Üniversite mezunu-36 yaşında-Satış danışmanı)

“Bazen çok ağlıyor, öylesine ağlıyor yani, sadece istediğini yapmadığımız için ağlamaya başlıyor, sağı solu dağıtmaya başlıyor. Alıyorum, doğru odasına götürüyorum, ‘susana kadar buradasın, çıkamazsın dışarı’. ‘Tamam’, diyor, ‘susacağım’. Ondan sonra çıkıyor dışarıya. ‘Cezalısın’, diyorum, ‘içeri gelemezsin’, orada duruyor kapının kenarında, ta ki, ‘gelebilirsin’ dediğin zaman... O çünkü hatasını biliyor ondan sonra” (Trabzon-Lise mezunu-40 yaşında-Temizlik şirketi sahibi).

“Top götürüyor mesela okula, topunu unutup geliyor. O zaman ceza veriyorum. Şöyle ceza veriyorum, tamam diyorum, benimle diyorum iki saat konuşma. Yarım saat sonra baba iki saat oldu mu diye geliyor” (Konya-Lise mezunu-42 yaşında-Fayans ustası).

Ceza olarak bazı babalar çocuklarının isteklerini yerine getirmemekte, sevdikleri şeylerden uzak tutmaktadır. Örneğin, çocuğa bilgisayar oynamama cezası veren, harçlığını kesen, oyuncaklarını kaldıran babalar da vardır. Bu cezalar çocuk davranışını düzeltene ya da özür dileyene kadar devam ettirilmektedir. Bazı katılımcıların ise ceza vermektense, çocuklarına karşı öfkelerini dışa vurdukları ve onları korkuttukları görülmektedir:

“Yüksek sesle bağırımtansa önce anlatarak denemeye çalışırım. Biraz da ustalarımızdan gördüğümüz, babamızdan gördüğümüz şekilde önce konuşmayı denerim. Ama konuşmadan anlamıyorsa da örnek veriyorum cezalandırmayı tercih ediyorum. Mesela oyuncakları kaldırıyorum veya bir şey istediğinde onu şu saatten sonra yapabileceğini söylüyoruz. Şu şu yaptın, özür dilemedin özür dile ondan sonra yapabilirsin diyoruz” (Konya-Lise mezunu-29 yaşında-Kuyum işçisi).

“Mesela iyilikle anlatıyorum, dediğimi yap diyorum, ben yapmanı istiyorum. Bakıyorum bazen kızdığım da olmuş. Yani, üstüne yürüdüğüm, dövdüğüm değil ama yürüdüğüm olmuş, hani böyle laflarımla göz şeyimle filan biraz korkuttuğum olmuş” (İstanbul-İlkokul mezunu-32 yaşında-Çay ocağı işletmecisi).

3.1.2.2. Babaların Kontrol ve Disiplin Konusundaki Düşünceleri

Çocukların sağlıklı gelişimleri için, yaş ve gelişim düzeylerine uygun olacak şekilde kurallara ihtiyaçları vardır (Barber, Stolz ve Olsen, 2005; Baumrind, Larzelere ve Owens, 2010). Özellikle fiziksel ceza gibi olumsuz davranışları pekiştirecek diğer bir olumsuz ebeveynlik davranışı da, çocuklar ne isterse yapmaktır.

- **Çocuklarının gözünde hep “iyi baba” olmak isteyen katılımcılar çocuklarına hayır demekte zorlanmakta ve çocuklarının istediği her şeyi yapmaya çalışmaktadır.**

Bu nedenle çocuklarının sorumluluklarını aksatmalarına göz yuman babalar da vardır. Bir bölüm katılımcı baba da, yapılan mülakatlarda çocuğunu serbest yetiştirdiğini ve çocuğa çok fazla müdahale etmemek, karışmamak gerektiğini belirtmiştir. Bu babalara göre, zorlamalar ve yasaklar koymak bir işe yaramamaktadır. “Baskıdan sıkılan çocuk ailesinden uzaklaşabilir ve istenenin tam tersi yönünde davranışlar sergileyebilir”. Bazı katılımcılar ayrıca kural koymadıklarını söylemişlerdir. Bu babalar kural koymayı çocuğun “özgürlüğünü kısıtlamak” olarak algılamaktadır. Bu babalar tutumlarını şöyle ifade etmişlerdir:

“Bizim evde kural yoktur ya. Şu olacak, şu saatte yenecek, şu saatte, yok hiçbir kural yok. Uykun gelirse yatarsın. Karnın acıkırsa yemek yersin. Çayın saati yoktur. Kural yok bizde” (Konya-İlkokul mezunu-32 yaşında-Trikocu)

“Ben çok şekillendirmek istemiyorum oğlumu, karakter bazında veya zihinsel bazda, onun kendini bulmasını istiyorum” (İstanbul-Üniversite mezunu-32 yaşında-Devlet memuru).

- **Öte yandan, mülakatlar sırasında görüşlerini bildiren katılımcılar arasında, bir babanın disiplinli olması gerektiğini düşünenler de çoğunluktadır.**

Bu babalara göre çocuğun her istediğine “evet” denmemelidir. “Çocuğun çok fazla serbest bırakılması doğru değildir; belirli ölçüde disiplini hissetmesi önemlidir”. “Ayrıca kurallar koyulmalı ve uygulanmalıdır”. Koyulan kuralların ise daha çok ev içindeki düzene yönelik oldukları görülmektedir. En çok yatma-kalkma saatleri, temizlik ve oyun oynamayla ilgili kurallar koyulmaktadır. Koruyup kollamak için kontrolcü davrandığını söyleyen babalar da vardır:

“Tabii. Şöyle kural koyarım ben, kural denirse buna. Mesela bizle yemeğe oturacak, ayrı yemek yiyemez; hastaysa

tamam. Yemekten kalktığı zaman mutlaka el yıkanacak. Sokaktan geldiği zaman sokak elbiseleri mutlaka -o da artık alıştı, ben elbiselerimi kirli sepetime atmadan, elimi yüzümü yıkamadan, pijamalarımı giymeden oturamam. Yatış saatleri, mutlaka o da bilir, hafta sonları ondur, hafta içi dokuzdur. Aşırı kural... Onun dışında yok yani. Çocuğu kısıtlayıcı bir şeyim yok. Yani, çocuktur, yapacak. Odasını dağıtabilir” (Trabzon-Üniversite mezunu-37 yaşında-Temizlik bayii sahibi)

Koyulan kurallar ve kısıtlamalar konusunda, dikkat çeken noktalar vardır. Bazı katılımcılara göre koyulan kuralları “korkutucu sonuçlarla” açıklamak çocuğun belirli davranışlarda bulunmasını engellemek için iyi bir yoldur. İkinci bir nokta, bazı babalara göre, aile büyükleriyle çocuk arasındaki ilişki, yüzgöz olma riskini doğurup, disiplini gevşetmektedir. Üçüncü bir nokta ise çocuğa bazı açıklamalarda bulunmak için bir yaş saptanması eğilimidir:

“Yani dört yaşından önce çocuğa bir şey veremezsiniz ki. Dört yaşından sonra hep anlata anlata. ‘Oğlum şöyle olacak’, ‘bak biz de bunu yapıyoruz’. Bunu koyuyorken biz de yapıyoruz. Görerek yapmak zorunda. İşte ben yapmadıktan sonra çocuk diyor ki, ‘baba sen yapmıyorsun, ben niye yapıyorum?’. Tabii onu hayata alıştırmak için kurallar gerekiyor” (Trabzon-Üniversite-37-Temizlik bayii sahibi).

3.1.2.3. Olumlu Disiplin Yöntemleri: Olumlu Davranış Kazandırma

Çocukların olumlu davranışları özellikle ebeveynleri tarafından pekiştirildiğinde, bu olumlu davranışlarda artış olduğu, yapılan çalışmalar doğrultusunda, bilinmektedir. Aynı zamanda, çocuklar için koyulan kuralların önceden belirlenip çocukla paylaşılması ve nedenleri hakkında konuşulması sonucunda, bu kuralların çocuk tarafından benimsenmesi ve içselleştirilmesi daha olasıdır.

Çocukları iyi huylu davrandığında “sık sık” ve “her zaman” onları takdir ettiklerini belirten babaların oranı %88’dir. Babaların çocuklarını başka çocuklarla kıyaslama oranı ise %49’dur.

- **Katılımcı babalar çocuklarına olumlu davranış kazandırma konusunda oldukça başarılıdır.**

Babaların, 4-10 yaş arasındaki çocuklarına olumlu davranış kazandırmaya yönelik davranışlarını ölçmek için de dokuz ayrı davranışın yer aldığı bir anket yöneltilmiştir (örneğin, “Çocuğum iyi olduğunda onu takdir ederim”, “Koyduğum kuralların nedenini açıklarım”). Bu dokuz ifadeye verilen ortalama puanlar temelinde 4 üzerinden bir “olumlu davranış kazandırma” ortalama puanı hesaplanmıştır; genel kitle için bu puan 3,10’dur. Buna göre, sorularda yer alan sekiz davranışın “sık sık” ve “her zaman” sergilenme oranları %80’in üzerindedir.

Babalar, ayrıca çocuklarına örnek olarak da onların olumlu davranışlarını pekiştirmeye çalışmaktadırlar:

“Yani davranışlara, kötü alışkanlıkları olmaması lazım babanın, içki sigara diğer şeyler veya konuşmaları düzgün olması lazım. Argo, küfürlü veya başka tür şekilde konuşmaması lazım çocukla çünkü sen onu konuşunca çocuk da öyle şeyler konuşmaya başlıyor. Bu sefer ahlaki bozuluyor. Bence çok dikkat etmesi lazım babanın” (İstanbul-Lise mezunu-34 yaşında-Tekniker).

3.1.3. Babalığın Keyif Veren Yanı: Yakınlık

3.1.3.1. Çocuğa Yakınlık ve Sevgi Gösterme

Çocuklara karşı sevgi, yakınlık ve sıcaklık göstermek, örneğin, onlarla fiziksel yakınlık kurarak öpmek, sarılmak, kucaklamak ve onlara sevidiklerini söylemek, çocukların sağlıklı gelişimleri açısından çok önemlidir. Yapılan birçok araştırmada, ebeveynlerinden sıcak ve yakın davranışlar gören çocukların, hem sosyal-davranışsal hem de bilişsel olarak daha olumlu gelişim özellikleri gösterdikleri bulunmuştur. Sevgi ve sıcaklık, ebeveyn-çocuk arasındaki duygusal bağı kuvvetlendirerek, ebeveynlerine karşı güven duygularını beslemektedir. Ayrıca, ebeveynlerin çocuklarıyla oynadığı oyunun ve sözel iletişimin kalitesini de olumlu yönde arttırdığı bilinmektedir (Cabrera ve ark., 2000).

- **Genel olarak babalar, çocuklarına karşı oldukça sıcak ve yakın davranışlar sergilediklerini belirtmişlerdir.**

0-10 yaş gurubu babaların çocuklarına gösterdikleri yakın ve sıcak davranışları ölçmeye yönelik olarak katılımcıların belirli davranışları hangi sıklıkta sergiledikleri araştırılmıştır. Bu ifadelere verilen ortalama puanlar temelinde gene 4 üzerinden bir “sıcaklık” ortalama puanı hesaplanmıştır; genel kitle için bu puan 3,25’tir. Babalar en çok, çocukları korkmuş ya da üzüntülü olduklarında onları rahatlatmaya çalışırken (sık sık ve her zaman olarak belirten babaların oranı %89), çocuklarına karşı aynı zamanda sıcak (örneğin, öpme, sarılma, çocuğa yakın hissetme) davranışlar da sergilemektedirler (sık sık ve her zaman olarak belirten babaların oranı %89). Bununla beraber, çocuğuyla vakit geçirmekten keyif alan ve onunla şakalaşıp oyun oynadığını belirten babaların oranı da yüksektir (%86).

Derinlemesine görüşmelerde de bir babanın çocuğuna nasıl davranması gerektiği üzerine konuşulurken, her ne kadar bazı

katılımcılar büyüklerin yanında çocuğa sevgi göstermenin 'ayıp' sayıldığı, babaların çocuklarını uyurken sevdikleri gibi gözlemlerini aktarmış olsalar da, genel olarak ön plana çıkan görüşlerden biri çocuğa sevgi ve ilgi gösterilmesi olmuştur. Katılımcılara göre çocuğun da en büyük beklentisi budur. Bu anlamda sevgi ve ilgi göstermeyi, bazı katılımcılar çocuğun maddi ihtiyaçlarını karşılamaktan daha önemli görmektedir. Babalar bu görüşlerini şöyle belirtmişlerdir:

“Valla, bir çocuk babasından önce sevgi bekler. Her şey boş. Bence... Eğer baba sevmiyorsa ne kadar kazanırsa kazansın, babanın kaşı yerdeyse o babanın kazandığının bir kıymeti yoktur bence. Ya şöyle söyleyeyim, eve geldin mesela çok yorgunsun ama kaşın yerde... Çocuklar gözünün içine bakarak tedirgin olup senden uzaklaşıyorsa, senin kazandığının bir kıymeti yoktur bence. Önemli olan kazandığını birlikte güle oynaya yiyip içmektir. Hani hep harcamadan şundan bundan bahsediyoruz ya, harcamak da değil aslında... Birlikte bir şeyleri paylaşmaktır” (Konya-Lise mezunu-42 yaşında-Fayans ustası).

“Babam gibi davranmıyorum, muhakkak sevgimi belli ediyorum onlara... Yok, o şey oldu bana, ben onu bir ders, bir örnek olarak aldığım için, ben öyle olmayacağım hep, dedim. Ben şimdi çocuğuma çok fazla zaman ayıramıyorum, çocuklarımıza ama ben çocuğumu alırım gezdiririm, ‘oğlum’ derim, severim, bazen yatar yuvarlanırsın, bunları yaparsın yani” (Trabzon-Lise mezunu-40 yaşında-Temizlik şirketi sahibi).

3.1.3.2. Babaların Çocuklarıyla Ev İçinde ve Dışında Geçirdikleri Zaman

Babaların çocuklarıyla geçirdikleri zamanın miktarı kadar kalitesi de oldukça önemlidir. Ev ya da ev dışında, beraber olmak ve zaman geçirmek önemli olsa da, herhangi bir iletişim kurmadan geçirilen zaman, örneğin konuşmadan sadece yan yana televizyon izlemek, çocukların gelişimi açısından çok da değerli değildir.

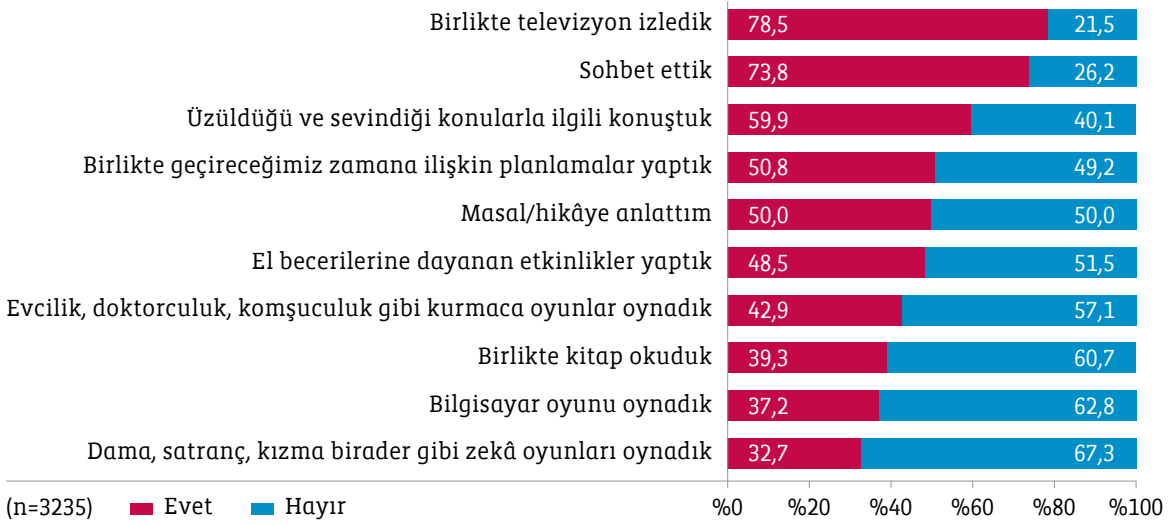
Evde çocuklarıyla televizyon izleyerek vakit geçiren babaların oranı %78,5’dir. 4-10 yaş çocuklar için bu oran %86’ya kadar çıkmaktadır. Çocuğuyla birlikte kurmaca oyunlar oynayan babaların oranı ise yalnızca %43’tür.

- **Babalar çocuklarıyla onların gelişimlerini destekleyecek şekilde kaliteli zaman geçirmemektedir.**

Babalar bir günde çocuklarına yaklaşık 2 saat 20 dakika ayırmaktadırlar. Ancak, burada önemli olarak belirtilmesi gereken, babaların bu soruyu yanlış anlamış olma ihtimallerinin yüksek olduğu, çocuklarına zaman ayırmaktan kasıtlarının iş ve dışarıda geçirilen zaman dışında evde uyanık geçirilen zaman olarak algılanmış olabileceğidir. İlgili babalık ise, babanın çocuğuna özel olarak zaman ayırıp, birlikte bir etkinlik yaptığı, doğrudan birebir etkileşimde bulundukları davranışlardır.

Bu bağlamda sorulan diğer sorular ve yapılan derinlemesine mülakatlar, babaların, çocuklarıyla onların gelişimlerini destekleyecek şekilde kaliteli zaman geçirmediğini göstermektedir. Babalar her ne kadar çocuklarıyla evde aynı ortamda bulunsalar da, genellikle yan yana televizyon izleyerek vakit geçirmekte, bunun aksine gelişimlerini destekleyecek birebir etkinlik pek yapmamaktadırlar. Aşağıdaki Şekil 12’de gösterildiği gibi, babaların büyük bir çoğunluğu çocuklarıyla birlikte televizyon izlemekte (%78,5) ve sohbet etmektedir (%74).

Şekil 12. Son bir ay içinde çocuğunuzla aşağıdakilerden hangilerini yaptınız? (0-10 yaş)

- Babaların, çocuklarının gelişimini destekleyici birçok etkinliği 0-3 yaş grubundaki çocuklarıyla daha az yaptığı görülmektedir.**

Katılımcı babaların %51'i 0-3 yaş grubu çocuklarıyla sohbet ederken, bu oran 4-10 yaş grubu çocuklarında %86'dır. Benzer şekilde, 0-3 yaş grubundaki çocuklarıyla kitap okuma oranı %23 iken, 4-10 yaş grubunda %48'dir (Şekil 12-1 ve 12-2).

Şekil 12.1. Son bir ay içinde çocuğunuzla aşağıdakilerden hangilerini yaptınız? (0-3 yaş)

Şekil 12.2. Son bir ay içinde çocuğunuzla aşağıdakilerden hangilerini yaptınız? (4-10 yaş)

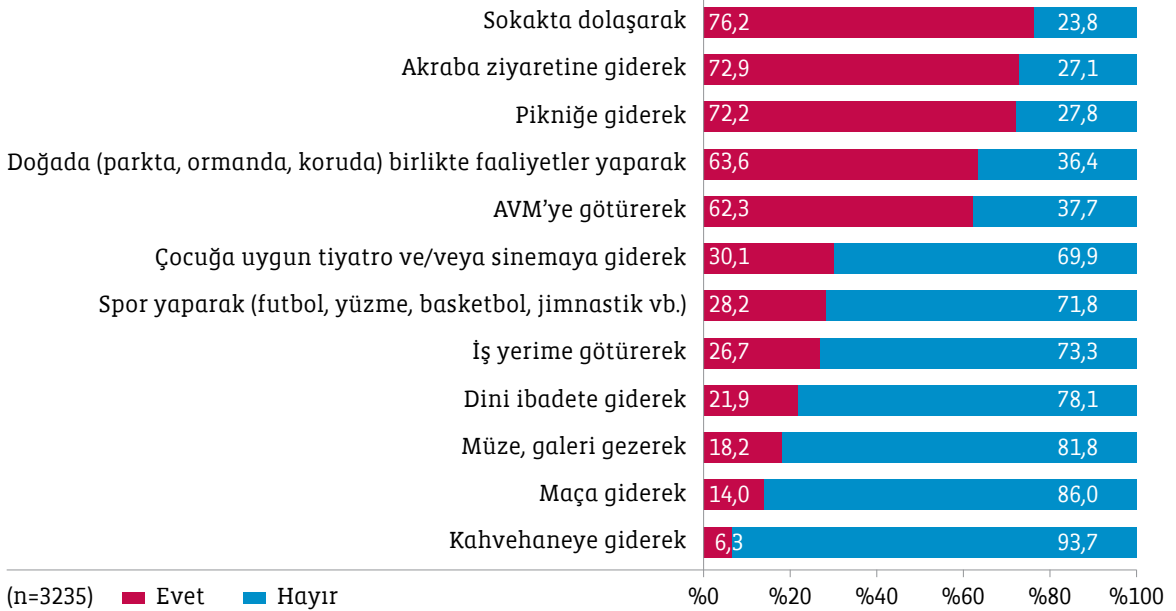

- **Ev dışında ise çoğu baba, çocuklarıyla beraber kültürel ve sportif etkinliklere katılmamaktadır.**

Babalar ev dışında da, genellikle sokakta dolaşarak (%76), akraba ziyaretlerine giderek

(%73) veya AVM'ye giderek (%62) çocuklarıyla beraber zaman geçirmektedirler. Katılımcı babalar, müze/galeri gezmek, çocuğa uygun sinema veya tiyatroya gitmek ve spor yapmak gibi faaliyetleri ne yazık ki çok az yapmaktadırlar (Şekil 13).

Şekil 13. Ev dışında çocuğunuzla baş başa nasıl zaman geçirirsiniz? (0-10 Yaş)

Derinlemesine görüşmeler sırasında, katılımcıların çoğu çocuklarıyla vakit geçirdiğini ifade etse de bazı babaların bu yönden yetersiz kaldığı anlaşılmaktadır. Bu babaların çocuklarına daha az vakit ayırdıkları ve kitap okuma, sohbet etme, oyun oynama gibi faaliyetleri hiç yapmadıkları ya da çok nadir yaptıkları görülmektedir:

“Kitap okumadım, masal anlatmadım. Çünkü artık görsellik adı altında, iletişim çağında, çok fazla iletişime geçilmiyor bu konularda. Elllerinde cep telefonu, tabletler, TV’ler, çok fazla vakit ayrılmıyor. Yani babayla, sen bana masal anlat, oyun oyna, bu artık yanına yanaşsan bile çocuklar istemiyor artık” (Trabzon-Lise mezunu-52 yaşında-Tüpçü).

Dışarıda geçirilen zaman yaş gruplarına göre incelendiğinde gene 0-3 yaş aralığındaki çocuklarla daha az etkinlikte bulunduğu anlaşılmaktadır. 4-6 ve 7-10 yaş grupları arasında ise bazı etkinlikler az da olsa farklılaşmaktadır. Tiyatro/sinema, spor, ibadet bunlar arasında sayılabilir.

3.1.3.3. Babalar Çocuklarıyla Ne Tür Oyunlar Oynuyorlar?

Oyun, çocukların sosyal ve bilişsel gelişimleri için oldukça önemlidir. Çocukların keşfetme, yaratıcılık ve problem çözme becerilerini geliştirip, onların özgür düşünmelerini sağlar (Lester ve Russell, 2010). Aynı zamanda oyun, çocukların iletişim kurma becerilerini ve duygusal gelişimlerini de desteklemektedir. Çocuklar oyun aracılığıyla sevinç, üzüntü ve saldırganlık gibi duygularını dışa vurarak, bu duyguları hakkında farkındalık kazanabilmektedir. Bu nedenle, oyun oynamanın çocuk gelişimi açısından büyük önemi vardır. Çocuklar, oyun oynarken aktif olarak katılım gösterdikleri için bütün bu sosyal-duygusal ve bilişsel kazanımları çok daha iyi öğrenmektedirler (Bodrova ve Leong, 2005). Babalarla yapılan araştırmalar da göstermektedir ki, baba-çocuk arasındaki oyun çocukların sosyal, dil ve bilişsel becerilerini desteklemektedir (Duursma, Pan ve Raikes, 2008; Pancsofar ve Vernon-

Katılımcı babaların %43’ü çocuklarıyla, evcilik veya doktorculuk gibi kurmaca oyun oynadıklarını ifade ederlerken, %37’si bilgisayar oyunu oynadıklarını ve %33’ü de satranç veya kızmabirader gibi zekâ oyunları oynadıklarını belirtmişlerdir.

Feagons, 2010; Tamis-LeMonda, Shannon, Cabrera ve Lamb, 2004).

Katılımcı babalarla yapılan derinlemesine mülakatlarda, babalara çocuklarıyla oyun oynama alışkanlıkları hakkında sorular sorulmuştur. Çocuklarıyla oyun oynamaktan keyif alan katılımcıların **en çok güreşmek, şakalaşmak gibi fiziksel temas ve güç içeren oyunlar oynadığı anlaşılmaktadır**. Çocukların enerjilerini boşaltmaları için koşmaları, hareket etmeleri gerektiğini düşünen babalar **kız çocuk-erkek çocuk ayırt etmeksizin** bu tür oyunlar oynamaktadır. Aynı zamanda, çocukların evde kapalı kalmaması gerektiğini, **açık havada vakit geçirmesi gerektiği** düşünen katılımcılar da vardır. Bu katılımcılar, çocuğun tozla, toprakla oynamasını istemektedir:

“Eğer park isterse parka, ki bu aralar pek park istemiyor, açık havaya çıkarmaya çalışıyorum. Her ne kadar annesi çıkartmış olsa da. Eşim ev işlerini yaparken ben de dışarıda onu meşgul edeyim filan diye yapmaya çalışıyorum” (Tekirdağ-Üniversite mezunu-34 yaşında-Trakyaka yönetici).

“Şimdiki çocuklarda yok göremiyoruz. Yani devamlı ellerinde telefon, tablettir, bilgisayardır. Ben olabildiğince uzak tutmaya çalışıyorum. Mesela çocuğuma bisikletini alıyorum, işten geldiğim zaman erkense onla bahçede, dışarıda evim bahçeli, onla ilgilenmeye çalışıyorum. Toprakla, tozla oynasın istiyorum” (Konya-Lise mezunu-30 yaşında-Emlakçı).

“...Dördüncüsü de, hiç istemediğim halde koşturmak evde. Kış günleri zaten dışarı çıkamıyoruz, o da tedirgin oluyor. Şimdi altta... Gerçi Allah’tan komşularımız çok şey de, hoşgörülü. Evde olacak şey değil, yeri değil, zorunluluktan o şekilde yapıyoruz. O da enerjisini atmak zorunda kalıyor haliyle” (Tekirdağ-Üniversite mezunu-34 yaşında-Trakyaka yönetici).

Bu oyunlar sırasında, çocuklarının **bilişsel ve zihinsel gelişimlerini desteklemeye** çalışan babaların olduğu da görülmektedir. Bu amaçla el becerilerini ve yaratıcılığı geliştirecek boyama, Lego yapma gibi oyunlar oynanmaktadır:

“Şimdi ona da ben boyama kitapları aldım, daha dört yaşında olmasın rağmen. ...Boyama yaptırıyorum. İşte araba ile boyama ile hayvanları tanıtıyorum işte şunlar bunlar. O şekilde öğretiyorum ona” (Konya-Lise mezunu-30 yaşında-Emlakçı).

Az da olsa bazı katılımcıların çocuklarıyla mobil oyunlar oynadığı anlaşılmaktadır. Telefon ve tablet oyunları dışında çocuğuyla internet kafeye ya da oyun salonlarına giderek oyun oynayan babalar da vardır.

Çocuklarıyla çeşitli oyunlar oynamaktan hoşlanan babaların yanı sıra, çocuklarıyla oyun **oynamaktan çok keyif almayan babalar** da vardır. Bundaki ana neden **babaların yorgun olması ve çoğu zaman da sıkılmalarıdır**. Özellikle oyunun süresi uzadıkça sıkılan babalar çocuklarının dikkatini başka yöne çekerek oyunu bitirmeye çalışmaktadır. Babalar bu durumu şöyle ifade etmişlerdir:

“E muhakkak, sıkıldığın süreç oluyor. O gün çok yorgunsanız, psikolojik olarak bir şeyler, işte moraliniz bozulmuşsa, biraz da yorgunsa vücut, kafanız da doluyorsa illa ki sıkılıyorsunuz. Çünkü çocuk ha bire istiyor. Hiç uyumadan sabaha kadar oynasam, oynar. Bazen sıkıldığımız zamanlar oluyor. ...Öyle durumlarda bırakıyorum. Ama bırakmadan hemen kalkmıyorum, hadi sen git oyna demiyorum, başka bir şeye yönlendirip eline bir şeyler tutuşturuyorum yine oyuncaklarıyla ilgili” (Gaziantep-Y.lisans mezunu-34 yaşında-Yedek parça satıcı).

“Oyun oynarım ama uzun süreli olmuyor. Çocuğun oynadığı oyun beni sıkıyor. Yaş farkından dolayı mı artık nedir ama oyun oynuyoruz yani” (Konya-Üniversite mezunu-33 yaşında-Müteahhit).

3.1.3.4. Çocukla Kurulan İletişim

Çocuklarla konuşmak ve iletişim kurmak, onların hem bilişsel ve dil gelişimini hem de sosyal-duygusal gelişimini destekler. Yapılan çalışmalar göstermiştir ki, ebeveynleri daha fazla konuşan ve sohbet eden çocuklar, daha iyi dil ve kelime bilgisine sahiptirler (Farah ve ark., 2008; O’Connor ve McCartney, 2007). Çocuklarla kurulan iletişim, aynı zamanda ebeveyn-çocuk ilişkisini ve bağına da kuvvetlendirdiğinden, çocukların sosyal-duygusal gelişimlerine de katkıda bulunmaktadır. Ebeveynleriyle, duygu ve düşünceleri hakkında daha fazla konuşan çocuklar, ebeveynleriyle daha kuvvetli bağ geliştirmekte, daha gelişmiş sosyal beceriler kazanmakta ve daha az problemli davranış göstermektedir (Farah ve ark., 2008; Gardner, Shaw, Dishion, Burton ve Supplee, 2007).

- **Babalar çocuklarıyla daha çok gündelik hayat ve okulla ilgili, bazen de kadın-erkek ilişkileri, aile bağları gibi daha farklı konular üzerine konuşmaktadır.**

Şekil 14’te gösterildiği gibi, 4-10 yaş aralığında çocuğu olan babaların çocuklarıyla hangi konular üzerine iletişim kurdukları ve konuştukları sorulduğunda,

katılımcıların %80'i çocuklarıyla onların üzüntü, sevinç, başarı ve başarısızlıklarına ilişkin konuştuklarını belirtmiştir. Bunun hemen ardından arkadaşlar, aile ve

kardeşlerle ilgili konular gelmektedir (%78,5). Çocuklarıyla kendi duygu ve düşünceleri hakkında konuşan katılımcıların oranı görece düşüktür (%61).

Şekil 14. Çocuğunuzla hangi konularda konuşursunuz? (4-10 Yaş)

Derinlemesine mülakatlarda ise, katılımcı babaların çoğu çocuklarıyla konuştuğunu ve sohbet ettiğini belirtmişlerdir. Daha çok gündelik hayat ve okulla ilgili, bazen de kadın-erkek ilişkileri, aile bağları gibi daha farklı konular üzerine konuşulmaktadır. Katılımcılara göre bir baba çocuğunu her zaman dinlemeli, çocuklar babalarına istedikleri zaman ulaşabilmeli, onlarla yetişkinlermiş gibi konuşulmalı, görüşlerini serbestçe açıklamalarına izin verilmelidir.

- **Bazı babaların, çocukla sohbet etmek ile öğüt vermek arasındaki farkı net ayırtıramadığı görülmektedir.**

Birçok baba çocuğu ile sohbet etmeyi sanki çocuğuna bir hayat dersi vermek, kendi öğrendiklerini paylaşmak için bir fırsat olarak algılamaktadır:

“Çocuğumla ilişki kurmak nedir? Mesela onunla ilgilenmektir, onunla konuşmaktır. Konuşarak anlaşmaktır....Ben diyorum ki: ‘oğlum bak okula gidiyorsun, onları öğrenmen için ...bunları tekrar senin evde yapman lazım’”(Konya-Lise mezunu-30 yaşında-Emlakçı).

Bazı babalar ise çocuklarıyla aralarında arkadaşlık ilişkisi kurmaya çalışmaktadır. Katılımcılara göre arkadaş gibi olan baba çocuğunun özel hayatını dinlemeli, çocuğuyla sohbet etmeli ve ona yakın olmalıdır. “Aksi durumda baba ile çocuk arasında bir uçurum oluşabilir”. Katılımcılara göre babasından uzak kalan çocuk bu boşluğu kötü alışkanlıklar ve kötü arkadaşlarla doldurabilir. Babasına her şeyi anlatamayan çocuk yalan söylemeye başlayabilir. Öte yandan, arkadaşlık ilişkisi kurmaya çalışan birçok babanın bir sınır belirlediği görülmektedir. Bu katılımcılar babalıkla arkadaşlık arasındaki dengeyi iyi koruması gerektiğini düşünmektedir. “Normal arkadaşlıktan farklı olarak arada ciddi bir saygı sınırı olmalı, bu aşılmamalı, babanın otoritesi sarsılmamalıdır. Baba yeri geldiğinde kızmalı, tembihlerde bulunmalı, doğruyu yanlış göstermelidir”. Bu konuyu babalar şöyle ifade etmişlerdir:

“Arkadaş olması ne demek diye soracak olursanız, onun hayat standartlarına inebilmektir... Onun gibi düşünebilmektir, onun konuştuklarına değer vermektir. Onunla birlikte bir takım şeyleri... Yani onun hayatını onunla birlikte yaşamak demektir benim bildiğim. Arkadaşlık

budur. Sonuçta arkadaşlığın anlamı bu olduğuna göre baba da bunları yapmakla mecburdur, mükelleftir diyelim işte” (Konya-Lise mezunu-42 yaşında-Fayans ustası).

“Olabilir hocam ama arkadaşla babalık seviyesini karıştırmamak gerekiyor. Arkadaşlık olacağın alan vardır, olmayacağın alan vardır. Çocukla oyun oynarken arkadaşdır ama çocuğa yeri geldiğinde kızım şunu yapma dediğinde babalığı hissetmelidir. Babanın arkasında olduğunu veya başına bir şey geldiğinde babasının arkasında olduğunu öğretebilmektir diye düşünüyorum” (Konya-Lise mezunu-29 yaşında-Kuyum işçisi).

3.1.4. Babalık Kümeleri

Türkiye’deki aile yapısının değişim sürecinden önceki bölümde bahsetmiştik. Özellikle kentleşme ile ortaya çıkan değişimde, erkeklik kavramının da eğitim ve sosyoekonomik düzeydeki farklılıklardan etkilendiğini söylemek mümkündür. Araştırmanın sonuçlarının da gösterdiği gibi taşrallık-metropollülük ve varsıllık-yoksulluk gibi demografik özellikler, bireylerin gelenekselliğini, eş ve çocuklarıyla olan ilişkisi ve kadın-erkek eşitliğine bakış açısını etkilemektedir (Boratav ve ark., 2017). Bu araştırma kapsamında da, **babaların demografik özellikleri, babalık davranışları, erkeklik ve toplumsal cinsiyet rolleri ile ilgili tutumları aracılığıyla farklı kümeler oluşturarak, 3 farklı baba grubunun özellikleri** belirlenmiştir. Bu özellikler, babalara yönelik uygulama ve politikalar için bizlere işin zorluğu/kolaylığı hakkında bilgiler vermektedir.

Yapılan bu küme analizine göre, **eğitim ve sosyoekonomik seviyesi en yüksek olan babaların** grubunda, çalışan anne oranı da en yüksek olup kadına karşı cinsiyetçi tutumun en düşük olduğu bulunmuştur. Bu grup babalarda, kendini evin reisi olarak görme ve muhafazakârlık en düşük düzeydeyken, birçok ilgili ve katılımcı

babalık davranışları da en yüksek olarak bulunmuştur. Eğitim ve sosyoekonomik seviye arttıkça, erkeklerin gelenekselliğinin azaldığı, bu oranda da ev işine ve çocuk bakım ve gelişimine katılımın en yüksek olduğu görülmektedir. Böyle bir durumda da, babaların hayattan ve evliliklerinden duydukları memnuniyet düzeyinin de diğer gruplara göre daha yüksek olması kaçınılmaz olmuştur. Bu babalar, herhangi bir babalık eğitimi olduğunda da katılmak istediklerini diğer gruplardan daha fazla belirten babalardır. Bu babalar, Boratav ve arkadaşlarının yaptığı araştırmadaki “geleneksel metropollü” ve “bireyselleşmiş metropollü” babalarla benzerlik göstermektedir. Gelenekselliklerinden tamamen vazgeçmiş ya da vazgeçememiş olsunlar, yeniliğe açık, öz değerlendirme ve sorgulama yapabilen geçiş sürecindeki erkeklerdir (Boratav ve ark., 2017). Bu gruptaki erkekler, eğitime, yeniliğe ve değişime açık olduklarından ulaşılması nispeten daha kolay **“istekli babalar”**dır.

Bir diğer gruplamada karşımıza çıkan babalar, **birçok özellik bakımından arada kalmış babalardır**. Bu babalar, muhafazakârlığı en yüksek, sosyoekonomik düzey açısından orta-düşük sınıfta olan ve babalık davranışları açısından ne çok ilgili ne de çok ilgisiz olan erkeklerdir. Ataerkil ve gelenekselliği oldukça yüksek olan bu babaların, çocuk bakımı ve gelişimine katkıları görece azdır. Bu gruptaki babalar babalık eğitimlerine katılma isteklerinin pek olmadığını belirtse ve ulaşılması zor olsalar da **“kararsız ama değişime açılabilir babalar”**dır.

Diğer gruptaki babalar ise, yine **geleneksel değerlerine bağlı**, ancak kadına ve çocuğa karşı cinsiyetçi tutumu diğer tüm babalardan çok daha yüksek olan, düşük sosyoekonomik düzeydeki babalardır. Çalışan anne oranının en düşük olduğu bu grup, çocuğun bakım ve gelişimine katılım ve olumlu babalık davranışları açısından da en düşük durumdadır. Çocuklarına attettikleri psikolojik değer gibi, evlilik, hayat ve babalıktan duyulan memnuniyetin

de en düşük olduğu bu gruptaki babalar, hem çocuklarını okul öncesi kurumlarına göndermekte isteksiz hem de kendileri babalık eğitimlerine katılmakta isteksiz babalardır. Boratav ve arkadaşlarının (2017) “geleneksel taşralı” olarak da ifade etikleri bu gruptaki babalar, eş ve çocukları ile olan ilişkisini sorgulamayan, değişimi reddeden geleneksel erkekleri temsil etmektedirler. Değişim konusunda da en zorlayıcı grup olabilecek bu “**sıkışmış ve görece kapalı babalar**”, daha bireysel düzeyde, onların yaşamsal ihtiyaçlarını dikkate alarak sunulan eğitimlerden yararlanabilirler.

Bu bölümde özetlendiği gibi, her katılımcı baba, çocuklarına karşı aynı oranda ilgili ve sorumlu değildir. Babalık uygulamaları, çocukların yaşlarına göre olduğu gibi, eşleriyle olan ilişkilerine göre de değişmektedir. Çocukların fiziksel bakımında babalar yeterli sorumluluk üstlenmezken, genel olarak çocuklarının geçimi ve temel ihtiyaçlarının karşılanması konusunda ilgili oldukları görülmektedir. Bu sorumlulukların, özellikle eşleri çalışan babalarda ise çok daha aktif bir şekilde yerine getirildiği vurgulanmaktadır. Babaların aile reisliği, ataerkillik algıları ve çocuklarıyla kaliteli zaman geçirme konusundaki bulgular da öneriler açısından oldukça önemlidir.

3.2. İLGİLİ BABALIĞIN BELİRLEYİCİLERİ

Araştırma kapsamında, ilgili babalık “bakım”, “kontrol” ve “yakınlık” kavramları altında özetlenmiştir. Bu kavramların içerdiği ilgili babalık davranışlarını etkileyen risk ve koruyucu faktörlerin belirlenmesi, ilgili babalığı güçlendirecek politika ve uygulama önerilerinin geliştirilmesi açısından da önemlidir. Böylece, Türkiye’deki babalık davranışlarının geliştirilmesi ve ilgili babalık davranışları ile çocuk gelişimine olumlu katkı sağlayacak unsurların desteklenmesi sağlanabilir.

Bu nedenle, Tablo 4’te de görüldüğü gibi kişisel faktörler, aile bağlamındaki faktörler, çalışma hayatı, erkeklik ve toplumsal cinsiyet rolleri olmak üzere beş grupta sınıflanan ana faktörlere bağlı bazı değişkenler ilgili babalığı sergilemekte risk yaratmakta ya da koruyucu olabilmektedir. Risk yaratan ve koruyucu faktörlerin belirlenmesi ve sosyal politika önerilerinin geliştirilmesi amacıyla bu regresyon analizlerinin sayısal sonuçları Ek 2’de verilmiştir. Bu bölümde, ilgili babalığı etkileyen değişkenler hakkında kısaca mevcut durum anlatılacak ve ilgili babalık ile olan ilişkisinden söz edilecektir.

Tablo 4. İlgili babalığın belirleyicileri

Ana faktörler	Değişkenler
Babalık Davranışlarını Etkileyen Kişisel Faktörler	Babanın sosyoekonomik düzeyi Babanın babalıktan ve yaşamdan duyduğu tatmin Çocuğa atfedilen değer
Babalık Davranışlarını Etkileyen Aile Bağlamındaki Faktörler	Annenin eğitimi Evlilikten duyulan tatmin Algılanan eş ve aile desteği
Babalık Davranışlarını Etkileyen Sosyal Çevre Faktörleri	Algılanan arkadaş desteği Sosyal ortamlarda geçirilen zaman
Babalık Davranışlarını Etkileyen Çalışma Hayatı	İşte geçirilen zaman Babalık izni
Babalık Davranışını Etkileyen Toplumsal Cinsiyet Roller	Çocuğa karşı cinsiyetçi tutum Kadına karşı cinsiyetçi tutum Aile reisi olma algısı Toplumsal cinsiyete dayalı ev içi iş bölümü

3.2.1. Babalık Davranışlarını Etkileyen Kişisel Faktörler

Bu bölümdeki kişisel faktörler, daha çok Bronfenbrenner'in kuramında bahsettiği mikro düzeydeki etkilere aittir. Bunlar, çocuğun davranışlarını, babanın sosyoekonomik düzeyi, babalıktan ve yaşamdan duyduğu tatmin gibi doğrudan etkileyen unsurlardır (Bronfenbrenner, 1979).

3.2.1.1. Babanın Sosyoekonomik Düzeyi

SED, bir bireyin veya bir ailenin, sosyal statü ve sermaye gücü gibi değer teşkil eden kaynaklara erişebilme durumlarına göre hiyerarşik sırası olarak tanımlanabilir (Mueller ve Parcel, 1981). SED, babalık davranışlarını etkileyen önemli bir unsurdur. Çocuğa sunulan kaynakları, örneğin, çocuğun bakımını, eve yapılan yatırımları, çocuğa alınan öğrenme materyallerini, sunulan faaliyetleri ve sosyal etkinlikleri ve seçilen sağlık hizmetlerini belirler (Yeung ve ark., 2002). Aynı zamanda, ailedeki ekonomik problemler, ebeveynlerin genel duygu durumlarını ve yetkinlik hislerini olumsuz etkileyeceğinden, bu olumsuzlukların ebeveynlik davranışlarına da yansıtacağı beklenmektedir (Conger ve ark., 1992).

- **Babaların sosyo-ekonomik düzeyi ilgili babalığı etkilemektedir.**

Hem 0-3 yaş grubu hem de 4-10 yaş grubu babalarda, ilgili babalık davranışları sosyoekonomik düzeyle doğru orantılı olarak alt SED gruplarından üst SED gruplarına doğru artmaktadır. 0-3 yaşlarında, çocuklarının fiziksel bakımına katılımları açısından ise, özellikle en alt SED grubundaki babaların hayli düşük puan ortalamasıyla öteki gruplardan ayrıştığı görülmektedir. Büyük yaş grubunda ise, çocuklarının eğitimiyle ilgilenme açısından incelendiğinde, yine üst SED grubundaki babaların diğer babalara göre daha katılımcı olduğu görülmüştür.

Çocuğa karşı gösterilen sıcaklık ve ceza yöntemleri bağlamında da incelendiğinde, üst SED gurubundaki babaların çocuklarına daha sıcak ve yakın davrandıkları, daha az fiziksel cezalandırma yöntemleri kullandıkları ve çocuklarına olumlu davranış kazandırma bakımından daha sorumlu davrandıkları bulunmuştur. Kısaca, üst SED gruplarındaki babalar, diğer gruplardan birçok ilgili babalık davranış ve tutumları açısından farklılaşmaktadırlar.

Babalar arasında “hayatımdan memnunum” ifadesine katılanların oranı %86’dır. Katılımcıların %74’ü ise hayatlarında sahip olmak istedikleri önemli şeyleri elde ettiklerini düşünmektedir.

3.2.1.2. Babanın Babalıktan ve Yaşamdan Duyduğu Tatmin

Deneyimlenen destek mekanizmaları, babaların çocuklarıyla olan iletişimlerini ve onlara karşı davranış ve tutumlarını olumlu bir şekilde etkilemektedir. Bu destek mekanizmalarından bazıları kişisel bazıları ise ailesel/çevresel unsurlar olabilmektedir. Örneğin, babaların yaşamlarından duydukları memnuniyet, onları psikolojik olarak daha sağlıklı yaptığından, bu babalar çocuklarına karşı daha olumlu davranmaya eğilimlidirler. Bu araştırma kapsamında da, babalara yöneltilen çeşitli ifadeler ile onların hayat memnuniyetleri hakkında bilgi edinilmiştir. Oranlara bakıldığında babaların genelde hayatlarından memnun olduğu anlaşılmaktadır. Bununla birlikte, “tekrar

yaşasaydım hiçbir şeyi değiştirmezdim” diyenlerin oranı %54’e, hayat şartlarının mükemmel olduğunu düşünenler ise yarının altına düşmektedir (%44). Bu sonuçlar, TÜİK’in yaşam memnuniyeti anketi sonuçları ile uyushmaktadır. Buna göre, Türkiye’de kendini mutlu olarak ifade edenlerin oranı genel nüfusta %61,3 ve erkeklerde %58,1’dir (TÜİK, 2016).

- **4-10 yaş grubu babaları için, hayatlarından memnun olmaları, çocuklarına gösterdikleri ilgili babalık, sıcaklık/yakınlık davranışları ile olumlu davranış kazandırmaya yönelik babalık tutumlarını olumlu yönde etkileyen önemli bir unsurdur (etki büyüklüğü sırasıyla %11, %13 ve %16).**

Bu etkinin özellikle de düşük sosyoekonomik düzeydeki babalar için daha kuvvetli olduğunu görmekteyiz. Babaların hayatlarından duydukları memnuniyet arttıkça, çocuklarına gösterdikleri olumlu ebeveynlik davranışları da artmaktadır. Bu konudaki çarpıcı sonuçlardan biri de, özellikle düşük sosyoekonomik düzeydeki babalar için, hayatlarından memnun olma durumlarının çocuklarına sundukları olumlu babalık davranışlarında çok daha etkili bir unsur olmasıdır. Zaten maddi açıdan zorluk çeken, maddi imkânları olumsuz ve yetersiz olan babalar, eğer hayat şartlarından ve sahip olduklarından mutlu iseler, bu mutluluk ve memnuniyeti kendi psikolojik duygu durumları aracılığıyla, çocuklarına da aktarmaktadırlar. Hayattan duyulan memnuniyet, her ne kadar çoğu zaman maddi imkânlarla ilişkili olsa da, bazı durumlarda, bu bir gereklilik olmayabilir. Tabii, burada gerçek bir memnuniyet mi, şükretmekten kaynaklı bir mutluluk mu olduğu incelenmelidir.

Diğer bir bireysel unsur olan destek mekanizması da, babalıktan duyulan memnuniyet ve tatmindir. Hayattan duyulan memnuniyete benzer şekilde, baba olmaktan ne kadar mutlu olunursa, babalık rolünü benimseme ve rolün gerekliliklerini gerçekleştirme isteği de o kadar fazla olacaktır.

Katılımcıların %94’ü “Baba olmak bana keyif veriyor”, %93’ü “Baba olmaktan zevk duyuyorum” ifadelerine katılmıştır. Katılımcıların büyük bir çoğunluğu çocuklarının babası olmaktan gurur duymaktadır (%93).

Bu unsuru araştırmak için, katılımcılara baba olmakla ilgili duygu ve düşüncelerini anlamaya yönelik olarak 15 ifadenin yer aldığı bir anket yöneltilmiş ve bu ifadelerin her birine ne kadar katıldıklarını belirtmeleri istenmiştir. Toplam katılma (“katılıyorum” ve “bütünüyle katılıyorum”) oranlarına bakıldığında katılımcıların genel olarak baba olmaktan mutlu oldukları anlaşılmaktadır.

Buna karşılık, çocuk sahibi olduğundan beri hayatının gidişatından çok mutlu olmadığını belirten azımsanamayacak bir kesim de vardır (%28). Katılımcıların %51’i çocuk yetiştirmenin kendileri açısından zor olduğunu belirtmiştir. “Eşimin hamile olduğunu ilk öğrendiğimde, baba olmaya hazır olduğumdan emin değildim” ifadesine katılanların oranı %47’ye, katılımcıların %48’i kendini gerçekten “baba” olarak hissetmesinin zaman aldığını ifade etmiştir.

- **Her yaş grubunda (0-3 ve 4-10 yaş) çocukları olan babalarda, baba olmaktan duyulan memnuniyet ve tatmin düzeyi, ilgili baba olmayı olumlu yönde etkilemektedir (etki büyüklüğü sırasıyla %13 ve %17).**

Baba olmaktan duyulan memnuniyet arttıkça, çocuklarına gösterdikleri ilgili babalık davranışlarında da, (küçük yaş gurubunda çocuğun genel bakımı ve gelişimiyle ilgilenmek ve duygusal yakınlık göstermek; büyük yaş gurubunda da çocuğun ihtiyaçlarını karşılamak ve vakit geçirmek), büyük oranda artış gözlemlenmektedir. 4-10 yaş çocukları olan babaların, babalıktan duydukları memnuniyet düzeyi arttıkça, çocuklarına gösterdikleri öpme ve sarılma gibi sıcak/ yakın davranışları (etki büyüklüğü %15) ve çocuklarına onu takdir etme veya kuralların nedenlerini açıklama gibi olumlu davranış kazandırma becerileri (etki büyüklüğü %17) artarken, bağışlamak veya bir şey yasaklamak gibi çocuklarına gösterdikleri cezalandırma davranışlarında da azalma görülmektedir (etki büyüklüğü %18).

- **Bununla birlikte, babalık deneyiminden memnun olma düzeyi ile ilgili en önemli sonuç, düşük sosyoekonomik düzeydeki 0-3 yaş gurubu babalarının ilgili babalığını belirleyen en önemli etken olmasıdır (etki büyüklüğü %37).**

Gelişimin hızla şekillendiği bebeklik yaşlarında, özellikle de maddi açıdan zorluk çeken babaların kendi babalık deneyimlerinden memnun olması ve babalıkla ilgili kendilerini mutlu hissetmesinin, çocuklarına verilebilecek bakım ve gelişim desteğini büyük oranda olumlu etkilediği görülmektedir.

3.2.1.3. Çocuğa Atfedilen Değer ve Babalık

Çocuklara yapılan sosyal ve davranışsal yatırımlar ve ebeveynlerin çocuklarından bekledikleri davranışlar, cinsiyetler arasında farklılaşabilmektedir (Radke-Yarrow, Richters ve Wilson, 1988). Çocuğun Değeri Araştırmasına göre (Kağıtçıbaşı ve Ataca, 2005), Türkiye’de 1970’li yıllardan bu yana erkek çocuk tercihinin önemi azalmış olsa da, erkek çocuklara, ailenin soyadını taşıması nedeniyle daha fazla önem verilmekte olduğu ve erkek çocuklardan

ileriki yıllarda daha fazla maddi destek beklendiği bulunmuştur. Kız çocuklarından ise, daha çok ebeveynlerine duygusal destek ve ev işlerinde yardım etmesi beklenmektedir (Kağıtçıbaşı ve Ataca, 2005). Bu nedenle, bu araştırma kapsamında, babalığa yüklenen ve çocuklara atfedilen anlamlar hakkında da sorular sorulmuştur.

Öncelikli olarak çocuğa atfedilen sosyal, psikolojik ve ekonomik anlamları araştırmak için katılımcıların neden çocuk sahibi olduklarını sorgulayan 12 ifade içeren bir anket tasarlanmıştır. Katılımcılardan bu ifadelerin her birine ne ölçüde katıldıklarını belirtmeleri istenmiştir. Toplam katılma (“katılıyorum” ve “bütünüyle katılıyorum”) oranlarına bakıldığında babaların büyük çoğunlukla psikolojik nedenlerle çocuk sahibi oldukları görülmektedir.

Babaların büyük çoğunluğu çocuk sahibi olma nedenleri arasında en fazla “Çocuk çok sevdiğim için” ve “Çocuklar eve neşe getirdiği için” ifadelerine katılmışlardır (sırasıyla %92 ve %91).

Katılımcılar için birinci sırada çocuğun psikolojik değeri gelmektedir; bunu sosyal değer (“Aile reisi olmak için çocuk sahibi oldum”, “Soyumu veya ailenin adını devam ettirmek için çocuk sahibi oldum”) izlemektedir. Çocuğa atfedilen ekonomik değer ise son sıradadır (“Yaşlılığımızda bana ve eşime bakacak birinin olması için çocuk sahibi oldum”, “Ev / aile işlerine yardım edecek birinin daha olması için çocuk sahibi oldum”).

Yapılan mülakatlarda, bazı babaların erkek çocuk sahibi olmayı tercih ettikleri görülmüştür. Bu düşüncelerinin ardında, erkek çocuğun soyu devam ettirmesi ve toplumsal eğilimler olduğunu belirtmişlerdir. Babalar erkek çocuk tercihi konusundaki düşüncelerini şöyle iletilmişlerdir:

“Hocam ne bakımdan önemli, önemli olan herkesin soyunun yürümesi... ben K.K., atıyorum benim babamın ismi E.K., atıyorum dedemin ismi A.K., öteki dedemin ismi Y.K., anlatabiliyor muyum? Soydan böyle gelmiştir yani. Yarın benim oğlumun ismi şu anda Y.E.K. onun oğlu olacak, atıyorum böyle soy yürümesidir” (İstanbul-İlkokul mezunu-32 yaşında-Çay ocağı işletmecisi).

“Ben de bunu kendime sordum yani, hani hayırlısı diyoruz ama dileğimiz oğlan diyoruz. Bunun sebebi ne diye sordum ben kendime, onu da herhalde yaşadığımız çevreden, toplumdan alıyoruz diye düşünüyorum. Veya oradan etkileniyoruz diye düşünüyorum” (Gaziantep-Üniversite mezunu-38 yaşında-Adliyede katip).

Çocuğa atfedilen psikolojik değer, babanın eğitim ve sosyoekonomik düzeyine göre farklılaşmadığı, ancak çocuğa atfedilen sosyal ve ekonomik değer, lise mezunu ve orta sosyoekonomik düzeydeki babalarda daha yüksek olduğu bulunmuştur. Çocuğun cinsiyetinin ise, ona atfedilen değerlerle herhangi bir anlamlı ilişkisi bulunmamaktadır.

- **0-3 ve 4-10 yaş gurubu çocukları olan babalar için, çocuğa atfedilen psikolojik değer, onların daha ilgili baba olmalarını olumlu yönde etkileyen önemli bir etkidir (etki büyüklüğü sırasıyla %16 ve %22).**

Babalar çocuk sahibi olma nedeni olarak çocuğa duyulan sevgi, neşe ve isteği ne kadar çok vurgulamışsa, çocuklarına gösterdikleri bakım, eğitim ve sorumluluklar açısından ilgili babalık davranışlarında da o kadar artış olmaktadır.

- **Bu sonuçlarda dikkat çeken bir başka unsur da, 4-10 yaş grubu için, özellikle düşük sosyoekonomik düzeye sahip babalarda, ilgili babalığı etkileyen en önemli faktörün, çocuğuna atfettiği psikolojik değer olmasıdır (etki büyüklüğü %24).**

Bu sonuç, uygulama açısından çok önemlidir. Özellikle maddi açıdan zorluk çeken bu baba gruplarında, çocuk sahibi olma nedeni olarak sevgi ve istek ön planda ise, babaların ilgili babalık davranışlarında çok ciddi artış gözlenmektedir.

- **Benzer şekilde, çocuğa atfedilen psikolojik değer, 4-10 yaş grubu tüm sosyoekonomik düzeye sahip babalar için çocuğa gösterilen sıcaklık/yakınlık ve çocuğa olumlu davranışlar kazandırma tutumlarını belirleyen en önemli faktör olarak yine ön plana çıkmaktadır (etki büyüklüğü %20).**

Babalar için çocuk sahibi olma nedeni, çocuğa duyulan sevgi, istek ve onun hayatlarına katacağı mutluluk ise, babaların çocuklarına karşı olumlu davranış ve tutumları da o denli yüksek olmaktadır.

- **Çocuğa ne kadar sosyal değer anlamı atfedilirse, tüm olumlu babalık davranışlarının o denli azaldığı görülmüştür. Özellikle 4-10 yaş gurubu orta-yüksek sosyoekonomik düzeydeki babaların, ilgili babalık, sıcaklık/yakınlık ve çocuklarına olumlu davranışlar kazandırma tutumlarını belirleyen ve olumsuz yönde etkileyen en önemli faktör çocuğa atfedilen sosyal değerdir (etki büyüklüğü sırasıyla %26, %36 ve %43).**

Çocuğa atfedilen sosyal değer ile ilgili sonuçları ise şu şekilde özetleyebiliriz; 4-10 yaş grubu çocuğu olan düşük sosyoekonomik düzeydeki babaların, çocuk sahibi olma konusunda cinsiyetçi tutumlar göstererek çocuk sahibi olmaya erkek olmanın gereğini yerine getirme, soyunu devam ettirme veya kendisine aile reisi olma statüsü verme gibi anlamlar yüklediği durumlarda, babaların tüm olumlu babalık davranışlarında ciddi bir azalma görüldüğü bulunmuştur. Çocuğa ne

kadar psikolojik değeri yerine sosyal değeri anlamı atfedilirse, babalık davranışlarının o denli olumsuz etkilendiği söylenebilir. Çocuğa atfedilen sosyal değeri, her ne kadar genel olarak tüm babaların ilgili babalık davranışlarını olumsuz etkilese de, özellikle 4-10 yaş gurubu orta-yüksek sosyoekonomik düzeydeki babaların, ilgili babalık, sıcaklık/yakınlık ve çocuklarına olumlu davranışlar kazandırma tutumlarını belirleyen ve olumsuz yönde etkileyen en önemli faktördür.

3.2.2. Babalık Davranışlarını Etkileyen Aile Bağlamındaki Faktörler

Bu bölümdeki aile bağlamı ve sonraki bölümdeki sosyal çevre faktörleri, babalık davranışlarını mezo sistem düzeyinde etkileyen unsurlardır; babanın aile ve çevresindeki diğeri kişilerle olan ilişkilerinin çocuğu dolaylı yünden etkilemesi, anne-baba, geniş aile-baba veya arkadaş-baba ilişkisi gibi unsurlar bu bölümde ele alınmaktadır (Bronfenbrenner, 1979).

3.2.2.1. Annenin Eğitimi

Annenin eğitiminin, çocuklarının gelişimleri üzerinde önemli etkisi olduğu gibi, babalık davranışlarını da etkileyebilir. Annenin eğitim düzeyi, ebeveynlik amaçları ve çocuklarının gelişimlerini destekleyici davranışları ile doğrudan ilişkilidir (Bradley ve ark., 1994). Çocuklarının bakım ve eğitimleriyle yakından ilgili, duygusal olarak destekleyici ve bilişsel uyaran sağlayan anneler, aynı zamanda eşlerine örnek ve destek olarak onların da çocuklarıyla olan etkileşimlerini olumlu etkileyebilir.

- **Annenin eğitim seviyesi, babaların ilgili babalık davranışlarını etkilemektedir. Annelerin, en az lise mezunu olduğu durumlarda, babaların 4-10 yaş grubu çocuklarına uyguladıkları cezalandırma davranışları düşük eğitim seviyesindeki annelerin olduğu durumlara göre daha az olmaktadır (etki büyüklüğü %14)**

Katılımcı eşlerinin (annelerin) %37'si ilkokul mezunudur. Lise mezunu annelerin oranı %35 iken üniversite mezunu annelerin oranı %8'dir. Annelerin eğitim seviyesinin babaların babalık davranışlarına etkisini araştırmak için, lise mezunu ve lise altı mezunu anne grupları karşılaştırılmıştır. Sonuçlara göre, annelerin, en az lise mezunu olduğu durumlarda, babaların 4-10 yaş grubu çocuklarına uyguladıkları cezalandırma davranışları düşük eğitim seviyesindeki annelerin olduğu durumlara göre daha az olmaktadır.

3.2.2.2. Evlilikten Duyulan Tatmin

Yapılan çalışmalar, eşler arasındaki iletişim ve evlilikteki uyumun, ebeveynlerin davranışlarını etkilediğini göstermiştir. Bu çalışmalar, evliliklerinde problem yaşayan, aralarında uyuşmazlık olan ve evliliklerinden memnun olmayan ebeveynlerin, çocuklarına karşı daha fazla sert cezaya dayalı disiplin yöntemleri uyguladıklarını ve daha az anlayışlı, destekleyici ve sıcak olduklarını göstermiştir (Kano, Ulku-Steiner, Cox ve Burchinal, 2003; Pauli-Pott ve Beckmann, 2007). Evlilikten duyulan memnuniyet ve tatminin, erkeklerin güven ve yetkinlik duygusunu pekiştirdiği ve bu durumun da ilgili babalık davranışlarına ve çocuk gelişiminde baba katılımına etkisi olduğu düşünülmektedir (Levy-Shiff ve Israelashvili, 1988). Benzer şekilde, eşleriyle ilişkisinden memnun olan babaların, kendilerine ve babalık rollerine yönelik algı ve tutumları da olumlu etkilendiğinden, daha katılımcı ve ilgili bir baba olabilmektedirler (Cox ve Paley, 1997).

- **Babanın evliliğinden duyduğu memnuniyet ve sıcaklık, sadece en düşük sosyoekonomik seviyede ve 4-10 yaşları arasında çocuğu olan babaların, çocuklarına gösterdiği sıcaklık ve yakın davranışları olumlu etkilemektedir (etki büyüklüğü %14).**

Maddi yetersizlik yaşayan ancak evliliklerinden memnun olan babalar, 4-10 yaşlarındaki çocuklarına karşı daha yakın, sıcak ve anlayışlı olmaktadır. Maddi

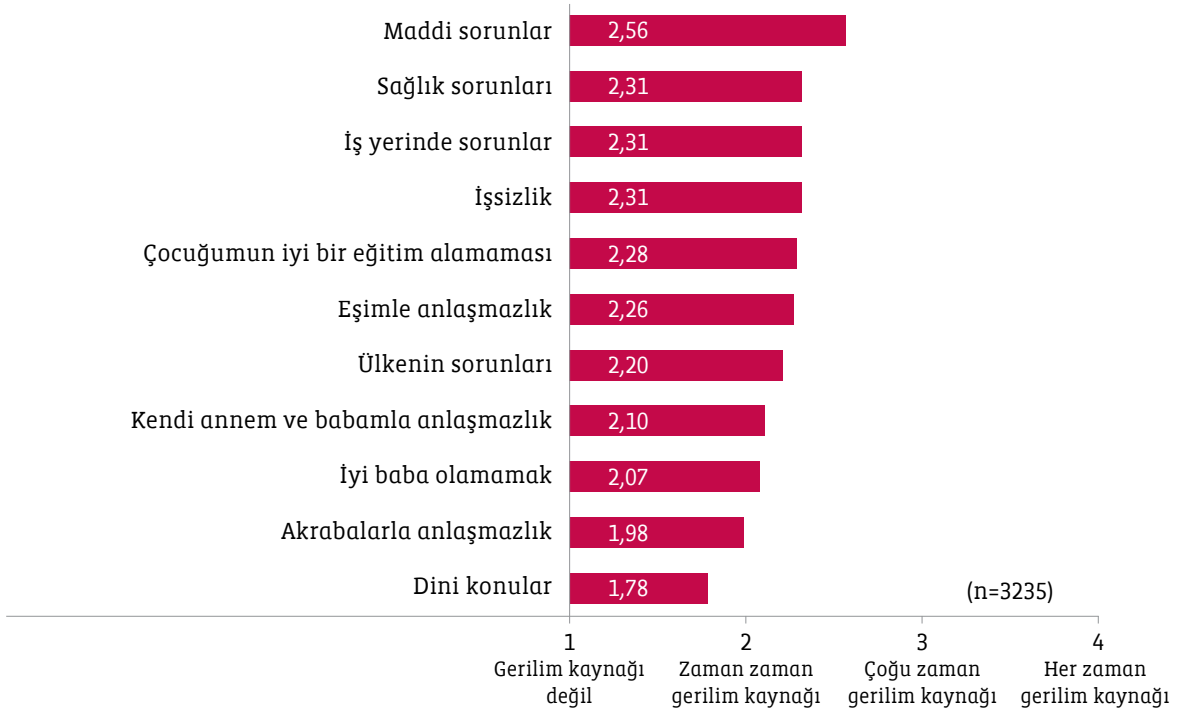
zorluklar yaşayan bu babaların, evliliklerinde problem yaşama olasılıkları yüksek olsa bile, eğer eşleriyle olan ilişkileri olumlu ise çocuklarına karşı da aynı olumluluğu aktardıkları söylenebilir.

3.2.2.3. Algılanan Eş ve Aile Desteği

Kişilerin çevrelerinden aldıkları ve algıladıkları destek düzeyinin, onların psikolojik sağlık ve duygu durumlarını olumlu etkilediği birçok çalışma ile gösterilmiştir. Ebeveynlik davranışları üzerine yapılan çalışmalarda daha çok annenin algıladığı destek düzeyine odaklanılsa da, algılanan eş ve aile desteğinin -gerek duygusal gerekse araçsal destek olsun- genel olarak babalara da olumlu babalık davranışları konusunda rol model olduğu ve onların yetkinlik duygusunu geliştirebileceği söylenebilir. Olumlu baba-çocuk ilişkisinin yanı sıra, babanın eşi ve geniş ailesi ile olan olumlu ilişkisi, sağlıklı aile ortamının başlıca öğelerini oluşturmaktadır (Lamb, 1977). Bu nedenle, bu çalışmada da öncelikli olarak babaların yaşadıkları kaygı ve sorunları incelenmiş, sonrasında aldığı destek kaynakları araştırılmıştır.

Katılımcı babaların büyük çoğunluğunun evliliklerinden memnun olduğu görülmektedir. “Evliliğinizden ne kadar memnunsunuz?” sorusuna “Memnunum” ve “Çok memnunum” yanıtını verenlerin toplam oranı %98’dir. Eşiyle ilişkisinden memnun olmayanlar yalnızca %2’dir.

Şekil 15. Stres kaynakları

Şekil 15'te gösterildiği gibi, katılımcı babalar için, en büyük gerilim kaynağı maddi sorunlar ve bununla bağlantılı kaygılardır. Maddi sorunların “çoğu zaman” ve “her zaman” gerilim kaynağı olduğunu belirten babaların oranı %52,5'dir. İşsizlik için bu oran %44,5, iş yerindeki sorunlar için ise %41'dir. Sağlık sorunları da birçok baba için gerilim kaynağıdır (%41).

Aile içi ilişkilerde eşlerle anlaşmazlık ve çocuklara yönelik kaygılar da babalar için gerilim kaynağı olmaktadır. Katılımcıların %38'i için eşleriyle anlaşmazlığa düşmek “çoğu zaman” ve “her zaman” bir gerilim kaynağıdır. Ayrıca babaların %42'si çocuklarının iyi bir eğitim alamamasını ve %36'sı iyi baba olamamayı gerilim kaynağı olarak belirtmiştir.

Katılımcıların, yaşadıkları bu streslerle baş edebilmek için başvurdukları başlıca duygusal ve sosyal destek kaynakları da araştırılmıştır. İlk olarak, babalara kimlerden ne sıklıkla duygusal destek aldıkları sorulmuştur. Babaların duygusal bir sorunları olduğunda destek aldıkları kişilerin başında eşleri gelmektedir. Anne ve babalarından destek alma oranları daha düşüktür. Kardeşlerden ve arkadaşlardan destek alma oranları ise birbirine yakındır. Katılımcıların %10'u duygusal bir sorunları olduğunda hiç kimseden destek almadığını belirtmiştir.

Başvurulan destek kaynaklarının yanı sıra, katılımcıların farklı sosyal ilişkilerinden algıladığı sosyal destek de araştırılmıştır. Katılımcıların büyük bir çoğunluğunun eşlerinden, ailelerinden ve sosyal çevrelerinden destek gördükleri anlaşılmaktadır. Gene ilk sırada eşler, daha sonra aile ve sosyal çevre gelmektedir. Babaların “eşim ihtiyacım olduğunda yanımdadır”, “eşimle sevinç ve kederlerimi paylaşıyorum” gibi ifadelerle katılma oranı %94'tür.

Ailelerinden de büyük destek gördüklerini düşünen babaların neredeyse tamamı “sorunlarımı ailemle konuşabilirim” ve “ailem bana gerçekten yardımcı olmaya çalışır” ifadelerine katılmaktadır (sırasıyla %93 ve %89).

Duygusal bir sorunları olduğunda eşlerinden destek aldıklarını belirten babaların oranı %80'dir. Anne ve babalarından destek alma oranları ise sırasıyla %42 ve %38,5'tir. Kardeşlerden destek alma oranı %28, arkadaşlardan destek alma oranları ise %26'dır.

- **Aile ile ilgili faktörler arasında eş ve aile desteğinin olup olmaması, ilgili babalığı olumlu ya da olumsuz etkileyen başlıca değişkenlerdir. 0-3 yaşlarında çocukları olan yüksek-orta sosyoekonomik düzeydeki babaların, ilgili babalık davranışlarını belirleyen önemli faktör, bu gruptaki babaların algıladıkları aile desteğidir (etki büyüklüğü %26).**

0-3 yaşlarında çocukları olan yüksek-orta sosyoekonomik düzeydeki babalar, ailelerinden ne kadar yüksek sosyal destek aldıklarını hissediyorlarsa, 0-3 yaş çocuklarına gösterdikleri ilgili babalık davranışları da (örneğin, çocuğunun beslenmesiyle ilgilenmek) o kadar yüksek olmaktadır.

- **Algılanan aile desteği, 4-10 yaşlarında çocukları olan babaların çocuklarına gösterdikleri ilgili babalık, sıcak/yakın babalık ve olumlu davranış kazandırma davranışlarını etkileyen ve arttıran en önemli faktördür (etki büyüklüğü sırasıyla %15, %20 ve %18).**

4-10 yaşlarında çocuk sahibi olan babalar için ise, özellikle algılanan aile desteği, onların tüm olumlu babalık davranışlarını arttırmaktadır. Algılanan aile desteği, bu babaların çocuklarının eğitimiyle ilgilenmek ve onlarla çeşitli etkinliklere katılmak gibi ilgili babalık davranışları ve çocuğuyla oyun oynamak ve ona sevgisini fiziksel olarak göstermek gibi sıcak/yakın babalık davranışlarını etkileyen ve arttıran en önemli faktördür. Babaların ilgili babalık davranışlarını, benzer şekilde eşlerinden algıladıkları destek de arttırmaktadır.

Bunun yanı sıra, çocuklarına olumlu davranış kazandırma davranışları için başka faktörler etkili olsa da, algılanan aile desteği, bu babalık davranışı için de oldukça önemli bir etkidir (etki büyüklüğü %18). Benzer şekilde, babalar ailelerinden ne kadar destek gördüklerini belirtmişlerse, çocuklarına olumlu davranış kazandırma (örneğin, kuralların nedenlerini açıklamak ve çocuğunu takdir etmek) becerileri de artmaktadır. Bütün bu sonuçlar bize sosyal desteğin, özellikle de aileden gelen sosyal desteğin olumlu babalık davranışlarında büyük rol oynadığını bir kez daha göstermektedir.

“Arkadaşlarım bana gerçekten yardımcı olmaya çalışırlar” ifadesine katılma oranı %88, “sorunlarımı arkadaşlarımla konuşabilirim” diyenlerin oranı da %87’dir.

3.2.3. Babalık Davranışlarını Etkileyen Sosyal Çevre Faktörleri

3.2.3.1. Algılanan Arkadaş Desteği

Algılanan arkadaş desteği de, tıpkı eş ve aile desteği gibi, bireylere yalnız olmadığı mesajını aktararak, onların daha olumlu hissetmelerini sağlar. Babalar için ortak sorunlar hakkında konuşmak ve rahatlamak, babalık davranışları konusunda bilgi ve fikir paylaşımında bulunmak, sevinç ve kederlerini paylaşabileceği arkadaşlarının olması gibi farklı duygusal ve sosyal destek çeşitleri olabilir. Babalar, ne kadar destek alırlarsa olumlu babalık davranışlarının da o kadar artması beklenmektedir.

Katılımcı babaların duygusal bir sorunları olduğunda destek aldıkları kişilerin başında eşleri gelse de, arkadaşlardan destek alma oranları da önemsenecek derecededir (%26). Katılımcılar arkadaşlarından da destek gördüklerini farklı biçimlerde ifade etmişlerdir.

- **Baba olmayı yeni öğrenen bireylerde, arkadaşlarından aldıkları sosyal ve duygusal destek, onları daha iyi bir baba olmaları için desteklemektedir. Bu babaların arkadaşlarından algıladıkları destek düzeyi arttıkça, bebeklik çağındaki çocuklarının fiziksel bakımlarıyla daha çok ilgilendikleri görülmektedir (etki büyüklüğü %18)**

0-3 yaşları arasında çocuğu olan babaların arkadaşlarından algıladıkları destek düzeyi arttıkça, bebeklik çağındaki çocuklarının altını değiştirme, yemek hazırlama gibi fiziksel bakımlarıyla ilgili konularla daha çok ilgilendikleri görülmektedir. Bununla beraber, yine aynı yaş grubu babalarında, sadece düşük sosyoekonomik düzeydeki babaların çocuklarına gösterdiği ilgili babalık davranışları da yüksek olmaktadır (etki büyüklüğü %24).

3.2.3.2. Sosyal Ortamlarda Geçirilen Zaman

Katılımcı babalar bir günde çocuklarına yaklaşık 2 saat 20 dakika ayırırken, dışarıda arkadaşlarla geçirilen süre ise yaklaşık 1 saat 20 dakika dolayındadır. Babaların ev dışında arkadaşlarıyla geçirdiği zaman arttıkça, çocuğuna ayırdığı zaman azalacağından, olumlu babalık davranışlarında da azalma olması kaçınılmazdır.

- **Babaların ev dışında geçirdiği zamanın artması ilgili babalık davranışlarını olumsuz şekilde etkilemektedir. 0-3 yaş grubundaki babaların ev dışında geçirdiği zamanın artması çocuklarının fiziksel bakımına katılımı ve ilgili babalık davranışlarını azaltmaktadır (etki büyüklüğü %12 ve %17)**

Babaların arkadaşlarıyla ev dışında geçirdiği zamanın artması, 0-3 yaş grubundaki babaların çocuklarının fiziksel bakımına katılımı ve günlük gıda ihtiyacını bilmesi, uyandığında yanına gitmesi gibi ilgili babalık davranışlarını azaltmaktadır.

- **4-10 yaşlarında çocuğu olan babalar da, ev dışında arkadaşlarıyla fazla vakit geçirdiğinde tüm olumlu babalık davranışlarında azalma görülmektedir (etki büyüklüğü ilgili babalıkta %9, sıcaklıkta %13 ve olumlu davranış kazandırmada %10).**

Benzer şekilde, 4-10 yaşlarında çocuğu olan babalar da, ev dışında arkadaşlarıyla fazla vakit geçirdiğinde, yine tüm olumlu babalık davranışlarında azalma görülmektedir. Ev dışında arkadaşlarıyla fazla vakit geçiren babaların, çocuklarına karşı ilgili davranışları (örneğin, çocuğunun dersleriyle ilgilenmesi, çocuğuyla hoşlandığı etkinlikleri yapması), çocuğuna gösterdiği sıcaklık (örneğin, öpmek, sarılmak) ve ona olumlu davranışlar kazandırma (örneğin, olumlu davranışlar konusunda örnek olmak) davranışları azalmaktadır.

3.2.4. Babalık Davranışlarını Etkileyen Çalışma Hayatı

Babanın çalışma hayatı, örneğin işte geçirdiği zaman, çalışmak zorunda olduğu için babalık iznini kullanamaması veya işte yaşadığı sorunların evde çocuğu ile davranışlarına yansması egzo sistemin çocuğun yakın çevresi olan mikro sisteme etkilerine göstermektedir. Babanın iş yaşamı, ilgili babalığı ve baba-çocuk ilişkisini dolaylı yünden etkilemektedir (Bronfenbrenner, 1979).

3.2.4.1. İşte Geçirilen Zaman

İşte geçirilen zaman, babaların çocuklarıyla daha fazla ilgilenmelerini kısıtlamaktadır. Özellikle hafta sonları da çalışmak zorunda olan babalar, bu durumdan şikâyetlerini dile getirmişlerdir. Çocuklarıyla geçirdikleri zamanın süresi kadar, iş yerindeki stresli ortamın da babalık davranışlarının kalitesini değiştireceği bilinmektedir. Yapılan çalışmalar da stresli bir iş ortamı olan ebeveynlerin, daha yüksek seviyede endişe, stres ve tükenmişlik hissettiklerini doğrulamıştır (Aycan & Eskin, 2005; Byron, 2005). Çocuklarına ayırdıkları zamanın kısıtlı olması ve bu kısıtlı zamanı, yorgun olduklarından istedikleri kalitede geçiremiyor olmaları, onların babalık davranışlarını olumsuz etkilemesi kaçınılmaz olacaktır.

- **İş hayatları babaların çocuklarıyla ilişkisini etkilemektedir. Babalar, iş yerinde ne kadar fazla zaman geçirirlerse, çocuklarına karşı ilgili babalık davranışları da o oranda azalmaktadır (4-10 yaş babalar için etki büyüklüğü %8). Bu azalma, özellikle düşük sosyoekonomik düzeydeki babalarda daha da göze çarpmaktadır (etki büyüklüğü %21).**

Katılımcı babalar, günlerinin büyük bir bölümünü işte geçirmektedir. Hafta içinde bir günün ortalama 9 saat 20 dakikası işte geçmektedir. Yolda geçen ortalama süre 1 saat 10 dakika, dışarıda arkadaşlarla geçirilen süre ise 1 saat 20 dakika dolayındadır.

Babalar, hafta içinde bir günün ortalama 9 saat 20 dakikasını işte, 2 saat 20 dakikasını çocuklarıyla, 1 saat 20 dakikasını ise arkadaşlarıyla geçirmektedir.

Babaların, iş yerinde geçirdikleri zaman, 4-10 yaş çocukları olan babaların ilgili babalık davranışlarını olumsuz yönde etkileyen bir faktördür. Babalar, iş yerinde ne kadar fazla zaman geçirirlerse, çocuklarına karşı ilgili babalık davranışları da o oranda azalmaktadır (etki büyüklüğü %8). Bu azalma, özellikle düşük sosyoekonomik düzeydeki babalarda daha da göze çarpmaktadır (etki büyüklüğü %21).

Yapılan derinlemesine görüşmelerde de, işinden memnun olmayan katılımcıların çoğunlukta olmasının nedeni mesai saatlerinin uzunluğudur. Bu konudaki düşüncelerini babalar şu şekilde ifade etmiştir:

“Vakit geçirmemizin en çok engelleri, tabii bazen iş ortamından dolayı, işin stresinden, yorgunluğundan dolayı, o biraz engel oluyor. Şöyle, eve geliyorsun, çocuk seninle oynamak istiyor, ama senin vücut kalmıyor artık, yorgun düşmüş” (Gaziantep-Lise mezunu-33 yaşında-Güvenlik görevlisi).

“Olmuyor işte, ikisi bir arada da olmuyor. Ya çalışmayacaksın, çalışmadan da bu sefer evi geçindiremezsin. Faturalar var. Evin ihtiyaçları var. Çocukların ihtiyaçları var. Çalışmak zorundayız. ...Çocuklar da sürekli anneye birlikte oluyor. Babayı özlüyor. Mesela ben eve gidiyorum çocuğum diyor, ‘baba beni de iş yerine götür’” (İstanbul-Lise mezunu-34 yaşında-Tekniker).

“İş yoğunluğundan dolayı birazcık daha çocuklarıma zaman ayırmayı çok isterim mesela. Hep akşamları kalıyor mesela... Çocuğumu can-ı gönülden, can-ı yürekten dinlediğim dediğim olmuyor. Çocuk birtakım şeyler anlatıyor, belki çok özverili şeyler anlatıyor. Belli bir şeyden sonra biz de dinlerken kopuyoruz yani. Vakit ayıramadığımız tek konu yani, benim hayıflandığım tek konu bu yani” (Konya-Lise mezunu-42 yaşında-Fayans ustası).

Hafta içi yoğun iş temposundan dolayı çocuklarına çok fazla vakit ayıramayan katılımcıların bu açığı hafta sonları kapatmaya çalıştığı görülmektedir. Özellikle hafta sonlarını eşlerine ve çocuklarına ayıran babalar bunu bir “prensi” olarak tanımlamakta ve bundan ödün vermemektedirler.

Hafta sonlarında bile çalışan ve bu durumdan şikâyetçi olan babalar çocuklarını akşamları hep uyurken gördüklerini ve onlarla istedikleri gibi ilgilenemediklerini anlatmaktadır:

“İş hayatı ailenize olan ilgi alakayı birazcık kısıyor ister istemez. Bazen düşünüyorum yani yeteri kadar zaman ayıramadığımızı. Keşke diyorum, cumartesi pazarımız izinli olsa. İzinli olsam da, diyorum, ailemi çocuğumu alıp bir yere gitsem, baş başa vakit geçirsek. Bazen mesela işten geç döndüğüm zamanlar oluyor, bakıyorum oğlum uyumuş; tüh diyorum, keşke yarım saat önce gelseydim de görseydim, bir oynasaydık sonra uyusaydı... İster istemez bunlar oluyor; bazı şeyler elimizde olmuyor özel sektör olduğumuz için” (Gaziantep-Y.lisans mezunu-34 yaşında-Yedek parça satıcı).

Bunun dışında, yapılan derinlemesine mülakatlarda görülmüştür ki, eve geldiklerinde mutlaka çocuklarıyla en az bir iki saat ilgilenen babalar da vardır. Bu babalar, işten dolayı stresli ya da yorgun olsalar da bunu çocuklarına hissettirmemeye özen göstermekte ve ne olursa olsun onlarla ilgilenmekte; öncelikle çocuklarıyla

aralarında güçlü bir bağ kurmak istemektedirler. Çocuklarının geri dönüp baktıklarında birlikte geçirdikleri zamanı hatırlamalarını isteyen babalar onlarla özel vakit geçirmeye önem vermektedir. Bunun yanı sıra evde bir düzen sağlamak ve eşlerine destek olmak için de çocuklarıyla vakit geçiren babalar vardır.

- **Babalar için en büyük gerilim ve stres kaynağı maddi sorunlar ve bununla bağlantılı kaygılardır.**

Babalar maddi sorunlarla birlikte iş ortamında görülen olumsuzluklardan etkilendiklerini ifade etmektedir. Bazı katılımcıların işteki stresi eşlerine, çocuklarına yansıtıkları görülmektedir. Bu babalar davranışlarının doğru olmadığını düşünseler de, iş ve aile yaşantıları arasında bir denge kurmakta zorlandıkları anlaşılmaktadır:

Maddi sorunların “çoğu zaman” ve “her zaman” gerilim kaynağı olduğunu belirten babaların oranı %52,5’dir. İş yerindeki sorunlar için ise bu oran %41’dir.

“Genelde sabah erken kalkıp gittiğim zaman saat 4’te eve geliyorum; biraz uykusuzluk da olduğu için gelince kanepenin üstünde uyuyorum. Hani onların oynamaları, şu bu, sesleri yükseldiği zaman, ‘ya hadi gidin arka tarafta oynayın veya sessiz olun’ diye bazen kızdığımız oluyor. Uykum filan çok geliyor; o zaman mesela bir saat kestirirsem daha iyi oluyor. Kestirmezsem daha agresif oluyorum böyle; uykusuzluk ve yorgunluk bir araya geldiği zaman pek olumlu şey yapamıyorum.

Kızdığım anlar oluyor” (Gaziantep-Lise mezunu-39 yaşında-Fabrika işçisi).

Bu babaların aksine, az da olsa bazı katılımcılar işlerinden memnun olduklarını ifade etmektedir. Bu katılımcıların özel durumlarda işlerinden izin alabildikleri ya da ailelerine ve kendilerine ayırabilecek zamanı bulabildikleri görülmektedir:

“Yani işyerinin şu avantajı çok yüksekti, onu gördüm ben, çocuk rahatsızlandı, rahatça gidip ilgilenebiliyorum. Sağ olsunlar, bu konuda da yöneticiler anlayışlı insanlar. Yani gidip gelme, çocuklarla ilgilenme konusunda destekleri oldu. Bir de benim çocukların durumunu biliyorlardı, ikiz olduklarını” (İstanbul-Üniversite mezunu-39 yaşında-İBB’de idareci).

“Ben vardiyalı çalışan bir insanım. ...Saat 3’e kadar işyerinde çalışırım. İşyerinden çıktıktan sonra da saat 4 gibi evde oluyorum. Genelde pazartesi günleri bizim orada pazarımız olduğu için evin haftalık alışverişini yapıyorum, sebze meyve, çocukların beslenmek için alışverişini yapıyorum. Genellikle ailemle zaman geçiriyorum” (Gaziantep-Lise mezunu-39 yaşında-Fabrika işçisi).

3.2.4.2. Babalık İzni

Babaların doğum sonrası yasal hakları olan babalık iznini kullanması, hem ev içi işlerin paylaşımını sağlayarak toplumsal cinsiyet eşitsizliği yaratan kalıplaşmış davranış ve düşünceleri değiştirmek, hem yeni doğum yapan anneye sosyal-duygusal destek vermek, hem de çocukları ile erken dönemlerde olumlu bağ ve ilişki kurmasını sağlamak açısından oldukça önemlidir (ILO, 2014). Babalık izni kullanan babaların çocuk bakımı konusunda daha ilgili oldukları ve sorumluluk aldıkları bulunmuştur. Ayrıca, babalık izni kullanan bu daha ilgili ve sorumluluk sahibi babaların çocuklarının, uygulanan bilişsel testler ve zekâ testlerinde daha başarılı oldukları bulunmuştur (Huerta ve ark., 2013).

Yasal olarak Devlet Memurları Kanunu’na göre baba olan kamu çalışanının babalık

izin hakkı 10 gün iken, İşçi Kanunu'na tabi olarak çalışan babanın izin hakkı 5 gündür. Sözleşmeli Personel Çalıştırılmasına İlişkin Esaslara göre eşi doğum yapan sözleşmeli çalışan 4/B'li personele eşinin doğum yapması durumunda 2 gün babalık izni verilmektedir.

Katılımcıların %28'i babalık izni gibi bir hakları olduğunu bilmediğini söylemiştir. İş yerinin izin vermemesinden dolayı babalık izni kullanmayanların oranı ise %21'dir.

- **Babanın, babalık iznini kullanması, özellikle 0-3 yaş çocukları olan babaların ilgili babalık davranışlarını olumlu yönde etkileyen önemli bir faktördür (etki büyüklüğü %9).**

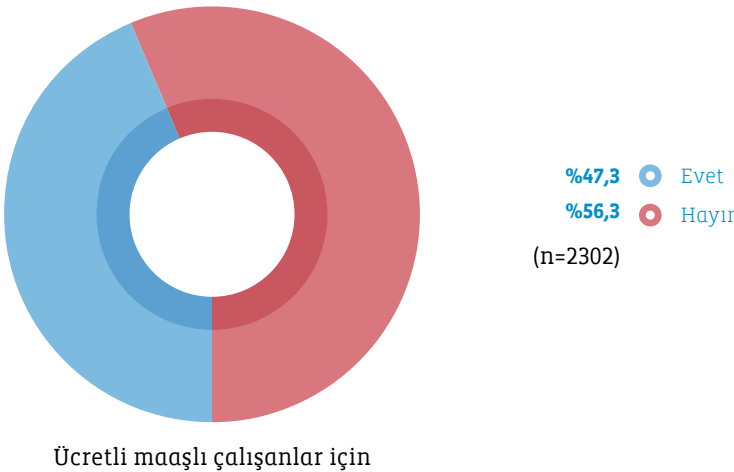
Araştırmadaki katılımcı babalardan, ücretli/maaşlı olarak çalışanların %44'ü babalık izni kullandığını belirtmiştir (Şekil 16). Babalık izni kullanılmamasında birkaç neden öne çıkmaktadır. Bunların ilki bilgi eksikliğidir. Katılımcıların %28'i böyle bir hak olduğunu bilmediğini söylemiştir. Bir başka neden ise eşlerinin yanında yardım edecek birilerinin olmasından ötürü bir bölüm katılımcının izin alma ihtiyacı duymamasıdır (%23).

İşyerinin izin vermemesi (belirtilme sıklığı %21) ve işlerin yoğun olması da (belirtilme sıklığı %19) başlıca babalık izni kullanmama nedenleridir.

Bu nedenlerin yanı sıra, az da olsa eşine yardımcı olamayacağını düşünen babaların oranı %5, çevresinde hiç kimse babalık izni kullanmadığı için kendisi de kullanmayan babaların oranı %4'tür.

Babanın, babalık iznini kullanması, özellikle 0-3 yaş çocukları olan babaların ilgili babalık davranışlarını etkileyen önemli bir faktördür. Babaların, yasal hakları olan babalık izinlerini kullanmış olmaları, çocuklarına karşı daha ilgili bir baba olmalarını sağlamaktadır.

Şekil 16. Babalık izni kullandınız mı?

Ücretli maaşlı çalışanlar için

3.2.5. Erkeklik, Toplumsal Cinsiyet Roller ve Babalık

Bu bölümde, erkeklik, ataerkillik, kadın-erkek eşitsizliği, kadına ve çocuğa karşı cinsiyetçi tutumlar gibi ilgili babalığı etkileyen toplumsal ve kültürel etkileri içeren makro düzeydeki unsurların mikro düzeyde baba-çocuk ilişkilerini nasıl etkilediği ile ilgili ölçümlerden bahsedilecektir (Bronfenbrenner, 1979). Bu çalışma kapsamında erkekliği ölçmek için çocuğa karşı cinsiyetçi tutum, kadına karşı tutum, aile içi işbölümü ve erkeklik ölçekleri oluşturulmuştur. Toplumsal cinsiyet rolleri, toplumsal ve sosyal olarak belirlenen ve öğrenilen, kadın ve erkeğin rol ve sorumluluklarını ifade eden bir kavramdır. Toplum, aile ve bireyi birbirlerinden bağımsız düşünmek mümkün olmadığından, toplumsal cinsiyet rolleri, aile içi iletişim ve roller, bireyin davranışları ve tutumları ile ilişkilidir. Bu bölümde sırasıyla, toplumsal cinsiyet rollerini kapsayan tutumları ve erkeklik kavramının ilgili babalıkla olan ilişkisinden bahsedilecektir.

Soyadını devam ettirmek için erkek çocuk tercihi olan, çocuk bakım ve yetiştirme işlerinde rol üstlenmeyen, çocuklarına karşı otoriter ve mesafeli, toplumsal cinsiyete yönelik güçlü kalıp yargılara sahip babaların, daha geleneksel ve daha ataerkill yapıda oldukları söylenebilir. Üstlenilen bu toplumsal cinsiyet rollerinin, babalık davranışları ile ilişkisinin ne olduğunu anlamak da bu nedenle önemlidir.

- **Çocuğa karşı cinsiyetçi tutum babalık davranışlarını etkilemektedir. En düşük sosyoekonomik düzeydeki 0-3 yaş grubu babaların çocuklarına karşı cinsiyetçi yaklaşımları, onların ilgili babalık davranışlarını azaltmaktadır (etki büyüklüğü %30).**

Bu kapsamda, öncelikli olarak babalara herhangi bir çocuk tercihi olup olmadığı sorulmuştur. Katılımcıların %76'sı çocuklarının kız ya da erkek olmasına

ilişkin bir tercih belirtmemiştir. Erkek ya da kız çocuk isteyenler arasında da büyük bir fark yoktur (sırasıyla %13,5 ve %11).

Ancak yapılan derinlemesine görüşmelerde, erkek çocuk tercih ettiğini ifade eden katılımcılar az değildir. Burada öne çıkan neden erkek çocuğun soyu devam ettirmesidir. Ayrıca babalar, erkek çocuğun güç ifade ettiğini, aileye sahip çıktığını belirtmişlerdir. Bazı babalar ise, toplumun ve çevrenin babaları bu düşünceye ittiğini vurgulamıştır, ancak bazı katılımcılar da nedenini bile bilmeden erkek çocuk istedikleri görülmektedir. Burada da yukarıda bahsedilen çocuğa atfedilen sosyal değer önemi ön plana çıkmaktadır. Bu gruptaki babalar çocuk sahibi olma konusunda cinsiyetçi tutumlar göstererek, çocuğa soyunu devam ettirme veya kendisine aile reisi olma statüsü verme gibi anlamlar yüklemektedirler:

“Toplumdan dolayı da, tabii ki ilk çocuğun erkek olması geleneksel mi? Ortamdan mı? Erkek olması daha cazip geliyor sanki. Ama aslında sağlıklı olması en güzeli. Benim düşüncemi sorarsan tabii ki erkek olsun diye içimizden geçti ama sağlıklı olsun da, olsun” (Gaziantep-Lise mezunu-40 yaşında-Kamuda işçi).

“Hocam ne bakımdan önemli, önemli olan herkesin soyunun yürümesi... Soydan böyle gelmiştir yani. Yarın benim oğlumun ismi şu, onun oğlu olacak, atıyorum böyle soy yürümesidir” (İstanbul-İlkokul mezunu-32 yaşında-Çay ocağı işletmecisi).

Bunun aksine, kız çocuk tercih ettiğini ifade eden katılımcılar da vardır. Kız çocuklarının aileye daha düşkün olduğu düşünülmektedir. Ayrıca kız çocuklarının ileride anne-babalarına bakacağı düşüncesi de vardır. Bu da çocuğa atfedilen ekonomik ve psikolojik değer, kız çocuklarında daha fazla olduğunu gösterebilmektedir:

“Ya hocam illa ki şu durumda kız çocuklar daha şefkatliler, bana sorarsan, kız

çocuklar daha anne babaya bağlılar. Hani soyun yürümesi, belki yürümeyebilir, ama sonuçta daha çok şefkatli olabiliyorlar kızlar, erkeklere göre. Biz normal şartlar altında görüyoruz... Şimdi şefkat, herkes şefkatli olamaz, anlatamıyor muyum? Ama kızlar daha olabiliyor erkeklere göre” (İstanbul-İlkokul mezunu-32 yaşında-Çay ocağı işletmecisi).

Bazı babaların çocuklarına ayırdıkları zaman bile cinsiyet farklarına göre değişiklik göstermektedir:

“Erkeklerle paylaşımım biraz daha farklıdır, çünkü erkek olarak yetiştirmeye çalışıyorsunuz onları işte. Kız çocuğu biraz daha farklıdır, biraz daha narindir açıkçası. Biraz da agresif yetiştiriyorum ben onları açıkçası” (Trabzon-Lise mezunu-40 yaşında-Temizlik şirketi sahibi).

Çocuğa karşı cinsiyetçi tutumu ölçmeye yönelik olarak katılımcılara sekiz ayrı ifadenin yer aldığı bir anket yöneltilmiş, bu ifadelerin her birine ne kadar katıldıklarını belirtmeleri istenmiştir. Toplam katılma (“katılıyorum” ve “bütünüyle katılıyorum”) oranlarına bakıldığında, ilk üç sırada “Kız çocuklar ergenlikten sonra okula devam etmelidir”, “Kız ve erkek çocuklar birlikte oynayabilir” ve “Çocuğum karşı cinsle aynı sırada oturabilir” ifadeleri yer almaktadır (%87-%88). En düşük ortalamalar ise “Erkek çocuklar bebekle oynayabilir” ve “Baba erkek çocukları gibi kız çocuklarının da altını değiştirebilir” ifadelerinde görülmektedir. Kız çocuklarının yetkinlik kazanması önemsenirken, erkek çocukların cinsiyetçi kalıplar dışında davranması istenmemektedir.

Babanın çocuğuna karşı cinsiyetçi yaklaşımı, onun “ilgili baba” olma özellikleri hakkında bize ipucu vermektedir. 0-3 yaş grubu babalar için, en düşük sosyoekonomik düzeydeki babaların çocuklarına karşı cinsiyetçi yaklaşımları, onların ilgili babalık davranışlarını azaltmaktadır (etki büyüklüğü %30).

Babaların “erkek çocuklar bebekle oynayabilir” ifadesine katılma oranı %69, “baba erkek çocukları gibi kız çocuklarının da altını değiştirebilir” ifadesine katılma oranı ise %66’dır.

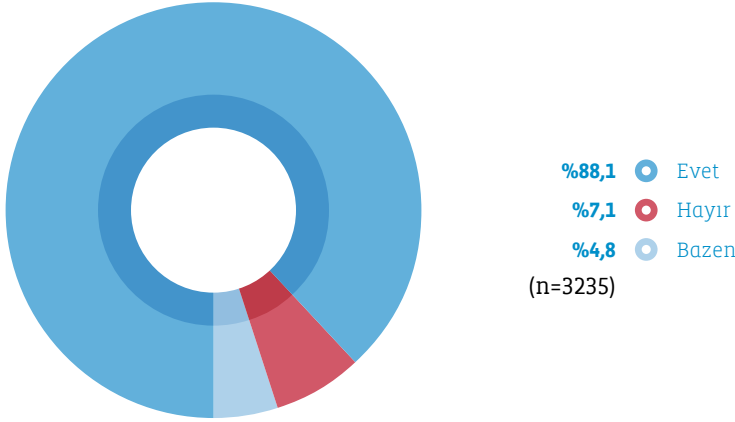
Bu babalar, kız ve erkek çocuklarına farklı yaklaşım, tutum ve düşüncede olduklarında, çocuklarına karşı daha az sosyal ve duygusal destek sundukları ve daha az ilgili oldukları görülmektedir.

- **Aile reisi olma algısı babalık davranışlarını etkilemektedir. Babalar ne kadar kendilerini aile reisi olarak görürlerse, bebeklik çağında çocuklarının fiziksel bakımlarıyla o kadar az ilgilenmektedirler (etki büyüklüğü %18)**

Babanın aile reisi olma algısı ve bu algıya ilişkin tutumu 0-3 yaş çocukları olan babaların fiziksel bakıma katılımını etkileyen önemli bir faktördür. Babalar ne kadar kendilerini aile reisi olarak görürlerse, bebeklik çağında çocuklarının alt değiştirme, yemek hazırlama gibi fiziksel bakımlarıyla o kadar az ilgilenmektedirler (etki büyüklüğü %18).

Katılımcıların büyük bir çoğunluğunun kendini evin reisi olarak görmektedir (%88). Kendini evin reisi olarak görmeyenler %7, bazen görenler ise %5’tir.

Şekil 17. Kendinizi evin reisi olarak görüyor musunuz?

(n=3235)

- **Ataerkil erkeklik, babalık davranışlarını etkilemektedir. 0-3 yaş çocukları olan ve düşük sosyoekonomik düzeydeki babaların geleneksel erkeklik algısı ne kadar fazla ise, çocuklarına gösterdikleri ilgili babalık davranışları o kadar azalmaktadır (etki büyüklüğü %16).**

Toplumsal, kültürel, tarihsel ve psikolojik ilişkiler ağı içerisinde bir ebeveynlik rolü olarak babalığı şekillendiren en önemli unsurlardan biri de ataerkil toplumsal ilişkilerin asli faillerinden biri olan erkekliktir. Babalık da, erkek ebeveyn olmak anlamına gelmektedir. Dolayısıyla babalığın içeriğini belirleyen faktörlerden en kritik olanlarından biri olarak, (ataerkil) erkeklik kavramını düşünebiliriz. Babalık, erkekler ve erkeklikler aracılığıyla erkek egemenliği ile ilişkilendirilir. Birçok yerde erkekliğin en önemli unsurlarından biri para kazanmaktır ve babalık, halen birçok yerde çalışıp eve ekmek getirme rolünü sürdüren erkeklerce gerçekleştirilmektedir (Bozok, 2013; Sancar, 2009). Toplumda ve ailede, erkeğe ve erkek ebeveyn (babaya) atfedilen roller, onların ilgili babalık davranışlarını etkileyebilir. Bu nedenle, araştırma kapsamında katılımcılara erkeklik, aile reisi olma algısı ve ev içi iş bölümü hakkındaki düşünceleri alınmıştır.

Katılımcıların “ataerkil erkeklik tutumları” düzeyini ölçmek için yedi ifadeden oluşan bir soru yöneltilmiş ve her bir ifadeye ne

ölçüde katıldıklarını belirtmeleri istenmiştir. Katılımcıların çoğu ağlasa bile bunu kimseye belli etmek istemediğini söylemiştir. Gerekliğinde eşine bağırarak %50, eşinin ve çocuklarının ondan çekindiğini söyleyenler %43’tür. Eşine fiziksel şiddet gösterenlerde oran düşmekle birlikte, katılımcıların %25’i en azından birkaç kere eşine vurduğunu belirtmiştir.

Katılımcı babaların %58’i ağlasa bile bunu kimseye belli etmek istemediğini söylemiştir.

Erkekliği nasıl algıladıklarını anlayabilmek için babaların kendilerini ilk ne zaman erkek gibi hissettikleri sorgulanmıştır. Yapılan görüşmeler incelendiğinde üç başlığın ön plana çıktığı görülmektedir. Öncelikle para kazanmanın ve kendi ayakları üzerinde durabilmenin erkeklik açısından önemli bir unsur olduğu anlaşılmaktadır. Bir diğer önemli nokta kadın-erkek ilişkileridir. İlk kez bir kadından hoşlandığında kendisini erkek gibi hissettiğini ifade eden birçok katılımcı vardır. Babalara göre, erkekliği tanımlayan bir diğer kavramsa “iktidar”dır. Güç ve iktidar farklı biçimlerde karşımıza çıkmaktadır. Askerlik yaptığında erkek olduğunu hisseden katılımcılar olduğu gibi,

eşini ve çocuklarını koruyup kollamak da erkeklik duygusunu pekiştirmektedir. Bu güç kavramı aynı zamanda kavga etme, insan içinde ağılamama gibi tutum ve davranışları da kapsamaktadır. Erkeklikle babalığı ilişkilendiren katılımcılarınsa daha az olduğu anlaşılmaktadır. Burada da öne çıkan duygu birinin sorumluluğunu üstlenmektir. Babalar bu konudaki tutumlarını şöyle ifade etmişlerdir:

“Ondan sonraki dönemde böyle ne bileyim işte çalıştık, maaşımı aldım, kiramı verdim, elektrik geldi. Ondan sonra bakıyorum şimdi diyelim ki elektrik faturasında benim kendi adım yazıyor, bir kira sözleşmesinde imza atıyorsun, adın var. İşte, ben de evin erkeği oldum. Bir evi geçindirebiliyorum artık” (Trabzon-Lise mezunu-33 yaşında-Dış teknisyeni).

“Evlilik öncesinde, acaba derdim, evlendiğimde çocuğum olur mu, ilişkiye girebilir miyim filan endişesini yaşıyordum. Ne zaman erkek hissettiniz dediğinizde, o ilişki olduğunda diyorum” (Gaziantep-Üniversite mezunu-38 yaşında-Adliyede katip).

Katılımcıların önemli bir çoğunluğuna göre kadın gerektiğinde kocasına karşı sessiz kalmasını bilmelidir (%66). “Erkek olmanın en önemli özelliklerinden biri gerektiğinde sözünü dinletebilmektir” diye düşünenlerin oranı da yüksektir (%65).

Kadın-erkek eşitliği hakkında yapılan mülakatlarda da bir bölüm katılımcıya göre kadınlar erkeklerle eşit olamaz. “Doğada ve İslam inanışına göre erkek bir adım öndedir, liderdir, güçtür”. Kadınların da beklentisinin bu yönde olduğunu, özellikle Türk toplumunda erkeğin lider olduğunu düşünen katılımcılar bulunmaktadır. Erkeğin hem güç hem zekâ olarak kadından üstün olduğu düşüncesi öne çıkmaktadır:

“Normalde lider kimdir, erkektir. Eşitlik diye bir şey yok. Kadın erkeğin kaburga kemiğinden yaratılmıştır. Lider erkektir. Hayvanlara bak, dişi aslan avlıyor, erkek aslan geldi mi çekiliyor, erkek aslan en güzelini yer. Her zaman lider erkektir. Peki, o zaman gelsin mesela, eşitlik varsa, niye kadın dayak yediği zaman polise gidiyor şikayet ediyor? Sen de onu döv, eşitse. Değil mi? Erkeğin gücü var, kadının yapamadığı bir şey var yani. Gücümüz var, erkek güçlüdür ve liderdir. Eşitlik diye bir şey de yok” (İstanbul-Üniversite mezunu-36 yaşında-Satış danışmanı).

“Bence eşit değildir yani hiçbir şekilde. Özellikle Türkiye’de. Belki dünyada olabilir ama Türkiye’de ben eşit olacağını sanmıyorum. Çünkü bizim kültürel yapımızdan kaynaklanan bir şey. Mesela evlilikte de keza, Türkiye’de kadın çalışsa da, maaş olarak fazla olsa da bütün sorumluluk erkektedir yani. En azından ben kendim öyle görüyorum” (Gaziantep-Üniversite mezunu-35 yaşında-Muhasebeci).

“Demin dedim ya, erkekle kadının görevleri ayrı, yani ayrı olması lazım. Hayat müşterek de, müşterek değil aslında, herkesin farklı olması lazım. İlla ki erkek çalışır eve para getirir diye değil; tamam sonuçta para getirir, bakmak zorundadır. Kadın da çalışabilir, para getirebilir. Ama kadın evine geldiği zaman bir temizliğini, yemeğini yapsın. Mesela eşim der ki bazen, temizlikçi tutalım, der. Ya niye tutuyorsun zaten, sen yap” (İstanbul-Lise mezunu-36 yaşında-Güvenlik müdürü).

Babanın geleneksel erkeklik algısı ve bu algıya ilişkin tutumu özellikle 0-3 yaş çocukları olan ve düşük sosyoekonomik düzeydeki babaların ilgili babalık davranışlarında önemli bir faktördür. Babaların geleneksel erkeklik algısı ne kadar baskın ise, çocuklarına gösterdikleri ilgili babalık davranışları o kadar azalmaktadır (etki büyüklüğü %16).

- **Erkeklik algısı, 4-10 yaş çocukları olan babaların cezalandırma davranışlarını etkileyen ve arttıran en önemli faktör olmaktadır (etki büyüklüğü %29).**

Erkeklik ve aile reisi olma algısının, en çok etkili olduğu babalık davranışı ise, 4-10 yaş grubu babaların çocuklarına gösterdikleri bağırarak, uzaklaştırmak ya da fiziksel yöntemlerle yaptıkları cezalandırma davranışlarıdır. Tüm sosyoekonomik düzeydeki babalarda olmakla beraber, özellikle orta ve orta-düşük sosyoekonomik düzeydeki babaların geleneksel (ataerkil) erkeklik düzeyleri yüksek oldukça çocuklarına uyguladıkları cezalandırma davranışları da artmaktadır.

- **Kadına karşı cinsiyetçi tutum babalık davranışlarını etkilemektedir. Babaların, kadın-erkek eşitsizliğine ve kadının çalışmaması gerektiğine inandığı durumlarda, çocuklarının fiziksel bakımıyla çok daha az ilgilendikleri görülmüştür (etki büyüklüğü %21).**

Kadına karşı cinsiyetçi tutumu ölçmeye yönelik olarak katılımcılara on ayrı ifadenin yer aldığı bir anket yöneltilmiş, bu ifadelerin her birine ne ölçüde katıldıklarını belirtmeleri istenmiştir. Katılımcıların önemli bir çoğunluğu kadınların tabiatları gereği erkeklerden daha güçsüz ve duygusal olduğunu söylemektedir. Ayrıca çocuğun bakım ve beslenmesiyle ilgili temel sorumlulukların annede olduğunu düşünenlerin oranı da gene %78'dir.

Öte yandan, kadınların çalışmasına yönelik olumlu görüşler de vardır. Katılımcıların %79'una göreevin geliri ne hem erkek hem

Katılımcıların %78'i kadınların tabiatları gereği erkeklerden daha güçsüz ve duygusal olduğunu söylemektedir.

kadın katkıda bulunabilir. “Kadınlar evin dışında ücretli bir işte çalışabilir,” diyenlerin oranı da %75'tir. Buna karşılık çocukların, annelerin yoğun çalışmasından olumsuz etkilendiğini düşünenlerin oranı da buna yakındır (%72).

Aynı zamanda katılımcılar arasında kadın ve erkeğin rollerinin birbirinden farklı olduğunu vurgulayanlar bulunmaktadır. Bazı katılımcılara göre “erkek çalışıp evi geçindirirken kadın da ev işlerini yapar ve çocuklara bakar”. “Bunun tersi olamaz çünkü erkeklerin yapısı her gün çocuk bakmayı kaldıramaz”. “En uysal erkek bile yeri geldiğinde asabidir”. “Kadının lider olması, yönetici olması gibi bir durum söz konusu olamaz”. Benzer şekilde, erkeğin çalışmaması ve eşinden para istemesi gibi bir durumun olamayacağı da katılımcılar tarafından belirtilmiştir:

“Allah-u Teâlâ öyle yaratmış. Kadın, ne var, Allah resulüne secde etmiş. Yani hep bizim örneğimiz Resulullah'tır zaten. 'Ben secde edilmesini isteseydim, kadınların kocalarına secde etmelerini isterdim,' dedi. Yani lider erkektir her zaman, dinimizde. Öteki türlü niye ben dört tane kadın, Allah-u Teâlâ dört tane kadına niye müsaade etmiş de kadına, 'dört erkekle evlenebilirsin', demiyor? Lider erkek. Ve zaten kıyamet alametidir böyle kadınların başkan olması, yönetici olması. Kıyamet alametlerindendir onlar. Kadından yönetici olmaz. Erkekten olur yönetici. Yani eşitlik diye bir şey yok” (İstanbul-Üniversite mezunu-36 yaşında-Satış danışmanı).

“Bakamaz ya. İnsan, erkekler, biraz daha uysalım diyen, en uysalım diyen insanlar da ben gördüm, sinirlenir, kaldıramaz yani çocuğun yapısını. Mesela bir erkek yapısı çocuğun yapısını her gün kaldıramaz bence” (Konya-Lise mezunu-30 yaşında-Emlakçı).

Kadına atfedilen bu toplumsal roller, kadınların iş hayatına katılımları hakkındaki algı ve tutumları da etkilemektedir. Her ne kadar %70 oranında katılımcı kadınların da çalışabileceğini belirtmiş olsa da, yapılan derinlemesine görüşmelerde bunun aksini belirten katılımcı sayısı da oldukça yüksektir. Bu katılımcılara göre kadının çalışması boşanma oranlarını arttırmaktadır, çünkü çalışan kadın erkeğe muhtaç olmamakta, daha özgüvenli olmaktadır. Kadınların iş dünyasına girmesiyle erkeklere düşen payın azaldığını bu nedenle de erkeklerin daha az kazanmaya başladığını düşünen katılımcılar da vardır.

Kadının çalışmasını istemeyen katılımcılar için çoğu zaman bunun arkasında yatan başlıca nedenlerden biri, çocuklar ve evdeki düzendir. Çalışan annelerin evle ve çocuklarla yeteri kadar ilgilenemeyeceği düşünülmektedir:

“Onda, benden fazla maddi güç olmasını istemem yani. Hatta başka iş de buldu, ben gitmesine izin vermedim, fazla maaş veren bir yer oldu, ben istemedim gitmesini. Fazla maddi güç kadını konuşturuyor, olmuyor yani, bizi bozuyor” (İstanbul-Lise mezunu-36 yaşında-Güvenlik müdürü).

“O zaten çalışmak istiyor, ben de hiçbir zaman çalışamazsın demedim ona. Sadece şu: Çocuk oldu, şimdi çocuklar var, ben yazdan sonra iş ayarlayacağım ona ki her yerde çalıştırıyorsunuz sonuçta. Bildik tanıdık bir yer olacak ki çalıştırayım. Öyle her yerde eşimi çalıştıramam. Burada bir ara bir iş bulmuştum ona, iki-üç aylığına, pek hoşumagitmedi. Ayırttım onu zaten ondan sonra” (Trabzon-Lise mezunu-40 yaşında-Temizlik şirketi sahibi).

“İşe girmek kısmet olmadı. Mesela girdi aslında da. Geri çıktı. Ben çıkardım bir sefer. Çocukların, evin düzeni bozuldu. Çocukların eğitim düzeni, çocukların şeyi bozulunca ben kendim çıkardım yani. Baktık ev dağılacak. Ortam bozuluyor. Eski düzen kalmıyor, ev düzenimiz kalmadığı için dedim sen çık, evinde otur, çoluğunla çocuğunla ilgilen. Çocuklar okula gidiyor. Okuldan geliyor. Bakıcı senin veya benim kadar bakamıyor. Yemesinden, içmesinden, dersinden, çocuklara bakıyor, başıboşluk göründü yani böyle. Biraz büyüsünler, o zaman olursa çalışırsın gibisinden bekledik” (Gaziantep-Lise mezunu-40 yaşında-Kamuda işçi).

Katılımcılar ayrıca, yaşadıkları toplumu da eşitlik ve kadın-erkek rolleri üzerinden değerlendirmişlerdir. Bazı katılımcılara göre farklı bölgelerde ve kesimlerde değişik yaklaşımlar görölse de genel olarak “toplumda kadınlarla erkekler eşit değildir ve olamazlar”. Avrupa’da ise durumun biraz daha farklı olduğunu söylemişlerdir. “Orada kadınlar daha özgürdür, daha fazla hakka sahiptir”. “Oysa Türk toplumu ataerkindir ve kabullenilmiş kadın erkek rolleri vardır”. “Bu rollerin dışına çıkıldığında toplumsal baskıyla karşılaşılır. Örneğin kadınlara biçilmiş rol anneliktir; erkekler ise evin reisidir. Çocuk bakımına yardımcı olan babalara “kılıbık” denir”. Gerek çalışma hayatında gerek sosyal hayatta kadın-erkek eşitsizliğinin temelinde baskı ve şiddet olduğu belirtilmiştir.

Babanın kadına karşı cinsiyetçi tutum ve düşünceleri özellikle 0-3 yaş çocukları olan babaların fiziksel bakıma katılımını etkileyen önemli bir faktördür. Babaların, kadın-erkek eşitsizliğine ve kadının çalışmaması gerektiğine inandığı durumlarda, çocuklarının fiziksel bakımıyla çok daha az ilgilendikleri görülmüştür (etki büyüklüğü %21).

Diğer yandan, kadının çalışmasına olumsuz bakan bazı katılımcıları, ülke ve günümüz şartlarının zorladığı ve kadının çalışmasıyla ilgili görüşlerini etkilediği anlaşılmaktadır. Normal şartlarda eşinin çalışmasını istemeyen babaların ekonomi kötüleştikçe ve maddi

sıkıntılar arttıkça fikirlerini değıştirdikleri görölmektedir. Çocuklar büyüdükten sonra kadınların aile ekonomisine katkı sağlamak için çalışmalarına olumlu bakılmaktadır.

Bu görüşlerin aksine, kadın ve erkeğin eşit olduğunu, kadının tek rolünün annelik olmadığını ve kadınların da iş hayatında başarılı olabileceklerini belirten katılımcılar da vardır. Kadının çalışması konusuna daha eşitlikçi yaklaşan katılımcılara göre çalışmak her bireyin hakkıdır. Bu katılımcılara göre kadının çalışmasını engellemek, özgürlüğünü engellemek demektir. “Kadın kendini geliştirmeli ve çalışma hayatına girmelidir”. Bu nedenle kızlarının eğitimine çok önem verdiğini belirten babalar vardır. “Böylece evlilikler de daha mutlu olur, çünkü eşler birbirlerinin üzerindeki yükleri almaya ve hayatı paylaşmaya başlarlar”. Babalar bu konuda şunları belirtmişlerdir:

“Ben de mesela zaman zaman görüyorum, eşinin elinde mis gibi meslek var, benim yakın arkadaşlarımda da var, ‘oğlum niye’ diyorum, ‘izin vermiyorsun’, ‘boş ver evinde çocuğuna sahip olsun,’ diyor. O bana şey geliyor, biraz bencil geliyor. Yani o nokta çünkü para kazanmanın dışına çıktığı için, dolayısıyla para kazanmanın öncesinde biraz özgürlüğü kısıtlama gibi bir şey geliyor. Yani belki benim eşim bir cevher, belki mesleğinde, yarın öbür gün... Ki mesela benim eşim öyle; bilgisi, becerisi, tecrübesi, davranışları on numara. Yani bugün bir bayan bakan getirseniz ben eşimi ondan ayırabilirim inan ki. Yani genel kültürü, kendini yetiştirmişliği, duruşu, saygısı, oturup kalkması” (Gaziantep-Y.lisans mezunu-34 yaşında-Yedek parça satıcı).

“Onun için ben diyorum, evlatlarım, birisi lise 3’e gidiyor bu sene, dersleri de iyi. İnşallah, diyorum, kızım, ‘ben sürünüyorum, siz kendi ayaklarınızın üstünde durun, bana yeter. Gerekirse üstümdeki gömleği satarım size yine eğitim destek konusunda yardımcı olurum” (Konya-İlkokul mezunu-42 yaşında-Belediye işçisi).

Kadının çalışmasına olumlu bakan babalar gibi, kadınla erkeğin eşit olduğunu düşünen katılımcılar da vardır. Onlara göre toplumdaki eşitsizlik bütünüyle zihniyetle ilgili bir sorundur ve yalnızca sosyal haklarla düzeltilemez. “Gerçek eşitlik, kadın ve erkeğin zihniyet olarak eşini kendisiyle denk gördüğü zaman gerçekleşebilir. Kadının üstündeki yükleri almak, ona destek olmak, evde iş bölümü yapmak insani özelliklerdir”. Bu katılımcılara göre, ancak bu insani şartlar sağlandığında mutlu bir evlilik olabilir. Bu tutumu bir baba şöyle özetlemiştir:

“Kadının üstündeki yükü almak insani görev, bu babanın insani özelliklerine bağlı. Şimdi, benim dört tane çocuğum var, ben evden geleyim işe, hanım yemek yapmaya çalışsın, sofraya kurmaya çalışsın, bir taraftan çocuğun ödevlerini yapsın. Ben orada oturayım ilgilenmeyeyim. O evlilik değil, mecburiyetten bir arada yaşamaktır. Huzur, mutluluk gibi kavramlar, birlik beraberlik kavramları yok. Sorumluluk, işbölümü, bunlardan uzak” (İstanbul-Üniversite mezunu-39 yaşında-İBB’de idareci).

- **Babaların ev içi iş bölümüne dair tutumları babalık davranışlarını etkilemektedir. Babanın toplumsal cinsiyete dayalı iş bölümü tutumu 0-3 yaş çocukları olan babaların çocuklarının fiziksel bakımına katılımlarını ve ilgili babalık davranışlarını belirleyen en önemli faktördür (etki büyüklüğü sırasıyla %29 ve %19).**

Evdeki iş bölümünün nasıl olduğu, doğrudan kadın-erkek eşitsizliği ile ilişkilidir. Bu nedenle evdeki iş bölümü toplumsal cinsiyet eşitsizliğini ölçmek için araştırmaya dahil edilen bir değişkendir. Alınan sonuçlara göre katılımcıların genel olarak ev işi yapmadıkları görölmektedir. Evle ilgili görece en sık yapılan iş yiyecek alışverişi; katılımcıların %40’ı haftada bir kez, %24’ü her gün yiyecek alışverişi yapmaktadır. Öteki ev işleri çok daha seyrek yapılmakta ya da hiç yapılmamaktadır.

Katılımcıların yaklaşık %60'ı hiç yemek yapmadığını ve hiç ev temizlemediğini belirtmiştir. Cam silme, çamaşır yıkama, çamaşır asma gibi ev işlerini ise babaların çoğu yapmamaktadır.

Yapılan mülakatlar da çok benzer sonuçlar vermektedir. Çoğu katılımcı zorda kalmadıkça ev işi yapmamaktadır. Bu tür işler kadının görevi olarak düşünülmektedir. Eşinin yaptığı işleri beğenmediğini söyleyen katılımcılar da vardır. Bu tür durumlarda katılımcıların eşlerine yardım etmedikleri, onları “uyardıkları” görülmektedir:

“Akşam işten çıkardım, çocuğu alırdım, hanımı iş yerinden alırdım, eve gelirdim, yemek hazırla da yiyelim. E, yardım et bana derdi, bana ne derdim ya” (Trabzon-Lise mezunu-39 yaşında-Market işletmecisi).

“Yemek yapma, bulaşık, temizlik annenin işidir. Yani kendi yüklendiği şeyler öyle. Babanın evde yaptığı şeyler nedir, bizim öyle bir temizlikmiş, ben hiç şey yapmadım” (Gaziantep-Üniversite mezunu-35 yaşında-Muhasebeci).

Katılımcıların çoğunun çeşitli ev işlerine zaman zaman destek oldukları görülsede, bunun nedeni daha çok eşlerine yardım etmek olmuştur. Örneğin katılımcılar eşleri sadece hastayken ya da meşgulken ev işi yapmaktadır. Bazı katılımcıların ise eşlerine birçok anlamda destek oldukları görülmektedir. Özellikle hamilelik döneminde eşlerine yardımcı olan katılımcılar onlarla doktora gitmekte,

eşyalarını taşımakta, yorulmasınlar diye diğer çocuklarla ilgilenmektedirler:

“Yeri geldiği zaman yapıyorum canım. ... Gittim eve, bütün bulaşıkları yıkadım, yerleri paspas ettim... Yeri geldiği zaman yapıyorum, yeri geldiği zaman yemeği ben de yapıyorum. Ama ütüyü sevmiyorum, bir ütü vurup çıkıyorum, o kadar” (Trabzon-Üniversite mezunu-49 yaşında-Sanat evi işletmecisi).

Bunun dışında eşleri çalışan katılımcıların çocuklar konusunda da daha fazla sorumluluk üstlendiği ve çocuklarının bakımıyla ilgilendikleri anlaşılmaktadır. Bu babalar genellikle, ataerkeklik söyleminde olan ama uygulamada eş çalıştığı ya da hastalandığı için ev işi ve çocuk bakımı konularında görev üstlenen babalardır. Bu da, aslında algı/söylem ve uygulama/eylem arasında farklılık olduğunu ve bu babalar gibi değişimin mümkün olduğunu gösteren önemli bir bulgudur:

“Yani atıyorum, normalde yemekleri eşim yapar. Ama yapamayacak bir pozisyondaysa ben de yaparım. Elimden gelir, yani temizlik yapılacak, yani normalde bunlar hani hanımın işi diyelim. Ama hiçbir zaman aa bu senin işin ben yapmam, yapmam, öyle bir şey hiç yaşamadık bugüne kadar. Yeri geldi hasta oldu ben süpürdüm, yedirdim, yemek yaptım. Yani iş bölümümü hiç yapmadık evde” (Trabzon-Lise mezunu-30 yaşında-Müdür).

“Şimdi şöyle bir şeydi. Ben o zamanlar güvenlik müdürüydüm buradaki doğum hastanesinde. Sabah 5’te giderdim öğleyin 2’de çıkardım. İşte eşim de sabah 8 buçukta işe giderdi, akşam 9’a kadar çalışırdı. Kayınvalide 3’e kadar dururdu. 3’ten sonra çocuk hep bendeydi. Yani bu, çocuk yirmi günlükken bu süreç başladı. Çocuğun yedirilmesi, bezlenmesi, uyutulması... Bu süreç iki sene gitti böyle.” (Trabzon-Üniversite mezunu-37 yaşında-Temizlik bayii sahibi).

Babanın toplumsal cinsiyete dayalı iş bölümü tutumu, birçok babalık davranışı hakkında bize bilgi vermektedir. Eşine günlük ev temizliği ve işlerinde yardım eden ve ev işlerinde sorumluluğu eşiyle paylaşan babalar, çocuklarının fiziksel bakımlarıyla çok daha fazla ilgilenmekte ve çocuklarına çok daha fazla ilgi göstermektedirler. Özellikle, 0-3 yaş çocukları olan babaların çocuklarının fiziksel bakımına katılımlarını ve ilgili babalık davranışlarını belirleyici en önemli faktördür (etki büyüklüğü sırasıyla %29 ve %19).

- **Toplumsal cinsiyete dayalı ev içi iş bölümü tutumu, en düşük sosyoekonomik seviyedeki 4-10 yaş grubu babaları için ilgili babalıkları ve çocuklarına olumlu davranış kazandırma becerileri ile olumsuz yönde ilişkilidir (etki büyüklüğü sırasıyla %22 ve %17).**

Babanın toplumsal cinsiyete dayalı iş bölümü tutumu, 4-10 yaş grubu babaları için ise, sadece en düşük sosyoekonomik seviyedeki babaların ilgili babalıkları ve çocuklarına olumlu davranış kazandırma becerileri ile olumsuz yönde ilişkilidir (etki büyüklüğü sırasıyla %22 ve %17). Ev içi iş bölümünde aktif olmayan babaların, çocuklarına karşı ilgili ve olumlu davranış kazandırma gibi olumlu babalık davranışlarının da çok daha az olduğu görülmektedir.

Bu bölümde açıklanan, ilgili babalığı etkileyen unsurlardan bazılarının, çocuğun gelişimini etkilemekte daha önemli olduğu bulunmuştur. 0-3 yaş grubu için olumlu ebeveynlik ile ilişkili olan risk yaratan ve koruyucu faktörler incelendiğinde, ilgili babalık davranışlarından fiziksel bakımı daha çok geleneksel erkeklik değerleri ve cinsiyetçilik ile ilgili faktörler belirlemektedir. Genel ilgili babalık davranışını ise daha çok babalıktan duyulan tatmin ve çocuğun değeri gibi psikolojik faktörler belirlemektedir. 0-3 yaş babaları için bir diğer önemli bulgu babalık izni kullanmış olan babaların kullanmamış olanlara kıyasla daha çok ilgili ebeveynlik davranışları göstermeleridir. 4-10 yaş çocuk grubu babalarına baktığımızda ise, eş ve aile desteğinin önemi görülmektedir. Eşlerinden

ve ailelerinden sosyal destek gören babalar, daha ilgili ebeveynler olmaktadır. 4-10 yaş grubu babaları için önemli diğer bir bulgu ise işte uzun saatler geçirmek durumunda kalan babaların ilgili ebeveynlik davranışlarının azalmasıdır. 4-10 yaş grubu babaları için olumsuz cezalandırma davranışlarına bakıldığında, geleneksel erkeklik değerlerine sahip olan babaların çocuklarını daha çok cezalandırdıkları görülmektedir.

3.3. BABALARIN BABALIKLARI HAKKINDA DÜŞÜNCE VE DUYGULARI

Babaların kendi babalık deneyimleri hakkındaki düşüncelerini öğrenmek, ilgili babalığı güçlendirmek için hayata geçirilecek çalışmaların babaların ilgi ve ihtiyaçlarına göre şekillendirilebilmesi için önemlidir. Bu nedenle araştırma kapsamında, babaların çocuk bakımı ve sorumlulukları konusunda ihtiyaçları ve bunları karşılamak için almak istedikleri destek mekanizmaları da incelenmiştir. Bu bölümde babaların babalık kavramına ve ilgili babalığı güçlendirebilecek politikalara dair duygu ve düşünceleri özetlenecektir.

3.3.1. Babalara Göre Çocuk Nasıl Yetiştirilmeli?

- **Birçok katılımcı için çocuklarının iyi eğitim alması her şeyden önemlidir.**

Gerekirse ellerindeki her şeyi satıp çocuklarını okutabileceklerini söyleyen bu katılımcılar, çocuğa iyi eğitim vermenin mal mülk bırakmaktan daha değerli olduğuna inanmaktadır. Bu babalar, çocuklarına iyi bir eğitim aldıktan sonra istedikleri her şeyi elde edebileceklerini öğütlemektedirler. Bazı katılımcılar için çocuğu “hayata hazırlamak” önemli bir kavramdır. Çocuklarına emeğin değeri, kendi ayakları üzerinde durma, başarılı olma, insanlarla ilişki kurma gibi konularda yol göstermektedirler. Bir baba şöyle ifade etmiştir:

“Ayakta kalmanın belli şartları var. Ayakta kalacağım diyorsan, sürünmeyeceksin. Sürünmemek için başarı gerekiyor. Başarırsan kız arkadaşın da olur, herkes seni sever. Erkek arkadaşlarının hepsi seni sever. Başarılıysan herkes seni sever. Üniversiteyi kazanırsın, akli başında bir duruş sergilersin, ekonomik bağımsızlığını sen kendi elinle kazanırsın. Geleceğe de öyle yatırım yapmış olursun” (Trabzon-Lise mezunu-50 yaşında-Fotokopici).

- **Birçok aile çocukları için temelde üç şey istemektedir: iyi bir eğitim, iyi bir iş, iyi bir evlilik.**

Bir grup babada, çocuğu bir “proje” olarak görme eğilimi vardır. Bu eğilim farklı kaynaklardan beslenmektedir. Bunlar sağlandığında çocuğa yönelik görevin yerine getirildiği düşünülmektedir. Katılımcıların bazılarında “benim yapamadıklarımı çocuğum yapacak” anlayışı “benim imkânlarım yoktu, çocuğuma her şeyi vereceğim” düşüncesiyle birlikte yürümektedir. Bu anlayış çocuğun giyim kuşamından, okul seçimi ve okul dışı etkinliklere (spor, sanat vb.) kadar geniş bir alanı kapsayarak bebeklikten başlayarak babaların çocuklarına yönelik tutum ve davranışlarını belirlemektedir. Bu bağlamda oyunların bile “öğretici” olması tercih edilmektedir.

Babalardan sık duyduğumuz “çocuk için çalışma,” “çocuğun eğitimi,” “çocuğun mesleği” vurguları sınıfsal bir kaygıya da işaret etmektedir. Sınıfsal konumu koruma ya da sınıfsal olarak ilerleme arzusunun temel ve en belirgin aracı eğitim olarak düşünülmekte ve bu nedenle babalar çocuklarının (kendilerinden daha) donanımlı olabilmesi için eğitimi vurgulamaktadır. Buna rağmen, katılımcıların sadece %59’u çocuğunu ilkokula başlamadan önce bir eğitim kurumuna göndermiştir ya da göndermeyi düşünmektedir. Okul öncesi eğitim açısından en çok tercih edilen kurum devlet anaokulu/anasınıfıdır (%78). Özel anaokulları %16’lık belirtilme sıklığıyla ikinci sırada yer almaktadır.

Ayrıca birçok katılımcı için geçerli olan “toplumsal kaygı”yı anlamadan, bu katılımcıların çocuklarıyla (ve eşleriyle) ilişkilerini sağlıklı bir biçimde değerlendirmek mümkün değildir. Katılımcılar temelde çocuklarının bugünü ve yarını için endişe duymaktadır. Ailesinin dışındaki dünya sürekli bir tehdit kaynağıdır. “Oğlan çocuğu kötü alışkanlıklar edinebilir, kız çocuğuna bir zarar gelebilir, eşinin bilmediği yerde çalışması türlü riskler içerir. Bu durumda baba, evin erkeği olarak, ailesini dış tehditlere karşı korumak zorundadır”. Katılımcılar, çocuklarının geleceği söz konusu olduğunda, toplumsal kaygılarını dile getirmişlerdir. Eğitim ve iyi bir iş bildikleri başlıca çıkış yoludur.

Katılımcılara göre çocuğun saygıyı, terbiyeyi küçük yaşta öğrenmesi çok önemlidir. “Ağaç yaşken eğilir ve küçükken itaat etmeyi öğrenmeyen çocuk ileride annesine babasına kafa tutmaya başlar”. Bunlara çok önem veren katılımcıların çocuklarına toplumun değer yargılarını, büyüklere saygı göstermeyi ve itaat etmeyi öğretmeye çalıştıkları görülmektedir. “Aile bütünlüğünün korunması ve çocuğun bunun önemini kavraması da çok önemlidir”.

3.3.2. Babaların, Babalıklarını Değerlendirmeleri

- **Katılımcıların çoğunun kendilerini baba olmaya hazır hissetmedikleri söylenebilir.**

İlk baba olduklarında ne yapacağını bilemiyormuş gibi hissedenenlerin oranı %58’dir. Bunun yanı sıra, yapılan görüşmelerde, çocuk sahibi olmanın babalar üzerinde mutluluk ve aileye bağlılık duyguları gibi bazı olumlu etkileri olsa da, olumsuz etkileri olduğu da saptanmıştır. Bu anlamda öne çıkan birkaç görüş vardır. Bunlardan ilki masraflardır. Babalar, çocukları için kendilerinden çok kısmak zorunda kaldıklarını anlatmaktadır. Baba olduktan sonra artık sadece çocukları için çalıştıklarını anlatan katılımcılar, kazandıklarını kendi isteklerine göre değil

İlk baba olduklarında ne yapacağını bilemiyormuş gibi hissedenlerin oranı %58'dir.

çocukların istek ve ihtiyaçlarına göre harcamaktadır. Bir diğer bahsedilen konu ise eskisi kadar serbest ve rahat olamamaktır. Önceden istedikleri zaman gezen, tatile çıkan, arkadaşlarıyla buluşan babalar artık bunu yapamadıklarını aktarmaktadır. Örneğin bir baba şöyle belirtmiştir:

“İlki tekrardan başa dönüp hamilelik, doğum aşaması, işte gece ağlamaları işte, uykusuz geceler sonrasında işte hastalıkları, sağlıkları tekrar emekleme dönemine gelene kadar kucakta taşımalar olsun, emekleme döneminden sonra peşinden işte zarar görmemesi için bir takım engeller koymak, peşinden koşturmak çünkü biraz rahata alıştık şu an çocuğun büyümesinden kaynaklı olarak. O sıkıntıları tekrar başa dönüp yaşamak şu an şey geliyor zor gelir diye düşünüyoruz” (İstanbul-Üniversite mezunu-37 yaşında-Satın alma uzmanı).

Çocuklarının gelişimi ve bakımında da babaların zorlandığı konular bulunmaktadır. Katılımcılara, bir baba olarak, çocuklarını büyütürken en çok zorlandıkları ya da zorlanacakları konulara ilişkin bir soru yöneltilmiştir. Katılımcılara sunulan seçenekler arasından en sık belirtilenler “çocukların zihinsel gelişimi”, “çocuk sağlığı” ve “çocukların sosyal-duygusal gelişimleri”dir Çocuk bakımı da (%32) babaların zorlandığı konular arasındadır. Bunları, bir anlamda, babaların çocuklarına ilişkin en çok önem verdikleri konular olarak düşünmek de mümkündür. En sık belirtilen ikinci grup konular ise “ergenlik sorunları” (%28,5), “çocukların bedensel gelişimi” (%27) ve “çocukların psikolojik sorunları”dır (%26).

3.3.3. Babaların, Kendi Babalarıyla Olan Deneyimleri

Babalarından güzel sözler duyan ve takdir edilen katılımcılar bu anılardan gururla söz etmektedir. Bu davranışların hayatlarına çok olumlu yansıdığı, başarıyı hissetmelerine ve daha istekli olmalarına neden olduğu anlaşılmaktadır. Babalarıyla konuşmanın, katılımcılar için önemli olduğu görülmektedir. Katılımcıların kimi çocukluk ya da ergenlik döneminde babalarıyla konuşmaya başlamışken kimi askerlik sürecinde daha yakın bir ilişki kurabildiğini belirtmiştir. Hâlâ babasıyla konuşan, dertlerini anlatan babalarıyla arkadaş gibi olduklarından söz eden babalar vardır.

Babaların çocuklarını büyütürken en çok zorlandıklarını ifade ettikleri konular %34 ile çocukların zihinsel gelişimi, %34 ile çocuk sağlığı ve %32 ile sosyal-duygusal gelişimlerdir.

Bazı katılımcıların babalarıyla olan kötü ilişkilerinden ders çıkardıkları ve kendi çocuklarına farklı davrandıkları da görülmektedir. Çeşitli nedenlerden ötürü babalarından sevgi ve ilgi göremeyen katılımcılar bu konuda eksiklik hissetmekte ve çocuklarına ilgi ve sevgi göstermekten, onları ödüllendirmekten çekinmemektedir. Bir baba bu konudaki düşüncelerini şöyle ifade etmiştir:

“Biz babalığı nasıl öğrendik? Biz geçmişte yaşadığımız, çocuklukta yaşadığımız

babamızdan gördüğümüzü, elimizden geldiği kadar, çocuğumuzla daha iyi bir diyalog kurmaya çalışıyoruz. Mesela eskiden ben babamın yanına gidemezdim. Oturup yanında duramazdım. ...Geçen mesela babam diyor ki, 'lan' diyor, 'sen çocuğu niye kucağına alıyorsun' diyor. 'Niye?' diyorum. 'Lan ayıp' diyor. 'Senin zamanında' diyorum, 'ben' diyorum 'yanına geleliyorduk. Şimdi bırak da çocuklar yanımıza gelsin. Baba olduğumuzu bilelim, sen de dede olduğunu bil işte.' ... Bizde biraz şeydi. Dedemden mi kaynaklanıyor? Dedemin babasından mı kaynaklanıyor? Top oynamak biraz daha kültürel olarak yasak, günah tarzında görülüyordu. Oynatmıyorlardı yani. Top oynatmazlardı bize kolay kolay. ...Bizde serbest. Çağı değiştirdik. Bize yapılanları yapmamaya çalışıyoruz" (Gaziantep-Lise mezunu-40 yaşında-Kamuda işçi).

- **Katılımcılar, babalarıyla yaşanan olumsuz anıların etkilerini hâlâ taşımaktadırlar.**

Çoğu katılımcı, babalarından gördükleri şiddeti unutamadığını söylemekte ve içlerinde "ukde" olarak kaldığını anlatmaktadır. Yetiştirilirken yaşadıkları baskı ve korku ortamından dolayı hâlâ babasından çekindiğini ifade eden katılımcılar da vardır. Yalnızca fiziksel değil sözel olarak da aşırı tepkiler gördüklerini söyleyen bazı katılımcılar babalarının onları haksız yere eleştirdiğini, rencide edici davranışlarda bulunduğunu anlatmışlardır. Örneğin, bir baba şunları ifade etmiştir:

"Benim babam da tabiri caizse, oturur, sert konuşur, bağırır çağırır, gerekirse döver. ...Hep iş yap dedi, şunu yap bunu yap. Yapmazsam döverdi, küfredirdi. Onun baskısından dolayı bir soğukluk oldu yani" (İstanbul-Lise mezunu-36 yaşında-Güvenlik müdürü).

"Babam beni dövmüştü, bayağı bir hırpalamıştı. Babam benim tamirci. Bir onu unutmamıştım. Bir üstüğü var, üstüğüyle oyun oynarken yakmıştım. Beni çok kötü

dövmüştü. Unutamadığım o var babam tarafından. ...Çocuktuk yani pek bence babam aşırı tepki vermişti. Orada yani onu unutamadım onu mesela. Bu yaşıma geldim" (İstanbul-Lise mezunu-34 yaşında-Tekniker).

Babalarıyla iletişim kuramamış katılımcıların, bu anıları da hala olumsuz bir şekilde hatırladıkları görülmektedir:

"Yani o zamanlarda mesela, babama, 'işte baba gezmeye gidelim, beni Antep'e götür, Antep'te lunaparka gidelim, alışverişe gidelim', dediğimde, bazı zamanlarda, yani bu lafları konuştuğumda, 11-12, 13 yaşlarımda, artık aklımın erdiği zamanlarda, 'oğlum al sen şu parayı git ne istiyorsan al, benim işim var geleliyorum', diyordu. Ki nitekim işi de vardı yani. Bu kez, çocuk psikolojisi, üzülüyorsun, anlamıyorsun. Bazı zamanlarda, müsait olduğu zamanlarda da pek şey yapmıyordu, ilgilenmiyordu" (Gaziantep-Ortaokul mezunu-36 yaşında-Tekstilde usta).

3.3.4. Babalığın Öğrenilmesi

Babaların, babalık deneyimleri sırasında yaşadıkları zorluklar aslında deneyim kazandıkça ve öğrenildikçe aşılabilecek zorluklardır. Bu bağlamda, babalara babalığın öğrenilmesi ve babalık eğitimleri hakkında sorular sorulmuş ve derinlemesine mülakatlar yapılmıştır.

- **"Babalık öğrenilmez" diyen katılımcılar az değildir.**

Bu görüşe göre babalık içgüdüsel bir şeydir. "Baba, sevgi ve sorumluluk duygusunu içinde hisseder ve ona göre davranır. Ayrıca her babanın kişiliği, hayat görüşü farklıdır. Bunlar da kişiden kişiye göre değişir ve babalar çocuklarını kendi 'doğrularına' göre yetiştirir. Dolayısıyla bunun eğitimi olamaz". İçinde bu duygulara sahip olmayan kişinin eğitim alsa da değişmeyeceği, uygulamada gene aynı davranışları sergileyeceği düşünülmektedir. Babalar arasında "zaten çocukla eşim ilgilendiği için benim bir şey öğrenmeme gerek yok" görüşü de vardır:

“Yok ya, kimse öğretmez sana. Herkesin huyu suyu farklıdır yani, senin huyun suyun farklı, benimki farklıdır. Senin bana vereceğin nedir yani? Benim duygularım farklıdır, geleceğim farklıdır, düşünceler farklıdır yani. O senin kendi yapınla alakalı bir şeydir yani. ... Ben ideal baba profilini ben kendim kafamda belirledim yani” (İstanbul-Lise mezunu-36 yaşında-Güvenlik müdürü).

“Ya faydalı olur ama hiçbir erkek ona gitmez. Bu bir. İkincisi, hani derler ya, annelik içgüdüğü farklıdır, babalık içgüdüğü farklıdır, yani o içgüdü olarak zaten nasıl davranman gerektiğini, bilmiyorum, Allah tarafından bu sana veriliyor yani. Açıkçası bunun bir eğitimi olacağını sanmıyorum. Eğitim nedir, alırsın şu an mesela bizim alıyor kitapları, bakar mesela, işte çocuklara yaklaşım şöyle, işte 2 yaş sendromu, 3 yaşta şöyle davranması lazım, 4 yaşta böyle yapması lazım... Onlar önemli. Ama bence şu var, o içten gelen bir şey. Yani sonuçta sevdiğin bir birey var, senin evladın var, ona sonuçta insan sevdiği bir şeye kötü davranamaz açıkçası. İncitmeden yol göstermeye çalışır ona” (Trabzon-Lise mezunu-40 yaşında-Temizlik şirketi sahibi).

- **Katılımcıların bir bölümü ise anneliğin içgüdüsel, babalığın ise öğrenilmesi gereken bir şey olduğunu ifade etmektedir.**

Katılımcıların bir bölümüne göre ise kadınlar çocuk bakmaya içgüdüsel olarak daha yatkındır, babalık ise öğrenilmesi gereken bir şeydir. “Çocuk doğduktan sonra zamanla, tecrübe ederek babalık gelişir”. Özellikle iki çocuğu olan babalar bunu çok açık bir biçimde ifade etmektedir. İkinci çocukları doğduğunda kendilerini çok daha hazır hisseden babalar, çocuğa hangi durumlarda nasıl yaklaşmak gerektiğini bilmekte ve ilk çocukta yaptıkları hataları ikinci çocukta tekrarlamamaktadır. Bazı babalar, babalığın öğrenildiğini düşünseler bile, bunun babalık eğitimleri kapsamında mümkün olmadığını da vurgulamaktadırlar:

“Çocuk babayı eğitir, bak onu kabul ediyorum. Ama bir konferansa gidin, bir okula gidin, bir kursa gidin, babalık eğitimi... Böyle bir şey yok. Şunu söyleyin bana, çocuk babayı eğitir mi, eğitir. Bu çok önemli, eğitir, öğretir çocuk. Sadece çocuk babayı yetiştirmez, çocuk da babayı yetiştirir. Çok şeyler öğrenir ondan” (İstanbul-Üniversite mezunu-39 yaşında-İBB’de idareci).

Katılımcıların çoğunluğu babalığı kendi kendine öğrendiğini belirtmiştir. Kimseden öğrenmediğini söyleyenlerin oranıysa %12’dir. Onun dışında katılımcıların babalığı daha çok aile bireylerinden ya da çevrelerinden öğrendikleri görülmektedir. Bu kişilerin başında katılımcıların babaları yer almaktadır.

Babaların %44’ü babalığı kendi kendine öğrendiğini ifade ederken %38’i kendi babasından öğrendiğini ifade etmektedir.

Babalığı kendi babasından öğrendiğini söyleyenlerin oranı %38’dir. Yapılan derinlemesine mülakatlarda da, katılımcıların kendi babalarıyla olan iletişimleri ve kendi babasının babalık davranışlarına etkisi hakkında sohbet edilmiştir. Bazı katılımcılar babalarından gördükleri olumlu davranışları örnek alma eğiliminde olduğunu ve babalarının olumlu tutum ve davranışlarının katılımcıların çocuklarına yönelik davranışlarını da olumlu etkilediğini belirtmişlerdir. Babalarından gördükleri maddi ve manevi desteğin onlar için hayli anlamlı, “babayı arkada hissetme”nin önemli olduğunu vurgulamışlardır.

Babalığı, az da olsa, annesinden öğrenenler de vardır (%27). Babalığı internetten ya da kitaplardan öğrendiğini söyleyenler çok düşük orandadır. İnternetten araştırarak öğrenenlerin oranı %4, kitap okuyarak öğrenenlerin oranı %3'tür. Babalığı sivil toplum kuruluşlarına giderek ya da bir babalık eğitimine katılarak öğrendiğini belirten katılımcıların oranı ise yalnızca %1'dir.

3.3.5. Babaların Babalık Eğitimleri ile İlgili Görüşleri

- **Katılımcı babaların büyük çoğunluğu çocuklarıyla ilgili herhangi bir eğitime katılmadığını ifade etmiştir.**

Tüm katılımcılar arasından yalnızca 83 kişi bir eğitime katılmıştır. Eğitime katılanlara hangi konuda eğitim aldıkları ve bu eğitimi nereden aldıkları sorulmuştur. Verilen cevaplara bakıldığında, babaların en çok çocuk hakları ve gelişimiyle ilgili eğitim aldıkları anlaşılmaktadır (%19). Eğitimlerin en çok alındığı yerler ise okul toplantıları (%13), veli toplantıları ve anasınıfılarıdır (%10).

Babaların %97'si çocuklarıyla ilgili herhangi bir eğitime katılmadığını ifade etmektedir.

Katılımcıların %38'i böyle bir imkân sağlandığında, AÇEV'in babalıkla ilgili bir eğitim ve/veya destek programına katılmak istediğini belirtmiştir. Katılmak istediğini ancak zaman bulamayacağını ifade edenler ise %43'tür. Farklı yaş gruplarında çocuğu olan babaların yanıtları benzerlik göstermektedir. AÇEV'in eğitimlerine katılmak isteyen babalar

bu eğitimi en rahat okullarda alabileceklerini ifade etmişlerdir (%35).

Babalık eğitimine katılmak istemeyen babalar, derinlemesine görüşmelerde “erkekliklerine” ve “sertliklerine” vurgu yapmakta ve böyle bir eğitimin “dalga konusu” olacağını düşündüklerini ifade etmiştir. Bunun yanı sıra babalığın içten geldiğini ve öğrenilemeyeceğini düşünenler ve zamanını daha “keyifli” işlerle geçirmek istediğini belirtenler de olmuştur:

“Şimdi şöyle diyeyim, çoğunun gideceğini zannetmiyorum. Şimdi şöyle bir şey vardır bizde, toplum arasında. Yani o tür şeyler yaptığın zaman hani, ‘senin ne işin var orada?’, ‘sen kadın kılıklı mısın?’” (Trabzon-Lise mezunu-33 yaşında-Dış teknisyeni).

“Halamın oğlu en basiti. Dört tane de onun çocuğu var. İki kız, iki oğlu var. Ben gelmem dedi. Ne işim var? Bunun kursu mu olur? dedi. İşte babasın dedi. Nasıl davranacağımı, oradakilerden mi öğreneceğim dedi. Ne yapıyorsan zaten sen biliyorsundur falan. Hatta bayağı da bir alay konusu olmuştuk arkadaşlarla. İşte altını değiştiriyor musun? Bunun da mı kursu olur? Bizim toplumumuz bu tür şeylere çok şeydir. Eğitim düzeyi az olan kesimlerde çok alay konusu oluyor. Hâlbuki bir insanın çocuğuna nasıl davranması gerektiğinden daha doğal ne olabilir ya, bunun bir alay şeyi yoktur ama insanlar onu çok farklı şey yapıyor. Biraz daha böyle erkek hegemonyası olduğu için, altını mı değiştiriyorsun yok sen mamasını mı hazırlıyorsun? Ben babamdan bile tepki gördüm” (Gaziantep-Üniversite mezunu-39 yaşında-Planlama uzmanı).

- **Yapılan görüşmelerde, babalık eğitiminin yapılması gerektiğini düşünen ve bu tür eğitimlere katılabileceğini belirten babalar da az değildir.**

Bu eğitimlerin alanında uzman kişiler tarafından verilmesi gerektiğine inanılmaktadır. Uzmanların “yıllarca yaptıkları araştırmalar sonucunda elde ettikleri bilgileri” dinlemenin faydalı olacağı düşünülmektedir.

Bazı babalar, zaten televizyonda veya broşürlerde çocuğun altının nasıl değişmesi gerekir gibi çocuk bakımına yönelik bilgilerle ulaşabildiklerini belirtmişlerdir. Bu nedenle, eğitimin çocuk bakımından ziyade çocuğun ruh halini anlamaya ve doğru yöntemleri uygulamaya yönelik olmasının daha yararlı olacağı ifade edilmektedir.

Konuşmalarda dikkat çeken yaklaşımlardan biri de eğitimin toplumun değer yargılarına göre şekillendirilmesi, fazla “Avrupalı tarza kaçmaması” gerekliliğidir. Burada, değişimi biraz zorlaştıracak nokta ise toplumda kadın-erkek rollerine dair belirli sınırlar olduğu ve bunların aşılmaması gerektiği düşüncesidir.

- **Babalar ihtiyaç duydukları alanlardaki destekleri daha çok internet üzerinden almak istemektedir.**

“İnternette okumak” seçeneğinin belirtilme sıklığı %32’dir. Onun dışında katılımcıların en çok evlerinde eğitim almak istedikleri anlaşılmaktadır (%25). “Eğitime katılmak” da sık belirtilen önermeler arasındadır (%23). Babalar eğitime katılım ile ilgili düşüncelerini şöyle ifade etmişlerdir:

“Kesinlikle olur. Şimdi özünde, bu tür bir araştırma. Bu bir tek bana sorulmadı ki, yanlış veya doğru diyelim. Kıyamet kadar insana sormuşsunuzdur. Veya bir sürü araştırma yapılmıştır, çocuk şu yaşta nedir? Her baba kitabı alıp da okumuyordur, zannetmiyorum. Hani böyle kitaptan öğreneyim gibi bir durum değildir. Ama hani işin psikolojik durumuna bakılır, sosyolojik durumuna bakılır. Bu anlamda çevrede ne olup bitiyor, araştırması yapan bilim adamları kıyamet kadar da vardır. Bunları size aktarıyor olması bence hiç yanlış değil. Çok şey öğrenilir” (Trabzon-Lise mezunu-50 yaşında-Fotokopici).

“Anlatılır niye anlatılmasın? Yarın bir gün başka bir kuruluş da bu eğitimi yapacak, o da yapacak, bu da yapacak, gelececek. Ama o eğitim şart tabii, önde gelenlerinden, toplumun gelişmesi için” (Tekirdağ-Üniversite mezunu-30 yaşında-Muhasebeci).

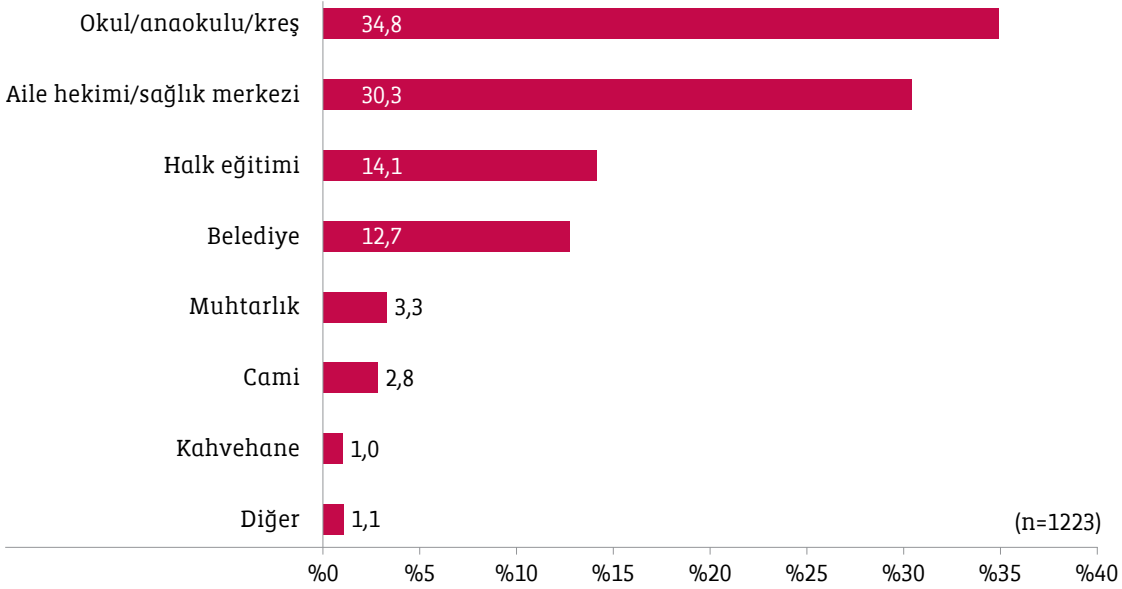
“Bir de ben şeye gitmiştim, bir babalık kursu olmuştu. AÇEV’in babalık kursuna gitmiştim. Hatta sertifika da almıştım. Orada çocuğuna nasıl davranman gerektiğini, ne yapıp ne yapmaman gerektiğini de öğrendikten sonra ikinci çocuk çok farklı oldu. Ben oraya iki ay falan gittik yanlış hatırlamıyorsam. 11 hafta mı 12 hafta mı falandı. Antep’te Akyol İlkokulu’nda akşam, biz 7-8 kişi orada iş yerinde bir arkadaş şey yapmıştı. Birinci çocuğum olmuştu. İki falandı. İş yerinde çok sevdiğimiz bir arkadaşımız vardı. O geldi dedi, ‘böyle böyle’ dedi, ‘bir şey var eğitim var’ işte ‘ne zaman?’ haftada iki gün müydü, bir gün müydü, işte akşam 8’den 10’a kadar falan şeydi. Gelir miyiz, gelmez miyiz, önce biraz işte ne yapacağız falan, ‘babalıkla ilgili eğitim verecekler’ falan dedi. Olur, mu olmaz mı, ‘olur’ dedik. Gittik orada da hakikaten biz çok memnun kalmıştık ve en gençleri bizdik. 45-50 yaşında amcalar vardı. Belki de torun sahibi olanlar vardı. Gittiğimize çok memnun kaldık. Hiç pişman olmadık. Yeni insanlar tanıdık. Orada işte aslında bizim doğru bildiğimiz ama yanlış yaptığımız bir sürü şeyimiz, davranışımız oldu onu falan fark ettik. Orada bu eğitime gelen bir hoca güzel şeyler anlattı” (Gaziantep-Üniversite mezunu-39 yaşında-Planlama uzmanı).

- **Katılımcılar, eğitimlerin erişimi kolay yerlerde yapılmasını tercih etmektedir.**

Katılımcılara göre eğitim sivil toplum kuruluşları tarafından insanların kolaylıkla ulaşabileceği yerlerde yapılmalıdır. Şekil 18’de belirtildiği gibi, okul/anaokulu, sağlık merkezleri ya da halk eğitim merkezleri, babaların kolaylıkla ulaşabileceği yerlerdendir. Bunun dışında, sosyal medya ya da televizyon üzerinden verilmesinin daha iyi olabileceğine yönelik bir görüş de vardır.

“Bence şey olabilir. Her sokakta, her mahallede kimse, oradan bir kişi, iki kişi o sokağın sevilenleri vardır, onlar diyecek ki, arkadaşlar bugün bizim evde toplanacağız, muhabbet edeceğiz işte konu da bu. O tür şeyler olması lazım” (Gaziantep-Üniversite mezunu-39 yaşında-Planlama uzmanı).

Şekil 18. Bu program nerede yapılırsa en rahat katılırsınız?

Görüşmelerde, genel olarak eğitimlerin iş yerinde verilmesinin uygun bulunmadığı anlaşılmaktadır. Bunda ön plana çıkan birkaç neden vardır. Öncelikle iş yerinde insanların eğitime “bir görevi yerine getirme” duygusuyla katılacağı ve akıllarının işlerinde kalacağı, dolayısıyla da eğitimlerin yüzeysel geçebileceği düşünülmektedir. Babaların eğitim programları ile desteklenmeye ihtiyaçları olduğu bulgular ile görülmektedir ve iş yerleri de bunun için önemli fırsatlar yaratabilmektedir. Ancak, bu gibi eğitimlere katılım muhakkak gönüllü olmalı ve gönüllü katılım teşvik edilmelidir. İş yerinde babaların zorla katılımı ya da görev icabı katılma durumunda kalmaları onlarda isteksizlik/direnç yaratmaktadır. Bunu da, zaten söylemlerinde ifade etmişlerdir. Bunun dışında, iş arkadaşlarıyla gidildiğinde odaklanmanın zor olacağını belirtenler de vardır. Ayrıca birbirini tanıyan ve her gün birlikte iş yapan insanların hassas konuları konuşmakta zorlanacağı, böyle bir ortamın katılımcılar arasında çatışma yaratabileceği düşünülmektedir. İş yerlerinde babalığa yönelik bir eğitimin uygulanması durumunda, eğitime katılanlar arasında iyi bir kontrat yapılmasının önemi burada ortaya çıkmaktadır. Babaların özel deneyimlerinin, anılarının oturumda kalması, espri konusu

olmaması ve gizlilik ilkesini kapsayacak bir kontratın yapılması önemlidir.

Bazı katılımcılar hafta sonlarını ailelerine ayırmak istediklerinden eğitimlerin hafta içi verilmesinden yanayken, bazıları da iş çıkışı yorgunluktan dolayı hafta sonu zaman ayırabileceklerinden bahsetmişlerdir. Bu bağlamda, iş yerlerinde babalık eğitimleri için hem işverenin hem de çalışanların, çalışma zamanından biraz fedakârlık ederek ara çözümler bulmalarının ve eğitim sonrasında ulaşım imkânları sağlanmasının, eğitimlere katılımları arttıracakı düşünülmektedir:

“Ha bunu nasıl yapabilirim ben, atıyorum işten çıktım, bir saatlik bir kurs var hafta içinde, eğitim var, gelir ona katılıyorum bak, seve seve gelirim. Ama gün boyu hepsini buna ayırıp, günümü bu şekilde öldüremem. Yani şu şekilde, çocuklardan ödün vereceksem gelemem, atıyorum ayda bir sefer olsa o zamanımı ayarlar gelirim” (Gaziantep-Lise mezunu-39 yaşında-Fabrika işçisi).

- **Babalar en çok çocuklarının zihinsel gelişimi ve duygusal sorunları hakkında eğitime ihtiyaç duyduklarını belirtmişlerdir.**

Katılımcılara, ilgili bir baba olabilmek için ihtiyaç duydukları bireysel ve sosyal destekler hakkında da sorular sorulmuştur. Şekil 19'da gösterildiği gibi, önermelerin

belirtilme sıklığına bakıldığında, katılımcıların ilgili birer baba olabilmek için en çok çocuk gelişimi (%44) ve bakımı (%28,5) konularında bilgi sahibi olmaya ihtiyaç duydukları anlaşılmaktadır. Ayrıca çocuklarıyla birlikte yapabilecekleri etkinlikler konusunda bilgili olmanın önemli olduğunu düşünen babalar da vardır (%23).

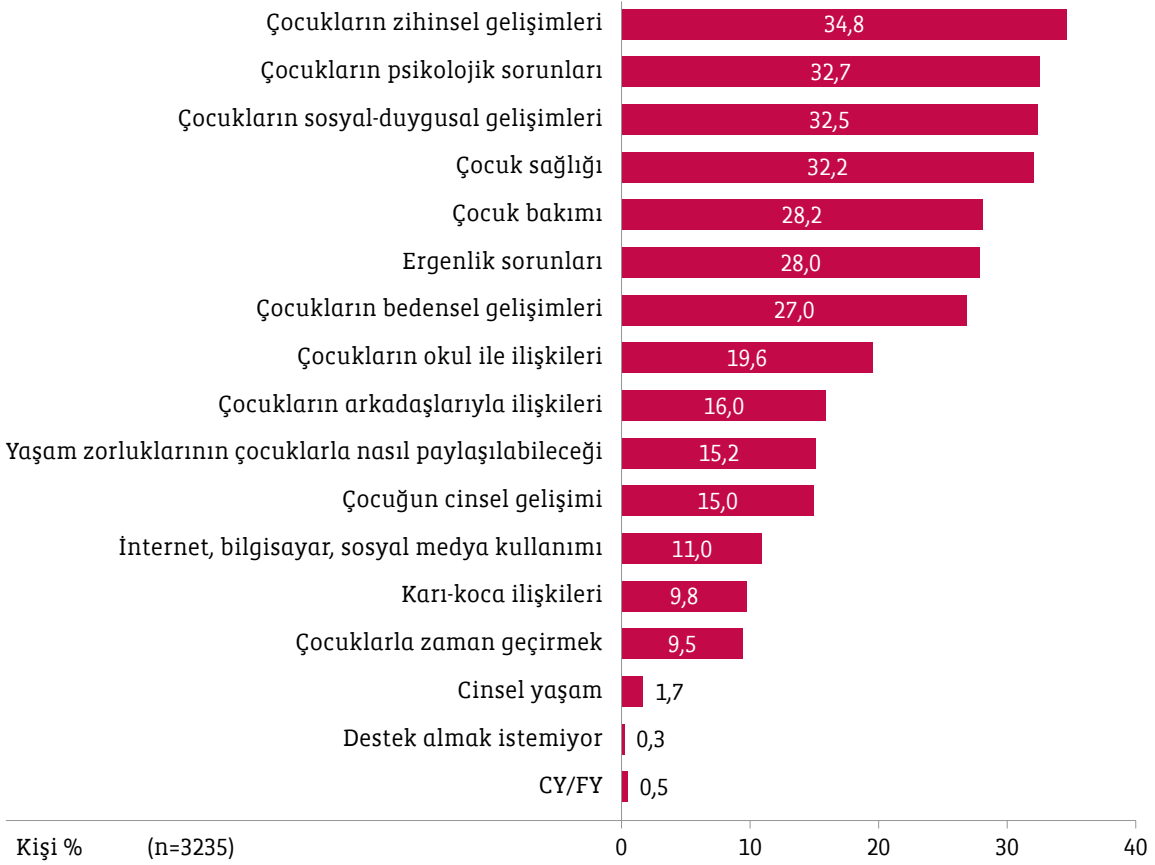
Şekil 19. En önemli bireysel ve sosyal destekler

Aynı zamanda, ilgili birer baba olabilmek için ne tür eğitimlere ihtiyaç duydukları da sorulmuştur. Babaların verdiği cevaplar Şekil 20'de gösterilmiştir. Verilen cevaplar belirtilme sıklıklarına göre sıralandığında, çocukların zihinsel gelişimlerinin (%35) ve ruhsal sorunlarının (%33) en çok önemsenen ve eğitim desteğine ihtiyaç duyulan konular olduğu anlaşılmaktadır.

Babaların en çok ihtiyaç duydukları hizmet %41 ile çocuklarıyla sorun yaşadıklarında danışabilecekleri bir yerdir.

Şekil 20. Baba olarak aşağıdaki konuların hangilerinde eğitim ve destek almak istersiniz?

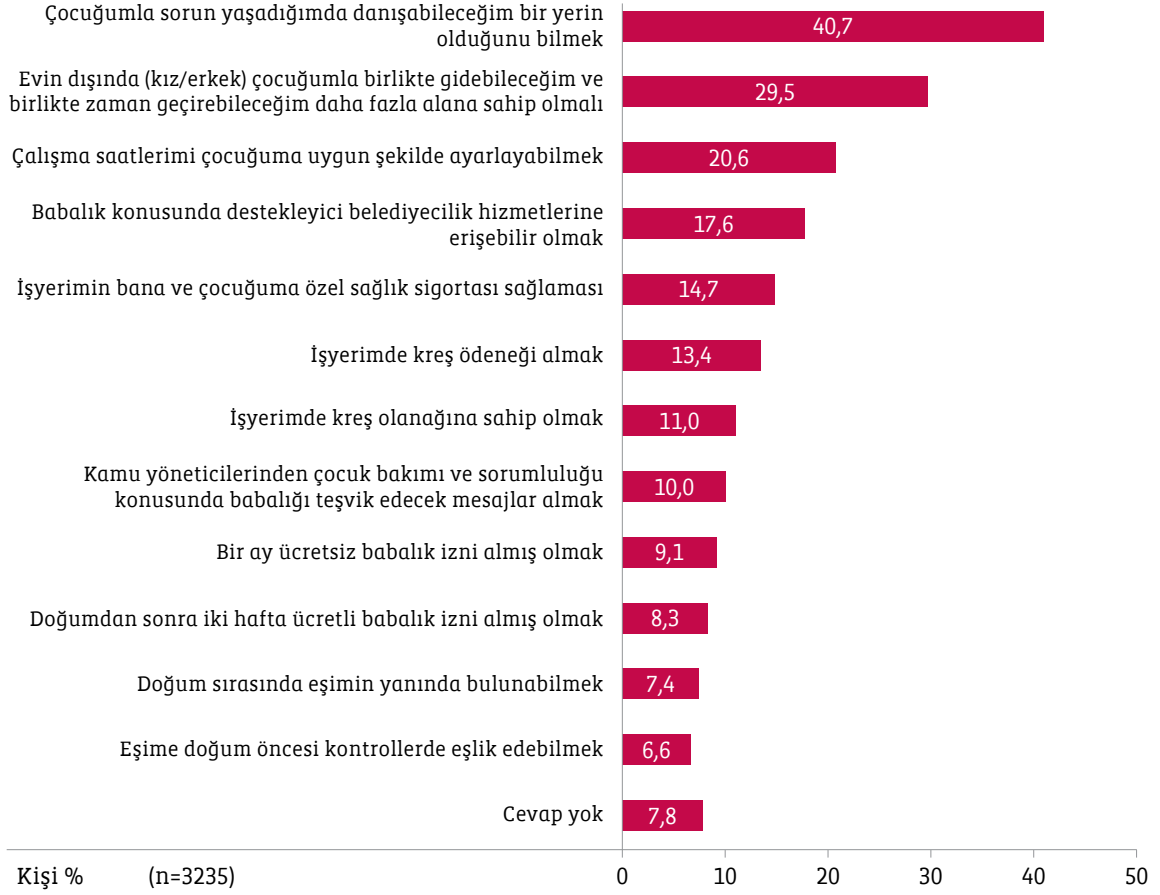
- **İlgili babalık davranışlarının artabilmesi için babaların çocuklarıyla sorun yaşadıklarında danışabilecekleri bir yere, çocuklarıyla birlikte zaman geçirebilecekleri alanlara ve çalışma saatlerinin düzenlenmesine ihtiyaçları vardır.**

Aynı sorular ilgili baba olabilmek için ihtiyaç duyduğu kamu politikaları ve sosyal hizmetler açısından da sorulduğunda, bu bakımdan özellikle üç konunun öne çıktığı görülmektedir. Şekil 21’de belirtildiği gibi, katılımcılar öncelikle çocuklarıyla sorun yaşadıklarında danışabilecekleri bir yer olduğunu bilmek istemektedir. Önem verilen diğer konular ise çocukla birlikte vakit geçirme imkânlarıyla ilgilidir. Babalar evin dışında çocuklarıyla birlikte zaman geçirebilecekleri daha fazla alana ihtiyaç duymaktadır (%29,5). Ayrıca çocuklarıyla ilgilenabilmek için çalışma saatlerinin

de uygun olmasını istemektedirler (%21). Katılımcıların bu anlamda en az söz ettiği ve en az önemli bulduğu konular eşe destekle ilgilidir.

Doğum öncesinde eşiyle kontrollere gitmek ve doğum sırasında eşinin yanında bulunmak %7, doğum sonrası iki hafta babalık izni almak ise %8 sıklığında belirtilmiştir. Bu tür konuların ilgili baba olmakla bağdaştırılmadığı anlaşılmaktadır.

Şekil 21. En önemli kamu politikaları ve sosyal hizmetler

Babalığın öğrenilmesi ve babalık eğitimlerine katılımların artması konusunda, babaların en büyük engelleri, zamanlarının çoğunu işte geçiriyor olmalarıdır. Ancak, neredeyse tüm babalar için çocuklarının iyi bir eğitim alması ve iyi bir geleceğe sahip olması her şeyden önemlidir. Bu sebeple, çocuğunun gelişimi için kendi üzerine düşen sorumlulukları, çocuğuna karşı göstermesi gereken olumlu ebeveynlik davranışlarını ve çocuğun gelişimini destekleyecek bilgileri de öğrenmek istemektedirler. Bunun için, eğitimlerin nerede ve nasıl olması gerektiği konusunda da aslında STK'lara ipuçları vermişlerdir. Bir sonraki bölümde, bu bilgiler doğrultusunda, ilgili babalığı geliştirebilmek adına yapılabilecek önerilere değinilecektir.

4

TARTIŞMA VE SOSYAL POLİTİKA ÖNERİLERİ

Babalık ile ilgili yapılan birçok araştırma, babaların çocuklarının sağlıklı gelişimleri açısından önemli rol oynadıklarını ve anneden bağımsız olarak çocuklarının gelişimlerine katkıda bulunduğunu göstermiştir. Bu temelden yola çıkan Türkiye’de Babalık Araştırması da, mevcut babalık durumlarını ve bu durumları etkileyen faktörleri araştırmayı amaçlamıştır. Babalık halleri, babalığa yüklenen anlamlar, babalık uygulamaları ve bu uygulamaların nasıl öğrenildiği, araştırmanın öncelikli sorularındandır. Aynı zamanda, toplumsal değer ve algılardan etkilenen erkeklik algısı ve bunun babalık davranışları ile arasındaki ilişkinin nasıl şekillendiğini açıklamak da amaçlanmıştır. Bu doğrultuda, elde edilen bilgiler ışığında, gerek STK, gerekse özel ve kamu kuruluşları için uygulama ve politika önerileri sunarak “babalık ve önemi” konusunda bireysel ve toplumsal düzeyde farkındalık geliştirilmesi hedeflenmektedir.

Araştırma kapsamında, mikro düzeyde ölçümlemeler yapılmıştır. Makro düzeyi tanımlayan erkeklik ve toplumsal cinsiyet rolleri ile ilgili kavramlar da, yine mikro düzeyde ölçülmüştür. Çalışmanın bulguları ışığında, özellikle de erken çocukluk döneminde, babaların çocuklarıyla daha fazla vakit geçirmesine ve daha ilgili ve olumlu babalık davranışları gösterebilmelerine olanak sağlayan öneri ve sosyal politikalar, çocukların sağlıklı gelişimi için önemlidir. Bu nedenle, bu bölümde mevcut durum üzerinden bazı değerlendirmeler yaparak, hem babalık eğitimleri içeriği hem de özel sektör ve kamu kuruluşlarının yapabilecekleri açısından öneriler sunulacaktır.

4.1. İLGİLİ BABALIĞIN BİLEŞENLERİ “YAKINLIK”, “KONTROL” VE “BAKIM” DAVRANIŞLARI İLE İLGİLİ ÖNERİLER

4.1.1. Çocuk ile Yakınlık

Yapılan birçok araştırmada, ebeveynlerinden sıcak ve yakın davranışlar gören çocukların, hem sosyal-davranışsal hem de bilişsel olarak daha olumlu gelişim özellikleri gösterdikleri bulunmuştur. Sevgi ve sıcaklık, ebeveyn-çocuk arasındaki duygusal bağ kuvvetlendirerek, ebeveynlerine karşı güven duygularını beslemekte, ebeveynlerin çocuklarıyla oynadığı oyunun ve sözel iletişimin kalitesini de olumlu yönde arttırmaktadır (Cabrera ve ark., 2000).

Çocuklarla kaliteli zaman geçirmek onlarla konuşmak, onları dinlemek anlamına gelir ve yapılan çalışmalarda geçirilen zaman kadar aslında zamanın kalitesinin önemi de vurgulanmıştır. Yapılan çalışmalar göstermiştir ki, ebeveynleri ile daha fazla konuşan ve sohbet eden çocuklar, daha iyi dil ve kelime bilgisine sahiptirler (Farah ve ark., 2008; O’Connor ve McCartney, 2007; NICHD, 2004). Bu tür bir iletişim, aynı zamanda ebeveyn-çocuk ilişkisini ve bağına da kuvvetlendirdiği için çocukların sosyal-duygusal gelişimlerine de katkıda bulunmaktadır. Sosyoekonomik yetersizliklerin de, çocukların dil ve bilişsel gelişimlerini destekleyici faaliyetler yapmaya engel olmadığı bilinmektedir. Yapılan çalışmalar, sosyoekonomik düzeyden çok ev içi ortam ve çocuğa sunulan uyarıcı faaliyetlerin olumlu gelişime etkisi olduğunu bulmuştur (Melvin ve ark., 2017).

Araştırmada genel olarak babalar, çocuklarına karşı oldukça sıcak ve yakın davranışlar sergilediklerini belirtmişlerdir. Mülakatlarda da babalar, sevgiyle büyümenin önemini vurgulamışlar, çocuklarının da kendilerinden en büyük

beklentilerinin sevgi ve ilgi olduğunu belirtmişlerdir. Sevgiyi “yüzgöz” olmakla karıştıran babalar, bunun otoritelerini sarsacağını varsaydığı için, baba-çocuk arasındaki yakınlığa ve samimiyete bir darbe vurmaktadırlar.

Çocukların eğitiminde etkin rol oynama ve bireysel olarak sorumluluk üstlenme açısından bakıldığında, babaların ilgi oranları düşmektedir. Babalar çocuklarıyla onların gelişimlerini destekleyecek şekilde kaliteli zaman geçirmemektedirler. Katılımcı babalar, çocuklarıyla daha çok televizyon izledikleri ve sohbet ettiklerini belirtmişlerdir. Buna karşın, çocuklarının dil, bilişsel ve zihinsel becerilerini geliştirebilecekleri masal/hikaye anlatma, kitap okuma, kurmaca oyunlar oynama gibi etkinlikleri çok daha az sıklıkla yaptıkları bulunmuştur. Ev dışında da, daha çok sokakta dolaşmak, akraba ziyaretine gitmek veya alışveriş merkezlerine gitmek gibi faaliyetlerde bulunduklarını, buna karşın müze veya tiyatroya gitmek, beraber spor yapmak gibi faaliyetlerin çok daha az yapıldığı belirtilmiştir.

Bu nedenle;

- **Babalık eğitimlerinde sevgi, babalık üzerinden yeniden düşünülmeli ve doğru bir biçimde tanımlanması ve çocuğun gelişimine etkisi değerlendirilmelidir,**
- **Özellikle toplulukçu kültürlerde sevginin gelişim üzerindeki olumlu etkileri ile ilgili bilgilendirmeler yapılmalı ve kampanyalar yürütülmelidir,**
- **Özellikle, erken yaşlarda kitap okuma, oyun oynama gibi baba-çocuk ilişkisini destekleyen faaliyetlerin çocuğun gelişimi açısından ne denli önemli olduğu gerek babalık eğitimlerinde gerekse medya ve sosyal medya aracılığıyla vurgulanmalıdır. Babalara, çocuklarıyla evde kolaylıkla malzemesiz ya da az malzeme ile yapabilecekleri faaliyet örnekleri sunulmalıdır,**

- **Çocukla kaliteli zaman geçirmenin, onunla iletişim kurarak onu dinlemek, onu bir birey olarak kabul etmek anlamına geldiği belirtilmeli; oyun oynamanın önemi hakkında babaları bilgilendirmek, bu konuda medya aracılığıyla da kampanyalar yürüterek farkındalık yaratmak ve ücretsiz etkinliklere katılabilecekleri ortamları yaratmak için kamu ve özel kuruluşlarla iş birliği yapılmalıdır,**
- **Güçlü baba-çocuk bağına sahip çocuklarda, yalan söyleme, babasıyla bulamadığı yakınlığı bir başka yerde veya ilişkide arama ve babasının yarattığı boşluğu bir takım kötü alışkanlıklarla doldurmaya çalışması gibi olumsuz davranışların da azalacağı bilgisi eğitimlerde paylaşılmalıdır.**

4.1.2. Çocuk ile Kontrol İlişkisi

Uluslararası ve ulusal çalışmalar, çocuğun özerk benliğini engellemeden belirli seviyede uygulanan disiplin ve kuralların gerekli olduğunu, ancak hiç kuralsız yaşayan ya da çok kurala tabi tutulan ve fiziksel cezaya maruz kalan çocukların ise olumsuz gelişim özellikleri gösterdiğini bulmuştur (Akcinar ve Baydar, 2014; Granic ve Patterson, 2006; Rohner, Khaleque ve Cournoyer, 2005). Ancak, ebeveynler tarafından çocuğuyla duygusal bağına zedeleyerek ya da ona bağırarak, kızarak, döverek uygulanan disiplin yöntemlerinin hiçbir yaş ve gelişim döneminde asla başarılı olmadığı da vurgulanmaktadır.

Araştırmanın bulguları 4-10 yaş arasında çocuğu olan katılımcı babaların en sık uyguladıkları cezalandırma yönteminin “yasaklama” olduğunu göstermektedir. Babaların çoğu, nicel araştırmada çocuklarına bağırıktan ya da dayak atmadan yana olmadıklarını belirtse de, nitel araştırmadaki mülakatlarda çocukları söz dinlemediğinde “şöyle bir vuran” babalar olduğunu da görmekteyiz.

Bu babalar, “şöyle bir vurmayı” ya da “hafifçe üzerine yürümeyi” fiziksel cezadan saymamaktadırlar. Cezalandırma konusunda, fiziksel şiddet ile sözel şiddet ayrımının da önemli olduğu bilinmelidir. Her ne kadar sözel şiddeti de uygun bulmayan babalar varsa da, dayaağı kategorik olarak rededen çoğu katılımcı için çocuğa “bağırarak” ya da “kızmak” aynı ölçüde şiddet olarak görülmemekte, duruma göre kabul edilir bulunmaktadır. Bu katılımcılara göre çocuk, zaman zaman öfkenin muhatabı olmayı “hak etmiştir”. Çocuklarının bir otoriteden çekinmesini dileyen babalar aslında gösterdikleri şiddete razı olan, bu durumu hak ettiğini düşünen ve dolayısıyla bunu şiddet olarak bile dillendirmeyen çocukları tercih etmektedirler.

Bazı katılımcılar ise kural koymadıklarını, kural koymanın çocuğun “özgürlüğünü” kısıtlamak” olduğunu belirtmişlerdir. Sonuç olarak bu babalar, çocuklarının sorumluluklarını aksatmalarına göz yuman ve bu şekilde iyi baba rolünü üstlenmeye çalışan babalar olmaktadır.

Çocuyla arasında olan psikolojik/duygusal bağları kullanarak ve tehdit ederek ceza veren babaların (örneğin, çocuğu kendinden uzaklaştırmak, konuşmayı kesmek vb.) aslında o duygusal bağı zedeleyerek baba-çocuk ilişkisine verdikleri zararın pek farkında olmadıkları görülmektedir.

Katılımcıların ayrıca, öfkenin kaynağı konusunda da pek duyarlı olmadıkları anlaşılmaktadır. Zaman zaman işteki ya da genel olarak dışarıdaki “stres”in eve yansımından söz edilmiştir ama çocuğa yönelik öfkenin çoğu zaman doğrudan çocuktan kaynaklanmayabileceği konusu gündeme getirilmemiştir.

Bu nedenlerle,

- **Disiplin ve ceza kavramları, verilen babalık eğitimlerinde, babalık üzerinden yeniden düşünülmeli ve doğru bir biçimde kavramsallaştırılmalıdır,**

- **Hangi babalık davranışlarının çocuğun gelişiminde nasıl etkileri olacağının ve babalık tanımları ile bu davranışların nasıl ilişkilendirildiğinin öğrenilmesi sağlanmalıdır,**
- **Babalık eğitimlerine ve üniversitelerde baba-çocuk ilişkisinin çocukların gelişimlerine etkisi araştırmalarına önem verilmelidir.**

4.1.3. Çocuğun Bakımı

Babaların, küçük yaştan itibaren çocuklarının bakımı konusunda sorumluluk üstlenmesi, baba-çocuk arasındaki duygusal bağı kuvvetlendirerek onların bütünsel gelişimlerine katkıda bulunacaktır.

Bulgular bize 0-3 yaş çocuklarının babalarının fiziksel bakım uygulamakta yeterli sorumluluk üstlenmediklerini göstermiştir.

Bu bilgiler ışığında,

- **Küçük yaştaki çocukların babalarının, onların fiziksel bakımına katılmasının baba-çocuk duygusal bağının gelişmesi açısından önemi gerek babalık eğitimlerinde gerekse medya ve sosyal medya aracılığıyla vurgulanmalıdır,**
- **Babalara, çocuğun altını değiştirmek veya tırnaklarını kesmek gibi bakım davranışlarının nasıl yapıldığı hakkında da bilgilendirmeler yapılmalıdır.**

4.2. İLGİLİ BABALIĞIN BELİRLEYİCİ FAKTÖRLERİ İLE İLGİLİ ÖNERİLER

4.2.1. Kişisel Özellikler ve Aile Bağlamı

Kentleşme ile birlikte yaşam koşulları değişip maddi bağımlılıklar azalsa da, aile içindeki psikolojik ve duygusal bağılıklar,

toplumumuzda devam etmektedir. Bu aile yapısı modelini Kağıtçıbaşı “psikolojik/duygusal bağıllık modeli” olarak tanımlamıştır (Kağıtçıbaşı, 2010). Bu modelle, çocuk sahibi olmanın ve çocuğa atfedilen değer, psikolojik yönlerinin zamanla daha önemli hale geldiği vurgulanmaktadır (Kağıtçıbaşı ve Ataca, 2005).

Kişilerin çevrelerinden aldıkları ve algıladıkları destek düzeyinin, onların psikolojik sağlık ve duygu durumlarını olumlu etkilediği birçok çalışma ile gösterilmiştir. Olumlu baba-çocuk ilişkisinin yanı sıra, babanın eşi ve geniş ailesi ile olan olumlu ilişkisi, sağlıklı aile ortamının başlıca öğelerini oluşturmaktadır (Lamb, 1977).

Türkiye’de Babalık Araştırması sonuçlarına göre, babalar çocuk sahibi olma nedeni olarak çocuğa duyulan sevgiyi, isteği ve onların hayatlarına katacağı mutluluğu ne kadar çok vurgulamışsa, çocuklarına gösterdikleri bakım, eğitim ve sorumluluklar açısından ilgili ve olumlu babalık davranışlarında da o kadar artış olmaktadır. Tam tersi olarak da, çocuk sahibi olma konusunda cinsiyetçi tutumlar göstererek baba olmaya erkek olmanın gereğini yerine getirme, soyunu devam ettirme veya kendisine aile reisi olma statüsü verme gibi anlamlar yüklendiği durumlarda, babaların tüm olumlu babalık davranışlarında ciddi bir azalma görüldüğü bulunmuştur.

0-3 ve 4-10 yaş gurubu çocukları olan babalar için, çocuğa atfedilen psikolojik değer, onların daha ilgili baba olmalarında önemli bir etken olarak bulunmuştur. Çocuğa ne kadar sosyal değer anlamı atfedilirse, tüm olumlu babalık davranışlarının o denli olumsuz etkilendiği görülmüştür. Babaların ilgili babalık davranışlarını, aile ve eşlerinden algıladıkları destekle artmaktadır.

Bu nedenlerle,

- **Babalık eğitimlerinde çocuğun değeri hakkında bilgilendirmeler yapılarak, önemli olanın çocuğun sevgisi ve getireceği mutluluk olduğu vurgulanmalıdır,**

- **Hem babalık hem de annelik eğitimlerinde, eşlerin birbirlerine destek olmasının, birbirleri üzerindeki maddi ve manevi baskı ve sorumlulukları hafifleteceği konusunda ve bunun çocuğun gelişimini olumlu etkileyeceği hakkında bilgilendirmeler yapılmalıdır,**
- **Eğitimlerde, sosyal ve psikolojik desteğin nasıl olması gerektiği ile ilgili de uygulama örnekleri sunulmalıdır.**

4.2.2. Çalışma Hayatı

Çocuklarıyla geçirdikleri zamanın süresi kadar, iş yerindeki stresli ortamın da babalık davranışlarının kalitesini değiştireceği bilinmektedir. Yapılan çalışmalar da stresli bir iş ortamı olan ebeveynlerin, daha yüksek seviyede endişe, stres ve tükenmişlik hissettiklerini doğrulamıştır (Aycan ve Eskin, 2005; Byron, 2005). Babaların çocuklarına ayırdıkları zamanın kısıtlılığının ve bu kısıtlı zamanı yorgun olduklarından istedikleri kalitede geçiremiyor olmalarının babalık davranışlarını olumsuz etkilemesi kaçınılmazdır. Türkiye’de ortalama çalışma saati 48 iken, Avrupa ülkelerinde ortalama 37 saattir (OECD, 2012). Türkiye’de çalışanların %23,3’ü, haftalık 60 saatten fazla çalışmaktadır. OECD ülkeleri ortalaması ise %5,6’dır. Bu nedenle, babalar ilgili babalık konusunda bilinçli, yöntemli ve sorumluluk sahibi olsalar dahi bunu hayata geçirebilecekleri zamana sahip değildirler.

OECD’ye göre en uzun mesai yapan ülkeler sıralamasında Türkiye birinci konumdadır.

Çeşitli ülkelerde, babalıklarda görülen günümüzdeki başlıca eğilimleri değerlendiren ‘State of the World Fathers’ raporuna göre, Brezilya’daki babaların %34’ü iş yerindeki sorunlar nedeniyle

stres yaşadıklarını belirtirken, bu oran Meksika'daki babalar için %88'dir (Barker ve ark., 2011). Türkiye'de ise, babaların %41'i, iş yerindeki sorunlar nedeniyle stres yaşadıklarını belirtmişlerdir.

Araştırmaya katılan babalar, gün içerisinde çoğu zamanlarını işte geçirmektedirler. Hatta hafta sonları bile çalışmak durumunda olan bazı babalar bulunmaktadır. Mesai saatlerinin uzunluğundan ve iş yerindeki huzursuzlardan dolayı iş ve aile arasındaki dengeyi koruyamayan babalar, haliyle çocuklarına karşı da ilgili olamadıklarını belirtmişlerdir. Her ne kadar doğru olmadığını düşünseler de, işte yaşanan stres ve olumsuzlukları çocuklarına yansıttığını söyleyen babalar az değildir. Sadece, iş yerinden özel durumlarda izin alabildikleri, anlayışlı yöneticileri olduğunu belirten katılımcıların, eşlerine ve çocuklarına ayırabilecek zamanı bulabildikleri görülmektedir.

Bu nedenle,

- **Özel ve kamu kuruluşları da, babalığın önemi konusunda bilgilendirilmeli ve olabilecek durumlarda babaların istek ve ihtiyaçları doğrultusunda daha esnek çalışma saatleri veya izin imkânları sunarak babalara destek sağlamalıdır,**
- **İş yerinde bakım ve kreş hizmetleri de sadece belli sayıda kadın çalışana yönelik değil, belli sayıda erkek çalışana da yönelik olmalıdır,**
- **İş-aile dengesi konusunda seminerler verilmesi ve babaların destek alabilecekleri kaynaklar arttırılmalıdır.**

4.2.3. Babalık izni

Babalık izni, babaların da çocuk gelişiminde önemli rollerinin olduğunu vurgulamakta ve böylece hem evde hem de işte toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasını desteklemektedir. Doğum sonrası, eşinin ve ailesinin yanında olan baba, çocuk bakımı sorumluluğunu paylaşmakta

ve eşine duygusal ve fiziksel anlamda destek olmaktadır. Babalık izni kullanan babaların çocuk bakımı konusunda daha ilgili oldukları ve sorumluluk aldıkları bulunmuştur (Huerta ve ark., 2013; ILO, 2014).

Babalık izninin ücretli veya ücretsiz olması ve uzunluğu, ülkeden ülkeye değişiklik göstermektedir, ancak gelişmiş ülkelerde ve özellikle İskandinav ülkelerinde uzun süreli ücretli ebeveyn izinleri bulunmaktadır. Örneğin, Finlandiya'nın babalar için izin süresi 6 ay, Norveç'in babalık izni 4 hafta ve İsveç'in her iki ebeveyn için de izin sınırı 2 ay'dır. Diğer bir örnek ise anne için 3 ay, baba için 3 ay ve iki ebeveyn arasında paylaşılabilen 3 ay olmak üzere ebeveyn izninin üç bölüme ayrıldığı İzlanda'dır. Diğer gelişmiş Avrupa ülkelerinde ise, (Belçika, Fransa, Hollanda, Portekiz, İspanya ve Birleşik Krallık), 2-11 günlük babalık izni bulunmaktadır.

Ülkemizde ise, yasal olarak Devlet Memurları Kanunu'na göre baba olan kamu çalışanının babalık izin hakkı 10 gün iken, İşçi Kanunu'na tabi olarak çalışan babanın izin hakkı 5 gündür. Sözleşmeli Personel Çalıştırılmasına İlişkin Esaslara göre eşi doğum yapan sözleşmeli çalışan 4/B'li personele eşinin doğum yapması durumunda 2 gün babalık izni verilmektedir.

Araştırmada çalışma yaşamında babalık izni kullanıp kullanmamak babalığı etkileyen önemli bir değişken olarak ortaya çıkmaktadır. Katılımcı babalardan, ücretli/maaslı olarak çalışanların %44'ü babalık izni kullandığını belirtmiştir. Babalık izni kullanılmamasında birkaç neden öne çıkmaktadır. Bunların ilki bilgi eksikliği, bir diğeri de iş yerlerinin izin vermeyişidir.

Bu nedenle,

- **Babalık izni kullanımı konusunda, kamu ve özel sektör kuruluşları bilgilendirilmeli ve babaların izinlerini kullanamadıklarında, yasal olarak korunmalarını sağlayacak düzenlemeler getirilmelidir,**

- **Babalık izninin devredilemeyen izin hakkı olarak tanınmasıyla, babaların izinlerini hemen doğum sonrasında kullanmaları, daha sonraki bir izin ile birleştirememeleri teşvik edilmelidir,**
- **Gelişmiş ülkelerdeki politikalar da göz önünde bulundurularak, babaların çocuklarıyla daha fazla ilgilenmelerini sağlamak için babalık izin günleri arttırılmalıdır,**
- **Babaların babalık izinlerini kullanırken onlara eşitlikçi ebeveyn tutumlarına ve ilgili babalık davranışlarına da dair bilgilendirme yapılmalıdır. Örneğin, doktorlarla işbirliği yapılarak doğum sonrası hastanelerde babalığın önemi ile ilgili kısa bir video izletilebilir veya broşürler verilebilir. Hatta bu bilgilendirmelerin, doğum öncesi dönemden başlaması, babayı bilgilendiren, cesaretlendiren, yönlendiren, ön yargılarından arındıran bir destek olması açısından oldukça önemlidir.**

4.3. ERKEKLİK-TOPLUMSAL CİNSİYETE İLİŞKİN TUTUMLAR İLE İLGİLİ ÖNERİLER

Babalık tanımı ve davranışlarını, erkeklik tanımı ve rollerinden bağımsız düşünmek mümkün değildir. Ebeveynlik rolü olarak babalığın nasıl gerçekleştirileceğini inşa eden en kritik unsurlardan biri erkekliğe ilişkin algılar ve uygulamalardır. Erkeklik, babalığın zihin dünyasını inşa ederek, bir ebeveyn olarak babanın babalık donanımını (çocuklarıyla ve eşiyle neler yapabildiği ve neleri nasıl yapabildiği, bunlara ilişkin yetileri) şekillendirir (Connell, 1998). Tabii, bu toplumsal inşa da, yaşanan toplumun kültür, algı ve değerleriyle oluşmaktadır. Aslında babaların ebeveynlik katılımlarının evrensel ve/ya biyolojik değil, kültürel olduğu söylenebilir (Kağıtçıbaşı, 2012; Lamb, Pleck, Charnov ve Levine, 1987; Marsiglio, 1995).

Çoğunlukla ‘iktidar’ ile tanımlanan geleneksel (ataerkil) erkeklik algısı, çocuklarla ilgilenme ve olumlu babalık davranışları konusunda, sağlıklı çocuk gelişimi açısından istenilen bir kavram olarak görünmemektedir. Benzer şekilde, aslında ilgili baba olmanın yolu, önce eşine karşı tutum ve davranışları düzeltmekten ve kadın-erkek eşitliğinden geçmektedir.

Araştırmada katılımcıların büyük bir çoğunluğunun kendini evin reisi olarak gördüğü bulunmuştur. Babaların geleneksel erkeklik algısı ne kadar güçlü ise, çocuklarına gösterdikleri ilgili babalık davranışları o kadar azalmaktadır. Ayrıca, babaların genel olarak ev işi yapmadıkları görülmektedir. Babalar çalıştıkları için, evdeki görevlerinin daha az olduğu, kadının sorumluluğunun daha çok olduğunu açıkça dile getirmişlerdir.

Katılımcı babaların neredeyse tamamı, çocuğun bakımında birincil sorumluluğun annesinde olduğunu belirtmiştir. Erkeğin, çalıştığı için, evdeki görevlerinin daha az olduğu, kadının sorumluluğunun daha çok olduğu açıkça dile getirilmiştir. Ne var ki, konu burada kapanmamaktadır. Bu düşünce, toplumsal cinsiyet rolleri açısından açmazı besleyen bir “anlayış paketi” ile birlikte gelmektedir: Çocuğun temizliği, beslenmesi, dersleri, yatıp kalkması (başka bir deyişle çocuğun tüm hayatı) annenin görevidir ve özet olarak çocuk bakmak “kadın işi” olarak algılanmaktadır. Babalıklarını özellikle erkeklik üzerinden tanımlayan katılımcılarda, güç, liderlik ve otorite ön planda olmakta ve bu nedenle kadının yetersiz kaldığı durumlarda (örneğin “söz dinletmek”), babaların ancak “devreye girdiği” ve gerektiğinde sert disiplinli tavır sergilediği görülmektedir. Aslında çoğunlukla iktidar ile tanımlanan erkeklik algısı, çocuklarla ilgilenme ve olumlu babalık davranışları konusunda, sağlıklı çocuk gelişimi açısından, zararlı bir kavram olarak görünmektedir. Babaların, ilgili baba olmalarındaki en büyük engellerden biri de bu öğrenilmiş toplumsal cinsiyet rolleridir.

Bu konuda bir başka önemli nokta ise, kız çocukları hakkındaki söylemlerinden, aslında babaların değişime açık olduğunu söylemenin mümkün olduğudur. Kadına karşı eşitlikçi tutum olması gerektiğini savunan ancak bunu eşleriyle olan ilişkilerindeki davranışlarına pek yansıtamayan babalar, kız çocuklarının gelecekları için kaygılandıklarını belirtmişlerdir. Bu nedenle, kızlarının kendilerini geliştirmesi, eğitim ve okul hayatına devam etmesi ve çalışma hayatına girip kendi ayaklarının üzerinde durması babalar için önem arz etmektedir.

Bu nedenle,

- **İlgili baba olmanın yolu, önce eşine karşı tutum ve davranışları düzeltmekten ve kadın-erkek eşitliğinden geçmektedir. Babalık eğitimlerinde, bu konulara vurgu yapılarak olumlu baba-çocuk ve eş ilişkileri açısından farkındalık kazandırılmalıdır,**
- **Eğitimler kapsamında, eşinden destek alan kadının psikolojik olarak daha sağlıklı olacağı ve bu şekilde çocuğuna karşı daha olumlu ebeveynlik gösterebileceği; çocuğuyla etkileşimde olan babanın da, çocuğunun bütünsel gelişimini daha iyi destekleyeceği bilgisi verilmelidir,**
- **Eğitimler kapsamında, çocuğa bakmanın “doğuştan gelen içgüdüsel” bir özellik olduğu algısının değiştirilmesi üzerinde durulmalıdır,**
- **Çocuğun sorumluluğunun annesinde olduğunu düşünen çoğunluk gibi, annenin çalışmasının çocuğun gelişimine olumsuz etkisi olduğunu düşünenler de çoğunluktadır. Aslında bilimsel birçok araştırma, çocukla geçirilen zamandan ziyade, geçirilen zamanın kalitesine vurgu yapmaktadır. Ayrıca, kadının çalışmasının değil, iş hayatındaki stresin çocuğa yansımalarının çocuğu olumsuz etkileyeceği bilinmektedir. Bu algıyı değiştirmek için bu bilimsel çalışmaların sonuçları babalık eğitimlerinde paylaşılmalıdır,**

- **Anne-baba görevleri arasındaki bu ayrışma aslında toplumsal cinsiyet normlarına dayanmaktadır. Bu görev dağılımı kadının özel alan, erkeğin ise kamusal alanla özdeşleştirilmesinin bir yansımasıdır. Özel ve kamusal alanın toplumsal cinsiyet üzerinden kodlanmasına ilişkin kabulleri sorgulatmaya yönelik eğitimler verilmelidir,**
- **Eğitimler ya da toplumun önde gelenleri (muhtar, okul müdürleri, siyasetçiler) aracılığıyla, yetişkin erkeklere, babalara, hem çocuğa karşı hem de kadına karşı cinsiyetçi yaklaşımlar konusunda bilgiler verilmelidir,**
- **Küçük çocuklar ve ergenler için de okullarda kadın-erkek eşitliği hakkında bilgiler verilmeli, erkek çocukları da kapsayacak şekilde hayat becerileri kursları/dersleri açılmalıdır. Böylece çocuklar, daha çocukluktan itibaren, evlerinde ve toplumsal düzende yeni roller üstlenmeleri için gerekli bilgi ve becerileri öğrenmelidir,**
- **Öğretmenlere de seminerler verilerek, çocukların ve öğrencilerin tüm kadın-erkek rollerini eşit bir şekilde paylaşabilecekleri ve bunları destekleyici ortamlar sunmaları istenmelidir.**

Ayrıca, kadın istihdamı ile erkeklik ve ilgili babalık arasında kuvvetli bir ilişki vardır. Kadın istihdamının artması sonucunda ilgili ve sorumluluk üstlenen babalığın güçlenmesi beklenmektedir. Kadın istihdamı düştükçe anneliğin ve babalığın temel biçimlendiricilerinden olan kadınlığın, çocuk bakımı dâhil ev içi işler üzerinden tanımlanması ve işlevlenmesi kaçınılmaz olmaktadır. Anneliği ve onunla etkileşimli olarak belirlenen babalığın biçimlendirilmesinde rol oynayan kadın istihdamı, ilgili babalığı etkileyen önemli bir etken olmaktadır. Ayrıca, ilgili ve sorumlu babalığın artmasının bir sonucu olarak da kadın istihdamının artması beklenmektedir.

Türkiye’de çalışan kadın oranı %26,7 iken (TÜİK, 2015), çocukları küçük yaşta olan kadınların iş gücüne katılımı çok daha az olmaktadır; 0-3 yaş arası için %17 ve 3-5 yaş arası için %21’dir (OECD, 2011).

Başka bir deyişle, ilgili babalık ve kadın istihdamının birbirlerini döngüsel biçiminde etkileyen iki önemli etken olduğu söylenebilir.

Kadınlar için iş gücüne katılmama nedeni olarak ilk sırada ev işleriyle meşguliyet, sonrasında da eğitim eksikliği belirtilmiştir (TÜİK, 2015). Ayrıca nüfusun genelinde de, okuma yazma bilmeyen kadınların oranı erkeklerden 5 kat fazla olduğu bilinmektedir (TÜİK, 2015).

Araştırmada da, katılımcı babaların eşlerinin, annelerin %86 gibi büyük bir çoğunluğu herhangi bir işte çalışmamaktadır. Katılımcı babaların eğitim seviyeleri, eşlerinden yüksektir. Eğitim seviyesi düşük olan ve evde oturan kadınların oranının yüksek olması, doğal olarak ataerkil yapı ve değerler sistemi ile birlikte düşünülmelidir.

Bu nedenle,

- **Kadın istihdamını arttırıcı politikalar izlenmeli ve kadınların iş gücüne katılımını arttıracak şekilde özel ve kamu kuruluşlarının desteği olmalıdır.**

4.4. BABALIK EĞİTİMLERİ İLE İLGİLİ ÖNERİLER

Babaların, hem kendi gelişimleri, çocuk ve aile açısından önemleri ve söylemleri hakkında hem de sağlıklı çocuk gelişimi ve çocuklarının birey olarak yetişmesi hakkında farkındalık kazanmaları için babalık eğitimleri gereklidir.

Babalar, özellikle mülakatlar sırasında nasıl bir eğitim ve destek almak istedikleri ile ilgili önemli ipuçları vermiştir. Babalar için, çocuklarıyla sorun yaşadıklarında danışabilecekleri ve destek alabilecekleri bir yerin olduğunu bilmek de önemlidir. Bu da, eğitime ve uzman kişilerin görüşlerine aslında çok önem verdiklerini ve böyle bir imkân olduğunda kullanabileceklerini göstermektedir. Babalar, aynı zamanda, çocuklarıyla zaman geçirebilecekleri daha fazla alana ve çalışma saatlerini de çocuklarına uygun şekilde ayarlamaya ihtiyaç duymaktadırlar. Kamu yöneticilerinden çocuk bakımı ve sorumluluğu konusunda babalığı teşvik edici mesajlar almak isteyen babalar, aslında değişime ve öğrenmeye açık olduklarını da göstermektedirler.

Baba olmaya hazır hissetmeyen ve ne yapacaklarını bilmeyen babaların oranı da oldukça yüksektir. Özellikle, çocukların zihinsel gelişimi, çocuk sağlığı, sosyal-duygusal gelişimi ve çocuk bakımı konularında zorlandıklarını ifade eden babalar, bu konulardaki eğitimlere açık görünmektedir.

Katılımcı babaların sadece %3’ü çocuklarıyla ilgili bir eğitime katılmıştır. Babaların çoğu, “erkekliklerine” ve “sertliklerine” vurgu yaparak bu tarz eğitimlerin çevrelerinde alay konusu olacağını belirtmişlerdir. Bir önceki bölümde mevcut erkeklik ve toplumsal cinsiyet tutumlarının ilgili babalık davranışlarını engelleyebileceği açıklandı. Bu bilgiler ışığında babalar, özellikle mülakatlar sırasında nasıl bir eğitim ve destek almak istedikleri ile ilgili önemli ipuçları vermiştir.

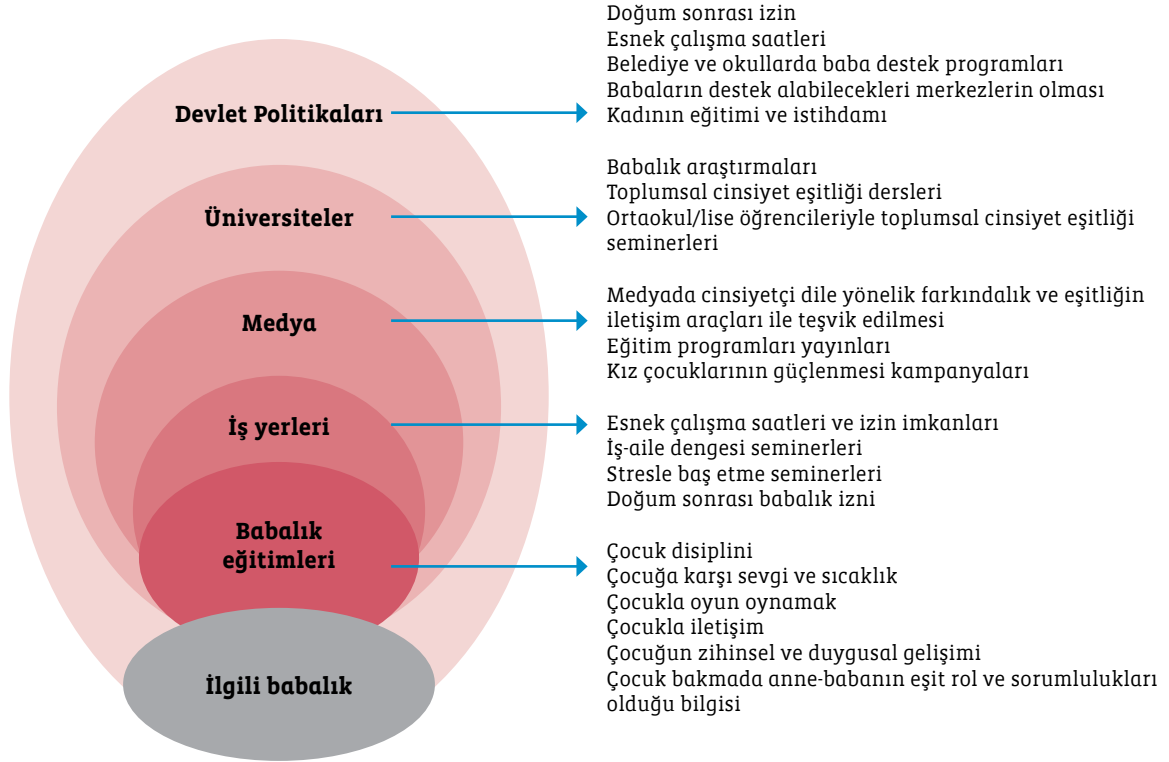
Bu nedenle,

- **Babalık eğitimlerinden, ataerkil erkekliğin çocuklarıyla iletişimlerinde ne gibi zararları olabileceğini (örneğin, cezalandırıcı ebeveynlik, ilgisiz babalık) ve eşitlikçi tutumun çocuklarının gelişimlerine katkı yapacağı anlatılması ile yapılan çağrılar daha etkin olması söz konusu olabilir. Babalık eğitimlerinde bu konularda bilgilendirilme yapılmalıdır,**
- **Eğitimin bir işe yaramayacağına, insanın değişmeyeceğine inanan babalara, değişimin mümkün olduğunu daha önceki babalık eğitimlerine katılan babaların deneyimlerinin örneklendiği bilgilendirmeler yapılabilir. Babaların kişilik özellikleri farklı olsa da, çocuk yetiştirmede geçerli genel kuralların varlığının; ‘doğru bilinen yanlışların’ fark edilmesinin ve düzeltilmesinin çocuk gelişimi açısından ne denli önemli olduğunun sürekli vurgulanmalıdır,**
- **Babaların kendi babalarıyla yaşadıkları olumsuzlukların, örneğin şiddet görmüşlüğü izlerini hayatları boyunca taşıdıkları görülmektedir. Babalık eğitimlerinde bu konuya vurgu yapılarak, aslında olumsuz babalık davranışlarının yıllar sonra bile nasıl hatırlandığı ve olumsuz etkileri paylaşarak, babaların kendi çocuklarına farklı davranmaları konusunda bir farkındalık oluşturulmalıdır. Bu konuda, dizi, film ve söylemlerdeki babalık davranışları hakkındaki değişim de hedeflenmelidir,**
- **Eğitimler evrensel değerlere ve çocuk gelişimi konusundaki bilimsel bilgilere uygun geliştirilirken, Türkiye’den araştırmalara göre şekillendirilmeli ve örneklerle güçlendirilmelidir,**

- **Babalar eğitimlere en rahat okullarda ve sağlık merkezlerinde olduğunda katılabileceklerini söylemişlerdir. İş yerlerindeki eğitimlerin de önemli olduğu ancak işyerlerinde yapılan eğitimlerin tamamen gönüllülük esasına dayanması ve gizlilik ilkesi benimsenmesinin önemi dikkate alınmalıdır,**
- **Babalıkla ilgili internet üzerinden bilgilenecek veya evlerinde eğitim almak da sıklıkla belirtildiği gibi, sosyal medya veya televizyon üzerinden bilgilendirmeler yapılmasını isteyen babalar da vardır.**

Bütün bu durum özeti ve öneriler ilgili babalık davranışlarının desteklenmesi, erkeklik ve babalığın değişimi, toplumdaki kadın-erkek iş bölümü ile ilgili algının da değişmesi Bronfenbrenner’in Ekolojik Sistemler Kuramının da (Şekil 22) önerdiği gibi, hem kamu ve özel kurumların babalığı destekleyici programlarla işbirliği yapması, hem de daha geniş çerçevede, devlet politikası olarak bazı düzenlemelerin yapılması ile sağlanabilir.

Şekil 22. Babalık Davranışları için Sunulan Öneriler

5

SONSÖZ

Türkiye’de ilk defa yapılan bu araştırma bize babalık ile ilgili durum ve babalığı etkileyen faktörler hakkında zengin bilgiler sunmaktadır.

Araştırma kapsamında “ilgili babalık” babaların “bakım”, “kontrol” ve “yakınlık” davranışları ile tanımlanmaktadır. Babaların bu üç alanda uygulamaları onların ilgili babalık davranışlarını gösterip göstermediğine işaret etmektedir. Mevcut duruma baktığımızda Türkiye’de babaların çocuklarının bakımı ile meşgul olmadığı bunu annelere bıraktığı görülmektedir. Babalar çocuklarını daha çok olumsuz disiplin yöntemleri ile kontrol etmekte ve bunun çocuğa verdiği zararları da bilmemektedirler. Diğer yandan çocuklarına yakınlıklarını sevgi göstererek belirtmekte ve onlarla zaman geçirmektedirler. Ancak, geçirilen zamanın niteliğini iyileştirici çabaları olmadığı gibi niteliğin önemi ile ilgili bilgi sahibi de değildirler.

Araştırmada ilgili babalığı etkileyen bazı önemli etkenler ortaya konmuştur. İlgili babalığı olumlu tetikleyen veya engelleyen bu etkenlerdeki durum bize ilgili babalığın nasıl desteklenebileceği konusunda da yol gösterici olmaktadır. Önemli bir etken olarak ortaya çıkan babaların kişisel durumlarında babaların hayatları ile ilgili duydukları mutluluk ilgili baba olma olasılıklarını arttırmaktadır. Farklı SED gruplarındaki babalar ilgili babalık davranışlarında farklılaşmaktadırlar. Bu farklılık üst SED gruplarındaki babaların lehine bir durum sergilemektedir. Bu duruma rağmen, düşük SED grubundan gelen babalarda hayatlarından memnuniyet ilgili babalık davranışlarında daha etkili olmaktadır. Babanın baba olmaktan aldığı memnuniyet ve tatmin de ilgili babalık davranışlarını arttırmaktadır. Babanın çocuğuna ne tür değer verdiği de ilgili babalıkta belirleyicidir. Çocuğuna psikolojik değer veren babalar çocuklarına ekonomik ya da sosyal değer verenlerden daha çok ilgili babalık davranışlarını gösterebilmektedir. Babanın ailesi ve sosyal çevresinden aldığı destek ilgili babalık davranışlarını olumlu yönde etkilemektedir. Eşinin eğitim seviyesinin yüksek olması, babaların ilgili babalık davranışlarını olumlu yönde etkileyen bir diğer

önemli faktördür. Babaların çalışma koşulları da ilgili babalık için önemlidir. Uzun çalışma saatleri ve stresli iş yaşamı babaların ilgili baba olmasında olumsuz bir etkidir. Babalar “babalık izni” konusunda fazla bilgiye sahip değildir ancak babalık izni kullananlar daha çok ilgili baba davranışları sergilemektedir. İlgili babalıkta en belirleyici etkenlerden biri ise babaların toplumsal cinsiyete ilişkin tutumlarıdır. Geleneksel erkeklik duygusuna sahip olmak, kadına karşı cinsiyetçi tutumlar sergilemek, ev içi iş bölümünü kabul etmemek ilgili babalık davranışlarını engelleyen bir etken olarak belirlenmektedir.

Bu bulgular bize çocuğun gelişiminde daha olumlu etki yaratacak olan “ilgili babalığın” artması için yapılabilecekler hakkında önemli ipuçları vermektedir. Babaların iş ve yaşam dengelerini gözeterek düzenlemelerin hayata geçirilmesi ve özel sektörün bu konuda özendirilmesi önemli bir gelişme olacaktır. Babalık izni konusunda bilinçlenmenin artması ve kullanımının teşvik edilmesi baba ve çocuk ilişkisinin ilk günlerde güçlü bir şekilde kurulmasına olanak sağlayacaktır. Babaların çocuklarının gelişiminde daha etkin rol üstlenmeleri ve birlikte geçirilen vaktin niteliğinin artırılması için hem babalar nezdinde bilgilendirme hem de yaşam alanlarında çocuk dostu düzenlemeler yararlı olacaktır. İlgili babalığın en önemli belirleyicilerinden biri olan toplumsal cinsiyet tutumları ile ilgili dönüşümün sağlanması için eğitim ve bilinçlendirme çalışmaları erken yaşlardan itibaren başlayarak tüm toplumda uygulanmalıdır. Toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması hem ilgili babalığı arttıracak hem de çocuğun daha eşitlikçi bir çevrede yetişmesini sağlayacaktır. Son olarak babaların talep ettikleri eğitimlere daha kolay erişmelerini sağlayacak işbirlikleri ve yaygınlaşma politikaları önem kazanmaktadır.

İlgili babaların çocuk gelişimi için daha sağlıklı ve destekleyici olduğu gerçeğinden hareketle; babalığı ve etkenlerini daha iyi anlamamıza imkan veren bu araştırma raporunun Türkiye’de tüm çocuklara, babalara ve babalığı destekleyen kişi ve kurumlara yol gösterici olmasını umut ederiz.

KAYNAKÇA

AÇEV. (Basımda). *Türkiye’de Babalığı Anlamak Serisi II: Türkiye’de Babalık ve Erkeklik Halleri Raporu*. İstanbul: AÇEV.

Ainsworth, M. S. (1989). Attachments beyond infancy. *American Psychologist*, 44(4), 709.

Akcinar, B. ve Baydar, N. (2014). Parental control is not unconditionally detrimental for externalizing behaviors in early childhood. *International Journal of Behavioral Development*, 38(2), 118-127.

Atkinson M. P. ve Blackwelder, S. P. (1993). Fathering in the 20th Century. *Journal of Marriage and Family*, 55(4), 975-986.

Aycan, Z. ve Eskin, M. (2005). Relative contributions of childcare, spousal support, and organizational support in reducing work-family conflict for men and women: The case of Turkey. *Sex Roles*, 53(7), 453-471.

Ball, J., Moselle, K. ve Pedersen, S. (2007). *Father's Involvement as a Determinant of Child Health*. Public Health Agency of Canada, Population Health Fund Project: *Father Involvement for Healthy Child Outcomes: Partners Supporting Knowledge Development and Transfer için hazırlanan rapor*.

Barber, B. K., Stolz, H. E. ve Olsen, J. A. (2005). Parental support, psychological control, and behavioral control: Assessing relevance across time, culture, and method. *Monographs for the Society of Research in Child Development*, 70(4), serial no. 282. Boston, MA: Blackwell Publishing.

Barker, G., Contreras, J.M., Heilman, B., Singh, A.K., Verma, R.K., ve Nascimento, M. Evolving Men: Initial Results from the International Men and Gender Equality Survey (IMAGES). Washington, D.C.: International Center for Research on Women (ICRW) and Rio de Janeiro: Instituto Promundo. January 2011.

Baumrind, D., Larzelere, R. E. ve Owens, E. B. (2010). Effects of preschool parents' power assertive patterns and practices on adolescent development. *Parenting*, 10, 157-201.

Baydar, N. ve Akcinar, B. (2015). Ramifications of socioeconomic differences for three year old children and their families in Turkey. *Early Childhood Research Quarterly*, 33, 33-48.

Bodrova, E. ve Leong, D. J. (2005). The importance of play: Why children need to play. *Early Childhood Today*, 20(1), 6-7.

Boratav, H. B., Fişek, G. O. ve Ziya, H. E. (2014). Unpacking masculinities in the context of social change: Internal complexities of the identities of married men in Turkey. *Men and Masculinities*, 17(3), 299-324.

Boratav, H. B., Fişek, G. O. ve Ziya, H. E. (2017). *Erkekliğin Türkiye Halleri*. Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, Türkiye.

Bozok, M. (2013). *Constructing Local Masculinities: A Case Study from Trabzon, Turkey*. Yayımlanmamış doktora tezi. Orta Doğu Teknik Üniversitesi. Ankara, Türkiye.

Bradley, R. H., Whiteside, L., Mundfrom, D. J., Casey, P. H., Kelleher, K. J. ve Pope, S. K. (1994). Early indications of resilience and their relation to experiences in the home environments of low birthweight, premature children living in poverty. *Child Development*, 65, 346-360.

Bronfenbrenner, U. (1979). *The Ecology of Human Development: Experiments by Nature and Design*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

Bronfenbrenner, U. (1994). Ecological models of human development. *İçinde, International Encyclopedia of Education*, Cilt 3, 2. Baskı. Der. Oxford: Elsevier. Yeniden basım, Gauvain, M. ve Cole M. (der.) (1993). *Readings on the development of children*, 2. Baskı, (ss. 37-43). New York: Freeman.

- Byron, K. (2005). A meta-analytic review of work-family conflict and its antecedents. *Journal of Vocational Behavior*, 67(2), 169-198.
- Cabrera, N. J., Shannon, J. D. ve Tamis-LeMonda, C. (2007). Fathers' influence on their children's cognitive and emotional development: from toddlers to pre-k. *Applied Development Science*, 11(4), 208-213.
- Cabrera, N. J., Tamis-LeMonda, C. S., Bradley, R. H., Hofferth, S. ve Lamb, M. E. (2000). Fatherhood in the twenty-first century. *Child Development*, 71(1), 127-136.
- Coley, R. L., Lewin-Bizan, S. ve Carrano, J. (2011). Does early paternal parenting promote low-income children's long-term cognitive skills. *Journal of Family Issues*, 32, 1522-1542.
- Coltrane, S. (2005). *Fathering: paradoxes, contradictions and dilemmas*. İçinde, Kimmel, Michael, S. ve Messner, Michael A. (der.) *Men's Lives* (s. 432-449). Boston: Allyn and Bacon.
- Coltrane, S., Melzer, S., Vega, E. ve Parke, R. D. (2005). Mexican American fathering in neighborhood context. İçinde W. Marsiglio, K. Roy ve G. L. Fox (der.) *Situated Fathering: A Focus on Physical and Social Spaces* (s. 277-298). Lanham, MD: Rowman & Littlefield.
- Conger, R. D, Conger, K.J., Elder, G.H., Lorenz, F.O., Simons, R.L. ve Whitbeck, L.B. (1992). A family process model of economic hardship and adjustment of early adolescent boys. *Child Development*, 63, 526-541.
- Connell, R. W. (1998). *Toplumsal Cinsiyet ve İktidar: Toplum, Kişi ve Cinsel Politika* [Masculinities. Berkeley: University of California Press]. C. Soydemir (çeviri), İstanbul: Ayrıntı.
- Cox, M. J. ve Paley, B. (1997). Families as systems. *Annual Review of Psychology*, 48, 243-267.
- Diemer, M. A. ve Ali, R. S. (2009). Integrating social class into vocational psychology: Theory and practice implications. *Journal of Career Assessment*, 17(3), 247-265.
- Duursma, E., Pan, B. A. ve Raikes, H. (2008). Predictors and outcomes of low-income fathers' reading with their toddlers. *Early Childhood Research Quarterly*, 23, 351-365.
- Elgar, F. J., Waschbusch, D. A., Dadds, M. R., ve Sigvaldason, N. (2007). Development and validation of a short form of the Alabama Parenting Questionnaire. *Journal of Child and Family Studies*, 16, 243-259.
- Evans, C. (1997). *Turkish Fathers' Attitudes to and Involvement in Their Fathering Role: A Low Socio-Economic Sample*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul, Türkiye.
- Farah, M. J., Betancourt, L., Shera, D. M., Savage, J. H., Giannetta, J. M., Brodsky, N. L., Malmud, E. K., ve Hurt, H. (2008). Environmental stimulation, parental nurturance and cognitive development in humans. *Developmental Science*, 11(5), 793-801.
- Fişek, G. O. (1991). A cross-cultural examination of proximity and hierarchy as dimensions of family structure. *Family Process*, 30, 121-133.
- Flouri, E. ve Buchanan, A. (2004). Early father's and mother's involvement and child's later educational outcomes. *British Journal of Educational Psychology*, 74(2), 141-153.
- Gardner, F., Shaw, D. S., Dishion, T. J., Burton, J. ve Supplee, L. (2007). Randomized prevention trial for early conduct problems: Effects on proactive parenting and links to toddler disruptive behavior. *Journal of Family Psychology*, 21(3), 398.
- Granic, I. ve Patterson, G. R. (2006). Toward a comprehensive model of antisocial development: A dynamic systems approach. *Psychological Review*, 113(1), 101.

- Grossmann, K., Grossmann, K. E., Fremmer-Bombik, E., Kindler, H. ve Scheuerer-Engelsch, H. (2002). The uniqueness of the child-father attachment relationship: Fathers' sensitive and challenging play as a pivotal variable in a 16-year longitudinal study. *Social Development*, 11(3), 301-337.
- Hawkins A. J., Bradford, K. P., Palkovitz, R., Christiansen, S. L., Day, R. D. ve Call, V. R. A. (2002). The inventory of father involvement: a pilot study of a new measure of father involvement. *The Journal of Men's Studies*, 10 (2), 183-196.
- Huerta, M. D. C., Adema, W., Baxter, J., Han, W. J., Lausten, M., Lee, R. veWaldfoegel, J. (2013). Fathers' leave, fathers' involvement and child development: Are they related? *OECD Social, Employment and Migration Working Papers*, No. 140, OECD Publishing, Paris.
- ILO (2014). *Global Employment Trends 2014* (Geneva: ILO).
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1981). *Çocuğun Değeri: Türkiye'de Değerler ve Doğurganlık*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları.
- Kagitcibasi, C. (2007). Family, self, and human development across cultures: Theory and applications (2nd ed.). Lawrence Erlbaum.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2010). Benlik, Aile ve İnsan Gelişimi: Kültürel Psikoloji. İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2012). Kültür ve ana babalık: Kuram ve uygulama çıkarsamaları. İçinde, Melike Sayıl ve Bilge Yağmurlu (der.). *Ana Babalık: Kuram ve Araştırma* (s. 61-80). İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2017). Bilim İnsanlarımız. *Herkese Bilim Teknoloji*: sayı 50, 10 Mart 2017.
- Kağıtçıbaşı, Ç., ve Ataca, B. (2005). Value of children and family change: A three decade portrait from Turkey. *Applied Psychology: International Review*, 54, 317-337.
- Kanoy, K., Ulku-Steiner, B., Cox, M. ve Burchinal, M. (2003). Marital relationship and individual psychological characteristics that predict physical punishment of children. *Journal of Family Psychology*, 17(1), 20-28.
- Kazgan, G. (1979). Türk ekonomisinde kadınların işgücüne katılması, mesleki dağılımı, eğitim düzeyi ve sosyo-ekonomik statüsü. İçinde, N. Abadan-Unat (Der.), *Türk Toplumunda Kadın* (s. 155-189). Ankara, Çağ.
- Kimmel, M. S. (2013[1994]). Homofobi olarak erkeklik: toplumsal cinsiyet kimliğinin inşasında korku, utanç ve sessizlik. (çev. Bozok, Mehmet). *fe dergi*, 5(2), 92-107. http://cins.ankara.edu.tr/10_12.pdf . Erişim, 22.4.2016
- Lamb, M. E. (1977). Father-infant and mother-infant interaction in the first year of life. *Child Development*, 48, 167-181.
- Lamb, M. E., Pleck, J., Charnov, E. ve Levine, J. (1987). A biosocial perspective on parental behavior and involvement. İçinde, Lancaster, J. B., Altman, J. ve Rossi, A. (der.). *Parenting Across the Life Span* (s. 111-142). New York: Academic Press.
- Lester, S. ve Russell, W. (2010) Children's right to play: An examination of the importance of play in the lives of children worldwide. Working Paper No. 57. The Hague, The Netherlands: Bernard van Leer Foundation.
- Levtov, R., van der Gaag, N, Greene, M., Kaufman, M. ve Barker, G. (2015). State of the World's Fathers: A Men Care Advocacy Publication. Washington, DC: Promundo, Rutgers, Save the Children, Sonke Gender Justice, and the MenEngage Alliance.
- Levy-Shiff, R. ve Israelashvili, R. (1988). Antecedents of fathering: Some further exploration. *Developmental Psychology*, 24(3), 434.

- Marsiglio, W. (1995) Fathers' diverse life course patterns and roles. *İçinde, Marsiglio, W. (der.) Fatherhood: Contemporary Theory, Research, and Social Policy* (s. 78-101). Thousand Oaks: Sage.
- Melvin, S. A., Brito, N. H., Mack, L. J., Engelhardt, L. E., Fifer, W. P., Elliott, A. J. ve Noble, K. G. (2017). Home environment, but not socioeconomic status, is linked to differences in early phonetic perception ability. *Infancy*, 22(1), 42-55.
- Mueller, C. W. ve Parcel, T. L. (1981). Measures of socioeconomic status: Alternatives and recommendations. *Child Development*, 52, 13-30.
- NICHD Early Child Care Research Network. (2004). Fathers' and mothers' parenting behavior and beliefs as predictors of children's social adjustment in the transition to school. *Journal of Family Psychology*, 18, 628-638.
- O'Connor, E. ve McCartney, K. (2007). *Attachment and cognitive skills: An investigation of mediating mechanisms. Journal of Applied Developmental Psychology*, 28(5), 458-476.
- OECD (2011). *Maternal Employment Rates*. Erişim: http://www.oecd.org/els/family/LMF1_2_Maternal_Employment_Sep2014.pdf, 02 Nisan, 2017.
- OECD (2012). *OECD Better Life Index*. Erişim: <http://www.oecdbetterlifeindex.org/topics/jobs/>, 17 Mayıs, 2017.
- Öğüt, Ü. (1998). *Father Involvement with Respect to the Age and Gender of Preschool Children and the Employment Status of the Mother in a Sample of Upper and Middle socio-economic Status Turkish Fathers*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul, Türkiye.
- Paterson, G. ve Sanson, A. (1999). *The association of behavioral adjustment to temperament, parenting and family characteristics among 5 year old children. Social Development*, 8, 293-309.
- Pancsofar, N. ve Vernon-Feagans, L., & The Family Life Project Investigators (2010). *Fathers' Early Contributions to Children's Language Development in Families From Low-Income Rural Communities*. *Early Childhood Research Quarterly*, 25, 450-463.
- Pauli-Pott, U. ve Beckmann, D. (2007). *On the association of interparental conflict with developing behavioral inhibition and behavior problems in early childhood. Journal of Family Psychology*, 21(3), 529-532.
- Pleck, J. H. (2010). *Paternal involvement: revised conceptualization and theoretical linkages with child outcomes. İçinde, Lamb, M. E. (der.) The role of father in child development* (5. Baskı, ss. 58-93). Hoboken, NJ: Wiley.
- Pleck, J. H. (2012). *Integrating father involvement in parenting research. Parenting*, 12(2-3), 243-253.
- Radin, N. (1973). *Observed paternal behaviours as antecedents of intellectual functioning in young boys. Developmental Psychology*, 8, 369-376.
- Radin, N. (1994). *Primary-caregiving fathers in intact families. İçinde, Adele E. G., Allen W. G. (der.) Redefining Families* (s. 11-54). New York: Plenum Press.
- Radke-Yarrow, M., Richters, J. ve Wilson, W. E. (1988). *Child development in a network of relationships. İçinde R. Hinde ve J. Stevenson-Hinde (der.), Relationships within Families* (s. 48-67). Oxford, England: Clarendon.
- Rohner, R. P., Khaleque, A. ve Cournoyer, D. E. (2005). *Parental acceptance rejection theory, methods, evidence, and implications. Ethos*, 33, 299-334.
- Sancar, S. (2009). *Erkeklik: İmkânsız İktidar -Ailede, Piyasada ve Sokakta Erkekler*. İstanbul: Metis Yayınları.

Seçer, Z., Çeliköz, N. ve Yasa, S. (2007). Bazı kişisel özelliklerine göre okulöncesi eğitim kurumlarına devam eden çocukların babalarının babalığa yönelik tutumları. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18, 425-438.

Seidler, V. J. (2003). *Fathering, masculinity and parental relationships*. İçinde, Ervø, S. ve Johansson, T. (der.) *Among Men: Moulding Masculinities*, Volume 1 (s. 212-226) Hants: Ashgate.

Sımsıkı, H. (2011). *Analysis of Father Involvement in Terms of Parenting Attitudes, Attachment Style and Dyadic Adjustment*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul, Türkiye.

Sunar, D. ve Fişek G. O. (2005). *Contemporary Turkish families*. İçinde, *Families in Global Perspective*, (der.) J. L. Roopnarine ve U. Gielen, (s. 169-183). Boston, MA: Pearson.

Tamis-LeMonda, C. S., Shannon, J.D., Cabrera, N. J. ve Lamb, M. E. (2004). *Fathers and Mothers at Play with Their 2- and 3-Year-Olds: Contributions to Language and Cognitive Development*. *Child Development*, 75, 1806-1820.

Taşkın, N. ve Erkan, S. (2009). *The Influence of Father Education Programs on the Levels of Father Involvement with Children: An Experimental Study*. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 37, 136-148.

Türkiye İstatistik Kurumu (2015). *İstatistiklerle Kadın*. Erişim: <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=21519>, 02 Nisan, 2017.

Türkiye İstatistik Kurumu (2016). *Yaşam Memnuniyeti Araştırması*. Erişim: <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=24641>, 12 Nisan, 2017.

Yağmurlu, B., ve Sanson, A. (2009). *The role of child temperament, parenting and culture in the development of prosocial behaviors*. *Australian Journal of Psychology*, 61(2), 77-88.

Yeung, W. J., Linver, M. ve Brooks-Gunn, J. B. (2002). *How money matters for young children's development: Parental investment and family processes*. *Child Development*, 73, 1861 – 1879.

EK'LER BÖLÜMÜ

EK 1 Alan Çalışmasında Kullanılan Ölçeklerin Özellikleri ve Güvenirlik Bilgileri

EK 2 İlgili Babalığı Etkileyen Risk ve Koruyucu Faktörler Regresyon Analizi Sonuçları

EK 3 Nitel Soru Formu

EK 4 Nicel Soru Formu

EK 1 - ALAN ÇALIŞMASINDA KULLANILAN ÖLÇEKLERİN ÖZELLİKLERİ VE GÜVENİRLİK BİLGİLERİ

Ölçek İsmi	Ölçek Referans Bilgisi	Örnek Maddeler	Toplam Madde Sayısı	Ölçeğin Ne Amaçla Uygulandığına Dair Kısa Bilgi	İç Güvenirlik Katsayısı Cronbach
1. Baba Katılım Ölçeği – İlgili Babalık (0-3 yaş)	Hawkins A. J., Bradford, K. P., Palkovitz, R., Christiansen, S. L., Day, R. D. ve Call, V. R. A. (2002). The inventory of father involvement: a pilot study of a new measure of father involvement. <i>The Journal of Men's Studies</i> ,10 (2), 183-196. Ünlü, Ş. (2010). <i>Being Fathered and Being a Father: Examination of the General Pattern of Turkish Fathers and Their Own Fathers Involvement Level for Children between the Ages of 0-8</i> . Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara, Türkiye.	“Çocuğumun sağlığıyla ilgilenirim”.	8	Babanın, çocuğuna karşı fiziksel yakınlık ve sıcaklık, ilgi ve bakımı ölçmek amacıyla kullanılmıştır.	0,87
2. Baba Katılım Ölçeği – Fiziksel Bakım (0-3 yaş)	Bu ölçek araştırma ekibi tarafından hazırlanmıştır.	“Çocuğuma banyo yaptırırım”.	8	Babanın, çocuğuna gösterdiği fiziksel bakım davranışlarını ölçmeyi hedeflemiştir.	0,93
3. Baba Katılım Ölçeği – İlgili Babalık (4-10 yaş)	Hawkins A. J., Bradford, K. P., Palkovitz, R., Christiansen, S. L., Day, R. D. ve Call, V. R. A. (2002). The inventory of father involvement: a pilot study of a new measure of father involvement. <i>The Journal of Men's Studies</i> ,10 (2), 183-196. Ünlü, Ş. (2010). <i>Being Fathered and Being a Father: Examination of the General Pattern of Turkish Fathers and Their Own Fathers Involvement Level for Children between the Ages of 0-8</i> . Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara, Türkiye.	“Çocuğumun temel ihtiyaçlarını karşılarım (yemek, barınma gibi)”. “Çocuğumu iyi olduğu ve doğru şeyler yaptığı için överim”.	14	Babaların, çocuklarının temel bakım, ilgi ve eğitimlerine destek düzeylerini ölçmeyi amaçlamıştır.	0,88

Ölçek İsmi	Ölçek Referans Bilgisi	Örnek Maddeler	Toplam Madde Sayısı	Ölçeğin Ne Amaçla Uygulandığına Dair Kısa Bilgi	İç Güvenirlik Katsayısı Cronbach
4. Çocuk Yetiştirme Anketi - Cezalandırma alt ölçeği	Paterson, G. ve Sanson, A. (1999). The association of behavioral adjustment to temperament, parenting and family characteristics among 5-year-old children. <i>Social Development</i> , 8(3), 293-309. Yağmurlu, B. ve Sanson, A. (2009). The role of child temperament, parenting and culture in the development of prosocial behaviors. <i>Australian Journal of Psychology</i> , 61(2), 77-88.	“Çocuğum itaatkâr davranmadığı zaman, ona tokat atarım”.	9	Babaların, çocuklarına ne tür disiplin ve kontrol yöntemleri uyguladıklarını ölçmek amacıyla kullanılmıştır.	0,94
5. Çocuk Yetiştirme Anketi - Sıcaklık alt ölçeği	Paterson, G. ve Sanson, A. (1999). The association of behavioral adjustment to temperament, parenting and family characteristics among 5-year-old children. <i>Social Development</i> , 8(3), 293-309. Yağmurlu, B. ve Sanson, A. (2009). The role of child temperament, parenting and culture in the development of prosocial behaviors. <i>Australian Journal of Psychology</i> , 61(2), 77-88.	“Çocuğumu kucaklamayı ve öpmeyi severim”.	9	Babaların, çocuklarına göstermiş oldukları sıcak ve yakın davranışları ölçmek amacıyla kullanılmıştır.	0,91
6. Alabama Ebeveynlik Ölçeği Kısa Form - Olumlu Ebeveynlik alt ölçeği	Frick, P., Christian, R. ve Wotton, J., (1999). Age trends in the association between parenting practices and conduct problems. <i>Behavior Modification</i> , 23, 106-128. Elgar, F. J., Waschbusch, D. A., Dadds, M. R., ve Sigvaldason, N. (2007). Development and validation of a short form of the Alabama Parenting Questionnaire. <i>Journal of Child and Family Studies</i> , 16(2), 243-259.	“Çocuğum iyi huylu davrandığında onu takdir ederim”.	9	Babaların, çocuklarına olumlu davranış kazandırma becerilerini ölçmek için kullanılmıştır.	0,81
7. Kadına Karşı Cinsiyetçi Tutum Ölçeği	Bu ölçek araştırma ekibi tarafından hazırlanmıştır.	“Çocuğun bakım ve beslenmesiyle ilgili temel sorumluluklar annenindir.”	8	Katılımcının, kadına karşı cinsiyetçi tutumuna dair değerlendirmesinin ne olduğunu tespit etmek amacıyla uygulanmıştır.	0,71

Ölçek İsmi	Ölçek Referans Bilgisi	Örnek Maddeler	Toplam Madde Sayısı	Ölçeğin Ne Amaçla Uygulandığına Dair Kısa Bilgi	İç Güvenirlik Katsayısı Cronbach
8. Erkeklik Algısı Ölçeği	Bu ölçek araştırma ekibi tarafından hazırlanmıştır.	“Ağlasam bile kimseye belli etmem.”	6	Katılımcının, ataerkil erkeklik tutumunu ölçmek amacıyla kullanılmıştır.	0,80
9. Toplumsal Cinsiyete Dayalı İş Bölümü Ölçeği	Bu ölçek araştırma ekibi tarafından hazırlanmıştır.	“Evi toparlama”	9	Babaların, ev işlerinde ne kadar rol aldıklarını ölçmeyi hedeflemiştir.	0,92
10. Çocuğa Karşı Cinsiyetçi Tutum Ölçeği	Bu ölçek araştırma ekibi tarafından hazırlanmıştır.	“Kız ve erkek çocuklar birlikte oynayabilir”.	8	Babaların, çocuklarına karşı göstermiş olduğu cinsiyetçi tutumları ölçmeyi hedeflemiştir.	0,82
11. Babalıktan Duyulan Tatmin Ölçeği	Fox, G. L. ve Bruce, C. (2001). Conditional fatherhood: Identity theory and parental investment theory as alternative sources of explanation of fathering. <i>Journal of Marriage and Family</i> , 63(2), 394-403.	“Kendimi çocuğuma çok yakın hissediyorum”.	15	Babaların, çocuk sahibi olmaktan ve babalıklarından duydukları memnuniyet ve tatmini ölçmek için kullanılmıştır.	0,7
12. Evlilikten Duyulan Tatmin	Schumm, W. A., Nichols, C. W., Schectman, K. L., ve Grigsby, C. C. (1983). Characteristics of responses to the Kansas Marital Satisfaction Scale by a sample of 84 married mothers. <i>Psychological Reports</i> , 53, 567–572.	“Evliliğinizden ne kadar memnunsunuz?”	2	Babanın, eşiyle olan evliliğinden ve ilişkisinden ne derece memnun ve tatmin olduğunu ölçmek için kullanılmıştır.	0,9
13. Yaşam Tatmini	Diener, E.D., Emmons, R.A., Larsen, R.J.ve Griffin, S. (1985). The Satisfaction With Life Scale. <i>Journal of Personality Assessment</i> , 49 (1) 71-75. Akın, A. ve Yalnız, A. (2015). Yaşam Memnuniyeti Ölçeği Türkçe Formu: Geçerlilik ve Güvenilirlik Çalışması. <i>Elekttronik Sosyal Bilimler Dergisi</i> ; 14(54):95-102.	“Hayatımdan memnunum”.	5	Babanın genel olarak yaşamdan memnuniyet ve tatmin düzeyini ölçmek için kullanılmıştır.	0,85

Ölçek İsmi	Ölçek Referans Bilgisi	Örnek Maddeler	Toplam Madde Sayısı	Ölçeğin Ne Amaçla Uygulandığına Dair Kısa Bilgi	İç Güvenirlik Katsayısı Cronbach
14. Algılanan Sosyal Destek Ölçeği	Zimet, G.D., Dahlem, N.W., Zimet, S.G. ve Farley, G.K. (1988). The Multidimensional Scale of Perceived Social Support. <i>Journal of Personel Assessment</i> , 52, 30-41. Eker D. ve Arkar, H. (1995). Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği'nin Faktör Yapısı, Geçerlik ve Güvenirliği. <i>Türk Psikoloji Dergisi</i> , 10, (34), 45-55.	a. Eş desteği: "Eşim ihtiyacım olduğunda yanımdadır". b. Aile desteği: "İhtiyacım olan duygusal yardımı ve desteği ailemden alırım". c. Arkadaş desteği: "Sevinç ve kederlerimi paylaşabileceğim arkadaşlarım var".	a. 4 b. 4 c. 4	Babanın eşinden, eşi ve çocukları dışındaki ailesinden ve arkadaşlarından aldığı sosyal destek algısını ölçmeyi amaçlamaktadır.	a. 0,88 b. 0,86 c. 0,85
15. Çocuğa Atfedilen Değer	Kağıtçıbaşı, Ç. (1980). <i>Çocuğun Değeri: Türkiye'de Değerler ve Doğurganlık</i> . İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları.	a. Psikolojik değer: "Çocuk çok sevdiğim için". b. Sosyal değer: "Soyumu veya ailenin adını devam ettirmek için". c. Ekonomik değer: "Ev/aile işlerine yardım edecek birinin daha olması için".	a. 4 b. 4 c. 3	Babanın, çocuk sahibi olma nedeni olarak çocuğa hangi değerlerin atfedildiğini ölçmeyi amaçlamıştır.	a. 0,62 b. 0,79 c. 0,84

EK 2 - İLGİLİ BABALIĞI ETKİLEYEN RİSK VE KORUYUCU FAKTÖRLER

Regresyon Analizi Sonuçları

Tablo 5. Nicel çalışmada kullanılan ebeveynlik ölçekleri

Çocuk yaş grubu	Değişken	Ölçek
0-3	Fiziksel bakım	Çocuğa gösterilen fiziksel bakımı ölçen 8 madde.
0-3	İlgili babalık	Çocuğa gösterilen sıcaklığı, ilgiyi ve bakımı ölçen 8 madde.
4-10	Sıcaklık	Çocuk Yetiştirme Anketi Sıcaklık alt ölçeği (Paterson & Sanson. 1999). 9 madde.
4-10	Cezalandırma	Çocuk Yetiştirme Anketi Cezalandırma alt ölçeği (Paterson & Sanson. 1999). 9 madde.
4-10	Olumlu davranış kazandırma	Alabama Ebeveynlik Ölçeği_Kısa_Form Olumlu Ebeveynlik alt ölçeğinin 3 maddesi ve eklenen 6 olumlu davranış kazandırma maddesi.
4-10	İlgili babalık	Baba Katılım Ölçeği (Hawkins ve ark.. 2002) 14 maddesi.

Tablo 6-11’de belirtilen standardize regresyon katsayılarının pozitif olması belirtilen risk/koruyucu değişken ile tahmin edilmeye çalışılan ebeveynlik davranışı arasında doğru orantılı bir ilişkiyi göstermektedir.

Standardize regresyon katsayılarının negatif olması ise belirtilen risk/koruyucu değişken ile tahmin edilmeye çalışılan ebeveynlik davranışı arasında ters orantılı bir ilişkiyi göstermektedir.

Tablo 6. 0-3 yaş grubu babaları için çocuğa gösterilen fiziksel bakımı belirleyen değişkenler

		Sosyo-Ekonomik Düzey			
Değişkenler	Herkes <i>B</i>	AB <i>B</i>	C1 <i>B</i>	C2 <i>B</i>	DE <i>B</i>
<i>Kişisel Faktörler</i>					
Babanın yaşı	.20	.23	.32	.12	.02
Babanın eğitimi: Lise mezunu ^γ	.06				
Babanın eğitimi: Ön lisans ve üstü ^γ	.08				
Babanın ilk evlendiği yaş	-.16	-.30	-.30	-.01	.01
Dindarlık	.08	.15	.06	.07	.10
Muhafazakarlık	-.15	-.36	-.03	-.16	-.24
Yaşam tatmini	.08	-.08	.13	.09	-.04
Babalıktan duyulan tatmin	-.06	.11	-.09	-.09	-.10
Çocuğun psikolojik değeri	.06	.10	.09	-.03	.12
Çocuğun sosyal değeri	.00	-.29	-.15	.04	-.05
Çocuğun ekonomik değeri	-.01	.24	.00	.05	.04
Çocuğa karşı cinsiyetçi tutum	-.10	.03	-.34	.16	-.19
Erkeklik	.02	.09	.09	.05	.05
Aile reisi olma algısı	-.18	.08	-.12	-.17	-.17
Toplumsal cinsiyete dayalı ev içi iş bölümü	.29	.31	.18	.35	.39
Kadına karşı cinsiyetçi tutum	-.21	-.22	-.30	-.15	-.13
<i>Aile Bağlamındaki Faktörler</i>					
Hane toplam geliri	-.00	.04	-.07	-.14	.09
Hanede yaşayan kişi sayısı	-.08	.21	-.06	-.05	-.13
Eş çalışıyor	-.02				
Eşin eğitimi: Lise mezunu ^γ	-.05				
Eşin eğitimi: Ön lisans ve üstü ^γ	-.02				
Evlilikten duyulan tatmin	-.05	.10	-.03	-.04	-.10
Algılanan eş desteği	-.05	-.18	-.20	.02	.01
Algılanan aile desteği	-.06	-.04	.01	-.03	-.07
Toplam çocuk sayısı	-.15	-.10	-.15	-.16	.02
Anket yapılan çocuğun cinsiyetinin erkek olması	.20	.41	-.07	.43	.11
Çocuğun cinsiyeti X Çocuğa karşı cinsiyetçi tutum	-.21	-.51	.16	-.48	-.18
<i>Sosyal Çevre</i>					
Algılanan arkadaş desteği	.18	.11	.26	.22	-.07
Sosyal ortamlarda geçirilen zaman (saat/gün)	-.12	-.17	-.12	-.13	-.10
<i>Çalışma hayatı</i>					
İşte geçirilen zaman (saat/gün)	.09	.04	.11	.10	-.02
Babalık izni kullandı	.08	.02	.06	.14	.03
Belirlilik katsayısı R²	.41	.45	.47	.43	.55
Notlar: <i>B</i> =Standardize regresyon katsayısı. <i>Kalın sayılar p<.001 seviyesinde anlamlı.</i> γ=referans grubu: lise altı. AB en yüksek, DE en düşük sosyoekonomik düzeydir.					

Tablo 7. 0-3 yaş grubu babaları için ilgili babalığı belirleyen değişkenler

		Sosyo-Ekonomik Düzey			
Değişkenler	Herkes B	AB B	C1 B	C2 B	DE B
<i>Kişisel Faktörler</i>					
Babanın yaşı	.06	.18	.14	.13	-.11
Babanın eğitimi: Lise mezunu ^Y	.02				
Babanın eğitimi: Ön lisans ve üstü ^Y	.04				
Babanın ilk evlendiği yaş	-.09	-.17	-.16	-.09	-.03
Dindarlık	.04	.21	.03	.03	.11
Muhafazakarlık	-.01	-.10	-.08	.14	-.14
Yaşam tatmini	.08	-.19	.11	.13	.05
Babalıktan duyulan tatmin	.13	.30	.08	.07	.37
Çocuğun psikolojik değeri	.16	.02	.18	.27	-.04
Çocuğun sosyal değeri	-.06	-.04	-.13	-.01	-.04
Çocuğun ekonomik değeri	.05	.26	.05	-.06	.18
Çocuğa karşı cinsiyetçi tutum	-.19	-.11	-.09	-.28	-.30
Erkeklik	-.13	-.08	-.09	-.09	-.16
Aile reisi olma algısı	-.07	-.08	-.01	-.08	-.11
Toplumsal cinsiyete dayalı ev içi iş bölümü	.19	.34	.10	.22	.29
Kadına karşı cinsiyetçi tutum	.00	.02	-.08	-.02	.13
<i>Aile Bağlamındaki Faktörler</i>					
Hane toplam geliri	.06	.20	-.08	.10	-.03
Hanede yaşayan kişi sayısı	-.03	.12	.02	-.04	.37
Eş çalışıyor	.00				
Eşin eğitimi: Lise mezunu ^Y	-.03				
Eşin eğitimi: Ön lisans ve üstü ^Y	-.03				
Evlilikten duyulan tatmin	.04	.02	.04	.08	.18
Algılanan eş desteği	.06	-.07	.01	.09	.09
Algılanan aile desteği	.10	.13	.26	.04	-.14
Toplam çocuk sayısı	-.02	-.24	-.01	-.01	-.27
Anket yapılan çocuğun cinsiyetinin erkek olması	-.04	.11	.04	-.14	-.13
Çocuğun cinsiyeti X Çocuğa karşı cinsiyetçi tutum	.04	-.43	-.03	.20	.23
<i>Sosyal Çevre</i>					
Algılanan arkadaş desteği	.09	.02	-.02	.24	.16
Sosyal ortamlarda geçirilen zaman (saat/gün)	-.17	-.24	-.14	-.16	-.26
<i>Çalışma hayatı</i>					
İşte geçirilen zaman (saat/gün)	.06	-.02	.07	-.05	.10
Babalık izni kullandı	.09	.01	.14	.12	-.03
Belirlilik katsayısı R²	.43	.58	.38	.55	.68
Notlar: B=Standardize regresyon katsayısı. Kalın sayılar p<.001 seviyesinde anlamlı. Y=referans grubu: lise altı.					

Notlar: B=Standardize regresyon katsayısı. Kalın sayılar $p \leq .001$ seviyesinde anlamlı. Y=referans grubu: lise altı.

Tablo 8. 4-10 yaş grubu babaları için ilgili babalık davranışını belirleyen değişkenler

		Sosyo-Ekonomik Düzey			
Değişkenler	Herkes B	AB B	C1 B	C2 B	DE B
Kişisel Faktörler					
Babanın yaşı	.07	.09	.10	.02	.11
Babanın eğitimi: Lise mezunu ^γ	.03				
Babanın eğitimi: Ön lisans ve üstü ^γ	.04				
Babanın ilk evlendiği yaş	-.03	-.09	-.06	-.01	.01
Dindarlık	-.06	-.13	-.11	-.03	.01
Muhafazakarlık	-.01	.12	.03	-.03	-.10
Yaşam tatmini	.11	.07	.10	.15	.01
Babalıktan duyulan tatmin	.17	.21	.16	.16	.19
Çocuğun psikolojik değeri	.22	.17	.24	.21	.24
Çocuğun sosyal değeri	-.11	-.05	-.26	-.07	-.04
Çocuğun ekonomik değeri	.04	.05	.09	.03	-.04
Çocuğa karşı cinsiyetçi tutum	-.21	-.27	-.05	-.37	-.08
Erkeklik	-.02	.01	-.03	.03	-.01
Aile reisi olma algısı	.01	-.02	.05	.01	-.01
Toplumsal cinsiyete dayalı ev içi iş bölümü	.02	.05	-.02	-.06	.22
Kadına karşı cinsiyetçi tutum	-.05	-.15	-.04	-.01	.11
Aile Bağlamındaki Faktörler					
Hane toplam geliri	-.03	-.01	-.03	-.07	-.13
Hanede yaşayan kişi sayısı	-.14	-.15	-.20	-.12	-.17
Eş çalışıyor	-.01				
Eşin eğitimi: Lise mezunu ^γ	-.08				
Eşin eğitimi: Ön lisans ve üstü ^γ	-.02				
Evlilikten duyulan tatmin	.01	.08	-.01	-.02	-.01
Algılanan eş desteği	.12	.15	.07	.12	.19
Algılanan aile desteği	.15	.19	.13	.20	.02
Toplam çocuk sayısı	.09	.14	.18	.07	.20
Anket yapılan çocuğun cinsiyetinin erkek olması	-.06	.01	.15	-.23	-.14
Çocuğun cinsiyeti X Çocuğa karşı cinsiyetçi tutum	.11	.04	-.13	.33	.08
Sosyal Çevre					
Algılanan arkadaş desteği	.06	-.04	.02	.11	.08
Sosyal ortamlarda geçirilen zaman (saat/gün)	-.09	-.05	-.08	-.09	-.18
Çalışma hayatı					
İşte geçirilen zaman (saat/gün)	-.08	.00	-.12	-.04	-.21
Babalık izni kullandı	.02	-.00	.03	.06	-.04
Belirlilik katsayısı R ²	.42	.48	.37	.47	.50
Notlar: B=Standardize regresyon katsayısı. Kalın sayılar p<.001 seviyesinde anlamlı. γ=referans grubu: lise altı.					

Tablo 9. 4-10 yaş grubu babaları için çocuğa gösterilen sıcaklığı belirleyen değişkenler

		Sosyo-Ekonomik Düzey			
Değişkenler	Herkes <i>B</i>	AB <i>B</i>	C1 <i>B</i>	C2 <i>B</i>	DE <i>B</i>
<i>Kişisel Faktörler</i>					
Babanın yaşı	-.01	.03	.03	.03	-.03
Babanın eğitimi: Lise mezunu ^Y	-.02				
Babanın eğitimi: Ön lisans ve üstü ^Y	-.00				
Babanın ilk evlendiği yaş	-.04	-.07	-.09	-.04	.01
Dindarlık	.04	.15	-.11	-.07	.01
Muhafazakarlık	.08	-.04	.16	.09	.09
Yaşam tatmini	.13	.10	.07	.20	.11
Babalıktan duyulan tatmin	.15	.19	.22	.11	.21
Çocuğun psikolojik değeri	.20	.02	.27	.22	.17
Çocuğun sosyal değeri	-.15	.00	-.36	-.14	-.07
Çocuğun ekonomik değeri	-.07	.04	-.00	-.06	-.16
Çocuğa karşı cinsiyetçi tutum	-.13	-.40	-.11	-.19	.08
Erkeklik	-.04	-.11	-.02	.01	-.02
Aile reisi olma algısı	.01	.04	.01	.03	-.03
Toplumsal cinsiyete dayalı ev içi iş bölümü	.07	.07	.05	.03	.13
Kadına karşı cinsiyetçi tutum	-.06	.00	-.05	-.04	-.07
<i>Aile Bağlamındaki Faktörler</i>					
Hane toplam geliri	-.02	-.03	-.01	-.05	-.06
Hanede yaşayan kişi sayısı	-.08	.22	.01	-.11	-.12
Eş çalışıyor	-.01				
Eşin eğitimi: Lise mezunu ^Y	-.11				
Eşin eğitimi: Ön lisans ve üstü ^Y	-.03				
Evlilikten duyulan tatmin	.04	-.09	.00	.01	.14
Algılanan eş desteği	.07	.17	-.00	.09	.06
Algılanan aile desteği	.20	.28	.16	.20	.16
Toplam çocuk sayısı	.08	-.25	-.02	.12	.17
Anket yapılan çocuğun cinsiyetinin erkek olması	.02	-.20	.08	-.03	.15
Çocuğun cinsiyeti X Çocuğa karşı cinsiyetçi tutum	-.04	.25	-.08	.01	-.26
<i>Sosyal Çevre</i>					
Algılanan arkadaş desteği	.03	-.02	.07	.06	-.05
Sosyal ortamlarda geçirilen zaman (saat/gün)	-.13	-.09	-.09	-.17	-.10
<i>Çalışma hayatı</i>					
İşte geçirilen zaman (saat/gün)	.02	.03	.03	-.02	.06
Babalık izni kullandı	.05	-.06	.06	.08	.03
Belirlilik katsayısı R²	.42	.47	.36	.47	.50
Notlar: <i>B</i> =Standardize regresyon katsayısı. <i>Kalın sayılar p<.001</i> seviyesinde anlamlı. ^Y =referans grubu: lise altı.					

Tablo 10. 4-10 yaş grubu babaları için cezalandırma davranışını belirleyen değişkenler

		Sosyo-Ekonomik Düzey			
Değişkenler	Herkes B	AB B	C1 B	C2 B	DE B
<i>Kişisel Faktörler</i>					
Babanın yaşı	.02	.09	.07	.03	.03
Babanın eğitimi: Lise mezunu ^γ	-.02				
Babanın eğitimi: Ön lisans ve üstü ^γ	-.01				
Babanın ilk evlendiği yaş	-.04	-.07	-.01	-.11	.01
Dindarlık	-.03	.14	-.06	-.07	-.01
Muhafazakarlık	-.02	-.16	-.04	.02	.00
Yaşam tatmini	.04	.01	.09	.08	-.17
Babalıktan duyulan tatmin	-.18	-.07	-.21	-.20	-.22
Çocuğun psikolojik değeri	-.02	-.10	.03	-.04	-.06
Çocuğun sosyal değeri	-.09	-.02	-.14	.01	-.11
Çocuğun ekonomik değeri	.04	.02	.03	-.03	.01
Çocuğa karşı cinsiyetçi tutum	.01	.33	.03	-.04	-.11
Erkeklik	.29	.11	.24	.37	.18
Aile reisi olma algısı	-.28	.03	-.31	-.33	.03
Toplumsal cinsiyete dayalı ev içi iş bölümü	.03	.10	.05	-.08	.03
Kadına karşı cinsiyetçi tutum	-.00	.18	-.01	-.01	.14
<i>Aile Bağlamındaki Faktörler</i>					
Hane toplam geliri	-.12	-.13	-.04	-.10	-.09
Hanede yaşayan kişi sayısı	-.10	-.01	.01	-.16	.06
Eş çalışıyor	.04				
Eşin eğitimi: Lise mezunu ^γ	-.14				
Eşin eğitimi: Ön lisans ve üstü ^γ	-.05				
Evlilikten duyulan tatmin	.00	.06	-.02	.03	.11
Algılanan eş desteği	-.06	-.25	-.06	-.03	-.02
Algılanan aile desteği	.03	.08	.05	.07	-.04
Toplam çocuk sayısı	-.02	-.03	-.14	-.02	-.07
Anket yapılan çocuğun cinsiyetinin erkek olması	-.08	.16	-.01	-.07	-.26
Çocuğun cinsiyeti X Çocuğa karşı cinsiyetçi tutum	.06	-.23	.02	.04	.36
<i>Sosyal Çevre</i>					
Algılanan arkadaş desteği	.09	-.15	.12	.08	.03
Sosyal ortamlarda geçirilen zaman (saat/gün)	-.04	.08	-.18	-.05	.20
<i>Çalışma hayatı</i>					
İşte geçirilen zaman (saat/gün)	-.01	-.11	-.03	.06	-.10
Babalık izni kullandı	.02	-.04	-.04	.08	-.02
Belirlilik katsayısı R²	.34	.22	.41	.42	.29
Notlar: B=Standardize regresyon katsayısı. <i>Kalın sayılar p<.001 seviyesinde anlamlı.</i> γ=referans grubu: lise altı.					

Tablo 11. 4-10 yaş grubu babaları için olumlu davranış kazandırma davranışını belirleyen değişkenler

		Sosyo-Ekonomik Düzey			
Değişkenler	Herkes B	AB B	C1 B	C2 B	DE B
<i>Kişisel Faktörler</i>					
Babanın yaşı	.01	-.04	.00	.05	-.08
Babanın eğitimi: Lise mezunu [✓]	-.02				
Babanın eğitimi: Ön lisans ve üstü [✓]	.01				
Babanın ilk evlendiği yaş	-.02	-.00	-.08	-.01	.08
Dindarlık	-.02	-.03	-.13	-.03	.09
Muhafazakarlık	.04	.12	.11	.02	-.01
Yaşam tatmini	.16	.05	.07	.16	.26
Babalıktan duyulan tatmin	.17	.20	.20	.21	.05
Çocuğun psikolojik değeri	.25	.14	.30	.22	.33
Çocuğun sosyal değeri	-.22	-.26	-.43	-.18	-.11
Çocuğun ekonomik değeri	-.07	.12	-.02	-.10	-.16
Çocuğa karşı cinsiyetçi tutum	-.15	-.27	-.21	-.17	-.12
Erkeklik	.02	-.07	-.04	.08	.02
Aile reisi olma algısı	.02	-.05	.09	.00	-.05
Toplumsal cinsiyete dayalı ev içi iş bölümü	.01	.04	-.02	-.07	.17
Kadına karşı cinsiyetçi tutum	-.02	-.07	-.02	-.02	.10
<i>Aile Bağlamındaki Faktörler</i>					
Hane toplam geliri	.03	-.01	-.03	-.02	.07
Hanede yaşayan kişi sayısı	-.16	-.02	-.14	-.20	-.21
Eş çalışıyor	-.02				
Eşin eğitimi: Lise mezunu [✓]	-.06				
Eşin eğitimi: Ön lisans ve üstü [✓]	-.03				
Evlilikten duyulan tatmin	.02	.04	-.01	-.01	-.02
Algılanan eş desteği	.06	.06	.04	.06	-.01
Algılanan aile desteği	.18	.30	.14	.21	.08
Toplam çocuk sayısı	.14	.10	.16	.23	.27
Anket yapılan çocuğun cinsiyetinin erkek olması	-.08	-.06	-.10	-.13	-.07
Çocuğun cinsiyeti X Çocuğa karşı cinsiyetçi tutum	.05	.10	.13	.08	-.03
<i>Sosyal Çevre</i>					
Algılanan arkadaş desteği	.02	.06	.06	-.00	.10
Sosyal ortamlarda geçirilen zaman (saat/gün)	-.10	.22	-.11	-.08	-.15
<i>Çalışma hayatı</i>					
İşte geçirilen zaman (saat/gün)	.02	-.04	-.02	.05	.00
Babalık izni kullandı	-.03	.03	-.04	.03	-.05
Belirlilik katsayısı R²	.38	.48	.37	.39	.51
Notlar: B=Standardize regresyon katsayısı. <i>Kalın sayılar p<.001 seviyesinde</i> anlamlı. [✓] =referans grubu: lise altı.					

EK 3 - NİTEL SORU FORMU

Türkiye’de Babalık AraştırmasıDerinlemesine Görüşme Kılavuzu

A. TANIŞMA (10 dakika)

Kendini tanı, araştırmaya ilişkin kısa bilgi ver. Bilimsel bir çalışma olduğunu söyle.

- **Sizi kısaca tanıyabilir miyim?**

Kaç yaşında?Eğitimi ne? Ne iş yapıyor?

Kaç çocuğu var?Çocukları kaç yaşında?Cinsiyetleri?

(Görüşmeci bu soruların yanıtlarını zaten tarama formundan biliyor olacak.Burada amaç sohbet ortamını hazırlamak.Görüşmeci bazı soruların yanıtını, teyit almak için, kendi önceden söyleyebilir: “Bir erkek, bir kız iki çocuğunuz var” gibi.)

- **Peki, nasıl bir çocuktunuz? Çocukluğunuz nasıl ve nerede geçti? Aklınızda çocukluğunuza ilişkin unutamadığınız bir anınız var mı?**
- **Gençliğiniz nasıl geçti? (Kız arkadaşınız oldu mu? Evetse ailenin haberi var mıydı? Arkadaş grubunuz nasıldı? Ne yapardınız? Anne/babanızın arkadaş ilişkilerinizi onaylar mıydı? Karışır mıydı?)**
- **Yeni yetişirken örnek aldığınız kişiler var mıydı, kim(ler)?**
- **Anne babanızla ilgili unutamadığınız bir anınız var mı?**
- **Anne babanızla kalırken ev işi yapar mıydınız?**
- **Evlenmeden önce ailenizden ayrı yaşadığınız bir dönem oldu mu? Nasıldı? Zorlandınız mı? Hangi konularda? İyi yanları var mıydı? (İrdele: ev işleri, ev kullanımı, evlilik kararının alınmasında etkisi var mı, aşağıda buradan aldığın bilgiyi kullan)**

B. KATILIMCININ HAYATINDA BİR GÜN (15 dakika)

- **Şimdi bana sıradan bir günü nasıl geçirdiğinizi anlatır mısınız?**
- **Peki, hafta sonlarında farklı bir şeyler yapar mısınız? Hafta sonlarını nasıl geçirirsiniz? Hafta sonlarını daha çok kimlerle geçirirsiniz?**
 - Hafta sonu ne yapacağınızı önceden planlar mısınız? Bu planı kim yapar? Bu plan öncelikle ne/kim gözeterek yapılır?
- **İşle ilişki**
 - İşinizden memnun musunuz? Ailenize yeterli zaman kalıyor mu?
 - İş hayatınız zaman zaman da olsa herhangi bir şekilde aile içinde bir gerilim kaynağı oluyor mu? Tartışmaya yol açıyor mu?
 - Çalışma ortamınız nasıl? Kadın ve erkekler birlikte mi çalışıyor? Oran olarak birbirine yakın mı? Kadın ve erkekler genellikle hangi işleriyapıyor? Yöneticiniz varsa kadın mı erkek mi? (Bu soruda çalışma hayatında kadın ve katılımcının buna bakışı sorgulanacak)
- **Sosyal çevreyle ilişki**
 - Arkadaş çevreniz nasıl?

- Bekâr arkadaşlarınız var mı? Evlendikten sonra bir şekilde görüşmeyi bıraktığınız arkadaşınız oldu mu? Neden? Eski arkadaşlıklarınızı özlediğiniz oluyor mu?
- **Dinle ilişki**
 - Dinle ilişkiniz nasıl yani mesela namaz kılar mısınız, oruç tutar mısınız?
 - Anne-babanızın dindarlığı ile sizinki arasında fark var mı? Siz çocuklarınızı bu konuda nasıl yetiştiriyorsunuz/yetiştireceksiniz? Eşinizin konuya bakışı nedir?

C. İLİŞKİLERİN İRDELENMESİ (55 dakika),

a. Anne-babayla ilişki (15 dakika)

İrdele: Bugünkü kimliğinizin oluşmasında en çok neler / kimler etkili oldu?

- **Babayla ilişki**
 - Şimdi biraz babanızı düşünmenizi istiyorum. Babanızı bana üç kelimeyle tarif edecek olsanız hangilerini seçerdiniz? Neden?
 - Babanız sizinle ilgileniyor muydu? Nasıl ilgileniyordu?
 - Birlikte neler yapardınız? Konuşur muydunuz? Babanızla ne zaman (gerçekten) konuşmaya başladınız?
 - Babanızın size çok kızdığı bir anı hatırlıyor musunuz? Nasıl davranmıştı, tutum almıştı? Sizce kızmakta haklı mıydı? Bu, sizi nasıl etkilemişti? Şimdi siz olsanız nasıl bir tutum alırdınız?
 - Pekiyi, babanızın genel olarak, gerek siz yaptığınızda ya da çevrede başkalarında gördüğünde, hoşlanmadığı hareketler, davranış biçimleri var mıydı?
 - Diyelim babanızın da hoşuna gideceğini düşündüğünüz bir şey yaptınız, başardınız, bunu babanıza söylediğinizde veya babanız bunu öğrendiğinde nasıl davranırdı?(Bu bir “aferin oğlum” demek de olabilir, ödül vermek de, sarılmak da.) Bu, sizi nasıl etkilerdi?
- **Babanızla olan ilişkiniz zaman içinde değişti mi? Ne yönde değişti?**
 - Eğitim hayatını tamamlayınca
 - Askere gidip döndükten sonra
 - İş sahibi olduktan sonra
 - Evlendikten sonra
 - Çocuk sahibi olduktan sonra
- **Babanızın size olan tutum ve davranışları sizde ne gibi izler bıraktı? Olumlu veya olumsuz yönde hayatınıza yansımaları oldu mu?**
- **Babanızı hiç ağlarken gördünüz mü? Ne olmuştu? Sizde nasıl bir etki bıraktı?**
- **Kendinizi ilk ne zaman bir “erkek” olarak hissettiniz?**
- **Genel olarak annenizle ilişkileriniz nasıldı?**
 - Şimdi biraz annenizi düşünmenizi istiyorum. Annenizi bana üç kelimeyle tarif edecek olsanız hangilerini seçerdiniz?Neden?

- Anneniz sizinle ilgileniyor muydu? Nasıl ilgileniyordu?
- Annenizin size çok kızdığı bir anı hatırlıyor musunuz? Nasıl davranmıştı, tutum almıştı? Sizce haklı mıydı? Şimdi siz olsanız nasıl bir tutum alırdınız?
- Pekiyi, annenizin genel olarak, gerek siz yaptığınızda ya da çevrede başkalarında gördüğünde, hoşlanmadığı hareketler, davranış biçimleri var mıydı?
- Diyelim annenizin de hoşuna gideceğini düşündüğünüz bir şey yaptınız, başardınız, bunu annenize söylediğinizde veya anneniz bunu öğrendiğinde nasıl davranırdı?(Bu bir “aferin oğlum” demek de olabilir, ödül vermek de, sarılmak da.)
- **Annenizle olan ilişkiniz zaman içinde değişti mi? Ne yönde değişti?**
 - Eğitim hayatını tamamlayınca
 - Askere gidip döndükten sonra
 - İş sahibi olduktan sonra
 - Evlendikten sonra
 - Çocuk sahibi olduktan sonra
- **Annenizin size olan tutumları sizde ne gibi izler bıraktı? Olumlu veya olumsuz yönde hayatınıza yansımaları oldu mu?**

b. Eşle ilişki –Toplumsal roller-Eşitlik (10 dakika)

- **Eşle ilişki**
 - Eş kaç yaşında? Eğitim durumu nedir?
 - Çalışma durumu, çalışma geçmişi? Çalışıyorsa mesleği ne?
 - (Çalışıyorsa) İş bulma süreci (kendi kararı, kocanın onayı vs.)
 - Çocuk(lar) olduktan sonra iş bırakma durumu?
 - Evde iş bölümü. Hangi işler kimin asli işidir? Benim işim değil dediğiniz işler var mı? Neden? (İRdele: Görev dağılımı)
 - Hangi kararları kim alır? Neden? (Çocukların eğitimi/ Siyasal tercihler/ Paranın kullanımıyla ilgili tercihler {örn. beyaz eşya veya elektronik eşya}/ Ailenin taşınması/ Sosyal medya kullanımı/ İş değişikliği.)
 - Çocuğunuzun/çocuklarınızın adlarını kim koydu?
- **Eşinizin keşke değiştirse dediğiniz bir yönü, bir huyu var mı? Pekiyi, eşinizin sizden bu yönde bir beklentisi var mı, olabilir mi?**
- **Eşiniz bir baba olarak sizden ne bekliyor? Çocukla ilgilenmenizi (ya da ilgilenmemenizi) eşiniz nasıl karşılıyor?**
 - Eşin beklentileriyle, baba olmanın getirdiği sorumlulukların çatıştığı oluyor mu? Hangi durumlarda?
- **Sizce kadınların toplumdaki rolü nedir? Erkeklerin nedir? Bu roller hangi açılardan farklıdır? Farklıysa, neden farklıdır? Nasıl olmalıdır?**
- **Sizce kadınlarla erkekler eşit midir? (katılımcının görüşüyle toplumun görüşü arasındaki farka dikkat etmek gerekli)**

- Evetse, hangi açılardan? Eşit olmadıkları yönler var mı?
- Hayırsa, neden? Eşit oldukları yönler var mı?

c. Çocuklarla ilişki-Babalık (30 dakika)

- Birkaç kelimeyle sizin için baba olmanın ne demek olduğunu tarif edebilir misiniz?
- Baba olacağınızı ilk öğrendiğinizde ne hissettiniz?
 - Şaşkınlık yaşadınız mı, tedirgin oldunuz mu, endişelendiniz mi ya da rahatladınız mı?
- Baba olacağınızı öğrendiğinizde kendinizi hazır hissettiniz mi?
 - (Hayırsa) Ne zaman hazır hissettiniz? Hazır hissetmek için herhangi bir şey yaptınız mı?
- Baba olduğunuzu ilk olarak ne zaman tam anlamıyla fark ettiniz?
- Baba olduktan sonra çevreden aldığınız tepkiler neydi? Aileden ya da çevrenizden ne gibi nasihatler verildi? Toplumun/ çevrenin size daha farklı yaklaştığı hissettiniz mi?
- Kız ya da erkek çocuk tercihiniz var mıydı? Neden?
- Sizce baba olmak öğrenilmesi gereken bir şey midir? Çocuğunuz doğduğunda kendinizi “acemi baba” olarak tanımlar mıydınız?
 - Evetse: Siz baba olmayı kim(ler)den, nasıl öğrendiniz?
- Eşinizin hamile olduğunu öğrendikten sonra hangi süreçlerde yanında oldunuz?
 - Doktora birlikte gittiniz mi?
 - Doğuma girdiniz mi?
- Pekiyi, sizce anne olmak öğrenilmesi gereken bir şey midir? Anneliğin babalıktan farkı nedir?
- “Çocuğunuzla ilişki kuruyor musunuz?” diye sorduğumda, bu soru size ne ifade ediyor?
 - Pekiyi, siz çocuğunuzla ilişki kuruyor musunuz, nasıl?
 - Çocukla konuşuyor mu, konuşmak gerekir mi, neden? Çocuk anlar mı?
 - Çocuğu için “ulaşılabilir” mi? Yoksa bir nedenle (iş vb) evyaşamından uzak mı?
 - Çocuğunuzun nasıl bir huyu var?
- Pekiyi, çocuğunuzla neleri yapmaktan hoşlanıyorsunuz, neleri yapmaktan hoşlanmıyorsunuz?
- Genel olarak düşündüğünüzde biriyle zaman geçirmek nedir? İlgilenmek nedir? Birine özel vakit ayırmak nedir?
- Pekiyi, çocuğunuzla birlikte olduğunuz zamanı düşünürseniz bunu zaman geçirmek olarak mı tanımlarsınız, ilgilenmek olarak mı, yoksa ona özel vakit ayırmak mı? (Kullanıcı nasıl tanımlarsa aşağıdaki sorular ona göre sorulacak)
- Şimdi yeniden sıradan bir gününüze dönelim. Böyle bir günde çocuklarınızla ne kadar zaman geçirirsiniz? Bu zamanı nasıl geçirirsiniz? (Ev içi- ev dışı, hafta içi- hafta sonu.)

Tek tek irdele: Oyun oynama (evcilik, resim, kağıt kesmek, lego, güreşmek) / Masal anlatma / Kitap okuma / Ev işi yapma / Sohbet etme / Derslerine yardım etme / Alışveriş yapma.

- **Çocuğunuzla zaman geçirirken yanınızda kimler oluyor? Onlar çocuğunuzla neler yapıyor?**
- **Ailede esas olarak çocuklardan kim sorumludur?**
 - *(Belirli bir kişiye) Neden bu şekilde? Bu durumdan memnun musunuz?*
 - *(Belirli bir kişiye) Pekiyi, o kişi durumdan memnun mu?*
 - *Çocuk için sizce hangisi daha iyi?*
- **Genel olarak çocuğunuzla ilişkileriniz nasıl?** *(Birden çok çocuğu varsa, küçük-büyük, kız-erkek farkı?)*
 - *Çocuğunuza nasıl ilgi gösteriyorsunuz?*
 - *Çocuğunuza ceza veriyor musunuz? Hangi durumlarda, bir örnek verebilir misiniz?*
 - *Çocuğunuzun hangi davranışlarını teşvik ediyorsunuz? Teşvik etmek için ne yapıyorsunuz? Diyelim çocuğunuz sizin hoşunuza giden bir şey yaptı, bir şey başardı. Bunu gördüğünüzde / öğrendiğinizde nasıl davranırsınız? Ona nasıl yaklaşırırsınız? (Bu bir "aferin" demek de olabilir, ödül vermek de, sarılmak da)*
 - *Başka türlü sorayım, çocuğunuzun neleri yapmasına izin veriyorsunuz, neleri yapmasına izin vermiyorsunuz?*
 - *Kural koyuluyor mu, kim koyuyor (anne, baba, büyükler)? Erkek-kız çocuğa göre fark ediyor mu? Kuralın nedeni açıklanıyor mu, nasıl? Nerede sınır koyuluyor?*
- **Sizce çocuğunuz sizden ne öğreniyor? Nasıl?**
 - *Değerler, roller, meslek, öğrenim, arkadaşlar, ilişkiler*
 - *Çocuğunuz için nasıl bir gelecek hayal ediyorsunuz?*
- **Pekiyi, sizce bir çocuk babasından ne bekler?**
- **Bir çocuğunuz olması sizin hayatınızı nasıl değiştirdi? (Değiştirdi mi?)**
- **Baba olmak asgari olarak neler yapmayı / neler yapmamayı gerektiriyor?**
- **Çocukla arkadaş gibi olmak ne demek? Siz çocuğunuzla böyle bir ilişki kurmayı tercih eder misiniz?**
 - *Babalar çocuklarıyla arkadaş olmalı mı, olabilir mi?*
- **Sadece birini seçecek olsanız çocuğuna daha iyi maddi imkân sağlayan baba mı, yoksa çocuğuyla daha çok ilgilenebilen bir baba mı olmayı tercih ederdiniz? Çocuk hangisini tercih ederdi?**
- **Babanızın/annenizin hangi davranışlarını uygulamaya hangi davranışlarını uygulamamaya çalışıyorsunuz?**
- **Çevrenizde gördüğünüz babaların çocuklarıyla ilişkilerinde beğendiğiniz ve beğenmediğiniz davranışlar, yönler, ilişki biçimleri var mı? Örnek verebilir misiniz?**

- **Sizce çocuğuyla ilgili baba nasıl biridir? Siz kendinizi bu açıdan nasıl değerlendiriyorsunuz, örneğin ne yapıyorsunuz, ne yapmıyorsunuz? Neden?**

(Gerektiğinde hatırlat.)

- *Bebekken altını değiştirmek*
- *Mama hazırlamak*
- *Yedirmek*
- *Uyutmak*
- *Çocuğu doktora götürmek*
- *Çocuğu okula götürmek, okuldan almak*
- *Çocuğu kursa götürüp getirmek*
- *Oyun oynamak (Oyun mu oynuyor, yoksa öğretiyor, oy alıyor mu, oyunu kim yönetiyor, çocuğun belirlediği role giriyor mu?)*
- *Kitap okumak/masal anlatmak*
- *Ödevlerinde yardım etmek*
- *Birlikte spor yapmak*
- *Konuşmak (ne konuşur?)*
- **Çocuğunuza hangi yaşta hangi yiyeceği yedireceğinizi, nasıl yedireceğinizi, banyo yaptırmayı, tuvalet alışkanlığı kazandırmayı ve benzeri diğer temel bilgileri kimden/nereden öğrendiniz?**
- **Çocuğunuzun boyunu, kilosunu biliyor musunuz, yaşlılarıyla karşılaştırıldığında fiziksel/bilişsel gelişimini nasıl değerlendiriyorsunuz?**
- **Çocuğunuzun doktorunu, okulunu, kursunu vb kim buldu, kim araştırma yaptı vb.?**
- **Çocuğunuza daha çok ilgi göstermenizi engelleyen başlıca etkenler nelerdir? (Bu soru yukarıdaki sorunun yanıtına göre, gerekirse, farklı bir biçimde sorulacak. Asıl olan çocuğuyla arasında engel var mı, bu irdelenecek.)**
- **Bir baba olarak çocuklarınızla ilgili bir sorun yaşadığınızda ne yaparsınız? Neleri sorun olarak nitelendirirsiniz? Çocuğunuzun hangi davranışı hangi aşamada sizin için “sorun” haline gelir? Bu sorunu çözmek için danıştığınız birileri ya da bir kurum var mı?**
Gerekirse hatırlat: İş yeri, kendi anne-babası, eşi, kendi akrabaları, okul, kendi arkadaşları, sosyal medya, dini cemaatler, STK’lar. Başka kimler?
- **Tuvalet alışkanlığı kazanmaması, geç yürümesi, beslenme sorunu, uyku sorunu gibi durumlarla karşılaştınız mı? Bunları çözmek için ne yaptınız?**
 - *Çocuğunuz hastalandığında ne yaparsınız? (Bakımı için zaman verir mi?)*
- **Genel olarak düşündüğünüzde, çocuğunuzla ilgili olarak size en çok ne sorun çıkarıyor? Bununla baş edebiliyor musunuz? Bir baba olarak kendinizi yetersiz hissettiğiniz durumlar oluyor mu? Böyle durumlarda destek almak ister miydiniz?**
Özellikle eşitlikçi ve ilgili babalar için soru:
- **Gerek eşinizle ilişkileriniz, gerek çocuğunuza yönelik ilgi düzeyiniz belirli özellikler taşıyan bir baba profili çiziyor. Doğrudan soruyorum: Siz nasıl böyle bir insan oldunuz?**

D. SOSYAL POLİTİKALAR ve BADEP (10 dakika)

Son olarak, daha ilgili bir baba olmak için destek alma olanağınız olsa,

- **Hangi konularda destek almak isterdiniz?**

- Eşinin hamilelik döneminde
- Baba olmadan
- Baba olduktan sonra

- **Nasıl bir destek almak isterdiniz?**

- Eğitim,
- Babalık izni,
- Kreş,
- İş yerinden destek

- **Kimlerden destek almak isterdiniz?**

İrdele: Kurumlar, iş yeri, okul, kreş, devlet, özel sektör

- **Burada (yaşadığınız yerde) bir baba destek programı olsa katılmak ister miydiniz? Neden?**

- **Babalara destek için eğitimler verilse nerede eğitim almak isterdiniz?**

İrdele: Kurumlar, işyeri, STK'lar

Zaman ayırıp çalışmamıza katıldığınız için çok teşekkür ederim. Son bir sorum olacak:

- **Akşam eve gittiğinizde, ya da yarın işyerinizde eşinize ya da bir arkadaşınıza bu görüşmemizi nasıl anlatırdınız?**

İrdele: En çok hangi konu ilginizi çekti? "Bunu daha önce hiç düşünmemiştim" dediğiniz bir konu oldu mu?

EK 4 - NİCEL SORU FORMU

AÇEV Babalık Araştırması

İyi günler. Benim adım..... Anne Çocuk Eğitim Vakfı (AÇEV) adına bilimsel bir araştırma yürütüyoruz. Çalışmamızın amacı bir baba olmanın ülkemizdeki babalar için ne anlam ifade ettiğini araştırmak.Bu kapsamda, araştırmamıza katılan babalara çocuklarıyla yaşadıkları tecrübenin çeşitli yönlerine ilişkin sorular soruyoruz.Araştırma sonuçları AÇEV Danışma Kurulu'ndaki profesörler tarafından değerlendirilecek ve AÇEV'in babalık eğitimlerine yardımcı olacaktır.Anket sorularına cevap vererek bize yardımcı olursanız teşekkür ederiz.

ANKETÖR: Ek açıklama gerekirse, ankette babalık tecrübesi, çocuklarla ilişkiler, çocuk bakımı, ailede çocuğun rolü, babanın çalışma şartları ve gündelik hayata ilişkin sorular olduğunu belirtiniz.

İrtibat telefonu: (212) 280 27 73

S.1 Görüşmenin yapıldığı yer

K. 1	İl:	K. 2	İlçe:	K. 3	Mahalle:
------	-----	------	-------	------	----------

S.2 Hanenizde kimlerle birlikte yaşıyorsunuz, lütfen belirtir misiniz?

S3 A - **ANKETÖR:** Hanede yaşayanların sayılarını sorunuz ve giriniz.

		Var	Yok	Sayı	
Kendisi	K. 4	1	0	K. 19	1
Eşi	K. 5	1	0	K. 20	
Çocuğu/Çocukları	K. 6	1	0	K. 21	
Gelini	K. 7	1	0	K. 22	
Damadı	K. 8	1	0	K. 23	
Annesi	K. 9	1	0	K. 24	
Babası	K. 10	1	0	K. 25	
Kardeşi	K. 11	1	0	K. 26	
Kayınvalidesi	K. 12	1	0	K. 27	
Kayınpederi	K. 13	1	0	K. 28	
Diğer akraba	K. 14	1	0	K. 29	
Diğer...	K. 15	1	0	K. 30	
Hanede yaşayan toplam kişi sayısı					

S.3 Sizi ve çocuğunuzun annesini tanımaya yönelik sorular sormak istiyorum. Öncelikle doğum yılınızı öğrenebilir miyim?

	Yaşı:	Eğitim durumu: 1. Okuryazar değil 2. Okuryazar, okula gitmemiş 3. İlkokul mezunu 4. Ortaokul mezunu 5. Lise mezunu 6. Meslek lisesi mezunu 7. İmam Hatip lisesi mezunu 8. İki yıllık önlisans mezunu 9. Üniversite mezunu 10. Yüksek lisans/ doktora mezunu	Çalışma durumu: 1. Kendi hesabına çalışıyor 2. Ücretli çalışıyor 3. Çalışmıyor		
			Meslek: 1. Ev hanımı 2. Çiftçilik/hayvancılık 3. Emekli halen çalışıyor 4. Emekli çalışmıyor 5. Esnaf /Tüccar(3 ve daha az kişi çalıştıran) (bakkal, manav, toptancı, alım satım vb.) 6. Memur 7. Orta/büyük ölçekli işletmeci/işveren 8. Profesyonel meslek (doktor, avukat, mimar, vb) 9. Serbest geçici parça başı çalışan (şoför, pazarcı vb.) 10. Vasıflı işçi (mesleki eğitim almış) 11. Vasıfsız işçi 12. Yönetici 13. Mevsimlik işçi 14. İrat sahibi (Tarla, bağ, bahçe vb. sahibi olan ve bundan gelir elde edenler) 15. İşsiz Diğer.....		
			Çalışma Süresi: Çalışıyor ise Kaç yıldır çalışıyorsunuz/çalışıyor?		
	YAŞ	Eğitim	Çalışma durumu	Meslek	Çalışma süresi
Baba	K. 32	K. 33	K. 34	K. 35	K. 36
					
Anne*	K. 37	K. 38	K. 39	K. 40	K. 41
					

*Anketör: Anne hayatta değilse yaş kısmına 999 yazıp, soruları "Eğitimi, mesleği neydi" gibi geçmiş zaman kullanarak sorunuz.

*Anketör: Çocuğun öz annesinin bilgileri alınacak.

S.4 Oturduğunuz konutun mülkiyet durumu nedir?

	K. 42
Kendimize ait	1
Kira	2
Lojman	3
Bir yakınımıza ait	4
Diğer.....	

S.5 Başka bir eviniz var mı? Otomobiliniz var mı?

		Var	Yok
Başka ev	K. 43	1	0
Otomobil	K. 44	1	0

S.6 Evinizde:

		Var	Yok
Kombi, merkezi sistem, kat kaloriferi var mı?	K. 45	1	0
Bulaşık makinesi var mı?	K. 46	1	0
Birden fazla televizyon var mı?	K. 47	1	0
İnternet var mı?	K. 48	1	0

S.7 Evinizin toplam aylık geliri (ücret, maaş, kira, kâr, faiz, vb. gelirler dahil) ne kadar?
Satırları sırasıyla sorun, **“Evet, altında” cevabını aldığınızda sonraki soruya geçin. “6000 TL’nin altında mı?” sorusuna “Hayır” cevabı alırsanız “6000 TL’nin üstünde seçeneğini işaretleyiniz.**

		Evet, altında	Hayır, üstünde
1000 TL’nin altında mı?	K. 49	1	2
1500 TL’nin altında mı?	K. 50	1	2
2000 TL’nin altında mı?	K. 51	1	2
3000 TL’nin altında mı?	K. 52	1	2
4000 TL’nin altında mı?	K. 53	1	2
5000 TL’nin altında mı?	K. 54	1	2
6000 TL’nin altında mı?	K. 55	1	2
6000 TL’nin üstünde	K. 56		
Cevap yok	K. 57		

S.8 Medeni durumunuzu öğrenebilir miyim?

	K. 58
Evli	1
Dul	2
Boşanmış	3

S.9 (Evli ise) Bu ilk evliliğiniz mi? Evlendiğinizde kaç yaşındaydınız?

	K. 59			
Evet	1	Kaç yaşında evlendiniz?	K. 60	...
Hayır	2	İlk evliliğinizi kaç yaşında yaptınız?	K. 61	...

S. 10 Hanenizde birlikte yaşadığınız çocuklarınızın yaşları nedir? (ANKETÖR: Hayatta olan çocukların bilgisini ayrı ayrı yazınız. En küçük çocuktan başlayarak en büyük çocuğa doğru yazınız).

	Kız çocuk	Erkek çocuk
1. Çocuk yaş	K. 62 ...	K. 71 ...
2. Çocuk yaş	K. 63 ...	K. 72 ...
3. Çocuk yaş	K. 64 ...	K. 73 ...
4. Çocuk yaş	K. 65 ...	K. 74 ...
5. Çocuk yaş	K. 66 ...	K. 75 ...
6. Çocuk yaş	K. 67 ...	K. 76 ...
7. Çocuk yaş	K. 68 ...	K. 77 ...
7'den fazla çocuk varsa anketör buraya her cinsiyet için çocuk sayısını yazacak	K. 69 ...	K. 78 ...

S.11 ANKETÖR: Hangi yaş aralığında çocuğa ilişkin anket yapıyorsanız çocuğun cinsiyetini, yaşını ve adını sorunuz ve giriniz. İlgili sorularda çocuğun adı geçirilecektir.

ANKETÖR: Aynı yaş aralığında birden çok çocuk varsa, baba yaş gününü en son kutlayan çocuğu düşünerek cevap vermelidir.

K. 79	1) Kız	2) Erkek	K. 80	Yaş	K. 81	Adı.....
-------	--------	----------	-------	----------	-------	----------

S.12 (Halen evliyse ve eşi 1961'den sonra doğmuşsa sorunuz) Eşiniz şu sırada bebek bekliyor mu?

	K. 82
Evet	1
Hayır	0

S.13 Bir çocuğunuz daha olsa ve bir tercihte bulunmanız gerekse kız çocuk mu, erkek çocuk mu istersiniz?

K. 83 1) Kız 2) Erkek 3) Fark etmez

S.14 Aşağıdaki ifadelere ne ölçüde katıldığınızı belirtir misiniz?

		Hiç katılmıyorum	Katılmıyorum	Katılıyorum	Bütünüyle katılıyorum	CY/ FY
Kadınlar evin dışında ücretli bir işte çalışabilir.	K. 84	1	2	3	4	9
Çocuğun bakım ve beslenmesiyle ilgili temel sorumluluklar annenindir.	K. 85	1	2	3	4	9
Kadınlar gerektiğinde bir iki tokadı hak eder.	K. 86	1	2	3	4	9
Hamilelikten korunma kadının sorumluluğudur.	K. 87	1	2	3	4	9
Evi temizlemek hem kadının hem erkeğin işidir.	K. 88	1	2	3	4	9
Kadın gerektiğinde kocasına karşı sessiz kalmasını bilmelidir.	K. 89	1	2	3	4	9
Kadınlar tabiatları gereği erkeklerden daha güçsüz ve duygusaldır.	K. 90	1	2	3	4	9
Erkek olmanın en önemli özelliklerinden biri gerektiğinde sözünü dinletebilmektir.	K. 91	1	2	3	4	9
Çocuklar, annelerinin yoğun çalışmasından olumsuz etkilenir.	K. 92	1	2	3	4	9
Evin gelirine hem erkek hem kadın katkıda bulunabilir.	K. 93	1	2	3	4	9

S.15 Aşağıdaki ifadelere ne ölçüde katıldığınızı belirtir misiniz?

		Hiç katılmıyorum	Katılmıyorum	Katılıyorum	Bütünüyle katılıyorum	CY/ FY
En azından birkaç kere eşime vurmuşluğum vardır.	K. 94	1	2	3	4	9
Eşim ve çocuklarım benden çekinir	K. 95	1	2	3	4	9
Hayatımdaki en önemli şey işimdir.	K. 96	1	2	3	4	9
Ağlasam bile kimseye belli etmem	K. 97	1	2	3	4	9
Gerektiğinde eşime bağırırım	K. 98	1	2	3	4	9
Dertlerimi ve sıkıntılarımı eşimle paylaşıyorum.	K. 99	1	2	3	4	9
Eşime sevgimi gösterirken zorlanıyorum.	K. 100	1	2	3	4	9

S.16 Sıradan bir iş gününün kaç saatini işte, kaç saatini yolda, kaç saatini çocuğunuzla (S13'te belirtilen çocuğun adını söyleyiniz) geçiriyorsunuz?

İşte	K. 101	... saat
Yolda (işe ve eve ulaşmak için geçen zaman)	K. 102	... saat
Yalnızca çocuğumla	K. 103	... saat
Diğer (arkadaşlarla/kahvede/dernekte vb.)	K. 104	... saat

S.17 Lütfen, son 12 ayda baba olarak yaşadığınız tecrübelerinizi düşünün ve şimdi sayacağım her bir davranışı ne kadar sık yaptığınızı belirtin. (0-3 yaş arasında çocuğu olan babalara sorulacak.)

ANKETÖR: Katılımcıya hatırlatınız: Aşağıdaki soruları özellikle Ali (çocuğun adı) için soracağım.

		Hiçbir zaman	Nadiren	Sık sık	Her zaman
Çocuğumu öperim.	K. 105	1	2	3	4
Çocuğum gece uyandığında yanına ben giderim	K. 106	1	2	3	4
Çocuğuma sarılırım.	K. 107	1	2	3	4
Çocuğum bir şeyden korktuğu zaman onu sakinleştiririm.	K. 108	1	2	3	4
Çocuğumu kucağıma alırım.	K. 109	1	2	3	4
Çocuğumun yaşadığı duygularını adlandırmasına destek olurum.	K. 110	1	2	3	4
Çocuğumun sağlığıyla ilgilenirim.	K. 111	1	2	3	4
Çocuğumun günlük gıda ihtiyacını ve nasıl beslenmesi gerektiğini bilirim.	K. 112	1	2	3	4

S.18 Lütfen, son 12 ayda baba olarak yaşadığınız tecrübelerinizi düşünün ve şimdi sayacağım her bir davranışı ne kadar sık yaptığınızı belirtin. (0-3 yaş arasında çocuğu olan babalara sorulacak.)

ANKETÖR: Katılımcıya hatırlatınız: Aşağıdaki soruları özellikle Ali (çocuğun adı) için soracağım.

		Hiçbir zaman	Nadiren	Sık sık	Her zaman	CY/FY
Çocuğumun giyinme ve soyunmasıyla ilgilenirim.	K. 113	1	2	3	4	9
Çocuğuma mama yediririm	K. 114	1	2	3	4	9
Çocuğuma banyo yaptırırım.	K. 115	1	2	3	4	9
Çocuğumun altını değiştiririm	K. 116	1	2	3	4	9
Çocuğumun yemeğini hazırlarım	K. 117	1	2	3	4	9
Çocuğumu tuvalete götürürüm	K. 118	1	2	3	4	9
Çocuğumun tırnaklarını keserim.	K. 119	1	2	3	4	9
Çocuğumu uyku zamanı yatırırım.	K. 120	1	2	3	4	9

S.19 Lütfen, son 12 ayda baba olarak yaşadığınız tecrübelerinizi düşünün ve şimdi sayacağım her bir davranışı ne kadar sık yaptığınızı belirtin. (4-10 yaş arasında çocuğu olan babalara sorulacak.)

ANKETÖR: Katılımcıya hatırlatınız: Aşağıdaki soruları özellikle Ali (çocuğun adı) için soracağım.

		Hiçbir zaman	Nadiren	Sık sık	Her zaman	CY/FY
Çocuğuma disiplinli olmayı öğretirim.	K. 121	1	2	3	4	9
Çocuğumun davranışlarıyla ilgili kurallar ve sınırlar koyarım.	K. 122	1	2	3	4	9
Çocuğumu ev işleri yapması için yönlendiririm.	K. 123	1	2	3	4	9
Çocuğumun annesine duygusal destek veririm.	K. 124	1	2	3	4	9
Çocuğuma annesinin önemli ve özel bir insan olduğunu hissettirmeye çalışırım.	K. 125	1	2	3	4	9
Çocuğumu yetiştirmede, annesiyle işbirliği yaparım.	K. 126	1	2	3	4	9
Çocuğumun temel ihtiyaçlarını karşılarım (yemek, barınma gibi).	K. 127	1	2	3	4	9
Çocuğumun geçimini sağlamak benim sorumluluğumdur.	K. 128	1	2	3	4	9
Çocuğumla arkadaş gibiyimdir.	K. 129	1	2	3	4	9
Çocuğum benimle konuşmak istediğinde sadece onunla baş başa konuşmak için zaman ayırırım.	K. 130	1	2	3	4	9
Çocuğumun yapmaktan hoşlandığı şeylerde onunla vakit geçiririm.	K. 131	1	2	3	4	9
Çocuğumu iyi olduğu ve doğru şeyler yaptığı için överim.	K. 132	1	2	3	4	9
Çocuğumu iyi bir şey yaptığında ödüllendiririm.	K. 133	1	2	3	4	9
Çocuğuma onu sevdiğimi söylerim.	K. 134	1	2	3	4	9

S.20 Lütfen, son 12 ayda baba olarak yaşadığınız tecrübelerinizi düşünün ve şimdi sayacağım her bir davranışı ne kadar sık yaptığınızı belirtin. (4-10 yaş arasında çocuğu olan babalara sorulacak.)

ANKETÖR: Katılımcıya hatırlatınız: Aşağıdaki soruları özellikle Ali (çocuğun adı) için soracağım.

		Hiçbir zaman	Nadiren	Sık sık	Her zaman	CY
Çocuğumu okulda başarılı olma konusunda cesaretlendiririm.	K. 135	1	2	3	4	9
Çocuğumu ev ödevlerini yapması için heveslendiririm.	K. 136	1	2	3	4	9
Çocuğuma okul kurallarına uyulması gerektiğini öğretirim.	K. 137	1	2	3	4	9
Çocuğumun yeteneklerini geliştirmesi için ona destek olurum.	K. 138	1	2	3	4	9
Çocuğumu liseden sonra da okuması için teşvik ederim.	K. 139	1	2	3	4	9
Çocuğumun geleceğini planlarım. (eğitim, iş vb)	K. 140	1	2	3	4	9
Çocuğumu kitap okuması için teşvik ederim.	K. 141	1	2	3	4	9
Çocuğuma kitap okurum.	K. 142	1	2	3	4	9
Çocuğumun ödevlerinde ona yardım ederim.	K. 143	1	2	3	4	9
Çocuğumun katıldığı etkinliklere (okul etkinlikleri, spor, geziler vb.) katılırım.	K. 144	1	2	3	4	9
Çocuğumla ilgili günlük/rutin işleri yaparım. (çocuğun beslenmesi, bir yerden başka bir yere götürülmesi gibi)	K. 145	1	2	3	4	9
Çocuğumun arkadaşlarıyla nerelere gittiğini ve neler yaptığını bilirim.	K. 146	1	2	3	4	9

S.21 Şimdi baba olmakla ilgili duygu ve düşüncelerinizi öğrenmek istiyorum. Lütfen aşağıdaki ifadelere ne ölçüde katıldığınızı söyler misiniz?

		Hiç katılmıyorum	Katılmıyorum	Katılıyorum	Bütünüyle katılıyorum	CY/FY
Baba olmak bana keyif veriyor.	K. 147	1	2	3	4	9
Genel olarak, çocuğumla ilişkimden çok memnunum.	K. 148	1	2	3	4	9
Daha erken yaşta aile kurmak isterdim.	K. 149	1	2	3	4	9
Çocuğumu yetiştirmek çok zor oldu.	K. 150	1	2	3	4	9
Kendimi çocuğuma çok yakın hissediyorum.	K. 151	1	2	3	4	9
Çocuğumun babası olmaktan gurur duyuyorum.	K. 152	1	2	3	4	9
Umarım çocuğum benim gibi bir ebeveyn olmaya çalışır.	K. 153	1	2	3	4	9
Çocuk sahibi olduğumdan beri hayatımın gidişatından çok mutlu değilim.	K. 154	1	2	3	4	9
Baba olmaktan zevk duyuyorum.	K. 155	1	2	3	4	9
Baba olmak beni vaktinden önce olgunlaştırdı.	K. 156	1	2	3	4	9
Çocuğumun görüntüsünde ve davranışlarında aileden benzerlikler bulmak hoşuma gidiyor.	K. 157	1	2	3	4	9
Kendimi gerçekten “baba” olarak hissetmem zaman aldı.	K. 158	1	2	3	4	9
Eşimin hamile olduğunu ilk öğrendiğimde, baba olmaya hazır olduğumdan emin değildim.	K. 159	1	2	3	4	9
Hiçbir şey çocuğumu sevmemi engelleyemez.	K. 160	1	2	3	4	9
Daha çok çocuğum olsun isterdim.	K. 161	1	2	3	4	9

S.22 Çocuk sahibi olmanızda şimdi sayacağım etkenlerin ne ölçüde rolü olduğunu belirtir misiniz? Neden baba oldunuz/Neden çocuk yaptınız? (ANKETÖR: İlk birkaç seçeneği tam cümle olarak okuyunuz.Örn.: “Aile reisi olmak için çocuk sahibi oldum.” “Anamı/babamı memnun etmek için çocuk sahibi oldum.”)

		Hiç katılmıyorum	Katılmıyorum	Katılıyorum	Bütünüyle katılıyorum	CY/ FY
Aile reisi olmak için	K. 162	1	2	3	4	9
Anamı/babamı memnun etmek için	K. 163	1	2		4	9
Baba olmamak / çocuksuz olmak tuhaf olacağı için	K. 164	1	2	3	4	9
Hayallerimi gerçekleştirecek birini yetiştirmek için	K. 165	1	2	3	4	9
Erkek olmanın gereğini yerine getirmek için	K. 166	1	2	3	4	9
Ev / aile işlerine yardım edecek birinin daha olması için	K. 167	1	2	3	4	9
Gelecekte bize maddi destek sağlayacak birinin olması için	K. 168	1	2	3	4	9
Çocuklar eve neşe getirdiği için	K. 169	1	2	3	4	9
Yaşlılığımızda bana ve eşime bakacak birinin olması için	K. 170	1	2	3	4	9
Eşimle aramdaki bağı kuvvetlendirmek için	K. 171	1	2	3	4	9
Soyumu veya ailenin adını devam ettirmek için	K. 172	1	2	3	4	9
Çocuk çok sevdiğim için	K. 173	1	2	3	4	9

S.23 İlk çocuğunuz doğduğunda, ne yapacağınızı bilemiyormuş gibi hissettiniz mi?

	K. 174
Evet	1
Hayır	2

S.24 Kendinizi “ailenin reisi” olarak görüyor musunuz?

	K. 175
Evet	1
Hayır	2
Bazen	3

S.25 Siz bir aile bireyi olarak, aşağıdaki işlerden hangilerini, hangi sıklıkta yaparsınız?

		Hiç	Ayda bir kez	Haftada bir kez	Günde bir kez	Günde bir seferden fazla	CY/FY
Çamaşır yıkama	K. 176	1	2	3	4	5	9
Çamaşır asma	K. 177	1	2	3	4	5	9
Evi toparlama	K. 178	1	2	3	4	5	9
Bulaşık yıkama	K. 179	1	2	3	4	5	9
Evin temizliğini yapma (süpürge, toz alma vb.)	K. 180	1	2	3	4	5	9
Yemek pişirme	K. 181	1	2	3	4	5	9
Yiyecek alışverişi yapma	K. 182	1	2	3	4	5	9
Ütü yapma	K. 183	1	2	3	4	5	9
Cam silme	K. 184	1	2	3	4	5	9

S.26 Yukarıda yaptığınızı belirttiğiniz ev işlerini evde eşiniz dışında bir yakınınız varken de yapar mısınız?

	K. 185
Evet	1
Bazen	2
Hayır	3

S.27 Çocuğunuzun bakımından birincil sorumlu kişi kimdir?

ANKETÖR: Katılımcıya hatırlatınız: Aşağıdaki soruyu özellikle Ali (çocuğın adı) için soracağım.

	K. 186
Ben	1
Annesi	2
Diğer.....	

S.28 Ailenizde aşağıdaki kararları öncelikle kim ya da kimler alıyor? **KART GÖSTER.**

		Baba	Anne	Baba ve anne birlikte	Çocuklar	Baba, anne ve çocuklar birlikte	Evin büyükleriyle birlikte	Herkes kendi kararını verir
Çocukların hangi okula gideceği	K. 187	1	2	3	4	5	6	7
Yaşlıların bakımı	K. 188	1	2	3	4	5	6	7
Çocukların neler giyeceği	K. 189	1	2	3	4	5	6	7
Taşınma	K. 190	1	2	3	4	5	6	7
Ev için beyaz eşya ve elektronik eşya satın alma	K. 191	1	2	3	4	5	6	7
Seçimlerde kime oy verileceği	K. 192	1	2	3	4	5	6	7
Çocukların okulda yaşadıkları sorunların çözümü	K. 193	1	2	3	4	5	6	7
Hafta sonunun nasıl geçirileceği	K. 194	1	2	3	4	5	6	7

S.29 Çocuğunuzun gelişimi ve bakımıyla ilgili aşağıdaki işlerden hangilerini ne sıklıkta yaparsınız?

ANKETÖR: Katılımcıya hatırlatınız: Aşağıdaki soruları özellikle Ali (çocuğunuzun adı) için soracağım.

		Hiçbir zaman	Nadiren	Sık sık	Her zaman	CY/FY/UD
Çocuğum hastalandığında ona bakarım	K. 195	1	2	3	4	9
Çocuğumla oyun oynarım	K. 196	1	2	3	4	9
Çocuğumun hareket etmesine (koşmak, takla atmak, zıplamak gibi) ortam sağlarım	K. 197	1	2	3	4	9
Çocuğumun yeni şeyler denemesine, yapmasına fırsat veririm / ortam sağlarım	K. 198	1	2	3	4	9
Çocuğuma sosyal kuralları öğretirim (teşekkür etmek, sıraya girmek, izin istemek vb gibi)	K. 199	1	2	3	4	9
Çocuğumun arkadaşları ile sorunlarını çözmesinde yardım ederim	K. 200	1	2	3	4	9
Çocuğumun olumlu ve olumsuz davranışlarını ona açıklarım	K. 201	1	2	3	4	9
Çocuğumun duygu ve düşüncelerini açıklamasına fırsat veririm	K. 202	1	2	3	4	9
Çocuğumun sorularına sabırla cevap veririm	K. 203	1	2	3	4	9
Çocuğumun cinsellikle ilgili sorularını cevaplarım	K. 204	1	2	3	4	9
Çocuğumun kendini cinsel, fiziksel ve duygusal istismardan koruması için onu bilgilendiririm	K. 205	1	2	3	4	9
Çocuğumun karşılaştığı sorunları onun yerine çözmem, kendisinin çözüm yolları bulmasını teşvik ederim	K. 206	1	2	3	4	9

S.30 Çocuğunuzu ilkokula başlamadan önce bir eğitim kurumuna gönderdiniz mi/(**küçük çocukları olanlar için**) göndermeyi düşünür müsünüz?

	K. 207
Evet	1
Hayır	2

S.31 Aşağıdakilerden hangisine gönderdiniz / göndermek istersiniz?

	K. 208
Özel anaokulu	1
Devlet anaokulu/anasınıfı	2
Belediye Kreşi	3
Özel Kreş	4
Sübyan okulu	5
Kur'an Kursu	6

S.32 Çocuğunuzun istemediğiniz davranışlarını önlemek ve istediğiniz davranışları da geliştirmek için aşağıdakileri hangi sıklıkla yaparsınız? (**4-10 yaş arasında çocuğu olan babalara sorulacak**)

ANKETÖR: Katılımcıya hatırlatınız: Aşağıdaki soruları özellikle Ali (çocuğun adı) için soracağım.

		Hiç	Nadiren	Sık Sık	Her Zaman	CY/FY
Çocuğumun daha iyi davranmasını sağlamak için ona tokat atarım.	K. 209	1	2	3	4	9
Çocuğumun davranışını kontrol etmek için ona tokat atar veya vururum.	K. 210	1	2	3	4	9
Çocuğum yanlış davrandığında ona bağırırım.	K. 211	1	2	3	4	9
Çocuğum yanlış davrandığında fazla açıklama yapmadan, onu yanımdan uzaklaştırırım.	K. 212	1	2	3	4	9
Yanlış davrandığı zaman çocuğuma, sevdiği bir şeyi yasaklarım (Televizyon seyretmek, İnternet Kafeye gitmek ya da arkadaşlarıyla oynamak gibi).	K. 213	1	2	3	4	9
Canımı sıktığı zaman, kendimi çocuğumdan uzaklaştırırım.	K. 214	1	2	3	4	9
Çok kötü davrandığında, çocuğuma fiziksel ceza veririm; örnek, tokat atarım.	K. 215	1	2	3	4	9
Çocuğumun davranışını düzeltmek için ona fiziksel ceza veririm (örneğin: sarsarım, vururum, çimdik atarım).	K. 216	1	2	3	4	9
Çocuğum itaatkâr davranmadığı zaman, ona tokat atarım.	K. 217	1	2	3	4	9

S.33 Çocuğunuzun istemediğiniz davranışlarını önlemek ve istediğiniz davranışları da geliştirmek için aşağıdakileri hangi sıklıkla yaparsınız? (4-10 yaş arasında çocuğu olan babalara sorulacak)

ANKETÖR: Katılımcıya hatırlatınız: Aşağıdaki soruları özellikle Ali (çocuğun adı) için soracağım.

		Hiç	Nadiren	Sık Sık	Her Zaman	CY/FY
Çocuğumun olumlu davranışlar kazanması için ona örnek olurum (dişimi fırçalarım, aldığımı yerine koyarım, elbiselerimi toplarım, kitap okurum, dürüst ve ahlaklı davranırım)	K. 218	1	2	3	4	9
Çocuğumun istemediğim davranışları yapmaması için kuralları önceden belirlerim.	K. 219	1	2	3	4	9
Koyduğum kuralların nedenini açıklarım.	K. 220	1	2	3	4	9
Çocuğumdan beklentilerimi önceden ifade ederim	K. 221	1	2	3	4	9
Çocuğumu daha iyi özelliği olan çocuklarla kıyaslarım (Bak Zehra senin gibi mi yapıyor, gibi).	K. 222	1	2	3	4	9
Çocuğumun bazı yanlış davranışlarına hemen müdahale etmek yerine neden yapmış olabileceğini anlamaya çalışırım.	K. 223	1	2	3	4	9
Çocuğum iyi bir şey yaptığında onu överim.	K. 224	1	2	3	4	9
Çocuğum iyi huylu davrandığında onu takdir ederim.	K. 225	1	2	3	4	9
Çocuğum bir işi başarıyla tamamladığında ona bunu söylerim.	K. 226	1	2	3	4	9

S.34 Şimdi sayacaklarımı hangi sıklıkla yaparsınız?

ANKETÖR: Katılımcıya hatırlatınız: Aşağıdaki soruları özellikle Ali (çocuğun adı) için soracağım.

		Hiç	Nadiren	Sık Sık	Her zaman	CY/FY
Çocuğum korkmuş ya da üzüntülü olduğu zaman, onu rahatlatır ve ona anlayışlı davranırım.	K. 227	1	2	3	4	9
Çocuğuma sevgimi, onu kucaklayarak, öperek ve sarılarak ifade ederim.	K. 228	1	2	3	4	9
Belirli bir neden olmaksızın, çocuğumu kucaklarım veya ona sarılırım.	K. 229	1	2	3	4	9
Çocuğuma, onun beni ne kadar mutlu ettiğini söylerim.	K. 230	1	2	3	4	9
Çocuğumla benim, sıcak ve çok yakın olduğumuz anlar vardır.	K. 231	1	2	3	4	9
Çocuğumu dinlemek ve onunla bir şeyler yapmaktan zevk alırım.	K. 232	1	2	3	4	9
Çocuğumu kucaklamayı ve öpmeyi severim. .	K. 233	1	2	3	4	9
Çocuğum mutlu olduğunda da, endişeli olduğunda da kendimi ona yakın hissedirim.	K. 234	1	2	3	4	9
Çocuğumla şakaşır ve oyun oynarım.	K. 235	1	2	3	4	9

S.35 Son bir ay içinde çocuğunuzla aşağıdakilerden hangilerini yaptınız? Lütfen uygun olanları evet, uygun olmayanları hayır olarak işaretleyiniz.

ANKETÖR: Katılımcıya hatırlatınız: Aşağıdaki soruları özellikle Ali (çocuğun adı) için soracağım.

		Evet	Hayır
Birlikte televizyon izledik	K. 236	1	0
Masal / hikâye anlattım	K. 237	1	0
Birlikte kitap okuduk	K. 238	1	0
Bilgisayar oyunu oynadık	K. 239	1	0
Sohbet ettik	K. 240	1	0
Üzüldüğü ve sevindiği konularla ilgili konuştuk	K. 241	1	0
El becerilerine dayanan etkinlikler yaptık	K. 242	1	0
Dama, satranç, kızma birader gibi zekâ oyunları oynadık	K. 243	1	0
Evcilik, doktorculuk, komşuculuk gibi kurmaca oyunlar oynadık	K. 244	1	0
Birlikte geçireceğimiz zamana ilişkin planlamalar yaptık	K. 245	1	0
Diğer (belirtiniz)	K. 246	1	0

S.36 Ev dışında çocuğunuzla baş başa nasıl zaman geçirirsiniz? Uygun olanları evet, uygun olmayanları hayır olarak işaretleyiniz.

ANKETÖR: Katılımcıya hatırlatınız: Aşağıdaki soruları özellikle Ali (çocuğun adı) için soracağım.

		Evet	Hayır
İş yerime götürerek	K. 247	1	0
AVM'ye götürerek	K. 248	1	0
Pikniğe giderek	K. 249	1	0
Maça giderek	K. 250	1	0
Spor yaparak (futbol, yüzme, basketbol, jimnastik vb.)	K. 251	1	0
Doğada (parkta, ormanda, koruda) birlikte faaliyetler yaparak	K. 252	1	0
Müze, galeri gezerek	K. 253	1	0
Çocuğa uygun tiyatro ve/veya sinemaya giderek	K. 254	1	0
Akraba ziyaretine giderek	K. 255	1	0
Sokakta dolaşarak	K. 256	1	0
Dini ibadete giderek	K. 257	1	0
Kahvehaneye giderek	K. 258	1	0

S.37 Bir baba olarak çocuğunuzla zaman geçirmenizi engelleyen etkenler nelerdir? Uygun olanları evet, uygun olmayanları hayır olarak işaretleyiniz.

ANKETÖR: Katılımcıya hatırlatınız: Aşağıdaki soruları özellikle Ali (çocuğun adı) için soracağım.

		Evet	Hayır
İş yerimde çok zaman geçiriyorum, vakit kalmıyor	K. 259	1	0
Annesi (eşim) izin vermiyor	K. 260	1	0
Annesinden (eşimden) fırsat kalmıyor	K. 261	1	0
Kendi annem babamdan çekiniyorum	K. 262	1	0
Kayınvalidemden / kayınpederimden çekiniyorum	K. 263	1	0
Akrabalarım açısından uygun değil	K. 264	1	0
Arkadaş çevreme uygun değil	K. 265	1	0
Dini inancıma uygun değil	K. 266	1	0
Çocuğumla nasıl zaman geçirmem gerektiğini bilmiyorum	K. 267	1	0
Onunla çok ilgilenirsem çocuğumun şımaracağını düşünüyorum	K. 268	1	0
Baba ile çocuğun fazla zaman geçirmesinin iyi bir şey olmadığını düşünüyorum	K. 269	1	0
Eve geldiğimde çok yorgun oluyorum	K. 270	1	0
Evin dışında çocuğumun fiziksel ihtiyaçlarını nasıl karşılayacağımı bilmiyorum (tualete götürmek gibi)	K. 271	1	0
Mekânsal engeller var (örneğin, alt değiştirme yerleri sadece kadın tuvaletlerinde var)	K. 272	1	0

S.38 Çocuğunuzla ne konularda konuşursunuz? Uygun olanları evet, uygun olmayanları hayır olarak işaretleyiniz. (4-10 yaş arasında çocuğu olan babalara sorulacak.)

ANKETÖR: Katılımcıya hatırlatınız: Aşağıdaki soruları özellikle Ali (çocuğun adı) için soracağım.

		Evet	Hayır
Çocuğun arkadaşlarıyla ilgili	K. 273	1	0
Çocuğun okulu ve dersleriyle ilgili	K. 274	1	0
Ailemiz ve kardeşleriyle ilgili	K. 275	1	0
Oyun, spor ve çocuğun diğer ilgi alanlarıyla ilgili	K. 276	1	0
Dini inançlarla ilgili	K. 277	1	0
Değerler ve yaşam görüşümle ilgili	K. 278	1	0
Çocuğun üzüntü, sevinç, başarı ve başarısızlıklarıyla ilgili	K. 279	1	0
Kendi üzüntü, sevinç, başarı ve başarısızlıklarım ile ilgili	K. 280	1	2

S.39 Çocuğunuz size ne konuda sorular sorar? Lütfen “En uygun, Uygun, En az uygun” olmak üzere her bir seçeneği değerlendiriniz.

ANKETÖR: Katılımcıya hatırlatınız: Aşağıdaki soruları özellikle Ali (çocuğunuz adı) için soracağım.

		En az uygun	Uygun	En uygun	CY/FY
Annesi, babası hakkında soru sorar	K. 281	1	2	3	9
Kendisi ile ilgili sorar	K. 282	1	2	3	9
Akraba, komşu hakkında sorar	K. 283	1	2	3	9
Televizyonda duyduğu şeyler hakkında sorular sorar	K. 284	1	2	3	9
Okulda arkadaşlarından duyduğu şeyler hakkında sorular sorar	K. 285	1	2	3	9
Dersleriyle ilgili sorular sorar	K. 286	1	2	3	9
Cinselliğe ilişkin sorular sorar	K. 287	1	2	3	9
Kendi merak ettiği şeyleri sorar	K. 288	1	2	3	9

S.40 Çocuğunuzun sorduğu soruları nasıl cevaplıyorsunuz? Lütfen “En uygun, Uygun En az uygun” olmak üzere her bir seçeneği değerlendiriniz.

ANKETÖR: Katılımcıya hatırlatınız: Aşağıdaki soruları özellikle Ali (çocuğunuz adı) için soracağım.

		En az uygun	Uygun	En uygun	CY/FY
Çocuğumun sorduğu soruları bildiğim kadarıyla cevaplıyorum	S.289	1	2	3	9
Çocuğumun sorduğu sorular karşısında yetersiz kalıyorum	S.290	1	2	3	9
Çocuğumun sorduğu soruları bilemediğimde öğretmenine yönlendiriyorum	S.291	1	2	3	9
Çocuğumun sorduğu soruları bilemediğimde bir şeyler uyduruyorum	S.292	1	2	3	9
Çocuğumun sorduğu soruları bilemediğimde annesine yönlendiriyorum	S.293	1	2	3	9
Çocuğumun sorduğu soruları bilemediğimde başka birine yönlendiriyorum	S.294	1	2	3	9

(Aşağıdaki sorular, 7-10 yaş arası çocuğu olan babalara sorulacaktır.)

ANKETÖR: Katılımcıya hatırlatınız: Aşağıdaki soruları özellikle Ali (çocuğun adı) için soracağım.

S.41 Çocuğunuzun ne düşündüğünü, nasıl bir dünyası ve hayata dair nasıl talepleri olduğunu merak ediyor musunuz?

	S.295
Her zaman merak ediyorum	3
Bazen merak ediyorum	2
Hiç merak etmiyorum	1
Fikrim yok	9

S.45 Çocuğunuzun ne düşündüğünü, nasıl bir dünyası olduğu ve hayata dair nasıl talepleri olduğunu ona soruyor musunuz?

	S.296
Sık sık soruyorum	3
Bazen soruyorum	2
Hiç sormuyorum	1
Fikrim yok	9

S.46 Çocuğunuzla onun ne düşündüğü, nasıl bir dünyası ve hayata dair nasıl talepleri olduğuna ilişkin konuşuyor musunuz?

	S.297
Sık sık konuşuyorum	3
Bazen konuşuyorum	2
Hiç konuşmuyorum	1
Fikrim yok	9

S.47 Çocuğunuzla ilgili hayallerinizi paylaştığınız olur mu?

	S.298
Sık sık paylaşıyorum	3
Bazen paylaşıyorum	2
Hiç paylaşmıyorum	1
Fikrim yok	9

S.48 Aşağıdaki ifadelere ne ölçüde katıldığınızı belirtir misiniz?

		Hiç katılmıyorum	Katılmıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum	CY/FY
Baba erkek çocukları gibi kız çocuklarının altını da değiştirebilir.	S.299	1	2	3	4	9
Erkek çocuklar bebekle oynayabilir.	S.300	1	2	3	4	9
Kız çocuklar tamir işlerini öğrenebilir.	S.301	1	2	3	4	9
Kız ve erkek çocuklar birlikte oynayabilir	S.302	1	2	3	4	9
Kız çocuklar ergenlikten sonra okula devam etmelidir	S.303	1	2	3	4	9
Erkek çocukların ev işlerinde sorumluluk üstlenmesi gerekir.	S.304	1	2	3	4	9
Çocuğum benim her fikrimi kabul etmek zorunda değildir	S.305	1	2	3	4	9
Çocuğum karşı cinsle aynı sırada oturabilir	S.306	1	2	3	4	9

S.49 A.Duygusal / manevi bir sorununuz olduğunda kimden/kimlerden destek alıyorsunuz?

B. Bu kişilerden ne sıklıkta destek alıyorsunuz?

		Hiçbir zaman	Nadiren	Sık sık	Her zaman
Annem	S.30	1	2	3	4
Babam	S.308	1	2	3	4
Eşim	S.309	1	2	3	4
Kardeşlerim	S.310	1	2	3	4
Akrabalarım	S.311	1	2	3	4
Arkadaşlarım	S.312	1	2	3	4
Dini çevrem	S.313	1	2	3	4
Patronum / yöneticilerim	S.314	1	2	3	4
Çocuğumun öğretmeni	S.315	1	2	3	4
Uzmanlar (psikolog, doktor, vs.)	S.316	1	2	3	4
Hiç kimseden (OKUMA)	S.317	1	2	3	4
Diğer (belirtiniz)	S.318	1	2	3	4

S.50 A. Baba olarak neyi yapıp, neyi yapmamanız gerektiğini kimden/kimlerden öğrendiniz?

B. Bu kişilerden ne sıklıkta destek alıyorsunuz? **KART GÖSTER.**

		Hiçbir zaman	Nadiren	Sık sık	Her zaman
Kendi kendime öğrendim	S.319	1	2	3	4
Kimseden öğrenmedim	S.320	1	2	3	4
Annemden	S.321	1	2	3	4
Babamdan	S.322	1	2	3	4
Kardeşlerimden	S.323	1	2	3	4
Akrabalarımдан	S.324	1	2	3	4
Arkadaşlarımdan	S.325	1	2	3	4
Aile hekimi	S.326	1	2	3	4
Patronum / yöneticilerim	S.327	1	2	3	4
Çocuk doktoru	S.328	1	2	3	4
Çocuğumun öğretmeni	S.329	1	2	3	4
Din adamları	S.330	1	2	3	4
İnternet kaynakları	S.331	1	2	3	4
Sosyal medya	S.332	1	2	3	4
Gazeteler	S.333	1	2	3	4
Siyasetçiler	S.334	1	2	3	4
Sivil toplum kuruluşları / dernekler	S.335	1	2	3	4
Kitaptan okudum	S.336	1	2	3	4
Babalık/ebeveynlik eğitimi aldım	S.337	1	2	3	4
Diğer (belirtiniz)	S.338	1	2	3	4

S.51 Şimdi size 12 cümle okuyacağım, her cümlede söylenenin sizin için ne kadar doğru olduğunu veya olmadığını belirtmek için 1’den 4’e kadar rakamlar verilmiştir. Lütfen “1 Kesinlikle hayır”, “4 kesinlikle evet” olmak üzere sizin için uygun olanı belirtiniz. Lütfen hiçbir cümleyi cevapsız bırakmayınız. Sizce doğruya en yakın olan rakamı işaretleyiniz.

		(1) Kesinlikle hayır	(2) Hayır	(3) Evet	(4) Kesinlikle evet	CY/FY
Eşim ihtiyacım olduğunda yanımdadır.	S.339	1	2	3	4	9
Eşimle sevinç ve kederlerimi paylaşıyorum.	S.340	1	2	3	4	9
Ailem bana gerçekten yardımcı olmaya çalışır.(örneğin, annem, babam, eşim, çocuklarım, kardeşlerim)	S.341	1	2	3	4	9
İhtiyacım olan duygusal yardımı ve desteği ailemden alırım.	S.342	1	2	3	4	9
Eşim beni gerçekten rahatlatan bir insandır.	S.343	1	2	3	4	9
Arkadaşlarım bana gerçekten yardımcı olmaya çalışırlar.	S.344	1	2	3	4	9
İşler kötü gittiğinde arkadaşlarıma güvenebilirim.	S.345	1	2	3	4	9
Sorunlarımı ailemle konuşabilirim.	S.346	1	2	3	4	9
Sevinç ve kederlerimi paylaşabileceğim arkadaşlarım var.	S.347	1	2	3	4	9
Eşim duygularıma önem verir.	S.348	1	2	3	4	9
Kararlarımı vermede ailem bana yardımcı olmaya isteklidir.	S.349	1	2	3	4	9
Sorunlarımı arkadaşlarımla konuşabilirim.	S.350	1	2	3	4	9

S.52 Kendinizi ideal bir baba olarak görüyor musunuz?

	S.351
Evet	1
Hayır	2

S.53 Okuyacaklarım sizin için ne ölçüde gerilim/stres kaynaklarıdır? “1” Gerilim kaynağı değil, “4” Her zaman gerilim kaynağı olmak üzere değerlendirebilir misiniz?

		1 Gerilim kaynağı değil	2 Zaman zaman gerilim kaynağı	3 Çoğu zaman gerilim kaynağı	4 Her zaman gerilim kaynağı	CY/FY
Akrabalarla anlaşmazlık	S.352	1	2	3	4	9
Kendi annem ve babamla anlaşmazlık	S.353	1	2	3	4	9
İyi baba olamamak	S.354	1	2	3	4	9
Eşimle anlaşmazlık	S.355	1	2	3	4	9
İşsizlik	S.356	1	2	3	4	9
İş yerinde sorunlar	S.357	1	2	3	4	9
Maddi sorunlar	S.358	1	2	3	4	9
Dini konular	S.359	1	2	3	4	9
Sağlık sorunları	S.360	1	2	3	4	9
Ülkenin sorunları	S.361	1	2	3	4	9
Çocuğumun iyi bir eğitim alamaması	S.362	1	2	3	4	9

S.54 Evliliğinizden memnuniyet düzeyinizi öğrenebilir miyim?

		Hiç memnun değilim	Memnun değilim	Memnunum	Çok memnunum
Evliliğinizden ne kadar memnunsunuz?	S.363	1	2	3	4
Eşinizle olan ilişkinizden ne kadar memnunsunuz?	S.364	1	2	3	4

S.55 Hayatınızdan ne kadar memnunsunuz?

		Hiç katılmıyorum	Katılmıyorum	Katılıyorum	Bütünöyle katılıyorum
Hayatımdan memnunum.	S.365	1	2	3	4
Hayatımda sahip olmak istediğim önemli şeylere sahibim.	S.366	1	2	3	4
Hayat şartlarım pek çok yönleriyle ideallerimi karşılıyor.	S.367	1	2	3	4
Tekrar yaşasaydım hiç bir şeyi değiştirmezdim.	S.368	1	2	3	4
Hayat şartlarım mükemmeldir.	S.369	1	2	3	4

S.56 Daha önce çocuğunuzla ilgili bir eğitime katıldınız mı?

	S.370
Evet	1
Hayır	2

S.57 (Evetse) Hangi eğitime katıldınız? Eğitimi hangi kurum veriyordu?

S.371

S.58 Aşağıdaki destek ve düzenlemeler, çocuğunuzla ilgili bir baba olmanız için ne ölçüde önemlidir/gereklidir? Hangilerine sahip olsanız çocuğunuzla daha ilgili bir baba olacağınızı düşünürsünüz? Lütfen birinci bölümden en gerekli gördüğünüz İKİ seçeneği, ikinci bölümden ise en gerekli gördüğünüz ÜÇ seçeneği işaretleyiniz. **KART GÖSTER.**

Bireysel ve Sosyal Destekler (En çok 2 seçenek)		En gerekli olan İKİ seçenek
1. Çocuk gelişimi hakkında eğitim almış olmak	S.372	1
2. Çocuk bakımı hakkında eğitim almış olmak	S.373	2
3. Ev içi işlerle ilgili daha fazla beceriye sahip olmak	S.374	3
4. Çocuğumla birlikte zaman geçirirken yapabileceğim aktiviteler konusunda bilgi sahibi olmak	S.375	4
5. Küçük yaştan itibaren çocuk bakımı ve gelişimi konularında desteklenmek/ yönlendirilmek	S.376	5
6. Daha fazla para kazanmak	S.377	6
7. Baba olarak yararlanabileceğim sosyal destek, eğitim sistemlerinden haberdar olmak	S.378	7

Kamu Politikaları ve Sosyal Hizmetler (En çok 3 seçenek)		En gerekli olan ÜÇ seçenek
8. Çocuğumla sorun yaşadığımda danışabileceğim bir yerin olduğunu bilmek	S.379	8
9. Bir ay ücretsiz babalık izni almış olmak	S.380	9
10. Doğumdan sonra iki hafta ücretli babalık izni almış olmak	S.381	10
11. Evin dışında (kız/erkek) çocuğumla birlikte gidebileceğim ve birlikte zaman geçirebileceğim daha fazla alana sahip olmak. (örneğin kafeler, parklar, kültür merkezleri)	S.382	11
12. Çalışma saatlerimi çocuğuma uygun şekilde ayarlayabilmek	S.383	12
13. İşyerimde kreş olanağına sahip olmak	S.384	13
14. İşyerimden kreş ödeneği almak	S.385	14
15. İşyerimin bana ve çocuğuma özel sağlık sigortası sağlaması	S.386	15
16. Doğum sırasında eşimin yanında bulunabilmek	S.387	16
17. Eşime doğum öncesi kontrollerde eşlik edebilmek	S.388	17
18. Babalık konusunda destekleyici belediyeçilik hizmetlerine erişebilir olmak	S.389	18
19. Kamu yöneticilerinden çocuk bakımı ve sorumluluğu konusunda babalığı teşvik edecek mesajlar almak	S.390	19

S.59 (Ücretli, maaşlı çalışanlar için sor) Babalık izniniz kullandınız mı?

	S.391
Evet	1
Hayır	2

S.60 Hayır ise Neden kullanmadınız? **(Birden çok şık seçilebilir) KART GÖSTER.**

Böyle bir hak olduğunu bilmiyordum.	S.392	1
İşyerim izin vermedi	S.393	2
Eşime yardımcı olacak birileri vardı.	S.394	3
Eşime yardımcı olamayacağımı düşündüm	S.395	4
Evdekiler evde kalmamı istemedi	S.396	5
İşlerim çok yoğundu	S.397	6
Çevremde hiç kimse babalık izni kullanmıyor	S.398	7
Evde durmaya alışkın değilim, sıkılırım.	S.399	8
O sırada çalışmıyordum	S.400	9
Diğer.....	S.401	

S.61 Hangi koşullar sağlansa eşiniz çalışırken siz çocukların bakımını üstlenirdiniz?
(En çok 2 cevap) KART GÖSTER.

Hiçbir koşulda	S.402	1
Çocuk bakımı hakkında daha fazla bilgiye sahip olsam	S.403	2
Eşim benden daha fazla para kazansa	S.404	3
Maaşım ödenmeye devam etse	S.405	4
Devlet tarafından teşvik sağlansa	S.406	5
Yakında kreş/anaokulu bulursa	S.407	6
Çevremde çocuk bakan başka babalar da olursa	S.408	7
Çalışma saatlerim esnek olsa	S.409	8
Diğer	S.410	

S.62 Çocuğunuz büyürken bir baba olarak en çok zorlandığınız ya da zorlanacağınızı düşündüğünüz konular hangileridir? **(En çok 5 cevap) KART GÖSTER.**

Çocuk bakımı	S.411	1
Çocukların bedensel gelişimleri	S.412	2
Çocukların zihinsel gelişimleri	S.413	3
Çocukların sosyal - duygusal gelişimleri	S.414	4
Çocukların arkadaşlarıyla ilişkileri	S.415	5
Çocuğun cinsel gelişimi	S.416	6
Ergenlik sorunları	S.417	7
İnternet, bilgisayar, sosyal medya kullanımı	S.418	8
Çocuk sağlığı	S.419	9
Çocuklarla zaman geçirmek	S.420	10
Karı-koca ilişkileri	S.421	11
Yaşam zorluklarının çocuklarla nasıl paylaşılabilceği	S.422	12
Çocukların okul ile ilişkileri	S.423	13
Çocukların psikolojik sorunları	S.424	14
Diğer(.....)	S.425	

S.63 Baba olarak aşağıdaki konuların hangilerinde destek almak istersiniz? **(En çok 5 cevap) KART GÖSTER.**

Çocuk bakımı	S.426	1
Çocukların bedensel gelişimleri	S.427	2
Çocukların zihinsel gelişimleri	S.428	3
Çocukların sosyal - duygusal gelişimleri	S.429	4
Çocukların arkadaşlarıyla ilişkileri	S.430	5
Çocuğun cinsel gelişimi	S.431	6
Ergenlik sorunları	S.432	7
İnternet, bilgisayar, sosyal medya kullanımı	S.433	8
Çocuk sağlığı	S.434	9
Çocuklarla zaman geçirmek	S.435	10
Karı-koca ilişkileri	S.436	11
Yaşam zorluklarının çocuklarla nasıl paylaşılabilceği	S.437	12
Çocukların okul ile ilişkileri	S.438	13
Çocukların psikolojik sorunları	S.439	14
Cinsel yaşam	S.440	15
Diğer(.....)	S.441	

S.64 Bu destekleri ne şekilde almak isterdiniz? (En çok 2 cevap)

İnternette okumak	S.442	1
Evimde eğitim almak	S.443	2
Kitaptan okumak	S.444	3
Sağlık ocağına danışmak	S.445	4
Akranlarımdan/arkadaşlarımdan öğrenmek	S.446	5
Cep telefonuma konu hakkında mesaj almak	S.447	6
Eğitime katılmak	S.448	7
Diğer.....	S.449	

S.65 Mahallenizde çocuğunuzla ilgili sorunlar konusunda size yol gösterebilecek bir baba destek programı olsa katılmak ister misiniz?

	S.450
Evet, isterim	1
İsterim ama zamanım olmaz	2
Hayır, istemem	3

S.66 (Evetse) Bu program nerede yapılırsa en rahat katılırsınız?

	S.451
Okul/Anaokulu/Kreş	1
Aile hekimi/sağlık merkezi	2
Belediye	3
Halk eğitim	4
Muhtarlık	5
Cami	6
Kahvehane	7
Hemşeri derneği	8
Diğer.....	

S.67 Kendinizi üç kelimeyle anlatacak olsanız, aşağıdakilerden hangilerini seçerdiniz?
(En çok 3 cevap) **KART GÖSTER.**

Yenilikçi	K. 482	1	Muhafazakâr	K. 491	10
Çağdaş	K. 483	2	Vatandaş	K. 492	11
Sol görüşlü	K. 484	3	Sağ görüşlü	K. 493	12
Dindar	K. 485	4	Müslüman	K. 494	13
Sosyal Demokrat	K. 486	5	Atatürkçü	K. 495	14
Milliyetçi	K. 487	6	Liberal	K. 496	15
Demokrat	K. 488	7	Eşitlikçi	K. 497	16
Laik	K. 489	8	Geleneklere bağlı	K. 498	17
Özgürlükçü	K. 490	9	Diğer (btz).....	K. 499	

S.68 Kendinizi ne kadar dindar olarak görüyorsunuz?

	K. 500
Çok dindar	4
Biraz dindar	3
Pek dindar değil	2
Hiç dindar değil	1
Cevap yok	9

S.69 Aşağıdaki ifadelere ne ölçüde katıldığınızı belirtir misiniz?

		Hiç katılmıyorum	Katılmıyorum	Katılıyorum	Bütünüyle katılıyorum	CY/ FY
Eşim, kızım mayıyla denize girebilir	K. 501	1	2	3	4	9
Oğlum küpe takabilir	K. 502	1	2	3	4	9
Ölçülü olmak kaydıyla içki içilebilir.	K. 503	1	2	3	4	9
Kadınlar aile reisi olabilir	K. 504	1	2	3	4	9
Kızım/oğlum dövme yaptırabilir	K. 505	1	2	3	4	9
Kadınlar sokağa pantolonla çıkabilir.	K. 506	1	2	3	4	9
Eşime/kızıma kadın doktorların bakmasını tercih ederim	K. 507	1	2	3	4	9
Eşimin/kızımın örtülü olmasını tercih ederim	K. 508	1	2	3	4	9

Katılımcı:

Telefon:

Anketör:

